

Buka Tabuna Tefadi

Buhutu Bible

Contents

Luta Dedena	1
Peloweta Diyona Dedena	7
Wasa Loholohona Maleko ya uli	11
Tau Fa'ona Wasawasa Adi Paisowa (Apostolo).	50

Buka Tabuna Tefadi

Mark, Acts, and selected excerpts of the Old Testament in the Buhutu language of Papua New Guinea

Buk Baibel long tokples Buhutu long Niugini

Language: Buhutu

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

b1271b11-d020-530e-9a26-058206609fc0

ISBN: 978-1-5313-0112-5

Luta

Dededena

Luta Dedena ena Aba Fatubuna.

Buka te, Luta dedena. Fuyanna guliyam la'ila'i Isalaela yai, dodoga haisa, Betelehem sa lau afulen, be sa sai Mowabi, pa'ana mahula amainiya. Sa miyamiya amainiya ee-, nanatuna luwaga Mowabi wawahinidi sa faidi. Naomi lahuna yo nanatuna luwaga sa pe'i. Guliyam la'ila'i ya ofi ya aulaha, be ya fuyo ena nu'u. Lawana hesa ya miya Mowabi nu'una yai, na hesa, hesana Luta, ma'ena sa lau Betelehem. Fuyanna yai, Isalaela yo Mowabi dogogadi sa fawaiyunu. Fuyanna sa lau Betelehem, Luta mate ta'owawa, in moho, hige ti 'waiyo'o'en. Diusi edi laulau hesa mate, yena taumoho lahuna ya pe'i afulen, hwabuhwabuna haba sa ita watan komakomani, na ana hwahwayasa haba, edi hwabu sa fai. Bowasi Luta ya fai, be natuna ya yosi hesana sa tole: Desi. Na Desi natuna hesa Deiwidi, Isalaela edi Kin. Liba Fasunuma Dogana Yesu mate Deiwidi ana ulutubu. Yesu mate Betelehem yai sa yosi.

Elimileka ma'ana Boga sa lau Mowabi Nu'una

Luta 1:1-4

1¹⁻² Beyabeyana, Isalaela hola hige edi kin mate, tau fafadudulai edi fuya ita watanidi yai, nu'una mate guliyam la'ila'i. Yo fede, taumoho hesa hesana Elimileka, in Sulu Efalata mate Betelehem yai sa miyamiya Diudeya Nu'una ganahewana yai. Ma lahuna Naomi yo nanatudi luwaga, Malon yo Kiliyon, sa aulaha sa lau sa miya Mowabi Nu'una yai. Fuyana amainiya sa miyamiya, ³Elimileka ya pe'i.

Lahuna Naomi ma nanatuna luwaga ya pe'i afuledi. ⁴Yo fede, Mowabi wawahindi Opa yo Luta sa faidi. Bolima safuhudohudo'i sa ofi, mulina yai, ⁵Malon yo Kiliyon hinaga sa pe'i. Yo fede, Naomi hige lahuna yo nanatuna.

Naomi ma'ena Luta sa Fuyo Betelehem

Luta 1:6-22

⁶Boliman fisa sa ofi, mulina yai Naomi ya atahiyen mate, Guyau ha'a ena dodoga ena loholoho ya feledi, be sa mahula. Yo fede, ya nonoha na, ma afa lawana Mowabi Nu'una sa lau afulen. ⁷Sa fatubu, sa aulaha sa lau Diudeya na eda'edana yai ⁸ya libalau lebedi, iye,

Au fuyo, be afa tinamiu ma afa haidamiu au miya! Haba Guyau ya loholoho lisimiu yai, doha ami loholoho lisigu yai yo tau pe'i lisidi yai hinaga. ⁹⁻¹⁰Haba Guyau ya saguhimiu be emi nahi ya fama-hatadi, na ami nahi fuyo, be emi luma ami fatubu bodaidi.

Habahim, Naomi ya falafudi, na sa fatubu sa tan. Sa libalau, tiyen,

Hige'e! Haba 'e lau watanim, be te lau haidam lisidi.

¹¹Naomi alinadi ya fafiyo iyen,

Nanatugu, au fuyo! Pa'ana somo be ami lau watanigu? Ami nuwatuhui bena haba E fanatu fuyo, be nanatugu tatau, na haba ami faidi? ¹²Au fuyo emi nu'u! Pa'ana yau mate E tinala'i, be hige gonowana ya nahi fuyo. E nuwatuhui, egu fuya ya ofi. Na ibe i'ipa te E nahi, na nanatugu tatau, ¹³Haba tabu au nahi na ami bagibagiyedi ee-, sa hewali? Nanatugu, hige'e! Ami sibai mate hige gonowana. Yaubada ya ta'ai mulimuliyegu, be nuwagu ya heyaya'emiu.

¹⁴Yo fede, hinaga sa tan fuyo. Habahim, Opa lawana ya falafu, be ya fuyo, na Luta ya toha didini.

¹⁵Be Naomi ya libalau lisina iyen, Luta, falem nahi ya fuyo afa efana yo ena yaubada lisidi. Ma'em au fuyo emi nu'u.

¹⁶Luta iye, Tabu u fatamali fafuyogu! Wa lau somo: yau ma'em, yo somo yai wa miya: yau ma'em, Haidam: haidagu, Em Yaubada: egu Yaubada.

¹⁷Ai somo wa pe'i: haba ainiya E pe'i hinaga, yo haba ainiya sa bo'usaigu. Haba Yaubada ya kaumananaegu, yena somo E ginauli faheyaya. Ibe hige somo hesa i hinelida. Na pe'i moho haba ya hinelida.

¹⁸Yo fede, Naomi ya nuwatuhui mate Luta ya dudu wananaha, be hige somo hesa i libaen.

¹⁹Sa lau ee-, sa mahano Betelehem yai. Dodoga mahudo'idi nuwadi sa amna, na wawahin sa fati'o fuyo'idi, tiyen

Itete mo'isa, Naomi?

²⁰Naomi, alinadi ya fafuyo, iyen, Tabu au atahigu *Naomi*, Au atahigu *Kalapi*, pa'ana Yaubada ya fanuwa heyayagu.*

²¹Amate'i E aulaha mate, egu ginauli boludi. Na Yaubada ya fafuyoguma te, hige egu ginauli.

Tabu au atahigu *Naomi*, pa'ana Yaubada, Tau Gigibwali, ya kaumananaegu na heyahayaya ya felegu.

²²Itete sidohana Naomi ma lawana Luta, Mowabi Nu'una yai, sa fuyoma. Fuyanna sa mahano mate, mahula ya

fatubu Betelehem yai. Kalahe hudo'i hesana bali, nenena doha laisi, ena fuya anaho.

Luta ya Paisowa Bowasi ena Gabu yai

Luta 2:1-23

2 Naomi hwabuna Elimileka efana hesa hesana Bowasi. In ya bada yo ya mahula.

²Fuya esega, Luta ya libalau Naomi lisina, iyen,

Ibe wa liba afulegu, E lau dodoga edi gabu yai, be tau paisowa kalahe somo yai sa lau afuledi E tano'idi. Egu siba gonowana nuwana, dogo hesa haba ya itagu, yo haba ya fanuhagu, be ai lisina E paisowa.

Luta alinana Naomi ya bui, iyen, Natugu, u lau!

³Yo fede, Luta ya lau gabu hesa yai, be tau paisowa mulidi yai ya lau, be kalahe sa lau afuledi, ya tano gogoidi. Nuwa supu yai ya lau Bowasi ena gabu yai.

⁴Hige walolona Bowasi, Betelehem yai ya mahano fuyoma, be tau paisowa ya lauto'iyedi, iye,

Yaubada ma'emiu.

Na iti, alinana sa fafuyo, tiyen,

Yaubada i saguhim.

⁵Bowasi ya fati'o lau tau paisowa edi ba'isa lebena, iyen,

Waihin hasahasalana ni, sai?

⁶Tau paisowa tau ita watandi alinana ya bui,

Waihin te, laolaoma. Mowabi yai ma'ena Naomi sa fiyoma.

⁷Na ya an'etaigu, iyen,

U abigu be tau paisowa ai mulidi, an'an ya tano. Ha'a ya paisowa fatubu hwalahwalala yai, be atabahim, logulogu yai ya anyawasi.

***1:20** *Naomi* aniyona mate nuwa amna, na Hebelu libana *Mara* aniyona mate: *Nuwa heyaya o Kalapi* iti Isalaela alinadi yai.

⁸Yo fede, Bowasi ya libalau Luta lebena yai, iyen,

Hola ya fatalaham. Tabu kalahe ai gabu hesa u tano. Aite'i moho, egu tau paisowa ma afa haidam.

⁹U ita'ita lau somo yai sa paisowa, bena ma afa haidam, Ha'a egu tau paisowa tatau E falibadi yo E laugagayo'edi, ibege ti fasinam. Na yena gadom ya magu, u lau be ho'owa sa yahi kaulidi, am u nom.

¹⁰Luta ya dulu lidi ena fa'atiti ya gin-auli, na ya libalau Bowasi lebena, iyen,

Yau ta'owawa. Sidohana be wa mode'egu? Yo pa'ana somo wa abi loholoho'igu?

¹¹Bowasi alinana ya bui iyen,

Ha'a E siba, lawam ena ginauli mahudo'idi wa ginaulidi, lahum ena fuya pe'i mulina yai. E siba sidohana tamam, tinam yo em nu'u wa lau afuledi, na wa laoma, beyabeyana dodoga hige u sibaidi, lisimai yai wa miya. ¹²Somo wa gin-auli, haba Yaubada ya famaisam, be maisam mahudo'ina haba wa abi **Isalaela** eda Yaubada lebena yai, haba loguloguna yai ya bobodiyem. In lebena yai wa laoma, mwahuli wa abi.

¹³Bowasi alinana Luta ya bui, iyen,

Ba'isa, um wa loholoho wananaha lebegu yai. Nuwagu wa fa'adidili, pa'ana wa abi komakomanigu. In moho, E nuwatuhui mate, yau hige em tau paisowa la'i ma'egu gonogonowamai.

¹⁴Kalahe fuyana yai Bowasi ya libalau Luta lisina, iyen,

U laoma, be fwalawa tefana u abi, na u bwalui ai li'u.

Yo fede, ma afa haidana tau paisowa sa ta'ai, na Bowasi kalahe gabugabudi haisa ya fatamali lawen lisina. Ya an'an

ee-, bogana ya yahayaha. In moho, ana kalahe ya antole; hige i fa'ofidi. ¹⁵⁻¹⁶Habahim, ya aulaha be ya fuyo gabu. Ana ya tano boda. Muli yai Bowasi ena tau paisowa ya falibadi, iyen,

Au ita afulen, tabu somo au libaen ai lebena. In moho, gabu an'andi pilidi yai, haisa au solu fahidi be au lau afuledi, haba ai ana ya tano'idi.

¹⁷Amainiya Luta ana kalahe ya tano gogo ee-, ya mailafi. Na ya abi lisi mate, begana haba 10 kilograms ya lobahi. ¹⁸In kalahe ya tano'idi, na ya fuyo edi nu'u be lawana ya fa'ita, oulina fisa, yo hinaga an'an antole di ya felen.

¹⁹Naomi ya fati'o lau Luta lisina, iyen,

Somo yai wa tano'idi? Sai ena gabu yai wa paisowa? Haba tau-moho ni Yaubada ya fanuwa loholoho, pa'ana ya abim be wa paisowa.

Yo fede, Luta, Naomi ya faliba mate Bowasi ena gabu yai ya paipaisowa.

²⁰Naomi ya libalau lawana lebena, iyen,

Guyau ena faloholoho Bowasi ai lisina! Ena liba fasunuma tau mwahuli yo tau pe'i lisidi yai hige ofina!

Yo ya liba fiyo, iyen,

Taumoho ni ama hwahwayasa hesa wananahana. In tau ita watanimai.†

²¹Luta Bowasi alinana ya libaen, Hinaga iye,

Bena ma afa haidagu, ena tau paisowa, 'e paisowa ee-, 'e lau gabu fa'ofi.

²²Na Naomi ya libalau Luta lebena, iyen,

Ihi-, Natugu, loholohona mate wawahin ni ma afa haidam au paisowa Bowasi ena ai gabu. Yena

†2:20 *hwahwayasa*aniyona mate tau pe'i afa efana haba edi hwabu sa fai.

doga hesa ena ai gabu wa paisowa ibe ti iwalaim.

²³Yo fede, ma'edi Luta bali yo witi gabudi luwaga sa lau gabu ofinidi. Na amainiya ma lawana sa miya esega.

Sidohana Luta ya Lau Bowasi ena Bali Aba Pepei Hineli yai.

Luta 3:1-18

3 Fuya fisa sa ofi, habahim, Naomi ya libalau Luta lisina yai, iye,

Yau haba lahum E yo'oi. Be haba ibomiu emi luma.

²Wa siba wawahin saluma ma afa haidam ami paipaisowa edi ba'isa hesana Bowasi mate ama hwahwayasa. U ata'atahi. I'ipa te, haba bali an'andi sa abi lisidi yo sa oiluhidi. ³U siwa, em ma'i panepanena u ma'iyen, yo luhuluho lohohodi u li'odi, na u lau somo yai ena aba pepei hineli. Tabu i sibaim mate, um amainiya ee-, ya an'an, yo ya nom ma'uda. ⁴Bena wa siba komakoman somo yai ya eno, na yena ya eno wafu, u lau ena kabobo u lau hitin, na ai ahena sadaina u eno. Haba somo ya falibam be, wa ginauli.[‡]

⁵Naomi alinana Luta ya bui, iyen, Nuwatuhu mahudo'idi wa libaedi haba E lau watanidi.

⁶Yo fede, Luta ya lau Bowasi ena aba pei hineli nu'una yai, be lawana somo ya faliba mate, mahudo'ina ya ginauli.

⁷Fuyanna, Bowasi ya an'an yo ya nom ma'uda, ma amna lohohona ya lau kalahe peina yai ya eno. Yo fede, Luta ya lau fafamatano be kabobo ya abi hitin, na ya guli lidi ahena yai. ⁸I'ipana yai Bowasi ya eno bui, wai-

hin ahena sadaina yai ya laulau eno, ya tau hitiyen.

⁹Bowasi ya fati'o, iyen, Um sai?

Luta alinana ya bui, iye, Ba'isa, Yau!

Em mwahu mate, bena wa faigu, be wa ita watanigu, pa'ana am hwahwayasa mate yau.

¹⁰Bowasi ya liba, iyen,

Guyau ya lohohoho lisim yai, pa'ana em abi lohohoho lisigu yai ya la'i, doha hige Naomi em abi'abiyena. Nuwana ibe ha'a u lau hewali mahumahulana e dehadehana u yo'oi. In mohu, hige'e.

¹¹Luta, atabahim, tabu u mode. Yau haba ginauli mahudo'idi wa fanufanuhadi E ginaulidi; doha dodoga nu'u yai te ha'a sa sibaim, mate um waihin lohohona.

¹²Wananaha mate um egu hwabu, haba E ita watanim. In mohu, taumoho hesa in am hwahwayasa wananahana, habahim, yau.[¶] ¹³Maihona te haba aite'i wa miya, haba hwalahwalala te lobahi e hige'e, haba sai ya ita watanim. Yena hige'e, E liba dudulai, Yaubada matana yai mate, Yau haba mwahum E bahei. Do'ata te, aite'i wa miya ee-, hwalahwalala.

¹⁴Yo fede, ahena sadaina yai ya guli fuyo, na hola ma kamumuna, ya obiyo, pa'ana tabu nu'u ti mahata be ti ita yo Bowasi hige i fanuha bena sai i siba mate, in amainiya.

¹⁵Bowasi ya libalau lisina, iyen,

Em fakou u kamfahi be aite'i u hese.

[‡]3:4 Yena ya ginauli doha, aniyona mate, sagu an'etana

[¶]3:12 Isalaela edi laulau mate yena dogo ya pe'i, na hwabuhwabuna hige i fanatu mate, hidana haba edi hwabu ya fai be laulauwewedi ibege i ofi. (*Diutelsonomi 25:5-10*)

Ena liba ya lau watan, yo fede, bali la'ina begana haba doha 20 kilograms ya fagoi ganahewana yai, na ya saguhi be sa lau hitin, na dabayalona yai ya tole. Habahim ya fuyo duhu la'i. ¹⁶Fuyana Luta ya fuyoma lawana lisina. Naomi ya fati'o, iyen,

Natugu, sidohana?

Habahim, somo mahudo'ina Bowasi ya ginauli, enehena ya dede, ¹⁷yo hinaga, bali te ya felegu, na iyen,

Ibege ma nima fafam u fuyo lawam lisina.

¹⁸Habahim Naomi ya liba, iyen,

Natugu, u bagibagi ee-, somo hesa ya taumahata. Bowasi ibege i anyawasi, ana siga ginauli mahudo'idi sa dudulai.

Sidohana Bowasi Haba Luta ya Fai

Luta 4:1-12

4 Habahim, Bowasi ya lau aba oi'oi-gogo nu'una yai, be taon la'ila'i eda'edana hafohafona yai, amainiya ya ta'ai. Elimileka efana hesa, taumoho Bowasi ha'a ya oilibaen, ya laoma, yo fede, Bowasi ya yoga lau lisina, iye,

Hidagu, u laoma aite'i, u ta'ai.

²Habahim, Bowasi taon baba'isadi sa-fuhudohudo'i ya falibadi, be amainiya sa ta'ai hinaga. ³Ya libalau efana lisina, iyen,

Naomi mate Mowabi yai ya fiyoma. Aho ya fanuha bena efada Elimileka ena tanohi ya une'une'en.

⁴Be egu nuwatuhu bena um wa sibai hinaga, aho te ibe wa fanuha, u une, dodoga sa ta'ata'ai ai matadi. Na yena wa 'waiyo'o mate u liba dudulai haba yau E abi.

Taumoho wa, iyen,

Haba E une.

⁵Bowasi iyen,

Ya loholoho. In moho, ibe tanohi Naomi lisina yai te mahudo'ina wa une mate, Mowabi edi hwabu Luta

haba wa fai, be tanohi mahudo'ina mate, taumoho pe'ipe'ina afa efana ai lebedi haba ya ota esega.

⁶Mwahu tau famaisana alinana ya bui, iyen,

Doha mate, haba nuwagu E bui, be, ibege tanohi ni ya une, pa'ana ibe ita'itana doha yau nanatugu ibege ti abi bodai. Um u une. Yau E waiyo'o.

⁷Fuyandi yai ni, yena bena tau une'e'una sa tole komanidi, o ginauli bena sa buidi, edi laulau mate bena ginauli tanuwagadi ana ahe sumasuma ya kamfahi be tau une'une ya felen. Ite laulauna haba *Isalaela* sa ita mate, edi mwahu ha'a sa fadudulai.

⁸Yo fede, ya libalau Bowasi lebena, iyen,

Um u une.

Na ana ahe sumasuma ya kamfahi, be Bowasi ya felen.

⁹Habahim, ya libalau baba'isa yo dodoga haisa lisidi,

Aho te, mahudo'imiui matamiu yai mate, ha'a ginauli mahudo'idi Naomi lebena yai E unedi, Elimileka ma nanatuna Kiliyon yo Malon, enehedi.

¹⁰Ofi'ofina mate, Luta, Mowabi waihinina, Malon hwabuhwabuna haba ya famala lahugu. Itete mate, haba tau pe'i ana boga edi ginauli mahudo'idi E liba buluhidi, pa'ana tabu Elimileka hesana ti nuwa fuiyen. Elimileka ana boga, ena luma yo ena tanohi haba sa ota esega. Matamiu yai ami itagu.

¹¹Baba'isa yo dodoga haisa sa liba fa-sunuma'en, tiyen,

Wananaha, ita mate, ha'a te ita. Haba eda Yaubada lahum ena abi'abina doha Lahela yo Liya, be Iyakobo nanatuna boludi sa yosidi. Haba um wa mahula, Sulu Efalata ganahewana yai, yo ai Betelehem

haba hesam sa fala'i. ¹²Haba nanatumiu Yaubada ya felemiu, be waihin hasahasalana te ya yosidi, be haba laulauwewemiu fafahasadi Pelesi, Diuda yo Tama natuna. (*Aba Fatubu 38:27-30*)

Bowasi Luta ya Fai, yo fede, in ya Boga be Natuna ya Yosi.

Luta 4:13-17

¹³Yo fede, Bowasi Luta ya lawen ena luma be ya famala lahuna. Yaubada ena lohohoho ya felem, yo fede, ya boga, be natuna taumoho ya yosi. ¹⁴Wawahin sa libalau Naomi lisina yai, tiyen,

Yaubada te fadebasae!

In aho te, waham ya felem, be haba ya ita watanim.

Gwama te ai Isalaela haba in doga la'ila'i hesa!

¹⁵Lawam mate ya

fanuha wananahaim, yo em ginauli

mahudo'idi ya ginaulidi, doha ibe nanatum faligigi luwaga edi ita'ita watanim. Na aho waham ya felem, haba mwahuli fwaufwau ya leyama lisim, yo hinaga em tinatinala'i yai, tau ita watanim.

¹⁶Naomi, gwama ya abi be ya faseda. ¹⁷Na wawahindi amainiya sa miyamiya tiyen,

“Naomi natuna taumoho.”

Be hesana sa tole, Obedi.

Kin Deiwidi ana Ulutubu

Luta 4:18-22

¹⁸⁻²²Kin Deiwidi laulauwewena ena aba fatubu mate: Pelesi, Heselon, Lam, Aminadaba, Nason, Salamon, Bowasi, Obedi, Desi, yo Deiwidi. Ite lauwewedi mate, Pelesi yai ya fatubu, ya lau wee-, Deiwidi yai.[§]

[§]4:18-22 Na ya lau wee-, Yesu. Deiwidi mate Yesu ana ulutubu hinaga.

Diyona

Dededena

Diyona ena Liba Aba Fatubuna

Buka te, Diyona dedena. Diyona mate peloweta e Yaubada ena wasa tau lawenina hesa Isalaela ganahewana yai. Yaubada ya fatalaha bena ya sae Ninewa. Beyabeyana mate, Ninewa taon la'ila'i hesa Asiliya ganahewana yai. Na aho te, nu'una hesana hudo'i sa tole: Iraki. Asiliya dodogadi adi waiyunu mate Isalaela. Debana yai, Diyona hige i fanuha bena i sai niya, yo fede, ya anfale'en, be bena ya fuyo leu, Diyopa Nu'una, be bena ya gelu, ya lau Sipani. Ena fanuha bena Yaubada ya panisidi edi heyaya debana yai. Diyona ya sibai, ibe ya sai niya, haba nuwadi sa bui fuyo'idi, be Yaubada haba ya nuwato-hatohaedi, be ibege i panisidi. Buka te ya falibada mate, Diyona bena Yaubada tabu i lau watan. In moho, Yaubada Diyona ya fafiyoyama. Yo fede Ninewa dodogadi nuwadi sa buidi. Yaubada ya nuwatohatohaedi, be Diyona ya manabala Yaubada lisina yai.

Yaubada ena Nuwatuhu Diyona ya 'Waiyo'o'en

Diyona 1: 1-17

1 Fuya ma esega, Yaubada ya libalau Amitai natuna Diyona lisina. Iyen,
²U lau Ninewa duhu balabalalumuna be u sagaliyedi; pa'ana dodogadi edi heyahayaya ha'a E sibaidi.
³Yo fede, Diyona, eda'eda hesa ya lau watan pa'ana hige i fanuha Yaubada

ena nuwatuhu i lau watan. Ya leu Diyopa nu'una yai, be waga hesa ya lobahi ya laulau Sipani.** Yo fede ena pasisi ya famaisa na bena ya awa gela maidana, waga tau paisowadi, be sa aulaha sa leu Sipani, pa'ana tabu Yaubada ena nuwatuhu i lau watan.

⁴Debana yai Yaubada yauma la'ila'i ya fatamali gabogabo yai mate ya adidili wananaha be waga bena ya lubi dagidagi.

⁵Waga tau paisowadi sa 'wasabu wananaha, yo fede hesa - hesa ya an'eta lau ena yaubada lisina be haba sagu ya lobahi. Ginauli mahudo'ina waga ganahewana yai sa lofe taluhidi gabogabo yai, be tabu i bulu. Maihalana yai Diyona ya lidi waga ganahewana yai, be ya eno 'wafu.

⁶Waga tau ulinna Diyona ya ita be ya fati'oi, iyen,

Sidohana be wa laulau eno?
 Haga u obiyo be u lau'u'ula lau em Yaubada lisina be i saguhida. Nuwana haba i nuwatohatohaeda, be ibege ta pe'i.

⁷Waga tau paisowadi sa liba, tiyen,
 Haga, nesu ita'ita yai, ta yo'oi, haba te lobahi, sai ena ponoli yai be heyahayaya te lobahi.

Yo fede nuwatuhuna sa lau watan, be Diyona gilua ya bahe.

⁸Yo fede sa liba, tiyen,

Um 'e fagilum. Aho te, u falibamai! Somo amaite'i wa ginaginauli? Em nu'u somo?

⁹Diyona alinadi ya bui, iyen,

Yau Hebelu dogana,^{††} Galewa Yaubadana, "Yawe," tanohi yo gabogabo tau ginaulidi E fadebasae^{‡‡} (Au'aulaha 3:11-14)

**1:3 Sipani ganahewana yai mate nu'u hesa hesana Tasisi. Nu'una mate Gabogabo La'ila'i yai tefa leuleuna wanana.

††1:9 Hebelu dodogadi hesadi hesa mate, Isalaela dodogadi.

‡‡1:9 Yaubada hesana hesa wanana mate Yawe Isalaela edi atahi gebageba mate Guyau.

¹⁰Yau aho E gela, pa'ana Yaubada ena nuwatuhi hige ya lau watan.

Yo fede, waga tau paisowadi sa tau hiti, be sa liba, ite,

Sidohana be doha wa ginauli?

¹¹Hwayahwayau ya fala'i, yo fede waga tau paisowadi sa fati'oi, itebom,

Ibe somo ai lisim 'e ginauli haba yauma te ya fatautau?

¹²Diyona alinadi ya bui, iyen,

Au pei lidiyegu, haba gabogabo ya daumwali. E sibai mate egu ponoli yai yauma ya abi esegahimiu.

¹³Waga tau paisowadi sa anpate adidili bena waga sa lawen sadai yai. In moho, hige gonowadi pa'ana ainiya, ena abi ya heyaya wananaha.

¹⁴Yo fede, sa an'eta lau Yaubada lebena, tiyen,

Yaubada, somo 'e ginauli doge te lisina yai; tabu u manabala'emai, um em nuwatuhi yai 'e ginauli.

¹⁵Habahim Diyona sa abi hiti'i; be sa lofe taluhi gabogabo yai. Yo fede, gabogabo ya daumwali.

¹⁶Amainiya, waga tau paisowadi Isalaela edi Yaubada sa 'wasabuwen, yo fede sa kawawananaha'en, be edi antalasam sa ginauli, na sa angwala haba sa famuli watan. ¹⁷Yaubada ena nuwatuhi yai hama la'ila'i ya fatamali be Diyona ya dom.[¶]

Na ya miya bogana yai lahai faihona yo maihona faihona.

Diyona ena An'eta Yaubada Lebena yai

Diyona 2: 1-10

2 Diyona mate hama la'ila'i bogana yai na ya lau'u'ula lau ena Yaubada lisina. Iyen,

²Egu Guyau, egu kamkamna te ganahewana yai E an'eta laowa lisim;

na egu an'eta wa atahiyen. Aba pe'i nu'una yai E an'etaim.

³Um em nuwatuhi yai, be sa lofe lidiyegu gabogabo ipu'ipuna wananahana yai.

Be gabogabo ya fuigu yo bagodu sa laoma hewagu yai sa lau.

⁴Nuwagu yai yawa, Nuwana ha'a u 'waiyo'o'egu, be ibege ya lobahim.

Be nuwagu mate ya mode wananaha; pa'ana em Dubu Tabuna Yelusalem yai, ibege ya ita fuyoi.

⁵Gabogabo ya eli bu-luhi wananahaigu.

Gabogabo hawahawadi kulugu sa fakou buluhi.

⁶Gabogabo ganahewana yai, tu'a edi aba susu fatubu.

Amainiya sa gudu buluhigu.

In moho, um Yaubada egu Guyau aba pe'i yai wa fafuyoguma.

⁷Yaubada, amnagu E atahi mate haba E pe'i,

yo fede E an'eta laowa lebem, na em aba miya yai egu lau'u'ula wa atahiyen.

⁸Be yaubada bwalabwala lisidi yai,

tau laulau'u'ula lau dodogadi mate, lohohoho lisim yai sa 'waiyo'o'en.

⁹In moho, yau haba E fadebasaem;

nuwam aba falohohohona haba E felem;

be E angwala mate, somo wa fatalahagu haba E ginauli,

Mwahuli Eda'edana esega um!

¹⁰Debana yai, Yaubada ya liba be hama ya lau Diyona ya fula afulen fote yai.

[¶]1:17 Ginauli te, nuwana mate uli'uliyasi, o hama la'ila'i hesa.

**Yaubada ena Liba
Diyona ya Awa'abiyen**

Diyona 3:1-10

3 Yaubada ya liba fuyo Diyona lisina. Iyen,

²U lau Ninewa, duhu balabalamumuna yai, be alinagu te dodoga u falibadi.

³Yo fede, Diyona, Yaubada ena liba ya awa'abiyen, be ya lau Ninewa. Nu'una ya la'i wananaha, gonowana lahai faihona ai ganahewana sa laufi.

⁴Lahai bwa'ibwa'i yai, Diyona ya lau be duhu balabalamumuna ya mahano, habahim ya fatubu ya falibadi. Iyen,

Lahai 40 mulina yai Ninewa Nu'una, Yaubada haba ya faheyaya.

⁵Ninewa dodogadi mahudo'idi, habahim, sa kawawananaha'en be edi hineli sa ginauli bena mahudo'idi sa andabu. Sa logo be edi baiki sa li'odi hinaga, edi nuwabui fafa'ilalana.

⁶Fuyana Ninewa edi kin wasa ya atahiyen, ya logo hinaga. Ena aba ta'ai ya lau afulen, yo ena leli loholohodi ya kamfahidi, na baiki ya li'o, na ya lau afusa yai ya ta'ai.

⁷Laugagayo ya fatamali Ninewa dodogadi lisidi yai. Iyen,

Itete yau yo dodoga lala'i, alinamai, dodoga yo emi bulumakau, sipi, tabu somo la'i ti an yo ti nom.

⁸Dodoga yo emi yosiyosi bena baiki ami fakoudi, mahudo'imiu, bena ma nuwa ofi fahimiu ami lau'u'ula lau Yaubada lisina yo laulau heyaheyaya tabu au ginauli.

⁹Yena ita doha te ginauli, nuwana Yaubada Wananahana haba nuwana ya bui, be ibege ta pe'i.

¹⁰Be somo sa ginauli mate, Yaubada ya ita mate mo'isa, nuwadi sa buidi, be laulau heyaheyayadi sa fatautaudi. Yo fede, somo Yaubada ya libaen bena ya

ginauli wa, nuwana ya bui, be hige i ginauli lisidi yai.

**Diyona ya Manabala, na
Yaubada ya Nuwatohatoha**

Diyona 4:1-11

4 Nuwatuhuna ni Diyona hige i fanuha, be ya famala ena manabala.

²Yo fede, ya lau'u'ula, iyen,

Guyau, doha ha'a E falibam, fuyana hola hige egu nu'u ya lau afulen mate, bena doha ite wa ginauli?

Logena be E gela E lau Sipani!

E siba mate, um tau'ulu yo nuwatohatoha Yaubadana. Fuya ou'ouli wa nuwa talu, wa tau'ulu, ma nuwa ofi fahim, yo fuya ou'ouli hinaga nuwam wa bui, be ibege heyaheyaya u ginaulidi.

³Guyau, aho te, E falibam ibe wa lau funuhigu mate, ya loholoho!

⁴Yaubada wa, Diyona alinana ya bui, iyen,

Em dudulai somo be wa manabala?

⁵Diyona ya finahe hasa duhu balabalamumuna ganamulina yai ya ta'ai.

Mulina yai ena gwa'u ya pei, be ya anlogulogu. Habahim ya bagibagi haba somo Ninewa ai lisidi ya tubu bena ya ita.

⁶Habahim, Yaubada ya liba be mahina hudo'i ya in hasa, be Diyona ya fa'anlogulogu, haba kamnana ya loholoho. Diyona nuwana ya amna wananaha mahina lisina yai.

⁷Bobonna ya ifi tatatali, Yaubada ena nuwatuhu yai, mwatamwata mahina wa ya faheyaya, yo fede, ya pe'i.

⁸Maihala ha'a ya kepama, Yaubada bolibolima gigibwalina ya fatowa, yo maihala gigibwalina Diyona kuluna ya sinai, be egoba ya tau pe'ipe'i, na iyen,

Ibe E pe'i mate, ya loholoho.

⁹Yo fede, Yaubada ya libalau lisina, iyen,

Em dudulai somo be mahina te wa luluwen?

Alinana Diyona ya bui, iyen,

Ma'egu dudulai be E manabala. Manabalana ni, ibe ya kamfunuhigu!

¹⁰Yaubada ya libalau lisina, iyen,

Mahina ni maihona esega ganahe-wana yai ya in, na bobonna ya pe'i.

Um hige somo u ginauli lisina yai, yo hige u fa'in.

¹¹Egu nuwatohatoha la'ina haba doha somo, Ninewa duhu balabal-amumuna ni ai lisidi? In moho ganahewana yai mate, dodoga loholohodi 120,000 ya di'oi, yo edi yosiyosi hinaga oulina doha.

Wasa Loholohona

Maleko

ya Uli

Diyon Babasito ena Lauguguya

Maleko 1:1-8

(*Matiu 3:1-12; Luka 3:1-18; Diyon 1:19-28*)

1 Itete Yesu **Keliso** wasana lohoholona. In mate Yaubada Natuna. ²Ena fatufatubu mate ha'a peloweta Isaiya ya uli doha ite:

Yaubada iyen, “Egu wasa tau lawenina haba E dui bwa'iyen, be em eda'eda ya fa'a'a nonohai.” (*Malakai 3:1*)

³Doga hesa nu'u pitapitalina yai ya yogayoga iyebom, “**Guyau** ena eda'eda au abi nonohai; ena aba lau au fadudulai haba ya lau watan!” (*Isaiya 40:3*)

⁴⁻⁵Yo fede **Diyon|Diyon Babasito** ya laoma nu'u pitapitalina yai be ya lauguguya. Dodoga boludi Yelusalem taonna yai yo Diudeya Nu'una yai sa lau lisina be ya falibadi iyen,

Au nuwabui na au babasito. Haba emi heyahayaya ni Yaubada ya nuwa afuledi.

Yo fede edi heyahayaya sa liba fama-hatadi be Diyodan Ho'owana yai ya fafababasitodi.

⁶Diyon ena leli ya li'odi mate kamela olodi yai ya ginaulidi na ana bwa'ulu mate yosiyosi 'wapina na ana kalahe mate digolele yo amo'amo.

⁷Dodoga ya falibadi iyen,

Doga muligu yai ya laoma mate in ya hasai wananaha, habahim yau. Yau hige ya lohohoho haba ya dulu lidi be ana sendolo mahinadi ya tatadi. ⁸Yau haba E fabab-

asitomiu ho'owa yai na In haba ai Yaluwa Tabuna ya fababasitomiu.

Fababasito yo Yesu ana Lau'ita

Maleko 1:9-13

(*Matiu 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13*)

⁹Lahaidi yai ni Yesu, taon hesa hesana Nasaleta, Galili nu'una yai ya laoma be Diyon wa Yesu ya fababasito Diyodan Ho'owana yai. ¹⁰Yesu ho'owa yai ya pohema. Galewa ya taso'e ya ita na Yaluwa Tabuna doha waliliya ya lidima hewana yai. ¹¹Na alina Galewa yai ya libama iyen,

Um mate Natu Ese'esegagu. E fanuha wananahaim.

¹²Yo fede Yaluwa Tabuna ya foyahi lawen nu'u pitapitalina yai. ¹³Amainiya ya miya lahai 40 na Diyabolo ya lau'ita. Suisui yekoyekodi amainiya hinaga. In moho anelu sa laoma be sa saguhi.

Tau Hamahama Fati, Yesu ya Yogaidi

Maleko 1:14-20

(*Matiu 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11*)

¹⁴Diyon sa falau deli na mulina yai Yesu ya lau Galili be Yaubada wasana lohoholona ya lauguguya'en iyen,

¹⁵Yaubada ena lahai peloweta sa libalibaen mate ya fawananaha yo Yaubada Aba Ba'isa ha'a ya sigima! Nuwamiu au buidi yo wasa lohoholona au kawawananaha'en!

¹⁶Galili gegelegena yai Yesu ya laulau na tau hamahama luwaga ya itadi. Saimon ma hidana Endulu, edi hagida sa peipei'idi gabogabo yai.

¹⁷Yesu ya falibadi iyen,

Au lau watanigu. Haba dodoga sidohana ona'onadi E fatalahamiau.

¹⁸Makai ma luwaga, edi hagida sa lau afuledi na ma'edi sa lau.

¹⁹Ya aulaha boda yo fede Diyemsi ma hidana Diyon ya itadi. Iti mate Sebedi nanatuna. Waga yai edi hagida sa abi'abi nonohaidi. ²⁰Yesu ya ita'ita lau be ya itadi yo fede ya fayogadi. Tamadi Sebedi, sa luhu afulen waga yai, maidana edi tau paisowa na Yesu ma'edi sa lau.

**Doga Hesa, Yaluwa
Heyaheyayana Ganahewana yai**

Maleko 1:21-28

(Luka 4:31-37)

²¹Yesu yo tau famuli watanina sa mahano lau Kapanayum taonna yai na Sabati hudo'i yai Yesu ya lau **aba oi'oigogo lumana** yai be ya fatubu ya lau fa'ata. ²²Yo fede ena lau fa'ata sa no'o'en pa'ana In ma'ena dudulai yo gigibwali yai ya lau fa'ata. Hige doha laugagayo tau lau fa'ataendi. ²³Hige walolona doga hesa ya luhulau aba oi'oigogo lumana yai. Doga te, yaluwa heyahayana ganahewana yai. Ya 'wala'tui iyebom,

²⁴Yesu, Um mate Nasaleta dogana. Somo wa fanuha lisimai yai? Wa laoma te bena wa lau funuhimai? Ha'a E sibaim! Um mate Yaubada ena Wasa Tau Leyamana Fafatabuna!

²⁵Yesu ya libalau yaluwa heyahayana lisina iyen,

U famakano na doga ni u lau afulen!

²⁶Yaluwa heyahayana dogate ya kamfafatabubu na ya halabo yo fede ya kalamahano.

²⁷Dodoga sa no'o. Yo fede sa famo'a libaliba tiyen,

Mate somo? Nuwana lau fa'ata fwaufwaudi haisa? Doga te, gigibwali lisina yai logena yaluwa heyahayadi ya falibadi be alinana sa lau watan!

²⁸Na Yesu wasana ya tadada feula Galili tefa mahudo'ina yai.

**Dodoga Boludi, Yesu ya Faloholohodi
Maleko 1:29-34**

(Matiu 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹Yesu yo tau famuli watanina ma'edi Diyemsi yo Diyon aba oi'oigogo lumana sa lau afulen be sa dudulai sa lau Saimon yo Endulu edi luma. ³⁰Saimon botiyana waiwaihin tauna sa gigibwali be ya laulau eno na wasana Yesu ena sa liba. ³¹Yo fede ya lau ya ita. Ya abilau nimana yai be ya abi famwaito. Yo fede tauna gigibwalidi sa talu mwalugulugu be ya paulaidi.

³²Maihala ya bulu mulina yai dodoga tau asi'asiyebo yo salumadi yaluwa heyahayadi ganahewadi yai, mahudo'idi sa ledima Yesu lebena.

³³Taon dodogadi mahudo'idi sa fa'oigogoma luma hafohafona yai.

³⁴Salumadi asiyebo hudo'i - hudo'i sa abidi mate Yesu ya faloholohodi yo yaluwa heyahayadi ganahewadi yai ya liba afuledi. Yaluwa heyahayadi mate hige gonowana somo ti libaen pa'ana iti sa sibai mate, in sai.

Yesu ya Lauguguya Galili yai

Maleko 1:35-39

(Luka 4:42-44)

³⁵Hwalahwalala ma kamukamumuna Yesu ya obiyo be ya lau mala tupwam yai. Amainiya ya lau'u'ula. ³⁶Saimon ma afa haidana sa lau sa yo'oi yee-, ³⁷sa lobahi. Sa faliba tiyen,

Dodoga boludi mate sa yo'oyo'oim.

³⁸Yo fede Yesu alinadi ya bui iyebom,

Nu'u hahaisa sadasadai yai bena te laufidi be haba ainiya E lauguguya hinaga. Logena E laoma.

³⁹Na Galili mahudo'ina ya fata'i'ili be **aba oi'oigogo lumadi**|**Aba oi'oigogo lumana** yai ya lauguguya yo yaluwa heyaheyayadi ya liba duidi.

Yesu, Taumoho Hesa ya Faloholoho

Maleko 1:40-45

(*Matiu 8:1-4; Luka 5:12-16*)

⁴⁰Taumoho lepela ya abi ya laoma ya tulibono Yesu nuwanuwana yai, na ya an'etai iyen,

Yena wa fanuha, um gonowana wa faloholohogu.

⁴¹Yesu ya nuwatohatohaen be ya abi-lau tauna yai na iyen,

E fanuha. U loholoho!

⁴²Yo fede lepela asiyebona ya ofi na ya loholoho.

⁴³⁻⁴⁴Habahim Yesu, dogo ni ya falau-gagayo iyen,

Tabu u fatala libalibaen, na u lau tau antalam lisina be i ita sipoim. Haba ya fawanana dodoga ai lisidi mate am asiyebo ha'a ya ofi. Ai mulina habahim Mose antalam somo ya libaen u ginauli watan. Yo fede ya dui be ya lau.

⁴⁵Taumoho wa ya lau be ya fatala libalibaen nu'u ou'ouli yai be Yesu hige gonowana i lau mahamahata ai taon. Logena ya miya tauduma mala tupwam yai, na dodoga tefa hesa - hesa yai sa laoma lisina.

Yesu, Doga Ahena Pe'ipe'ina ya Faloholoho

Maleko 2:1-12

(*Matiu 9:1-8; Luka 5:17-26*)

2Lhai fisa sa ofi mulidi yai, Yesu ya fuyo Kapanayum na wasana sa atahiyen mate In ya mahano fuyoma luma. ²Yo fede dodoga boludi sa fa'oi-gogoma be luma sa lau fafamohafu. Hige solasola la'i eda'eda hafohafona

yai. Yesu mate Yaubada ena liba ya fafalibadi. ³Yo fede tatau fati taumoho ahe pe'ipe'ina sa baheyama Yesu lisina. ⁴Hige gonowadi bena ti lawen lisina pa'ana dodoga sa ouli wanana. Yo fede luma hewana yai solasola sa ginauli be dogo wa sa fadalolo Yesu ena aba obi'obiyo yai.

⁵Edi sunuma la'ina ya ita yo fede Yesu dogo ahena sa pe'ipe'i ya faliba iyebom,

Natugu, em heyaheyaya ha'a E liba afuledi.

⁶Laugagayo tau lau fa'ataena haisa amainiya sa ta'ata'ai nuwadi yai itebom,

⁷Sidohana be ya liba doha? Ata'atahina doha Yaubada hesana i kaiwegowegogo'en! Yaubada iyabona gonowana heyaheyaya ya liba-afuledi!

⁸Edi nuwanuwatuhu Yesu ha'a ya sibai yo fede ya libalau lisidi,

Pa'ana somo be ami nuwanuwatuhu doha ite? ⁹Somo ya malaha? Ibe tawa, "Taumoho tauna sa pe'ipe'i, em heyaheyaya E nuwatuhu afuledi," e haba tawa, "U obiyo! Em aba eno u abi na u aulaha."

¹⁰Bena ami sibai mate Dogo Natuna ena gigibwali tano'ubu yai te gonowana heyaya ya liba afuledi.

¹¹Logena tau asiyebo E faliba yawa, "U obiyo! Em aba eno u abi na u lau em luma."

¹²Matadi yai ya obiyo be ena aba eno ya abi na ya aulaha. Ou'oulidi sa no'o na Yaubada sa fadebasae tiyen,

Hige somo la'i ai ita doha ite!

Yesu, Takesi Tau Tanotano Hesana Lewi ya Yogai

Maleko 2:13-17

(*Matiu 9:9-13; Luka 5:27-32*)

¹³Yesu ya fuyo Galili Gabogabona sadaina yai na baiwa la'ila'i sa laoma

lisina be ya lau fa'ataidi. ¹⁴Ya laulau na takesi tau tanotano Lewi, in Alefaiyesi Natuna, ena ofesi yai ya ta'ata'ai ya ita.^{§§} Yesu ya libalau lebena iyen,

U famuli watanigu.

Yo fede Lewi ya aulaha be Yesu ya famuli watan.

¹⁵Dodoga boludi Yesu sa famuli watan. In hola Lewi ena luma yai na takesi tau tanotano yo dodoga heyaheyayadi maidadi Yesu yo tau famuli watanina sa kalahe gogo. ¹⁶Laugagayo tau lau fa'ataenna yo **Falesiya**[†] Yesu sa ita ya kalakalahe maidana takesi tau tanotano yo dodoga heyaheyayadi. Yo fede sa fati'o lau ana hewahewali lisidi, tiyen,

Pa'ana somo be maidana takesi tau tanotano yo tau heyaya sa kalahe?[†]

¹⁷Edi fati'o Yesu ya atahiyen yo fede iyebom,

Yau hige ya laoma dodoga dudulaidi adi halulu. Tau heyaya debadi yai E laoma. Tau asi'asiyebo doketa sa fanuha. Tau asi'asiyebo gesa doketa hige ti fanuha.

Andabu Fati'ona

Maleko 2:18-22

(*Matiu 9:14-17; Luka 5:33-39*)

¹⁸**Diyon Babasito** ana hewahewali yo Falesiya sa andabu na Yesu ana hewahewali hige'e. Yo fede dodoga haisa sa lau Yesu lisina be sa fati'oi, iyen,

Pa'ana somo Diyon Babasito ana hewahewali yo Falesiya adi hewahewali sa andabu? Na um em hige.

¹⁹Yesu alinadi ya bui iyebom,

Ami sibai bena taumana ibege ti kalahe fafanahi ganahewana yai? Hige gonowana! Tau nahi fwaufwau ma'edi ibege ti ginauli doha. ²⁰In moho ana lahai ya laolaoma haba tau nahi ni sa lawe-hudo'iyen. Lahaina yai ni haba afa haidana sa andabu.

²¹Hige hola sai la'i kaleko senana fwaufwau i abi be luhuluu beyabeyana i lau pola'en. Pa'ana lau pola fwaufwauna haba ya tano'uno'u be kaleko beyabeyana ya eli gigi fala'i.

²²Hige hola sai wain fwaufwauna i fagoi lawen ile beyabeyana yai. Pa'ana ile beyabeyana haba ya tamogigi. In moho yena wain fwaufwau ai ile fwaufwau wa fagoi, haba wain yo ile ibege ti heyaya.[‡]

Sabati Fati'ona

Maleko 2:23-28

(*Matiu 12:1-8; Luka 6:1-5*)

²³Sabati yai Yesu ya lau witi gabuna yai. Tau famuli watanina sa lau watan be witi an'andi sa fufudi. ²⁴Yo fede Falesiya dodogadi sa libalau Yesu lisina tiyen,

Am hewahewali hola u itadi! Eda Sabati laugagayona sa utusi.

(*Au'aulaha 34:21*)

²⁵Yesu iyen,

Fuyana Deiwi ma'ana hewahewali sa guliyam, somo sa ginauli? Bukana nuwana hige au fatili? (*1 Samuwela 21:1-6*) ²⁶Tau Antalasam Ba'isana Abiyata ena fuya yai, Deiwi ya lau Yaubada ena Luma yai be fwalawa fafatabuna ana ya an.

§§2:14 Lewi hesana hesa mate Matiu.

*2:16 Falesiya - au italau Liba Aba Yo'oi yai.

†2:16 Diusi edi kawawanana mate iti bena haga sa lohohoho wananaha be hige gonowana maidadi dodoga heyaheyayadi ti kalahe esega; do'ata sa fa'awadi. (Au italau Paisowa 10:28 yo Namba (Sensis) 19:22 hinaga.)

‡2:22 Diusi edi ile mate suisui 'wapidi yai sa ginaulidi.

Eda laugagayo ya libaen mate tau antalasam moho ibodi bena adi sa an. In moho Deiwidi ana hewahe-wali adi ya feledi sa an.

²⁷Habahim, Yesu ena liba ya falafu-sofa iyen,

Yaubada Sabati ya ginauli dodoga debadi yai. Hige dodoga i ginaulidi Sabati debana yai. (*Au'aulaha 20:8-11: Au'aulaha 23:12; Kolosi 2:16*)

²⁸Logena Doga Natuna mate Sabati Guyauna.

Taumoho Nima Dagedagelona

Maleko 3:1-6

(*Matiu 12:9-14; Luka 6:6-11*)

3 Fuya hesa Yesu ya fuyo *aba oi'oigogo lumana* ganahewana yai. Amainiya taumoho hesa nima dagedagelona. ²Dodoga amainiya edi fanuha bena Yesu sa au. Yo fede sa maisimo komakomani'i haba ai Sabati taumoho nima dagedagelona ni ya faloholoho e hige'e?

³Yesu ya libalau doga wa lisina iyen, Ai matamai, u mwaito.

⁴Habahim ya fati'o lau dodoga lisidi, iyen,

Ai Sabati haba loholoho te ginauli e heyaya te ginauli? Bena doge te famwahuli e te wunui?

Hige sai la'i alinana i bui.

⁵Yesu ya ita'ita lau lisidi ma manabalana yo nuwana ya heyaya pa'ana sa nuwa po'i. Habahim taumoho nima dagedagelona ya faliba iyen,

Nimam u lolon.

Ya lolon yo fede ya loholoho fuyo. ⁶Yo fede feula aba oigogo lumana *Falesiya* sa lau afulen be sa fa'oigogo maidadi Heloda ena pele na sa oiliba bena Yesu sa wunui.

Baiwa Yesu sa Famuli Watan

Maleko 3:7-12

⁷⁻⁸Yesu yo tau famuli watanna sa lau Galili Gabogabona na baiwa sa lau watanidi. Somo ou'ouli ya ginaulidi wasadi sa atahiyedi. Yo fede Diudeya yo Idumeya Nu'udi yo Diyodan Tefa Saisaina, Yelusalem, Taya yo Saidon taondi yo nu'u hahaisa sadasadai yai, ana baiwa sa tuhuyama. ⁹⁻¹⁰Baiwa ya la'i wananaha. Yo fede Yesu tau famuli watanna ya falibadi bena ena waga sa abi nonohai pa'ana tabu ena paisowa ti eli dogodogoi. Dodoga boludi ha'a ya faloholohodi, debana yai safalumadi sa asiyebote mate sa andudu balabala be sa eli'ona. ¹¹Yo hinaga yaluwa heyahayadi dodoga ganahewadi yai Yesu sa ita mate sa guli nuwanuwana yai na sa 'wala'ui tiyen,

Um mate Yaubada Natuna!

¹²Yesu yaluwa heyahayadi ya falibadi iyen,

Tabu au libalibaegu.

Yesu, Tau Fa'ona Wasawasa 12 ya Fasinabodi

Maleko 3:13-19

(*Matiu 10:1-4; Luka 6:12-16*)

¹³Yesu ya lau tu'a, na ena fanufanuha dodogadi ya yogaidi be sa laoma lisina. ¹⁴Safuhudohudo'i luwaga ya si'o'inadi be iti sa famala tau fa'ona wasawasa be in ma'edi na ya duidi be sa guguya. ¹⁵Yo dudulai ya feledi be yaluwa heyahayadi sa liba duidi.

¹⁶Safuhudohudo'i luwaga ya si'o'inadi mate hesadi itete:

Saimon (Hesana hesa Yesu ya tole, Pita.)^f

¹⁷Diyemsi yo Diyon iti Sebedi nanatuna luwaga. (Yesu hesadi ya toledi:

^f3:16 Pitaaniyona mate: "ume'ehu."

Bowanegesi. Aniyona mate Palele Nanatuna.)

¹⁸ Endulu,

Pilipi,

Batolomiu,

Matiu,

Tomasi,

Diyemsi, in Alefaiyesi natuna,

Tadiyesi,

Saimon Seloti,[§]

¹⁹ yo Diudasi Isakaliyoti, in Yesu ana tau wewe.

Yesu yo Belesebulu

Maleko 3:20-30

(*Matiu 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Habahim Yesu ya luhulau luma hesa yai, na baiwa sa fa'oigogo fuyo be In yo tau famuli watanina hige gonowana ti kalahe. ²¹ Dodoga sa kawa bwadebwade'en be afa efana wasana sa atahiyen, yo fede sa lau bena sa aulen.

²² Laugagayo tau lau fa'ataenna Yelusalem yai sa laoma tiyen,

Yaluwa heyahayayadi edi ba'isa, Belesebulu, mate ganahewana yai!^{**}

Logena gigibwali ya felen be yaluwa heyahayayadi ya liba duidi.

²³ Yo fede Yesu ya yogaidima lisina be heyahayason yai ya falibadi iyebom,

Satani haba sidohana falena satani ya liba dui?

²⁴⁻²⁵ Yena nu'u esega dodogadi sa lulu fuyo'idi haba sa failaulau'idi yo boga esega yai doha haba hinaga sa failaulau'idi. ²⁶ Yena Satani ena nu'u ya daili fakiuki mate ibege i adidili. Haba ya failaulau.

²⁷ Hige gonowana sai hesa, dogadi'adidilina ena luma i lopa be ena ginauli i angafuhidi. Bena ya au'au bwa'iyen, habahim ya angafu.

²⁸ E liba dudulai mate sai heyaya ya ginauli yo sai Yaubada hesana ya liba faheyaya mate edi heyahayaya ni Yaubada haba ya nuwa afuledi.

²⁹ Na yena sai Yaluwa Tabuna ya liba faheyaya mate hige gonowana heyahayaya ni i nuwa afulen pa'ana heyaya ota'otafahina ya ginauli.

³⁰ (Yesu ya liba doha ite pa'ana dodoga haisa sa libaliba tiyen, "In mate yaluwa heyahayayana ganahewana yai.")

Yesu Tinana yo Tatasina

Maleko 3:31-35

(*Matiu 12:46-50; Luka 8:19-21*)

³¹ Habahim Yesu tinana yo tatasina sa mahanoma be luma ganamulina yai sa obi'obiyo. Wasa sa fatamali lawen ganahewa mate In sa laulau yo'oi.

³² Baiwa sa ta'ai fata'i'ili na sa faliba tiyen,

Tinam, tatasim yo lolofum sa laulau yo'oim. Iti mate ganamuli yai.

³³ Yesu alinadi ya bui iyen,

Tinagu sai yo tatasigu salumadi?

³⁴ Habahim, ya ita'ita lau lisidi na iyen,

Tinagu yo afa haidagu logedidi itete! ³⁵ Yena sai Yaubada ena nuwatuhu ya lau watan mate hidagu, lofugu yo tinagu.

[§]3:18 Seloti aniyona mate, in ena nu'u ya fanuha wananahai.

^{**}3:22 Belesebulu mate, yaluwa heyahayayadi edi ba'isa. Hesana haisa mate Satani yo Diyabolo.

Tuma Tau Falilina Heyaheyasonna**Maleko 4:1-9***(Matiu 13:1-9; Luka 8:4-8)*

4 Yesu ya lau fa'ata boda gabogabo sadaina yai na baiwa ya la'i wananaha, yo fede waga hesa ya poupouli amainiya ya awa lau be ya ta'ai. Na dodoga mate fote yai. ²Heyaheyason ya fapaisowadi ena lau fa'ata yai be ginauli boludi ya fatalahadi iyen,

³Au ata'atahi! Fuya ma esega dogo hesa ya lau be witi tumadi ya lau falili ena gabu yai. ⁴Haisa sa be'u eda'eda yai yo fede atai'a sa laoma be sa anidi. ⁵⁻⁶Haisa sa be'u tanohi ume'ume'ehuna yai be sa in feufeula. Maihala ya kepama witi wa ya nefadi be sa hohoya pa'ana tanohi ya hebehebe be hige ti abi lam sigi lidi. ⁷Tuma haisa sa sagigi lidi hawahawa nulinulidi ganahewadi yai be sa in. In moho sa wabo'idi be hige ti in lohohoho yo hige ti fuwa. ⁸Haisa mate sa be'u tanohi lohohohona yai be sa in yo sa fuwa lohohoho be haisa tumadi nau-naudi na haisa sa duliduli.

⁹Ofi'ofina, Yesu iyen,

Au ata'atahi komakoman!

Pa'ana Somo be Yesu**Heyaheyason ya Fapaisowadi?****Maleko 4:10-12***(Matiu 13:10-17; Luka 8:9-10)*

¹⁰Yesu iyabona na tau ata'atahi haisa maidadi safuhudohudo'i luwaga sa laoma be Yesu sa fati'oi tiyen,

Heyaheyason aniyodi haga ema u liba?

¹¹Yesu ya falibadi iyen,

Yaubada Aba Ba'isa libana simosimona mate ha'a E falibamiu. Na

dodoga haisa mate heyahayason yai sa atahiyen.

¹²"Haba sa ita na in moho ibege ti ita lobahi;

haba sa ata'atahi na in moho ibege ti nuwatuhu lobahi.

Ibe moho nuwadi sa buidi haba edi heyahayaya ya nuwa afuledi." *(Isaiya 6:9-10)*

Heyaheyason, Aniyona**Yesu ya Dede Famahata****Maleko 4:13-20***(Matiu 13:18-23; Luka 8:11-15)*

¹³Habahim Yesu ya fati'oidi iyen,

Yena heyahayason te hige au sibai mate haba haisa sidohana emi sibasibaidi? ¹⁴Tau falili mate Yaubada ena wasa tau umahina.

¹⁵Dodoga haisa ita'itadi doha tuma eda'eda yai. Wasa sa atahiyen yo fede Diyabolo ya laoma be libana nuwadi yai ya abi fahi. ¹⁶Dodoga haisa iti doha tuma sa be'u lidi tanohi ume'ume'ehuna yai. Wasa sa atahiyen yo fede sa abi ma nuwa amnadi. ¹⁷In moho hige i abi lam nuwadi yai be hige i ota lofalofa. Yena pilipili e kamkamna sa laoma wasa ni debana yai feula na sa muli suhasuha. ¹⁸Na dodoga haisa doha tuma sa in hawahawa nulinulidi ubudi yai. Iti logedidi wasa tau atahiyenna.

¹⁹In moho:

mode hudo'i - hudo'i,

benas fagogo,

yo fanufanuha haisa nuwadi sa famohafudi.

Yo fede wasa sa eli bulubuluhi be hige ti fuwa.

²⁰Dodoga haisa mate doha witi tumadi sa falili tanohi lohohohona yai. Wasa sa atahiyen yo fede sa

lau watan be uludi sa toledi. Haisa naunaudi na haisa sa duliduli.

Lampa sa Fakou Gulewa yai

Maleko 4:21-25

(Luka 8:16-18)

²¹ Yesu hinaga ya liba iyen,

Yena lampa wa gabu haba ai gulewa wa fakou e ai aba eno ubuna wa tole? Hige'e! Haba ai mahata wa tole. ²² Ginauli simosimodi haba sa taumahata na somo sa fakou haba bubulina sa kamfahi. ²³ Fafabeyamiu, au ata'atahi komakoman!

²⁴ Yo ya falibadi hinaga iyen,

Somo ami atahi mate au fadosi komakomani'! Lufa la'ina somo wa fapaisowa haba gonogonowana ai lisim sa fapaisowa e haba ya di'oi. (2 Kin 21:13)

²⁵ Yena sai somo lisina yai mate Yaubada haba ya fala'i. Na sai hige'e mate somo begana lisina yai hinaga haba ya kamfahi.

Tuma Iyabodi sa In, Heyaheyasonna

Maleko 4:26-29

²⁶ Yesu ya liba fuyo iyen,

Yaubada Aba Ba'isa ita'itana doha taumoho hesa tuma ya lau falili gabu yai. ²⁷ Lahai fisa mulidi yai tuma wa ya in. In moho sidohana ena in'in yo ena la'lila'i hige i siba. ²⁸ Tanohi iyabona tuma wa ya fa'in be ya fuwa. Bwa'ibwa'ina mate atipuna bigabigana ya taumahata, habahim ya taya be tumana ya toledi. ²⁹ Ya anaho be ya tomo.

Uma'uma Hesa Heyaheyasonna

Maleko 4:30-34

(Matiu 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu ya falibadi iyebom,

Yaubada Aba Ba'isa doha somo? Heyaheyason somo haba te fapaisowa be te fatau gonogonowa?

³¹ Ita'itana doha ite: Taumoho hudo'i uma'uma hesa tumana kiukiu wanahaha ya umahi.††

³² Hige walolona ya in, be gabu an'andi haisa ya tubu famulidi na atai'a sa lofoma be lagadi logulogudi yai edi nohi sa ginaulidi.

³³ Heyaheyason boludi doha itete Yesu ya fapaisowadi be dodoga enehedi ya dede, be haba gonowana nuwatuhi lobahidi. ³⁴ Heyaheyason yai moho ya falibadi na yena iyabodi mate aniyodi ya dede famahatadi tau famuli watanna lisidi yai.

Yesu ya Liba be

Hwayahwayau ya Fatautau

Maleko 4:35-41

(Matiu 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ Maimailafina Yesu tau famuli watanina ya falibadi iyen,

Haga ta lau gabogabo tefana.

³⁶ Waga haisa amainiya hinaga. Tau famuli watanina baiwa sa lau afuledi, na sa awa lau Yesu ena aba ta'ata'ai wagana yai be sa lau tefa. ³⁷ Hige walolona hwayahwayau adi'adilina ya towa be bagodu sa hin di'o. Begana haba waga sa famohafu. ³⁸ Yesu ya eno unuwa yai waga mulina yai. Tau famuli watanina sa fanohi tiyen,

Tanuwaga! Haba te pe'i. Sidohana hige u mode?

††4:31 "Mustard" wa hige doha "haufida." Uma'uma te, nenena begana doha saihala dimdim, pa'ana tumadi sa kiu, na lagadi begana sa adidili.

³⁹Yesu ya obiyo be ya liba adidili lau hwayahwayau yo bagodu lisidi iyen,

Au fatautau!

Yo fede hwayahwayau ya towa motu na ya daumwali fuyo. ⁴⁰Habahim Yesu ya falibadi iyebom,

Sidohana be ami 'wasabu? Emi sunuma, e hige'e?

⁴¹In moho sa 'wasabu wananaha be sa famo'a libaliba tiyen,

Sai itete? Hwayahwayau yo bagodu ena liba sa lau watan!

Yesu, Yaluwa Heyaheyayadi ya Duidi

Maleko 5:1-20

(*Matiu 8:28-34; Luka 8:26-39*)

5 Galili Gabogabona yai sa dohe be Gelasa nu'una yai sa duna.^{‡‡}

²Yesu ya tulube'u na taumoho hudo'i yaluwa heyahayayadi ganahewana yai ya laoma. Bwana yai ya kalamahano be ya laoma Yesu lisina.

³In mate duyufi ati'atipudi yai ya gogogo. Hige gonowana sai i faseni bodai. ⁴Fuya ou'ouli nimana yo ahena sa fassenidi in moho seni ya eli motudi yo powati ahena yai ya dem pwaipwaidi. Hige gonowana sai i abi famamayo. ⁵Lahai yo i'ipa ya laulau gaibu ai bwana yo ai tu'a. Ya 'wala'walawui yo tauna ya ansesei ai ume'ehu senadi.

⁶Yesu hola ya laolaoma na dogana ya ita'ita lau be ya ita yo fede ya fabelele be nuwanuwana yai ya tulibono. ⁷Habahim ya liba la'ila'i iyen,

Yesu, Hewa Wananaha Yaubadana Natuna! Somo lisigu yai wa fanuha? E an'etaim Yaubada hesana yai, tabu u fakamkamnagu!

⁸(Ya liba doha pa'ana Yesu iyen, "Yaluwa heyahayayadi dogana ni au lau afulen!")

⁹Yo fede Yesu ya fati'o lau lisina iyen, Hesam somo?

Taumoho iyen,

Hesagu "Baiwa-," 'e ouli wananaha!

¹⁰Ya an'eta lau Yesu lebena tabu yaluwa heyahayayadi ai nu'u ni i lau we'aidi. ¹¹Na sadai yai mate salai baiwadi sa suwasuwali daha sadaina yai. ¹²Yo fede yaluwa heyahayayadi Yesu sa an'etai tiyen,

Aee-, u fatamalimai ai lau salai ai ganahewadi ai miya.

¹³Yo fede Yesu ya duidi be sa kalamahano na sa lau salai baiwadi doha 2,000 sa luhufidi. Salai sa leta kokoli daha yai be sa dago lidi ho'owa yai. Yo fede sa kapulolo.

¹⁴Salai tau ita'ita watanidi sa gela be sa lau sa fatala libalibaen taon yai yo mulimulina nu'udi yai be dodoga sa laoma somo ya tubu sa ita. ¹⁵Sa mahanoma Yesu lisina, taumoho wa uluna ya dudulai. Kaleko ya li'o, na ya ta'ata'ai sa ita. Yo fede mahudo'idi sa 'wasabu.

¹⁶Somo ya tubu taumoho ni yo salai lisidi yai salumadi sa ita, mate dodoga edi sa liba. ¹⁷Yo fede Yesu sa faliba tiyen,

Aee-, ema nu'u u lau afulen!

¹⁸Waga yai Yesu ya awa na dogana ya faloholoho wa ya libalau lisina iyen,

Aee-, Yesu, bena E lau watanim!

¹⁹Yo fede alinana, Yesu ya bui iyen,

Hige gonowana! U fuyo em luma yo am boga lisidi be **Guyau** ena nuwatohatoha lisim yai yo somo ya ginauli lebem yai enehedi u liba.

²⁰Yo fede dogana wa ya aulaha ya lau Dekapolisi Nu'una yai^{¶¶}

be somo Yesu ya ginauli lisina yai ya falibadi. Salumadi sa atahiyen mate sa no'o.

^{‡‡}5:1 Diusi alinadi yai "Gelasa" hesana hesa mate "Gadala."

^{¶¶}5:20 Dekapolisi aniyona mate, "Taon Safuhudohudo'i."

**Diyailusi Natuna yo
Waihin Asi'asiyebona**

Maleko 5:21-43

(Matiu 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ Waga yai Yesu sa dohe be sa mahano yo fede baiwa sa fa'oigogon.

²² Aba oi'oigogo ba'isana hesana Diyailusi ya mahanoma Yesu ya ita yo fede ya hoba lidi ahena yai. ²³ Ya an'eta gadogadola lau lisina iyen,

Natugu waiwaihin mate nu'anua. Te lau be wa abilau ai tauna haba ya loholoho!

²⁴ Yo fede Diyailusi ma'ena Yesu sa lau. Dodoga mate sa faipapipapi na sa laulau watanidi. ²⁵ Waihin hesa ana asiyebo mate 'wasina ya miyamiya afulen ee-, bolima safuhudohudo'i luwaga. ²⁶ Doketa boludi fuya lofalofa edi mulamula yai sa fafakamkamna. Ena moni mahudo'ina ya pei fa'ofi bena haba loholoho ya lobahi. In moho ana asiyebo ya fafala'i. ²⁷⁻²⁸ Yesu wasana waihin wa ya atahiyen be nuwana yai iyen,

Ibe ana luhuluhu moho E abi'ona haba E loholoho.

Yo fede Yesu mulina yai ya laoma be dodoga pwaludi yai ya andudu balabala be ana luhuluhu ya abi'ona. ²⁹ Amna ya atahi mate 'wasina ya miyamiya afulen ya fatautau yo ena kamkamna wa ya ofi.

³⁰ Yesu amna ya abi mate gigibwali ya lau afulen. Yo fede baiwa ganahewadi yai ya timuli bui be ya fati'o iyen,

Sai agu luhuluhu ya abi'ina?

³¹ Tau anpate alinana sa bui tiyen,

Baiwa ha'a wa ita, na sidohana be uwen, "Sai ya abi'inagu?"

³² Yo fede Yesu ya ita'ita asi'asi be tau abi'inana ya yo'oi. ³³ Waihin asi'asiyebona somo lisina yai ya tubu ya sibai yo fede ma 'wasabuna ya laoma be ya tuli-bono ahena yai na ya faliba dudulain.

³⁴ Yesu iyen,

Natugu, nuwam i amna! Em kawawananaha debana yai asiye-bona ni, ibege u hobe fuyoi.

³⁵ Yesu hola waihin asi'asiyebona ya fafaliba na Diyailusi ena luma yai dodoga sa laoma be aba oigogo ba'isana sa faliba tiyen,

Natum ha'a ya pe'i. Tabu u mode-mode lau tanuwaga lisina.

³⁶ Sa libaliba, Yesu ya atahi yo fede iyen,

Tabu u 'wasabu! U kawawananaha moho.

³⁷ Diyemsi ma hidana Diyon yo Pita iyabodi ma'edi Yesu sa lau, na hige sai hesa. ³⁸ Sa mahano lau Diyailusi ena luma yai, bobohalahala yo tan sa atahi. ³⁹ Ya luhulau luma yai be ya falibadi iyen,

Bobohalahala yo tan te sidohana?

Tine'eu ni hige i pe'i. Mate ya eno!

⁴⁰ Yo fede sa liuhwa'en.

Habahim mahudo'idi ya duidi sa lau ganamuli. Na tamana, tinana yo tau famuli watanna faihona ya auledi be sa lau tine'eu edi aba tolona bilina yai. ⁴¹ Ya abilau nimana yai na ya faliba iyen,

Talita, koum!

(Aniyona mate, "Tine'eu kiukiu, E falibam, 'U obiyo!")

⁴² Hige walolona na ya laulau tiga. (Ena bolima mate 12). Laulau te debana yai edi no'o sa ofi.

⁴³ Yesu ya laugagayo'edi tabu sai, ena ti liba, yo ya falibadi bena sa fakalahe.

Nasaleta yai, Yesu sa Waiyo'o'en

Maleko 6:1-6

(Matiu 13:53-58; Luka 4:16-30)

6 Galili nu'una Yesu ya lau afulen na ya fuyo ena nu'u wanahanana, Nasaleta. Yo fede ana hewahewali sa lau watan. ² Sabati yai ya lau fa'ata Diusi

edi aba oi'oigogo lumana yai. Yo fede dodoga boludi sa no'o.^{§§}

Na tiyen,

Libadi te sai lisina yai ya sana taluhidi? Sibasiba sai ya felén be no'o abi'abidi ya lau ginauli?

³In luma tau laulau ginauli, yo Maliya natuna! Tatasina mate: Diyemsi, Diyosepa, Diuda yo Saimon. Lolofuna mate maidada te miyamiya. (*Paisowa 15:13*) *

Logena, ena nu'u dodogadi sa 'waiyo'o'en.

⁴Yesu ya falibadi iyen,

Peloweta nu'u mahudo'ina yai sa fa'atitiyen. In moho ena nu'u dodogadi yo afa efana yo ana boga mate sa 'waiyo'o'en.

⁵Hige gonowana no'o abi'abidi la'i i ginauli ainiya. Tau lepalepa fisa moho nimana ya tole lawedi hewadi yai be sa loholoho. ⁶Yo fede ya famala Yesu ena tauhiti pa'ana hige edi sunuma.

Yesu Tau Fa'ona Wasawasa 12 ya Duidi

Maleko 6:6b-13

(*Matiu 10:5-15; Luka 9:1-6*)

Yesu ya ta'i'ili nu'u hesa - hesa be dodoga ya fa'atadi. ⁷Tau fa'ona wasawasa 12 ya yoga gogonidima be dudulai ya feledi bena yaluwa heyaheyayadi sa liba duidi. Yo fede luwaga - luwaga ya fatamalidi.† ⁸Ya laugagayodi iyen,

Ami lau, tabu somo hesa au abi. Tu'e moho, tabu kalahe, tobo e moni. ⁹Sendolo au awai na tabu luhuluhu hesa au abi.

¹⁰Ya falibadi hinaga iyen,

Somo yai sa yoga hitinimiu, ai lumana ami gogo ee-, ami

aulaha boda. ¹¹Yena ami mahano ai taon hesa na dodoga hige ti yoga hitinimiu e emi liba hige ti atahiyen nu'una ni au lau afulen. Ahemiu afusadi au oi luhiluhidi, haba ya famala edi heyaya aba ita lobahina.

¹²Habahim ya falibadi be sa lau dodoga sa guguyaidi na bena sa nuwabui. ¹³Yaluwa heyaheyayadi sa liba duidi yo tau asi'asiyebo oliwe masina yai sa fama'idi be sa loholoho.

Diyon Babasito ya Pe'i

Maleko 6:14-29

(*Matiu 14:1-12; Luka 9:7-9*)

¹⁴Kin **Heloda** liba te ya atahiyen pa'ana Yesu hesana ya tadada nu'u ou'ouli yai yo fede haisa tiyen,

Diyon Babasito ya mwahuli fuyo logena gigibwali te ya abi be fafa'lalala ya lau ginauli.

¹⁵Haisa hinaga tiyen, In llaidiya.

Na haisa tiyen,

In doha peloweta haisa bwa'ibwa'idi.

¹⁶Kin Heloda wasa ya atahiyen yo fede iyen,

Diyon Babasito gadona ha'a E ibo, mate ya mwahuli fuyo!

¹⁷⁻¹⁸Ena fafatubu doha ite: Diyon Babasito Heloda ya fafaliba iyen,

Hige i dudulai bena hidam lahuna **Helodiya** u kamofahi!

Yo fede, Kin Heloda ya liba be Diyon sa faseni be sa falau deli.

¹⁹Helodiya ya manabala Diyon lisina yai be bena ya wunui, in moho hige gonowana. ²⁰Kin wa Diyon ya 'wasabuwén be ya bobodiyen. Ya

§§6:2 Diusi edi aba oigogo lumana mate "sunagogo" e "synagogue."

*6:3 Yesu ya pe'i mulina yai Diyemsi itete ya famala tau oi'oiliba ba'isana Yelusalem yai.

†6:7 Lausoisois yai te, dudulai yo gigibwali aniyodi gonogonowadi.

sibai mate in doga dudulaina yo fatabu dogana. Diyon ena liba ya fanuha wananahaidi. In moho nuwana ya fai'abi pa'ana ponoli ha'a ya ginauli.

²¹ Fuya hesa lahuna Helodiya ena solasola ya lobahi mate Heloda ena fuya tubu nawalahina yai. Yo fede an'angogo ya ginauli be gabeman la'ila'idi, hiyala baba'isadi yo Galili tefadi babadadi ya yoga gogoidima. ²² Helodiya natuna waihin[‡] ya laoma edi ya le'i, be Heloda yo ana taumana nuwadi sa amna. Yo fede ba'isa wa tine'eu ya faliba iyen,

Somo wa fanuha haba E felem.

²³ Ya liba dudulai tine'eu lisina yai iyen,

E angwala mate yena em fanuha somo wa libaen haba E felem. Yena uwen, em nu'u tefana u daili be u felegu, mate gonowana!

²⁴ Yo fede tine'eu wa ya lau tinana ya fati'oi iyen,

Tinagu somo haba E an'etai?

Tinana alinana ya bui iyen,

Diyon Babasito kuluna u an'etai.

²⁵ Tine'eu wa ya fabelele ya fuyo ba'isa lisina be iyen,

E fanuha bena aho te, Diyon Babasito kuluna ai gaeba wa felegu!

²⁶ Kin nuwana ya heyaya, in moho hige gonowana ena nuwatuhu i 'waiyo'o'en pa'ana ena angwala ha'a ya ginaulidi ana taumana matadi yai. ²⁷ Yo fede gati hesa ya fatamali ya lau deli yai be Diyon gadona ya ibo motu, ²⁸ habahim gaeba yai kuluna ya abiyama be tine'eu ya felen. Na ya lawen be tinana ya felen.

²⁹ Wasana sa atahiyen be ana hewahe-wali sa lau silanna sa abi be sa bo'usai.

Dodoga 5,000 Yesu ya Fakalahedi

Maleko 6:30-44

(*Matiu 14:13-21; Luka 9:10-17; Diyon 6:1-14*)

³⁰ Tau fa'ona wasawasa sa fuyoma be ma'edi Yesu sa fa'oigogo be somo sa ginaulidi yo edi lau fa'ata wasadi ena sa liba. ³¹ Yesu ma'ana hewahewali hige edi solasola haba ti kalahe pa'ana dodoga boludi sa lau yo sa laoma. Yo fede iyebom,

Ta lau nu'u laulau gesa yai, be ainiya au anyawasi.

³² Yo fede waga yai sa awa modigafu na sa lau ati'atipu hesa yai. ³³ In moho dodoga boludi sa ita lobahidi be taon mahudo'idi yai sa tafo bwa'ibwa'i be sa mahano bwa'i. ³⁴ Waga ya mahano Yesu ya tulube'u yo fede baiwa ya itadi be ya nuwatohatohaedi. Pa'ana ita'itadi doha sipi hige tau ita watanidi na sa laulau koko. Logena ginauli boludi ya fatubu ya fatalahadi.

³⁵ Ya maimailafi yo fede tau famuli watanina sa laoma lisina be tiyen,

Ita itete balabala gaibu yai.

³⁶ Dodoga te u duidi ti lau nu'u mulumulina yai kalahe adi ti unedi.

³⁷ Na Yesu alinadi ya bui iyebom,

Umi kalahe au feledi.

Tiyen,

Wa fanuha bena siluba handele luwaga 'e abidi be fwalawa 'e unedi na 'e fakalahedi?

³⁸ Yo fede Yesu ya fati'oidi iyen,

Fwalawa fisa? Haga au lau au yo'o.

Sa yo'o be sa fuyoma tiyen,

Fwalawa faligigi yo hama luwaga.

³⁹ Yesu ya libalau tau famuli watanina lisidi iyen

[‡]6:22 Helodiya natuna hesana "Salome."

Dodoga au falibadi, be ti ta'ai pwalupwaluidi ai hawahawa.

⁴⁰Yo fede haisa oulidi 100 sa ta'ai, na haisa oulidi 50. ⁴¹Habahim Yesu fwalawa faligigi yo hama luwaga ya abidi na ya ita'ita hasa galewa na ya faloholohodi. Fwalawa ya ifidi, na hama luwaga ya kampwaidi be tau famuli watanina ya feledi sa soiyedi dodoga mahudo'idi lisidi yai. ⁴²Mahudo'idi sa kalahe be bogadi sa yahayaha. ⁴³Habahim tau famuli watanina fwalawa yo hama antoleledi sa tano gogoidi be noho 12 sa famohafudi. ⁴⁴Tatau sa fakalahedi ou'oulidi 5,000.^f

Yesu ya Laulau Gabogabo Hewana yai Maleko 6:45-52

(*Matiu 14:22-33; Diyon 6:15-21*)

⁴⁵Yesu tau famuli watanina ya duidi be feula waga yai sa awa na sa dohe Betesaida. Na muli yai baiwa ya duidi. ⁴⁶Ya lauto'iyedi mulina yai, ya fi-nahe hasa tu'a yai be ya lau'u'ula.

⁴⁷Toutou bulu yai mate waga ha'a gabogabo atipuna yai, na Yesu mate iyabona fote yai. ⁴⁸Tau famuli watanina ya itadi mate sa fulufuluga afuledi bena waga sa lefa'en pa'ana hwayau sa tulu matai. Hola hige i ifi tatatali, gabogabo hewana yai ya lau lisidi. Bena ya bayawaidi, ⁴⁹na sa ita'ita lau be sa ita gabogabo hewana yai ya laulau. Edi nuwatuhu bena haga ona'onaha, be sa 'wala'waluai.

⁵⁰Mahudo'idi sa ita be sa 'wasabu wananaha.

Yo fede Yesu ya libalau lisidi iyebom, Nuwamiu ti adidili! Tabu au 'wasabu, Yau!

⁵¹Yo fede ya awalau waga yai na hwayahwayau ya towa motu. Tau fa-

muli watanina edi no'o sa ofi. ⁵²Nuwadi sa lau fabui homodi, pa'ana 5,000 ya fakalahedi aniyona wananahana hige ti nuwatu lobahi.

Genesaleta yai Yesu Tau Asiyebo ya Faloholohodi

Maleko 6:53-56

(*Matiu 14:34-36*)

⁵³Sa dohe Genesaleta nu'una yai, amaniya edi waga sa anka. ⁵⁴Sa tulube'u, yo fede dodoga Yesu sa ita lobahi. ⁵⁵Wasana sa atahiyen in somo yai, mate feula sa lau nu'u ou'ouli yai be tau asi'asiyebodi edi aba laulau eno yai sa baheidima lisina. ⁵⁶Yena Yesu ya lau luma yai e taon yai e nu'u mulimulidi yai, tau asi'asiyebodi sa lawedi maketi yai be sa an'etai bena ena leli duduna moho sa abi'ina. Salumadi ena leli sa abi'ina mate sa loholoho.

Hitihalo Lau Fa'atana

Maleko 7:1-13

(*Matiu 15:1-9*)

7 *Falesiya* yo laugagayo tau lau fa'ataenna hahaisa Yelusalem yai sa laoma be sa fa'oigogo Yesu lisina yai. ²Yesu tau famuli watanina haisa sa kalakalahe ma nima bidabidadi. Falesiya sa ita faheyayadi pa'ana edi laulau hige ti falau watan. ³Falesiya yo *Diusi|Diusi* mahudo'idi ibege ti kalahe gaibu, yena afa wahawahadi edi laulau sa laulauwedi be nimadi sa kaisudi, mate haba sa kalahe. ⁴Yena ai maketi sa fuyoma edi abi'abi sa falau watan be nimadi sa kaisudi, haba sa kalahe. Yo kaputi, gulewa, gaeba yo aba kalakalahe ginaulidi bena sa kaisudi.[§]

^f6:44 Tatau mahudo'idi 5,000. Wawayo yo wawahin hige ti fatilidi.

[§]7:4 Uli'uli haisa yai, "aba eno" sa tole hinaga.

⁵Yo fede Falesiya yo laugagayo tau lau fa'ataenidi Yesu sa fati'oi tiyen,

Sidohana be tau famuli watanim hige wahawahada edi laulau ti lau watanidi na ma nima bidabidadi sa kalahe?

⁶Yesu alinadi ya bui iyen,

Umi dodoga bwalabwalamiu! Isaiya ya liba dudulai fuyana ya libaemi, ena uli'uli yai iyebom, "Yaubada, iyen,

'Nuwa maitimiu yai Guyau ami fadebasae.

⁷Yo ita eda laugagayo moho dodoga ami fatalahadi!" (*Isaiya 29:13*)

⁸Yaubada ena **laugagayo** ami tole hudo'iyedi na dodoga edi lau fa'ata ami lau watanidi.

⁹Yesu ya falibadi iyen,

Yaubada ena laugagayo ami 'waiyo'o'en, na emi lau fa'ata bena ami lau watanidi. Hige i lohohoho!

¹⁰Yo fede Mose ya falaugagayodi iyen, "Tamam yo tinam u fa'atitiyedi. Yena sai tinana e tamana ya liba faheyayadi dogana bena sa wunui."

¹¹⁻¹²In moho emi lau fa'ata yai auwen, "Yena sai hige i fanuha bena tinana e tamana i saguhidi haba ena aba anfae ya libaen iyen, 'Ite Koban (aniyona mate Yaubada ena ainauya), be tamana yo tinana ibege i saguhidi."

¹³Laulaudi te debadi yai Yaubada ena liba ami kaiwegowegogo'en pa'ana abi'abi ou'ouli ami ginaulidi doha itete, be emi lau fa'ata ami fa-paisowadi dodoga lisidi yai.

Somo Haba Doga ya Fabida Ginaulina.

Maleko 7:14-23

(*Matiu 15:10-20*)

¹⁴Yesu, baiwa ya yoga fafuyodima lisina be iyen,

Mahudo'imiu, au ata'atahi haba ami sibai, ¹⁵kalahe ami an, ibege i fabidahemiu. Na liba heyaheyayadi mo'amiu yai ami libalibaedi mate iti logedidi haba sa fabidahemiu. ¹⁶Au ata'atahi komakoman!"*

¹⁷Baiwa ya lau afulen, na ya lau luma ganahewana habahim tau famuli watanina heyaheyasonna te aniyona sa fati'oi.

¹⁸Yesu alinadi ya bui iyen,

Umi hola ma nuwa supusupumiu! Sidohana be hige au nuwatuhu lobahi? Hige somo ganamuli yai i luhulau doga ganahewana haba i fabida, ¹⁹pa'ana ya lau boga yai moho be ya kalamahano fuyo. Hige i luhulau nuwanuwana.

(Liba te debana yai Yesu iyen, "Kalahe mahudo'idi ibege ti fabidaheda.")

(*Paisowa 10:15*)

²⁰Na hinaga ya liba iyen,

Somo doga ganahewana yai ya hala liwa'en mate logena ya fabida.

²¹Pa'ana doga nuwana ganahewana yai, be nuwatuhu heyaheyayadi sa kalamahano doha:

nuwatuhu heyaheyayadi, luma gwa'u hudo'i - hudo'i, angafu,

aiyuni,

doga hesa lahuna ma'ena sa luma gwa'u, (*Lewitikusi 20*)

²²anduma,

laulau heyaheyaya,

laulau bwalabwala,

**7:16 Uli'uli haisa yai mate, lausoi te hige ti uli.

luma gwa'u nuwanuwatuhudi,
nuwa ela'ela,
lau mwanunu,
nuwa saesae,
yo nuwatuhu yauyaule-, ²³ Ginauli
heyaheyayadi mahudo'idi te, mate
ganahewadi yai sa laoma be sa
fabidaheda.

Waihin Hesa ena Sunuma

Maleko 7:24-30

(Matiu 15:21-28)

²⁴ Galili nu'una Yesu ya lau afulen na
ya leu Taya nu'una. Ya mahano lau mate
ya lau luma hesa ganahewana pa'ana
hige i fanuha bena sai i sibai mate in
amainiya. In moho hige gonowana i
miya alasimo. ²⁵ Yaluwa heyaheyayana
mate waihin hesa, natuna waihin gana-
hewana yai. Waihin wasa ya atahiyen
mate Yesu ya laoma, yo fede ya lau be
ya hoba lidi ahena yai. ²⁶ In mate Giliki
Waihinina Fonika Nu'una yai ya tubu,
Siliya ganahewana yai. Yesu ya an'e-
tai bena yaluwa heyaheyayana natuna
ganahewana yai ya liba dui.

²⁷ Yo fede Yesu iyen,

Hola wawaya ti kalahe bwa'i!
Hige i lohohoho bena wawaya adi
kalahe ta peidi be 'wayowa ti anidi.

(Paisowa 10:28-29 yo 15:8-9)

²⁸ Waihin Yesu alinana ya bui, iyen,

Ba'isa|Guyau, wawaya adi mapula
tebolob ubuna yai haba 'wayowa sa anidi!

²⁹ Yo fede Yesu ya libalau waihin
lisina iyen,

Em bui ni debana yai u fuyo em
luma, haba wa fawananaha mate
yaluwa heyaheyayana natum gana-
hewana yai ha'a ya kalamahano.

³⁰ Ya mahano fuyo mate natuna ena
aba laulau eno yai Yaluwa heyayana
ha'a ya lau afulen.

Taumoho Do'odo'ona

Maleko 7:31-37

³¹ Taya Nu'una Yesu ya lau afulen na
ya lau Sidon be Dekapolisi ††eda'edana
ya lau watan ya lau Galili Gabogabona.
³² Amainiya taumoho hudo'i beya tuitu-
ina yo libaliba gesana dodoga sa leyama
lisina. Yesu sa an'etai bena nimana ya
tole lawen ai hewana. ³³ Yo fede dodoga
pwaludi yai, ya foya hudo'iyen be ni-
mana gigidi ya tole lawedi beya sog-
ona yai. Habahim ya kaniso na ya abi-
lau lelona yai. ³⁴ Na Yesu ya ita'ita hasa
galewa yo fede ya nahasi iyen,

Haa-, Efata!

(Diusi alinadi yai, aniyona mate
“Beyam ti ta'afasi!”)

³⁵ Yo fede taumoho wa beyana sa
ta'afasi yo liba ya libaedi mate sa dudu-
lai. ³⁶ Muliyai Yesu dodoga ya falibadi
iyen,

Tabu au fatala libalibaen.

In moho sa fatala libalibaen.

³⁷ Salumadi sa atahiyen sa
no'o wananaha tiyen,

Somo mahudo'ina ya ginauli sa lo-
holoho! In gonowana tau beya tuitui
ya faloholohodi be beyadi sa ta'afasi
yo tau libaliba gesa sa libaliba!

Dodoga 4,000 Yesu ya Fakalahedi

Maleko 8:1-10

(Matiu 15:32-39)

8 Lahaidi yai ni baiwa hesa ya fa'oi-
gogoma, mate hige adi kalahe. Yo
fede Yesu ana hewahewali ya yogaidima
na iyen,

² Dodoga te, E fanuwatohato-
haedi, na adi kalahe sa ofi, pa'ana
lahai faihona ma afa haidagu.

³ Yena E duidi sa lau edi luma
ma guliyamdi haba matadi sa

††7:31 Dekapolisi aniyona mate “Taon Safuhudohudo'i” Giliki alinadi yai.

kwadekwade ai eda'eda pa'ana
haisa adi eda sa lofa.

⁴Tau famuli watanina sa fati'o tiyen,
Ai malatupwam te haba ai somo
kalahe te lobahi be te fakalahedi?

⁵Yesu ya fati'oidi iyen,
Fwalawa fisa lebemiu yai?
Alinana sa bui tiyen,
Faligigi luwaga moho.

⁶Dodoga ya falibadi be sa ta'ai tanohi
yai. Habahim fwalawa faligigi luwaga ya
abidi na Yaubada ya lauto'iyen. Ya ifidi
na tau famuli watanina ya feledi be sa
soiyedi baiwa lisidi yai. ⁷Hama fisa Yesu
ya abidi na Yaubada ya lauto'iyen be
tau famuli watanina ya feledi sa soiyedi
hinaga. ⁸⁻⁹Mahudo'idi sa kalahe be bo-
gadi sa yahayaha. Ou'oulidi doha 4,000.
Adi antole sa tanogogondi be noho
faligigi luwaga sa famohafudi. Habahim
Yesu ya duidi be sa lau. ¹⁰Na ma'ana
hewahewali waga yai sa lau Dalamanuta
nu'una.

Falesiya No'o Abi'abidi sa Fanuha

Maleko 8:11-13

(Matu 16:1-4)

¹¹**Falesiya** edi fanuha bena Yesu sa
fasai buluhi yo fede sa laoma be sa
fati'oi bena galewa fafa'ilalana ya fa'i-
tadi. ¹²Yo fede Yesu ya nahasi na
iyebom,

Sidohana be hiti te ami fanuha
bena fafa'ilala E ginauli be ami ita?
E faliba dudulaimiu mate ibege la'i
ya ginauli.

¹³Yo fede ya lau afuledi na ya awa
waga yai be sa lau gabogabo tefana.

Falesiya yo Heloda adi Yisti

Maleko 8:14-21

(Matu 16:5-12)

¹⁴Tau famuli watanina nuwadi sa fui
be hige fwalawa adi ti abi fa'ouli. Es-

ega dumaduma mate waga yai. ¹⁵Yesu
ya falibadi iyen,

Au ita komakoman! Falesiya yo
Heloda adi yisti ibe au abi.

¹⁶Liba wa ibodi sa fafadosi tiyen,
Nuwana fwalawa hige la'i ta abi,
logena ya liba doha.

¹⁷Edi nuwanuwatuhu, mate Yesu ha'a
ya sibai yo fede ya fati'oidi iyen,

Pa'ana somo ami liba auwen,
“Hige ama fwalawa?” Hige somo au
nuwatuhu lobahi, Nuwanuwamiu sa
po'li?!

¹⁸Matamiu yo beyamiu na hige
hola somo au ita yo au atahi lobahi.
Nuwamiu sa fui ¹⁹Fuyana fwalawa
faligigi E ifidi dodoga 5,000 adi,
an'an otafahidi ami tanogogo mate
noho fisa ami famohafudi?

Alinana sa bui tiyen,
Noho safuhudohudo'i luwaga.

²⁰Na Yesu ya fati'o boda iyen,
Fuyana fwalawa faligigi luwaga
E ifidi dodoga 4,000 adi, mate an-
toledi ami tano gogoidi be noho fisa
ami famohafudi?

Alinana sa bui tiyen,
Noho faligigi luwaga.

²¹Yo fede Yesu ya fati'oidi iyen,
Na sidohana be hige au
nuwatuhu lobahi?

Taumoho Mata Toutouna

Betesaida yai

Maleko 8:22-26

²²Betesaida nu'una yai sa laoma
yo fede dodoga haisa amainiya tau-
moho mata toutouna sa leyama Yesu
lisina be sa an'etai bena ya abi'ina.
²³Yesu taumoho wa ya abi nimai be ya
foya hudo'iyen tefa hesa yai. Matana ya
kanisoidi, na muli yai ya abilau tauna yai
na iyen,

Somo la'i wa ita, e hige'e?

²⁴Taumoho wa ya ita'ita hasa na iyen,

Ii-, dodoga E itadi doha oyagi sa laulau tiga.

²⁵ Yesu nimana ya tole fuyoi taumoho matana yai. Habahim matana sa nega be ginauli ya ita lobahidi. ²⁶ Ya faliba iyen,

Tabu u fuyo duhu la'i yai.
Habahim ya dui.

Pita Iyen, "Yesu Mate Keliso!"

Maleko 8:27-30

(*Matiu 16:13-20; Luka 9:18-21*)

²⁷ Habahim Yesu yo tau famuli watanina sa lau luma haisa Sesaliya Filipino sadaina yai na eda'eda yai ya fati'oidi iyen,

Dodoga haba tiyen, "Yau sai?"

²⁸ Yo fede tau famuli watanina tiyen,

Dodoga haisa tiyen, "Um **Diyon Babasito**." Haisa tiyen, "Um Ilaidiya," na haisa tiyen, "Um mate peloweta hesa."

²⁹ Be ya fati'oidi iyen,

Na umi haba auwen, "Yau sai?"
Alinana, Pita ya bui,

Um mate **Keliso**, Yaubada ena Fasinabo Dogana.^{‡‡}

³⁰ Yesu ya laugagayo'edi, iyebom,

Ami nuwa gado. Tabu au fatala libalibaegu.

Yesu Ena Pe'i ya Liba Bwa'iyen

Maleko 8:31-9:1

(*Matiu 16:21-28; Luka 9:22-27*)

³¹ Yesu ya fatubu tau famuli watanina ya fa'atadi iyen,

Doga Natuna haba kamkamna boludi ya fahoinadi. Haba babada yo tau antalasam baba'isadi yo laugagayo tau lau fa'ataena sa 'waiyo'o'en. Haba sa wunui na lahai faihona ai mulidi ya mwahuli fuyo.

³² Liba te Yesu ya dede faneganega. Yo fede Pita ya foya hudo'iyen, be ya liba su'ui. ³³ In moho, Yesu ya timuli bui ana hewahewali lisidi, na ma liba su'ui hinaga, In ya libalau Pita lisina, iyebom,

Satani, u lau afulegu! Em nuwanuwatuhu doha dodoga edi nuwatuhu. Hige Yaubada ena nuwatuhu!

³⁴ Habahim tau famuli watanina yo baiwa ya yoga gogondima lisina be ya falibadi iyebom,

Yena sai ya famuli watanigu ginauli mahudo'idi ti otawa.

Ena kolosi moho i bahei na i lau watanigu. ³⁵ Yena sai ena

mwahuli ya modemode'en, mate ibege ana loge. Na sai ena mwahuli

ya nuwa afulen, yau debagu yai yo wasa lohohona debana yai

mate haba ya mwahuli. ³⁶ Ibe sai tano'ubu nuwanuwatuhudi moho

ya modemode'edi, na yaluwana hige i nanabuwen ai somo haba

dudulai ya abi? ³⁷ Somo haba dogo ya ginauli be yaluwana ya

une fafuyo? ³⁸ Umi mate tau muli suhasuha Yaubada matana

yai. Lahai pilipilidi yai te yena hiti heyahayayadi ganahewadi yai

sai ya taumayamaya'egu yo egu liba hinaga ya taumayamaya'en,

mate Doga Natuna haba ya taumayamaya'en ena fuya laoma

yai maidana anelu tabudi Tamada ena namanamali yai. (*Delamaiya 3:8*)

9 Yesu ya falibadi iyen,

E faliba dudulaimiu mate salumadi haisa ibege ti pe'i ee-,

Yaubada Aba Ba'isa ma gigibwalina ya laoma sa ita.

^{‡‡}8:29 Alina dimdim yai, *Keliso* aniyona mate *Messiah* e Yaubada ena Fasinabo Dogana.

Yesu Nenena ya Bui

Maleko 9:2-13

(*Matiu 17:1-13, Luka 9:28-36*)

²Lahai faligigi esega mulidi yai Pita, Diyemsi yo Diyon, Yesu ya foya hudo'i yedi be sa lau tu'a lofalofana yai. Sa ita'ita lau na Yesu nenena ya lau hudo'i. ³Ana leli sa kafu wanana be sa famata an'an. Hige gonowana tano'ubu yai te sai la'i i ankaisu be ti kafu doha. ⁴Yo fede Ilaidiya yo Mose sa taumahata be ma'edi Yesu sa libaliba.

⁵Pita iyen,

Tanuwaga, ya lohoholo wanana be ai amaite'i! Haba gwa'u faihona 'e ginaulidi. Um em, Mose ena, yo Ilaidiya ena.

⁶(Sa 'wasabu wanana be Pita ya libaliba gaibu.)

⁷Habahim yada ya laoma be ya fakouidi na ganahewana yai alina hudo'i sa atahi iyen,

Itete Natugu, E fanuha wanana hai. Au ata'atahi lau lisina!

⁸Yo fede sa ita'ita asi'asi na hige sai la'i ti ita. Yesu moho ma'edi.

⁹Tu'a yai sa letama, Yesu ya laugagay-
o'edi iyen,

Somo ami ita tabu sai la'i au faliba ya lau wee-, Doga Natuna ya obiyo fuyo pe'i yai.

¹⁰Ena laugagayo sa lau watan na itibodi moho sa lau fadosi tiyen,

“Obiyo fuyo pe'i yai” aniyona somo?

¹¹Yo fede Yesu sa fati'oi, iyen,

Sidohana be laugagayo tau lau fa'ataenna tiyen, “Ilaidiya haba ya laoma bwa'i?”

¹²Alinadi ya bui iyen,

Mo'isa, Ilaidiya haba ya bwa'i, be ginauli mahudo'ina ya falohoho bodai. Buka Tabuna yai sa libaen mate, “Yau, Doga Natuna, haba E ankamkamna su'usu'u yo haba sa 'waiyo'o'egu?” ¹³E falibamiu mate Ilaidiya ha'a ya laoma be dodoga sa fahisu faheyaya^{¶¶} doha Buka Tabuna ya libaen. (*Matiu 17:13; 1 Kin 19:1-10*)

**Keliso ena Gigibwali yai,
Gwama Kiukiu ya Falohohoho**

Maleko 9:14-29

(*Matiu 17:14-21; Luka 9:37-43a*)

¹⁴Fuyanna Yesu ma'ana hewali faihona tu'a yai sa fuyoma baiwa la'ila'i haidadi sa gana fata'ililidi na maidadi laugagayo tau lau fa'ataenidi sa faifaibayaho sa itadi. ¹⁵Maihalana yai baiwa Yesu sa ita be sa tauhiti. Sa lautafo lau lisina be sa lauto'iyen.

¹⁶Yesu ana hewahewali ya fati'oidi, iyen,

Somo ami faibayaho'en maidamiu dodoga ni?

¹⁷Taumoho hesa pwalu yai, iyen,

Tanuwaga, natugu E leyama lisim pa'ana yaluwa heyahayana lisina yai be hige i libaliba. ¹⁸Yena ya luhufi haba ya lofe lidiyen ai tanohi yo ya gwasagwasa pulo na mo'ana ya nalididi'i yo tauna sa si'ololo. Am hewahewali E falibadi bena sa liba dui. Na hige gonowadi.

¹⁹Yesu dodoga ya falibadi, iyen,

Gwama ni au leyama lisigu. Tau kawawanana gesa hitimiu, hige emi sunuma. Ai lisimiu haba E miya lofana doha somo? Ma fisa haba emi mwahu E bahei?

²⁰Yo fede sa leyama lisina. Maihalana yai Yaluwa heyahayana ya ita'ita lau be Yesu ya ita yo fede yaluwa ni, gwama

^{¶¶}9:13 Aniyona mate, Diyon Babasito sa wunui.

ya pei lidiyen tanohi yai be ya tapi-tapi pili yo ya gwasagwasa pulo.

²¹ Yesu ya fati'oi iyen,
Atasina yai ya fatubu?

Gwama tamana iyen,

Ma kiukiuna ya fatubu. ²² Fuya ou'ouli ya pei lawen ai oyagi ala'alana yo ai ho'owa be bena ya wunui. Aee-, yena gonowam u nuwatohatohaimai be u saguhimai.

²³ Yesu iyen,

Sidohana be wa liba, uwen, “Yena gonowam?” Tau sunuma gonowana ginauli mahudo'idi ya ginaulidi.

²⁴ Yo fede gwama tamana ya yoga lau, iyen,

E kawawananaha! In moho egu kawawananaha hige i la'i, be u saguhigu.

²⁵ Pwalu ya su'usu'uma Yesu lebena yai yo fede ya libalau yaluwa heyaheyayana lisina iyen,

Um yaluwa do'odo'ona yo libaliba gesana, E falibam gwama ni u kalamahano afulen na tabu u luhu fuyoi.

²⁶ Yaluwa heyaheyayana ya 'wala'ui na gwama ya kamfafatabubu na ya kalamahano. Gwama ita'itana doha dogo pe'ipe'ina be mahudo'idi tiyen,

Ha'a ya pe'i!

²⁷ Yesu ya abilau gwama nimana yai be ya fa'obiyo.

²⁸ Habahim, sa lau luma ganahewana na ana hewahewali sa fati'o modigafui,

Sidohana be yaluwa heyaheyayana ni hige ai liba dui?

²⁹ Yesu iyen,

Hige somo la'i gonowana. Lau'u'ula moho gonowana yaluwa heyaheyayadi doha ite ya duidi sa lau ganamuli.^{§§}

Yesu ena Pe'i ya Libaen Bodai

Maleko 9:30-32

(*Matiu 17:22-23; Luka 9:43b-45*)

³⁰ Nu'u ni sa lau afulen na sa lau Galili. Yesu hige i fanuha bena sai hesa i sibai mate in somo yai, ³¹ pa'ana tau famuli watanina, ya fatalahadi. Ya libalau lisidi iyebom,

Doga Natuna haba sa fele lawen dodoga dodoga nimadi yai, be sa wunui na lahai fafaihonana yai haba ya mwahuli fuyo.

³² In moho liba te aniyona hige ti nuwatuhu lobahi. Sa 'wasabu be hige ti fati'oi.

Sai Mate ya Hasai Wananaha?

Maleko 9:33-37

(*Matiu 18:1-5; Luka 9:46-48*)

³³ Kapanayum nu'una yai sa mahano lau be sa lau luma ganahewana. Habahim Yesu tau famuli watanina ya fati'oidi iyebom,

Eda'eda yai somo ami faibayaho'en?

³⁴ In moho hige alinana ti bui pa'ana eda'eda yai ibodi sa faifaibayaho mate sai haba ya hasai wananaha.

³⁵ Yesu ya ta'ai na habahim ana hewahewali safuhudohudo'i luwaga ya yoga gogondima na ya falibadi iyen,

Yena sai ya fanuha ya bwa'i mate bena ya mulita wananaha yo in mate dodoga mahudo'idi edi tau lau fayofayo.

³⁶ Yo fede wawaya kiukiu hesa ya fa'obiyo ati'atipudi yai. Ya fagado bainewa'en na ya falibadi iyen,

³⁷ Sai la'i hesagu yai wawaya doha itete ya yoga hitin mate,

§§9:29 Lausoisois hahaisa tiyen: “Lau'u'ula yo anhudi ibodi gonowadi haba ginauli te ya duidi sa lau ganamuli.”

yau hinaga ya yoga hitinigu,
yo sai ya yoga hitinigu,
mate tau fatamaliguma hinaga ya
yoga hitin. Hige ibogu moho!

Sai ya Fanuhada, Mate Eneheda

Maleko 9:38-41

(Luka 9:49-50)

³⁸ Diyon ya libalau Yesu lisina iyen,
Tanuwaga, doga hesa 'e ita hesam
yai demoni ya liba duidi. Yo fede
'e lau biliyen pa'ana in hige i
laulau watanida.

³⁹ Yesu ya falibadi iyen,

Tabu au lau biliyen pa'ana hige
sai la'i no'o laulaudi hesagu yai i
lau ginauli na haba feula i liba fa-
heyayagu. ⁴⁰ Sai hige i 'waiyo'o'eda
mate eneheda. ⁴¹ E faliba dudu-
laimiu mate yena sai ho'owa ya
felemiu, pa'ana umi enehegu, haba
maisana ya abi.

Sunuma ana Lau'ita

Maleko 9:42-50

(Matiu 18:6-9; Luka 17:1-2)

⁴² Yena sai hesa wawaya kiukiu
ya foya ponoli be ena sunuma ya
fagogoma, loholohona mate dogana
ai gadona ume'ehu la'ila'i sofana
habahim fakapulolona ai gabogabo.

⁴³ Ibe nimam hesa ya falau ponom
be heyaya wa ginauli u ibo motu!
Ya loholohona ma nima ese'esegam,
haba wa mwahuli. Hige i loholoho
ma nima luwaluwagam sa lawem
oyagi ala'alana hige anadan.

⁴⁴ Amainiya, hulohulo ibege ti
pe'i

yo oyagi ala'alana ibege ti
fatuwa funuhi.*

⁴⁵ Na ibe ahem hesa ya
falau ponom be heyaya wa
ginauli, u ibofahi! Ya loholoho
ma ahe ese'esegam, haba wa
mwahuli. Hige i loholoho bena ma
ahe luwaluwagam sa pei lawem ai
oyagi ala'alana.

⁴⁶ Amainiya hulohulo ibege ti pe'i
yo oyagi ala'alana ibege ti
fatuwa funuhi.†

⁴⁷ Yo ibe matam hesa ya
falau ponom be heyaya wa
ginauli u limofahi! Ya loholohona
ma mata ese'esegam, haba wa
lau Yaubada Aba Ba'isa. Hige i
loholoho ma mata luwaluwagam sa
pei lawem ai oyagi ala'alana.

⁴⁸ Amainiya hulohulo ibege ti pe'i
yo oyagi ala'alana ibege ti
fatuwa funuhi.

⁴⁹ Doga mahudo'ina haba sa fa'a'a
doha antalasam sa fa'a'a alita yai.‡
(Lewitikusi 2:13 yo Namba 18:19)

⁵⁰ Alita mate ya loholoho in moho
yena amnana ya ofi haba sido-
hana em fafa'alita fuyoina? Alita ai
nuwamiu i ota, na au miya gogo, ma
nuwa esegamiu.

Tausoho Lau Fa'atana

Maleko 10:1-12

(Matiu 19:1-12; Luka 16:18)

10 Habahim Yesu Kapanayum
nu'una ya lau afulen na ya
lau Diudeya Nu'una yai be Diyodan
Ho'owana ya gayo dohe. Ena
laulau mate fuya ou'ouli baiwa ya
fa'oigogoma lisina haba ya fafatalahadi.

*9:44 Uli'uli haisa yai mate, lausoisoi 44 yo 46 hige ti uli.

†9:46 Uli'uli haisa yai mate, lausoisoi 44 yo 46 hige ti uli.

‡9:49 Alita kalahe edi ota ya falofa be tabu i heyaya. Edi nu'u yai, alita sa fapaisowa doha aite'i, ni'a sa asuidi.

²**Falesiya** haisa Yesu sa anpate bena sa fasai buluhi, be sa fati'oi tiyen,

Eda laugagayo ya libaen, taumoho lahuna gonowana ya tausoho'en?

³Alinadi Yesu ya bui iyen,

Mose laugagayo somo ya felemiu?

⁴Tiyen,

Mose dudulai taumoho ya felen, be tausoho pepana ya uli na habahim lahuna ya dui. (*Diutelonomi*

24:1-4)

⁵Yesu ya falibadi iyen,

Mose **laugagayo** te ya uli enehemiu pa'ana nuwamiu sa po'i.

⁶“Fatubu yai Yaubada dodoga ya ginaulidi, taumoho yo waihin.

⁷Logena taumoho haba tinana yo tamana ya lau afuledi na ma lahuna sa miya esega, be sa famala esega. ⁸Be iti hige luwaga na sa famala esega.” (*Aba Fatubu 2:24*)

⁹Somo Yaubada ha'a ya falau esegahi mate doga ibege i fatausohodi.

¹⁰Yesu ma'ana hewahewali sa fuyo luma ganahewana habahim liba wa aniyona sa fati'oi. ¹¹Ya falibadi iyen,

Taumoho lahuna ya tausoho'en be waihin hesa ya fai mate luwagadi ni ponoli sa ginauli. ¹²Gonogonowana doha waihin lahuna ya tausoho'en na taumoho hesa ya fai mate sa ponoli.

Yesu ena Loholoho Wawaya ya Feledi

Maleko 10:13-16

(*Matiu 19:13-15; Luka 18:15-17*)

¹³Dodoga haisa wawaya sa ledima Yesu lebena bena ya abi'onadi na tau famuli watanina sa sagasagaliyedi. ¹⁴Yesu ya itadi be manana ya bala. Yo fede ya libalau tau famuli watanina lebedi iyen,

Wawaya ti laoma lisigu. Tabu au gududi, pa'ana Yaubada Aba Ba'isa mate dodoga doha wawaya itete, enehedi. ¹⁵Yena sai ya kawawanana doha wawaya haba Yaubada Aba Ba'isa ya luhufi.

¹⁶Habahim wawaya ya labadi na ni mana ya tole hewadi yai be ena loholoho ya feledi.

Tau Fagogo Dogana

Maleko 10:17-31

(*Matiu 19:16-30; Luka 18:18-30*)

¹⁷Yesu eda'eda yai ya laulau na taumoho hesa ya lautafotafoma be nuwanuwana yai ya tulibono na ya fati'oi iye,

Tanuwaga loholohona, somo haba E ginauli be mwahuli hige ofina E lobahi?

¹⁸Yesu iyebom,

Sidohana be wa kawa loholoho'egu? Hige sai la'i i loholoho doha Yaubada. ¹⁹Laugagayo mate ha'a wa sibaidi:

Tabu u aiyunu; tabu doga hesa lahuna ma'em au eno bili; tabu u angafu; tabu u lau bwalabwala; tabu bwalabwala yai hidam ena ginauli hesa u abi. Tamam yo tinam bena wa fa'atitiyedi. (*Au'aulaha 20*)

²⁰Taumoho iye,

Tanuwaga, ma wawayagu na ya laoma be aho ite mate laugagayodi ni E laulau watanidi.

²¹Yesu ma gadosisina ya mainene lau lisina, na iye,

Ginauli esega moho hige u ginauli. U fuyo be em ginauli mahudo'idi u une'unedi na monidi tau gogo gesagesa u feledi. Na u lau watanigu. Ai Galewa haba wa fagogo.[†]

[†]10:21 Uli'uli beyabeyana haisa tiyen, “Em kolosi u bahei na u famuli watanigu.”

²²Liba ni ya atahiyen yo fede ma nuwa heyayana ya aulaha. Pa'ana ya fagogo wananaha.

²³Yesu ya ita'ita lau ana hewahewali lebedi na ya falibadi iye,

Yaubada Aba Ba'isa luhulu-luhu launa mate tau fagogo lisidi yai ya pili.

²⁴Tau famuli watanina liba ni sa atahi be sa tauhiti. Na Yesu ya falibadi iyen,

Nanatugu, Yaubada Aba Ba'isa luhulu-luhu launa mate ya pili wananaha. ²⁵Kamela hige gonowana ai diu galina i luhulau! Haba ya tala'afi. Gonogonowana doha, tau fagogo hige gonowana i luhulau Yaubada ena Aba Ba'isa.

(*Matiu 13:22*)

²⁶Yo fede tau famuli watanina aluwadi sa potifahi be sa fati'o fuyo'idi tiyen,

Sai haba ya mwahuli?

²⁷Yesu ya ita'ita lau lebedi na iyen, Dodoga hige gonowadi. In moho Yaubada gonowana ginauli mahudo'idi ya ginaulidi.

²⁸Pita iyen,

Wa sibai mate ginauli mahudo'idi 'e lau afuledi na 'e lau watanim.

²⁹Yesu iyen,

Wananaha, E falibamiau. Yena sai ena nu'u, haidana, lolofuna, tinana, tamana, nanatuna e ena gabu ya lau afuledi Yau debagu yai yo wasa loholohona debana yai, ³⁰haba loholoho ya fahoina. Haba ena luma, haidana, lolofuna, afa tinana, nanatuna yo ena gabu sa ouli wananaha. Haba ya ankamkamna hinaga na fuya matada yai haba mwahuli hige ofina ya lau lobahi.

³¹Salumadi sa bwa'i haba sa mulita yo salumadi sa mulita haba sa bwa'i.

Yesu ena Pe'i, Fuya Fafaihonana ya Libaen

Maleko 10:32-34

(*Matiu 20:17-19; Luka 18:31-34*)

³²Yesu ya bwa'i na ana hewahe-wali mate mulina yai sa laulau watan be sa hasai Yelusalem. Safuhudohudo'i luwaga sa no'o,[§] na dodoga mate sa 'wasabu. Yesu ana hewahewali ya lawe hudo'iyedi be ginauli somo - somo haba sa tubu ai lisina mate ya falibadi. ³³Iyen,

Hola E falibamiau, ai Yelusalem haba Doga Natuna sa fele lawen tau antalam baba'isadi yo laugagayo tau lau fa'ataena ai nimadi. Diusi dodogadi sa fagilu bena ya pe'i yo fede sa fele lawen **ta'owawa** lisidi, ³⁴be iti haba sa lau faliuhwa'en, sa lau kanisoi, sa pidili yo sa wunui. In moho lahai fafaihonana yai haba ya mwahuli fuyo.

Diyemsi yo Diyon edi An'eta

Maleko 10:35-45

(*Matiu 20:20-28*)

³⁵Habahim Sebedi nanatuna luwaga Diyemsi yo Diyon sa laoma Yesu lisina be tiyen,

Tanuwaga, ginauli hesa 'e fanuha bena wa ginauli enehemai.

³⁶Yesu iyen,

Ginaulina somo bena enehemiu E ginauli?

³⁷Alinana sa bui tiyen,

'E fanuha bena hesa ai sibam ya ta'ai, na hesa ai seulim em Nu'u Namamalina yai.

³⁸Yesu ya falibadi iyebom,

Somo ami an'an'etai mate hige au sibai. Gonowamiau haba ami

[§]10:32 Yesu hige i 'wasabu, debana yai sa no'o'en.

kamkamna doha Yau? Ibe pe'i babasitona E abi, haba gonowamiu ami abi doha? (*Maleko 14:36*)

³⁹ Alinana sa bui tiyen,

Ai gonowamai.

Yesu ya falibadi iyen,

Ii-, haba ami ankamkamna doha Yau! Yo pe'i babasitona hinaga haba ami abi. ⁴⁰ In moho, Yau hige egu dudulai bena haba yawa, "Tataumiu luwaga ai sibagu yo ai seuligu au ta'ai. Sai ena aba ta'ai Yaubada ha'a ya abi nonohai mate, in enehena."

⁴¹ Safuhudohudo'i sa atahi be Diyemsi yo Diyon sa manabala'edi. ⁴² Yo fede Yesu ya yoga gogondima na ya falibadi, iyen,

Ami siba mate ta'owawa edi nuwatuha bena iti baba'isa, be edi nu'u sa ita watanidi. Edi baba'isa lala'i, edi gigibwali sa fapaisowa edi dodoga lisidi yai be edi nuwatuha haba sa lau watanidi. ⁴³ Tabu emi laulau doha. Sai ya fanuha ya hasai wananaha, in bena mahudo'idi edi tau lau fayofayo. ⁴⁴ Yo yena sai ya fanuha ya bwa'i, in ya famala emi tau paula. ⁴⁵ Doga Natuna ya laoma tanohi yai hige bena dodoga ena ti paisowa. In bena dodoga edi ya paisowa yo ena mwahuli ya pei, be dodoga ou'ouli ya une fafuyodi.

Batimaiyesa Matana Yesu ya Faloholohodi

Maleko 10:46-52

(*Matiu 20:29-34; Luka 18:35-43*)

⁴⁶ Habahim sa mahano lau Diyeliko nu'una yai. Yesu ma ana hewahewali yo baiwa la'ila'i nu'una sa lau afulen na tau an'an'eta hesa mata toutouna hesana Batimaiyesa eda'eda sadaina yai ya ta'ata'ai. In mate Timaiyesi natuna. ⁴⁷ Ya atahi mate Yesu, Nasaleta dogana, ya laolaoma yo fede ya yoga iyen,

Yesu, Deiwidi Laulauwewena! U nuwatohatohaegu!

⁴⁸ Dodoga boludi sa sagasagaliyen bena ya famakano. In moho ya yoga la'ila'i boda, iyen,

Deiwidi Laulauwewena! U nuwatohatohaegu!

⁴⁹ Yo fede Yesu ya bwa'i tohai na, iyen, Au yogaiyama!

Be doga mata toutouna sa fayoga tiyen,

Ya yogaim, be u obiyo! Na nuwam i adidili!

⁵⁰ Yo fede kaleko, tauna yai ya pei, na ya obiyofahi be ya lau Yesu lisina.

⁵¹ Yesu ya fati'oi, iyen,

Em fanuha somo bena E ginauli? Taumoho mata toutouna iyen,

Tanuwaga, E fanuha bena matagu wa falaladi.

⁵² Yesu ya faliba iyen,

U lau! Em kawawananaha ha'a ya faloholohom.

Yo fede matana ya falaladi. Yesu ya famuli watan be eda'eda yai sa lau.

Yelusalem yai, Dodoga Yesu sa Fadebasae

Maleko 11:1-11

(*Matiu 21:1-11; Luka 19:28-40; Diyon 12:12-19*)

11 Sa mahano lau Betifegi yo Betani, Oliwe Piuna sadaina yai, na Yelusalem sa hanahanau be Yesu ana hewahewali luwaga ya fatamalidi.

² Na iyen,

Au lau nu'u hesa matamiu yai. Yena ami mahano lau haba donki natuna ami ita. Amainiya sa fada'i na hola hige sai i awai. Au tatafahi be au leyama. ³ Yena sai iyen, "Somo ami ginaginauli?"

Mate au faliba auwe, "Guyau ya fanuha. Na haba 'e fatamali fafuyoyama."

⁴Yo fede sa lau be donki natuna sa ita eda'eda yai, na sa au'aui luma hafohafona yai. Sa tata ⁵na dodoga haisa amainiya sa obi'obiyo tiyen,

Hei! Ami tata be?

⁶Na Yesu somo ya falibadi, enehedi sa liba be donki wa sa nuwa'en.

⁷Sa lawen Yesu lebena. Adi luhuluhi donki taulina yai sa hesedi, habahim Yesu ya ta'ai hiti. ⁸Dodoga boludi adi luhuluhi sa hesedi eda'eda yai na haisa oyagi lagadi ma lugulugudi gabu yai sa talafahidi, be eda'eda yai sa hesedi.

⁹Tau bwa'i yo haisa tau lau wata sa laulau yogayoga, tiyen,

Hosana, Yaubada te fadebasae!

In, Guyau hesana yai ya laoma -
Yaubada ena loholoho i felen!

¹⁰Yaubada ena loholoho ya feleda pa'ana aho te ada ulutubu Dei-widi ena tanuwaga laulaudi haba Yesu ya abi hitin fuyoi! Hosana, hewa wananahana yai! Yaubada te fadebasae!

¹¹Yesu ya mahano lau Yelusalem, be ya luhulau Dubu Tabuna dobidobina yai, be ginauli mahudo'idi ya ita sipoidi. Maihala ya ofi, yo fede ma'ana hewahe-wali safuhudohudo'i luwaga sa lau Betani.**

Yesu Oyagi Doha Kuhou ya Kaumananai.

Maleko 11:12-14

(Matiu 21:18-19)

¹²Bobonna Betani yai sa fuyo Yelusalem na Yesu ya guliyam.

¹³Manamana'a yai ya ita'ita lau be oyagi hesa doha kuhou luguna ya ita, yo

fede ya lau be ya ita mate lugu afa'afana pa'ana hige ana fuya. ¹⁴Habahim Yesu ya libalau oyagi ni lisina iyen,

Tabu u fuwa! Tabu sai hesa an'anim i an!

Na tau famuli watanina somo ya libaen, sa ata'atahi.

Yesu ya Lau Dubu Tabuna

Maleko 11:15-19

*(Matiu 21:12-17; Luka
19:45-48; Diyon 2:13-22)*

¹⁵Sa mahano lau Yelusalem yai na Yesu ya lau Dubu Tabuna dobidobina yai. Tau une'une yo tau maketi mahudo'idi ya fadabalaladi. Nu'u hahaisa edi moni tau laulau senisi edi tebolo ya buidi,^{††} yo atai'a doha waliliya tau une'uneidi edi aba ta'ai hinaga ya buidi.

¹⁶Yo Yesu iyen,

Tabu sai hesa somo la'i u leyama ai Dubu Tabuna dobidobina.

¹⁷Na habahim dodoga ya fatalahadi iyen,

Buka Tabuna yai sa uli mate Yaubada iyen,

“Egu Dubu Tabuna mate **nu'u mahudo'ina** edi aba lau'u'ula.

Na umi ami fapaisowa be ya famala tau angafu edi aba alasimo.” *(Isaiya 56:7;*

Delamaiya 7:11)

¹⁸Tau antalasam baba'isadi yo laugagayo tau lau fa'ataena liba ni sa atahiyen yo fede eda'eda sa yo'o bena Yesu sa wunui. Sa 'wasabuwun pa'ana baiwa mahudo'ina ena lau fa'ata sa no'o'en.

¹⁹Maimailafina Yesu ma'ana hewahe-wali taonna sa lau afulen.

****11:11** Diusi Duba Tabuna o Antalasam Lumana mate esega dumaduma, Yelusalem yai. Nu'u hahaisa yai mate Diusi edi aba oigogo lumadi moho sa fa'obiyodi.

††**11:15** Loma edi moni sa senisidi, be Diusi edi moni sa fapaisowa Dubu Tabuna yai.

Oyagi Doha Kuhou Lau Fa'atana

Maleko 11:20-26

(*Matiu 21:20-22*)

²⁰ Bobonna ma hwalahwalalana eda'eda yai sa laulau na oyagi doha kuhou sa ita ya pe'i. (*Diyobi 18:16*)

²¹ Pita ya nuwatuhui yo fede Yesu ya faliba iyen,

Tanuwaga, oyagi wa kaumananai wa, u ita, ya pe'i!

²² Yesu iyebom,

Yaubada au kawawananaha'en.

²³ E faliba dudulaimiu mate sai yena ya kawawananaha na tabu i nuwa luwaluwaga na ya libalau tu'a lisina iyen, "U lau, u lofe lidiyem ai gabogabo." Mate somo ya libaen haba ya tubu.

²⁴ Logena, E falibamiu yawa, "Lau'u'ula yai, somo ami an'etai, bena ami kawawananaha mate ha'a ami abi, haba Yaubada ya felemiu. ²⁵ Somo ami ita faheyaya haidamiu lisadi yai fuyana ami mwaito be ami lau'u'ula mate au nuwatuhu afuledi. Haba Tamamiu Galewa yai emi heyaya ya nuwatuhu afuledi.

²⁶ "Yena dodoga edi heyaya hige au nuwatuhu afuledi mate Tamamiu galewa yai emi heyaya ibege i nuwatuhu afuledi."††

Yesu ena Dudulai Fati'ona

Maleko 11:27-33

(*Matiu 21:23-27; Luka 20:1-8*)

²⁷ Sa mahano fuyoma Yelusalem, be Yesu ya lau Dubu Tabuna dobidobina ya laulau tiga na tau antalasam baba'isadi,

laugagayo tau lau fa'ataena, yo babada hahaisa sa laoma lisina. ²⁸ Sa fati'oi tiyen,

Dudulai somo wa fapaisowa be ginaulidi te wa ginaulidi? Yo sai dudulai te ya felem be wa ginaulidi doha?

²⁹ Yesu alinadi ya bui, iyebom,

Fati'o esega haba E fati'oimiu, na buina au felegu. Habahim dudulai somo E fapaisowa be laulau te E ginaulidi emi E liba.

³⁰ Au falibagu! **Diyon|Diyon Babasito** ena fafabasito somo yai ya laoma? Galewa yai e dodoga lisidi yai?

³¹ Yo fede tau antalasam baba'isadi yo laugagayo tau lau fa'ataena ibodi sa fadosi tiyen,

Yena tawa, "Galewa yai," haba iyen, "Sidohana Diyon hige au kawawananaha'en?" ³² Na yena tawa, "Dodoga lisidi yai-, mate sa 'wasabuvedi pa'ana dodoga mahudo'idi edi nuwatuhu mate Diyon in peloweta wananaha."

³³ Yo fede Yesu alinana sa bui tiyen, Hige ai siba.

Yesu ya falibadi iyen,

Yau hinaga dudulai somo E fapaisowa be laulau te E ginaulidi ibege ya falibamiu.

Gabu Tau Ita Watanina

Heyaheyayadi Heyaheyasonna

Maleko 12:1-12

(*Matiu 21:33-46; Luka 20:9-19*)

12 Heyaheyason hesa Yesu ya falibadi, iyen,

Doga hesa **wain** gabuna ya umahi na ya ganai.¶¶ Wain aba folona ya

††11:26 Uli'uli beyabeyana hahaisa, lausoiso te, hige ti uli.

¶¶12:1 Buka Beyabeyana yai wain gabuna mate Isalaela dodogadi tautaudi. (Isaiya 5:1-2)

ginauli yo gati lumana hewana lofalofa ya fa'obiyo. Muliyai dodoga haisa ya toledi be gabu sa ita watan na ya lau ya lauwasu. ²Wain ena fuya anaho yai mate gabu tanuwagana ena tau lau fayofayo ya dui lawen lisidi na iyen,

U lau u falibadi be wain monina egu tefa ti felem, be u leyama.

³Tau ita'ita wata fayofayo dogana sa tohai be sa talai na sa dui fafuyo ma nima afa'afana.

⁴Habahim gabu tanuwagana tau lau fayofayo hesa hinaga ya dui, na kuluna sa dem tili yo sa liba fafahayaya. ⁵Fafaihonana ya dui mate sa wunui. Tau lau fayofayo peidi hinaga ya duidi. In moho Lauauna gonogonowana, haisa sa pidilidi, na haisa sa wunuidi.^{§§} (*Delamaiya 7:26, Eimosi 3:7 Sekalaiya 1:6*).

⁶Ofi'ofina, natuna ya fanuha wananahai ya dui na iyen, Natugu haba sa fa'atitiyen.

⁷Gabu tau ita watanina ibodi sa libaliba tiyen,

Gabu tanuwagana natuna itete. In haba tamana ena tanohi ya abidi. Ta wunui! Ena tanohi haba te abi!

⁸Yo fede natuna sa tohai be sa wunui, na silanna sa pei lawen gabu mulimulina yai.

⁹**Gabu tanuwagana** haba somo ya ginauli? Haba ya laoma be ya wunuidi na dodoga haisa ya ledima be wain gabuna sa ita watan.

¹⁰Uli'uli te ha'a ami fatili. "Tau abi luma ume'ehu sa 'waiyo'o'en mate muli yai ya famala ume'ehu ota'otafahina.

¹¹"Itete Guyau ya ginauli be ita'itana mate ya loholoho wananaha!" (*Samsi 118:22-23*)

¹²Yo fede Diusi baba'isadi eda'eda sa yo'o bena Yesu sa au pa'ana heyaheyason ni, iti tautaudi. In moho dodoga baiwadi sa 'wasabuwedi be Yesu sa lau afulen.

Takesi Fafamaisana Fati'ona

Maleko 12:13-17

(*Matu 22:15-22; Luka 20:20-26*)

¹³Muli yai Heloda ena pele yo **Fale-siya** mate dodoga sa duidi sa lau Yesu lisina be haba ena libaliba yai sa fasai buluhi.

¹⁴Be tiyen,

Tanuwaga, 'e sibai mate um doga dudulaina. Dodoga lala'i yo kiki'ina edi nuwatuhu heyaheyayadi ibege u lau watandi, in moho Yaubada ena liba, dudulai yai wa lau fa'ataen. Be, haga u falibamai, takesi 'e famaisa Loma edi Sisa ai lisina ya dudulai e hige? Haba 'e tole e hafena?

¹⁵In moho edi bwala Yesu ha'a ya sibai be alinadi ya bui, iyebom,

Sidohana be ami fasai bulubuluhigu? Haga moni au leyama be ya ita.

¹⁶Esega sa felen, na iyen,

Sai tautauna yo hesana moni yai te?

Alinana sa bui tiyen,

Sisa, Loma edi Kin.

¹⁷Yo fede Yesu iyen,

Somo Kin Sisa ena, mate au felen. Na Yaubada ena, mate Yaubada au felen.

Yo fede edi no'o sa ofi!

§§12:5 Doha Diusi edi peloweta sa waiyo'o'edi be haisa sa wunudi.

Obiyo Fuyo Mulina, Hige Nahi Fuyo**Maleko 12:18-27***(Matiu 22:23-33; Luka 20:27-40)*

¹⁸Habahim Sadusi haisa (iti sa liba mate dodoga ibege ti obiyo fuyo) sa laoma Yesu lisina be tiyen,

¹⁹Tanuwaga, Mose ya uli mate yena taumoho ma lahuna hige nanatudi na taumoho ya pe'i, hidana hwabuna haba ya fai na ya fanatu mate sa famala tau pe'i nanatuna. *(Diutelonomi 25:5, Luta 2:20, Luta 4:4-8)*

²⁰Doga hesa nanatuna tatau faligigi luwaga. Tau tuwaha ya nahi be hige nanatuna na ya pe'i.

²¹Fafaluwagana hwabu wa ya fai, be hige natuna na hinaga ya pe'i. Fafaihonana hinaga hwabu ya fai be hige natuna.

²²Doha, na ya lau wee-, waihin wa, tatau faligigi luwaga ya fai ofinidi, mate hige natudi, na sa pe'i. Ofi'ofina mate waihin hinaga ya pe'i. ²³Obiyo fuyo lahaina yai, waihinna ni haba sai lahuna? Pa'ana tataudi faligigi luwaga waihinina ha'a sa fai.

²⁴Yesu alinadi ya bui iyen,

Ami lau pono pa'ana Buka Tabuna yo Yaubada ena gigibwali hige au sibai. ²⁵Tau pe'ipe'i sa obiyo fiyo, iti mate doha anelu galewa yai. Ibege ti nahi boda.

²⁶Obiyo fuyo libana Mose ena buka yai ami fatili e hige'e? Somo yai Yaubada ya libalau Mose lisina oyagi ala balebalelemnana ganahewana yai, fuyanna iyen, "Abelaham, Isako yo Iyakobo edi Yaubada mate Yau." *(Au'aulaha 3:16; 1 Kin 19: 1-18)*

²⁷Ami lau pono wananaha! In mate tau mwahumwahuli edi Yaubada. Hige tau pe'ipe'i edi Yaubada. *(Diyon 11)*

Laugagayo Tausomo Namba Wan**Maleko 12:28-34***(Matiu 22:34-40; Luka 10:25-28)*

²⁸**Laugagayo** tau lau fa'ataena hesa ya laoma, edi liba ya atahi. Ya sibai mate Sadusi edi liba Yesu ya bui loholoho'idi yo fede ya fati'oi iyen,

Laugagayo mahudo'ina ganahewana yai tausomo ya hasai wananaha?

²⁹Yesu iyen,

Esega ya hasai wananahana mate itete:

"Isalaela au ata'atahi! Guyau in iyabona eda Yaubada.

³⁰Yaubada u gadosisiyen ma nuwa ofifahim, em nuwatuhu mahudo'ina, yaluwam mahudo'ina, yo ma adidilim."^{*}

(Diutelonomi 6:5)

³¹Laugagayo fafaluwagana mate itete:

"Falem tau miya u gadosisiyen, doha um wa gadosisi fuyoim." *(Lewitikusi 19:18), (Luka 10:25-37)*

Laugagayodi luwaga te, sa hasai wananaha, habahim hahaisa.

³²Laugagayo tau lau fa'ataenna ya libalau Yesu lisina iyen,

Tanuwaga, wa liba dudulai mate, Yaubadana, esega; hige sai hesa; In ibona mohu.

³³Yaubada u gadosisiyen ma nuwa ofi fahim, em nuwatuhu mahudo'ina, yo ma adidilim.

Falem tau miya u gadosisiyedi,

^{*}12:30 Alina Hebelu yai, libadi te lahai hesa - hesa Diusi sa fatifatili edi lau'u'ula fuyanna yai.

doha um wa gadosisi fuyoim.

Laugagayo luwaga te sa hasai wananaha, habahim yosiyosi gabugabudi yo ainauya hahaisa Yaubada te felen aba antalasam gabuna yai. (1 Samuwela 15:22)

³⁴Ena bui Yesu ya atahi mate ya dudulai, yo fede ya faliba iyen,

Yaubada Ena Aba Ba'isa hige i lofa lisim yai.

Yo fede sa 'wasabu be hige somo hesa Yesu ti fati'o fuyoi.

Keliso Fati'ona

Maleko 12:35-37

(Matiu 22:41-46; Luka 20:41-44)

³⁵Fuyana Yesu ya laulau fa'ata Dubu Tabuna dobidobina yai, ya fati'o iyen,

Sidohana be laugagayo tau lau fa'ataenna itiye, “**Keliso** mate Deiwidi laulauwewena?”[†]

³⁶Yaluwa Tabuna nuwatuhu Deiwidi ya felen be iyen,

“Guyau ya libalau egu Guyau lisina,

‘Ai sibagu u ta'ai yee–, am waiyunu E toledi ai ahem ubuna.” (Samsi 110:1)

³⁷“Ibe Deiwidi iyen, ‘Um Guyau,’ haba sidohana be in Deiwidi laulauwewena?”

Na baiwa la'ila'i, ya ata'atai ma nuwa kwadedi.

Yesu Laugagayo Tau Lau Fa'ataenna ya Liba Fanuwatagudi

Maleko 12:38-40

(Matiu 23:1-36; Luka 20:45-47)

³⁸Yesu ena lau fa'ata ganahewana yai iyebom,

Laugagayo tau lau fa'ataedi, au ita sipo'idi! Salumadi sa fanuha bena edi leli lofalofadi na sa leu yo sa sai ai maketi be haba dodoga

sa laulauto'iyedi. ³⁹**Aba oi'oigogo lumadi**|**Aba oi'oigogo lumana** yai yo mata'asi ganahewadi yai sa fanuha bena aba ta'ai loholohodi yai sa ta'ai. ⁴⁰Hwabuhwabu edi luma ginaulidi sa bwalafahidi be ai edi, sa abidi, yo lau'u'ula sa falofadi. Lau bwalabwala te lisidi yai haba kamkamna lala'i sa fahoinadi.

Hwabuhwabu Hesa ena Ainauya

Maleko 12:41-44

(Luka 21:1-4)

⁴¹Diusi edi Dubu Tabuna yai Yesu ya ta'ata'ai, moni aba husanina sadaina yai be dodoga boludi moni sa toletole ya kinokino'idi. Tau fagogo boludi mate moni lala'i sa toledi; ⁴²na hwabuhwabu hige ena moni ya laoma be moni kapa kiki'uka luwaga ya husanidi, la'ina doha 5 toea.

⁴³Ana hewahewali ya yoga gogondima na ya falibadi iyen,

E faliba dudulaimiu!

Hwabuhwabu tau gogo gesagesana te, ainauya la'ila'i ya tole aba husanina yai, na habahim hahaisa. ⁴⁴Tau fafagogo mate edi tefa sa ota, na waihin ni ena moni ofi'ofina. Ana kalahe eda'edana logena, ya tole ofi'i.

Dubu Tabuna Lopana, Yesu ya Libaen

Maleko 13:1-2

(Matiu 24:1-2; Luka 21:5-6)

13 Yesu Dubu Tabuna ya laulau afulen na ana hewali hesa iyen,

Tanuwaga, luma loholohodi yo ume'ehu lala'i u itadi!

²Yesu iyen,

[†]12:35 Kelisomate “Tau Fasinabona.”

Luma lala'i te ami itadi? Ibege ume'ehu hesa, hesa ai hewana i ota. Mahudo'idi haba sa an-lubi lopalopaidi.

Pilipili yo Fati'o

Maleko 13:3-13

(*Matiu 24:3-14; Luka 21:7-19*)

³Oliwe Piuna yai Yesu ya ta'ata'ai na Dubu Tabuna ya ita lawen tefa yai. Pita, Diyemsi, Diyon yo Endulu ibodi Yesu sa fati'oi tiyen,

⁴U falibamai, fuya somo haba gin-aulidi te sa tubu? Yo fafa'ilala somo haba ya taumahata be 'e sibai mate fuyana ya hanahanau?

⁵Na Yesu ya falibadi iyen,

Au ita komakoman, ibe ti bwalafahimiu! ⁶Dodoga boludi hesagu yai haba sa laoma tiyen, “Yau **Keliso**.” Be boludi haba sa bwalaidi.

⁷Yena hiyala sadai yai ye eda lofalofa yai wasadi ami atahiyedi, tabu au 'wasabu. Ginauli doha ite haba sa tubu, in moho lahai ofi'ofina hola. (*2 Tesaloniya 2:2-3; Maleko 13:10; Matiu 24:14*)

⁸Nu'u hesa haba maidadi nu'u hesa sa hiyala, mwanu'unu'u yo galamo wesawesasa haba nu'u haisa yai. Somo heyahayadi sa tubu te, doha kamkamna bwa'ibwa'ina wawahin sa fahoina edi fuya fanatu yai.

⁹Au ita'ita komakoman! Haba sa aumi be sa lawemiu emi nu'u koniseladi lisidi be **Diusi edi aba oi'oigogo lumadi** yai sa pidilimiu. Gawana yo kin nuwanuwadi yai haba ami obiyo, yau debagu yai, be wasa lohohona

ami falibadi. ¹⁰Na wasa lohohona bena ami lauguguya bwa'iyen ai nu'u mahudo'ina. (*Matiu 24:14*)

¹¹Na yena sa aumi be ami lau fatala, tabu au mode wananaha auwen, “Somo haba 'e libaen?” Somo ya mahata nuwamiu yai au libaen moho, pa'ana Yaluwa Tabuna ya libaliba, hige umi.

¹²Doga hidana haba ya fele afulen be sa wunui yo doha, Tau tamatama haba ya ginauli natuna ai lisina. Wawaya haba sa timuli bui be tamadi yo tinadi sa wunuidi. ¹³Debagu yai haba mahudo'idi sa fawaiyunuwemiu. Na sai ya nuwa adidili ya lau ee-, lahai ofi'ofina haba ya mwahuli.

Heyahayaya 'Wasabuna

Maleko 13:14-23

(*Matiu 24:15-28; Luka 21:20-24*)

¹⁴Yesu iyen,

“Ginauli hesa fatau 'wasa'wasabu wananahana” in tabu ainiya, haba ami ita ya obi'obiyo nu'una yai ni. (Tau fatifatili bena ya nuwatuhu lobahi.) Na salumadi Diudeya yai bena sa gela lau tu'a. ¹⁵Sai ena luma hewana yai[‡] tabu i lidi luma ganahewana, be ginauli hesa i abi. ¹⁶Sai gabu yai tabu i fuyo luma ana luhuluhi i abi. ¹⁷Lahaidi ni sa mahanoma mate wawahin bogabogadi yo nanatudi sa fafanomdi lisidi yai ya heyaya wananaha.

¹⁸Yaubada au an'etai be ginaulidi te tabu fuya gogoma yai ti tubu, ¹⁹pa'ana pilipili ai lahaidi ni haba sa heyaya wananaha. Hige doha fuya bwa'ibwa'ina yai Yaubada tano'ubu

[‡]13:15 Isalaela, edi luma, hige hatu ti fapaisowadi. Luma hewadi mate sa tabataba, na maimailafidi ainiya sa laulau bawa.

ena fuya ginaulina yai ya laoma ee-, aho ite. Ai muli, ibege ti tubu fuyo. ²⁰Ibe *Guyau*, pilipili lahaidi ni, hige i fatupodi ibege doge hesa i mwahuli. In mohu, salumadi ya fasinabodi debadi yai mate, Yaubada lahaidi ni ya fatupodi.

²¹Lahaina yai ni yena sai iyen, “*Keliso* ami ita” e “In logena auu-.”

Mate, tabu au kawawanana. ²²Pa'ana keliso yo peloweta bwalabwaladi haba sa laoma be no'o yo fafa'ilala sa lau ginauli, yena gonowanadi mate Yaubada ena fasinabo dodogadi haba sa foya ponolidi. ²³Logena bena ami ita komakoman! Somo matada yai haba ya tubu mate ha'a E falibamui.

Doga Natuna ena Fuya Laoma

Maleko 13:24-27

(*Matiu 24:29-31; Luka 21:25-28*)

²⁴Pilipili lahaidi sa ofi na ai mulina haba maihala ya kamukamumu yo nawalahi ibege i sina. ²⁵Kipwala galewa yai haba sa be'u yo galewa ginaulidi haba sa mwahmwahiu. (*Isaiya 13:10; Efeso 6:12*)

²⁶Ai lahaina ni Doga Natuna haba sa ita ma gigibwali la'ila'ina yo ma namanamalina ya laolaoma yada yai. ²⁷In haba anelu ya fatamali lawedi tefa bwaui, yawana, bolima yo yalasi edi aba towa yai. Na Yaubada ena fasinabo dodogadi haba sa fa'oigogo esegahidi, tano'ubu ana dan ya lau ee-, galewa ana dandan.

Oyagi Doha Kuhou Lau Fa'atana

Maleko 13:28-31

(*Matiu 24:32-35; Luka 21:29-33*)

²⁸Oyagi doha kuhou lau fa'atana te au nuwatuhi. Yena lagana sa tutuli ami sibai mate siuhwalo ya laolaoma.[†] ²⁹Doha, yena ginaulidi te sa tubu ami itadi mate ami sibai, lahaidi ni sa hanahanauma. ³⁰E faliba dudulaimiu mate, dodogadi haisa aho te sa miyamiya ibege ti pe'i ee-, ginaulidi mahudo'idi te sa tubu. ³¹Galewa yo tano'ubu haba sa ofi in mohu, yau egu liba ibege i ofi.

Bena te Nonoha

Maleko 13:32-37

(*Matiu 24:36-44*)

³²Hige sai la'i lahaina yo maihalana i sibai. Anelu galewa yai hinaga hige ti sibai yo Natuna hinaga hige i sibai. Tamana iyabona ya sibai. ³³Au ita komakoman yo au tuhutuhuli! Pa'ana maihalana hige au sibai.

³⁴Doha taumoho hesa ena nu'u ya lau afulen na ya lau eda lolalofa. Ena tau lau fayofayo hesa - hesa ana paisowa ya felen. Luma eda'edana hafohafona tau ita'ita watanina mate ya faliba bena ya tuhutuhuli. ³⁵Logena bena ami tuhutuhuli pa'ana luma tanuwagana ena fuyoma maihalana hige au sibai. Haba maimailafi e ai i'ipa atipuna ye kamkam gwanegwane yai ye ya ifi tatatali. ³⁶Ibe i mahanoma feula be i lobahimiu ma enomiu. ³⁷Somo E fahalibamui mate haba

[†]**13:28** Hai'in fuyana aite'i, fafa'ilalana mate mwadawa lugudi sa in, na yena mwadawa lugudi sa be'u, mate haibe'u.

mahudo'idi E falibadi yawa, “Au tutuhuhuli.” (Maleko 14:34)

Yesu Oilibana

Maleko 14:1-2

(Matiu 26:1-5; Luka 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

14 Lahai luwaga moho haba Bayawa yo Fwalawa Fafayisti Gesana An'angogodi.[§] (Au'aulaha 12) Tau antalasam baba'isadi yo laugagayo tau lau fa'ataendi, eda'eda sa yo'o bena bwalabwala yai haba Yesu sa tohai be sa wunui. ²Tiyen,

Tabu an'angogo yai ta ginauli. Do'ata dodoga te eli fasifasinadi be lulu sa fatubu.

Betani yai Waihin Hesa Yesu ya Fama'i

Maleko 14:3-9

(Matiu 26:6-13; Diyoni 12:1-8)

³Betani nu'una yai Yesu ya kalakalahe lepela dogana hesa hesana Saimon ena luma yai. Waihin hesa ma'i panepanena hesana nada, maisana ya la'i ya abi, na ya luhuma luma yai. Ma'i botolona gadona ya dem pwai na ya fagoi Yesu bolobolona yai.^{**} ⁴Dodoga haisa amainiya sa fatalapili tiyen,

Sidohana be ma'i panepanena ya anfangofago ela'en?

⁵Yo fede sa fafatala pili tiyen,

Ibe te une'uneyen mate maisana la'ina doha doga esega ya paisowa bolima esega, na maisana haba tau gogo gesagesa felendi.

⁶In moho Yesu iyen,

Sidohana be ami mode lisina yai? I otawa. In laulau

lohlohona ya ginauli lisigu yai.

⁷Tau gogo gesagesa fuya ou'ouli ma'emiu, na lahai hesa - hesa haba ami saguhidi. In moho, Yau ibege fuya ou'ouli ma'emiu.

⁸Waihin te, somo gonowana ya ginauli, ya ginauli watan, be taugu ya fama'i nonohai, na habahim toletoletau lahaina. ⁹E faliba dudulaimiu mate tano'ubu mahudo'ina yai somo yai wasa lohlohona sa lauguguya'en, mate waihin te somo ha'a ya ginauli wasana haba sa fafanuwa hitin.

Diudasi ya Tau'ulu be Yesu Ana ya Wewe

Maleko 14:10-11

(Matiu 26:14-16, Luka 22:3-6)

¹⁰Habahim Diudasi Isakaliyoti, in mate tau famuli wata safuhudohudo'i luwaga hesa, ya aulaha ya lau tau antalasam baba'isadi lisidi, be Yesu ana ya wewe. ¹¹Ena nuwatuhu ya falibadi, yo fede nuwadi sa amna be sa liba fasunuma mate moni haba sa felen. Habahim Diudasi ya fatubu eda'eda ya yo'o.

Bayawa An'angogona Abi Nonohana

Maleko 14:12-21

(Matiu 26:17-30; Luka 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

¹²**Fwalawa Fafayisti Gesana An'angogona**|**Bayawa An'angogona** lahaina bwa'ibwa'ina yai sipi sa lau funuhidi be Bayawa An'angogona sa abi nonohai. Yesu ana hewahewali sa fati'oi tiyen,

§14:1 Bayawa mate “pasowa mata'asina” yo Fwalawa Fafayisti Gesana An'angogona fafa'ilalana.

**14:3 Ma'i panepanena te hesana *nada* hige amaite'i, na ume'ehu hudo'i hesana alabasta yai botolona sa ginauli.

Haba 'e lau ai somo, Bayawa
An'angogona 'e abi nonohai?
(Au'aulaha 12:3-11)

¹³Yo fede Yesu ana hewahewali
luwaga ya fatalahadi iyen,

Au lau taon yai taumoho hesa
ho'owa leduna ya bahebahei haba
ya lobahimiu. Au lau watan, ¹⁴be
luma tausomo ainiya ya luhulau,
tanuwagana au faliba auwen,

“Tanuwaga ya fati'o mate:
'Ma'agu hewahewali, Bayawa
An'angogona Ai bili tausomo haba
'e kalahe?”

¹⁵Bili la'ila'i hewa yai ha'a sa
fa'a'a nonohai haba ya fa'itamiu.
Ainiya eneheda, au abi nonoha.

¹⁶Yo fede ana hewali luwaga sa
aulaha sa lau taon yai be somo Yesu
ya fatalahadi sa itadi. Amainiya Bayawa
An'angogona sa abi nonohai.

¹⁷Maimailafina Yesu ma'ana hewa-
hewali safuhudohudo'i luwaga sa ma-
hanoma aba kalahe yai.

¹⁸Yesu iyen,

E falibamiu mate sai esega gana-
hewamiu yai, haba agu ya wewe.
Dogana ma'eda te kalakalahe.

¹⁹Nuwadi sa heyaya be esega - esega
sa fati'o lau Yesu lisina, tiyen,

Bena yau?

²⁰Yesu alinadi ya bui iyen,

Safuhudohudo'i luwaga ganahe-
wamiu yai, sai esega nimamai
ma'egu 'e bwaluidi aiyohē yai, mate
in, logena. ²¹Doga Natuna haba
ya pe'i doha Buka Tabuna ha'a ya
libaen. In moho agu tau wewe haba
heyaheyaya la'ila'i ya fahoina. Lo-
holohona moho dogana ni tabu ti
yosi.

Yesu ena Anyaweyawesa.

Maleko 14:22-25

(Matu 26:26-30; Luka
22:7-20; 1 Kolinto 11:23-25)

²²Sa kalakalahe na Yesu fwalawa ya
abi na ya lau'u'ula lau Yaubada lisina,
habahim ya ifi be ana hewahewali ya
feledi na iyen,

Itete au abi be au an. Itete Yau
taugu.

²³Habahim kaputi ya abi na Yaubada
ya lauto'i iyen na ya feledi be mahudo'idi
adi sa nom. ²⁴Yesu iyen,

Itete mate yau 'wasinagu.
Yaubada ena yali fwaufwauna
fafa'ilalana ya tabuliwa dodoga
mahudo'idi debadi yai.

²⁵E faliba dudulaimiu mate wain te
ibege ya nom fuyoi ya lau ee-, Yaubada
ena Aba Ba'isa yai haba E nom fuyo.

²⁶Wana hesa sa wanai mulina yai sa
aulaha sa lau Oliwe Piuna.

**Yesu Pita ena Falefalele
ya Liba Bwa'iyedi**

Maleko 14:27-31

(Matu 26:31-35; Luka
22:31-34; Diyon 13:36-38)

²⁷Yesu ya libalau lisidi,

Mahudo'imiu haba ami
lau afulegu na ami gela. Buka
Tabuna yai ha'a ya libaen
iyen, “Yaubada haba sipi tau
ita watanina ya lau funuhi na sipi
haba sa failaulauwidi.”

²⁸E mwahuli fuyo ai mulina, haba
E bwa'i E lau Galili.

²⁹Pita iyen,

Mahudo'idi haba sa
suha papa afulem, na Yau hige
gonowana.

³⁰Yesu iyen,

Pita, E liba dudulai lisim yai mate
i'ipa te hola kamkam ibege i gwane

ma luwaga na haba wa falele'egu ma faihona.

³¹ Pita ya aso, iyen,

Hige gonowana ya falele'em, haba te pe'i luwaluwaga.

Na ana hewahewali mahudo'idi edi liba gonogonowadi.

Getesemeni yai, Yesu ya Lau'u'ula

Maleko 14:32-42

(*Matiu 26:36-46; Luka 22:39-46*)

³² Sa laoma Getesemeni nu'una. Yesu ya libalau ana hewahewali lebedi yai iyen,

Aite'i au ta'ata'ai na hola E lau E lau'u'ula.

³³ Pita, Diyemsi yo Diyon ma'edi Yesu sa lau. Nuwa kamkamna la'ila'i yo nuwa mwahu ya laoma tauna ya famohafu. ³⁴ Yo fede ya falibadi iyen,

Nuwa heyaya nuwagu yai ya la'i wananaha begana haba ya kamfunuhigu. Aite'i au miyamiya na au tuhutuhuli.

³⁵ Begana ya sigilau, ya lofe lidiyen tanohi yai na ya lau'u'ula iyen,

Yena gonowana, ibege kamkamna lahaina te ya fahoina.

³⁶ Ya lau'u'ula iyen,

Aba, Tamagu, ginauli mahudo'idi um gonowam. Kamkamna te u abi fahi lisigu yai. In moho hige yau egu fanuha, um em fanuha.

³⁷ Habahim ya fuyo ana hewahewali faihona lisidi na ya itadi sa eno'eno. Ya libalau Pita lebena,

Saimon, wa eno? Hige gonowana u tuhutuhuli awa esega moho?

³⁸ Au tuhutuhuli yo au laulau'u'ula haba ibege lau lubu au fahoina. Yaluwamiu sa nonoha na taumiya sa belubelu.

³⁹ Ma'esega moho ya lau afuledi na ya fuyo ya lau'u'ula. Libadi gonogonowadi ya libaedi. ⁴⁰ Ya fuyoma ana hewahe-

wali lisidi ya itadi sa maimaidu'e be hige somo ti faliba.

⁴¹ Fafaihonana ya fuyoma na ya falibadi iyen,

Hola ma enomiu? Ma anyawasimiu? Maihalana ya mahano! Ha'asi, Doga Natuna aho te sa fele lawen dogoga heyahayadi lisidi yai. ⁴² Au obiyo ta lau! Agu tau wewe ya laoma!

Yesu sa Au

Maleko 14:43-52

(*Matiu 26:47-56; Luka 22:47-53; Diyon 18:3-12*)

⁴³ Yesu ma libalibana yo fede Diudasi, in safuhudohudo'i luwaga hesa, maidana dodoga boludi ma baibainetidi yo ma kepekepatadi sa mahanoma. Iti mate tau antalasam baba'isadi, babada yo laugagayo tau lau fa'ataendi sa duidima.

⁴⁴ Tau wewe mate fafa'ilalala hudo'i ha'a baba'isa ya falibadi iyen,

Sai E falafu mate logenana.

Au tohai be au lawen, na ami gati komokomani'i.

⁴⁵ Fuyana Diudasi ya mahano ya dudulai ya lau Yesu lisina iyen,

Tanuwaga!

Na ya falafu.

⁴⁶ Yo fede Yesu sa tohai be sa lawen.

⁴⁷ Tau obi'obiyo hesa amainiya ena baineti ya faguli be Tau Antalasam edi Ba'isa ena tau lau fayofayo beyana ya talafahi.

⁴⁸ Alinadi Yesu ya bui iyen,

Bena Yau tau angafu? Logena ma baibainetimiyo yo ma kepekepatamiyo ami laoma ami augu. ⁴⁹ Fuya ou'ouli yau ma'emiu Dubu Tabuna dobidobina yai E laulau fa'ata na hige au augu. In moho Buka Tabuna bena ya fawanana. (*Isaiya 53:7-12*)

⁵⁰ Habahim ana hewahewali mahudo'idi sa gela afulen. ⁵¹ Hewali hudo'i

ya lau kaleko na Yesu ya laulau watan mate sa tohai, ⁵²yo fede ya dalu peidi be kaleko ya taufahi na ma tau afa'afana ya gela.

Yesu sa Lawen Sanhedeli Lisidi

Maleko 14:53-65

(*Matiu 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Diyon 18:13-14, 19-24*)

⁵³Yesu sa lawen Tau Antalasam Ba'isana lisina na tau antalasam haisa, babada lala'i yo laugagayo tau lau fa'ataena mate sa fa'oigogo amainiya. ⁵⁴Pita muli yai ya laoma be ya luhulau Tau Antalasam edi Ba'isa ena luma dobidobina yai. Be maidana gati sa ta'ai na ya anmwahibo.

⁵⁵Tau Antalasam edi Ba'isa yo Sanhedeli mahudo'idi edi fanuha bena liba wananaha la'i sa lobahidi, haba ainiya bena Yesu sa wunui. In moho hige somo la'i ti lobahi.††

⁵⁶Tau fagiluna boludi edi liba bwalabwala sa libaedi mate hesa - hesa ena ya laulau hudo'i. ⁵⁷Haisa sa obiyo be liba bwalabwala sa libaedi Yesu lisina yai tiyen,

⁵⁸'E atahi ya libaliba iyen, "**Dubu**

Tabuna dodoga sa ginauli haba E dem lopa. Na lahai faihona ganahe-wadi yai hesa haba E fa'obiyo fuyoi. Dubuna mate hige dodoga nimadi yai ti ginauli."

⁵⁹Hesa - hesa ena liba ya lau hudohudo'i. Hige edi liba esega.

⁶⁰Tau Antalasam edi Ba'isa ya obiyo mahudo'idi matadi yai na ya fati'o lau Yesu lisina iyen,

Sa fagilum te haga alinadi u bui.

⁶¹In moho Yesu hige somo la'i i libaen. Yo fede Tau Antalasam edi Ba'isa ya fati'o fuyoi iyen,

Um **Keliso**, Loholoho Tau Abina Natuna? (*Isaiya 53:7-8*)

⁶²Yesu iyen,

Yau, Logegu. Haba Doga Natuna ya ta'ata'ai Gigibwali Yaubadana sibana yai na yada yai ya laolaoma, ami ita.

⁶³Tau Antalasam Ba'isana ena leli ya ankamgiginidi na iyen,

Hei! Hige gonowana wikinisi hesa haba ta yo'oi!

⁶⁴Yesu ya liba pono iyen, "Yau ma'egu Yaubada gonogonowamai." Ami atahi! Emi nuwatuhu somo?‡‡ Mahudo'idi sa fagilu, be ehe watawatan tiyen,

Ii-, pe'i moho.

⁶⁵Habahim haisa Yesu sa lau kanikanisoi Matana sa suma yo sa talai na tiyen,

U anmasi, sai ya talaim!

Habahim gati sa lawen be sa lau papali'i.

Pita ya Falele Ma Faihona

Maleko 14:66-72

(*Matiu 26:69-75; Luka 22:56-62; Diyon 18:15-18; 25-27*)

⁶⁶Pita mate hola luma dobidobina yai na Tau Antalasam edi Ba'isa ena tau lau fayofayo waihinna ya laoma, ⁶⁷ya italau be Pita ya ita ya an'anmwahibo yo fede iyen,

Um hinaga ma'em Yesu Nasaleta.

⁶⁸In moho Pita ya falele iyen,

Somo wa libalibaen hige ya nuwatuhu lobahi!

††14:55 Diusi edi Konisela la'ila'i hesana mate Sanhedeli.

‡‡14:64 Au italau Maleko 14:62.

Yo fede eda'eda hafohafona yai ya kalamahano na kamkam ya gwane.^{¶¶}

⁶⁹Tine'eu wa ya ita'ita lau be Pita ya ita fuyoi yo fede tau obi'obiyo ya falibadi iyebom,

Ite ana hewali hesa.

⁷⁰In moho Pita ya falele boda. Hige walolona na dodoga sa obi'obiyo Pita sadaina yai sa faliba tiyen,

Wananaha! Um hidana hesa.

Pa'ana um *Galili* yai wa laoma.^{§§}

⁷¹Pita ya angwala dodoga lisidi iyen, Taumohona ami libalibaen hige ya sibai.

⁷²Hige walolona kamkam ya gwane boda. Yo fede Yesu ena liba Pita ya nuwatuhiidi fuyana ya faliba iyen,

Ibege hola kamkam i gwane ma luwaga na haba wa falele ma faihona mate hige u sibaigu.

Yo fede Pita ya tan elo'elolosi.

Yesu sa Leyama Pailati Matana yai

Maleko 15:1-5

(*Matiu 27:1-2; 11-14; Luka 23:1-5; Diyon 18:28-38*)

15 Ma hwalahwalalana tau antalasam baba'isadi, dodoga lala'i, laugagayo tau lau fa'ataena yo Sanhedeli mahudo'idi sa fa'oigogo na edi sa oiliba be Yesu sa au na sa lawen Pailati lisina.

²Pailati ya fati'o lau Yesu lisina iyen,

Um *Diusi* edi Kin?

Alinana, Yesu ya bui iyen,

Ii-, logena.

³Tau antalasam baba'isadi ginauli mahudo'idi debadi yai Yesu sa fagilu.

⁴Pailati ya fati'o bodai iyen,

Ginauli boludi haladi yai sa fagilum be alinadi haga u bui?

⁵In moho, Yesu hola hige i libaliba, be Pailati ya no'o.

Diusi sa Fanuha Bena Yesu ya Pe'i

Maleko 15:6-15

(*Matiu 27:15-26; Luka 23:13-25; Diyon 18:39-19:16*)

⁶Bayawa An'angogona yai edi laulau mate tau lau deli esega, sai sa fanuha haba Pailati ya so'efahi. ⁷Doga hesa hesana Balabasi ma haidana haisa hiyala sa fatubu maidadi gabeman be sa aiyunu. Yo fede halana yai sa lau deli.

⁸Baiwa sa laoma be Pailati sa an'etai, bena doga hesa ai deli ya so'efahi.

⁹Pailati ya fati'oidi iyen,

Ami fanuha bena Diusi emi Kin E so'efahi?

¹⁰Pailati ya sibai mate tau antalasam baba'isadi Yesu sa nuwa ela'ela'en, logena sa leyama lisina.

¹¹In moho tau antalasam baba'isadi mate dodoga sa eli fasifasinadi be tiyen, Balabasi u so'efahi!

¹²Pailati ya libalau lisidi, iyen,

Aho auwen, "In Diusi edi Kin."

Haba somo ai lisina E ginauli?

¹³Sa yogayoga tiyen,

U tutu fapatu!

¹⁴Pailati ya fati'o,

Sidohana? Pilipili somo ya ginauli?

Sa yoga la'ila'i tiyen,

U tutu fapatu!

¹⁵Pailati ena fanuha bena dodoga nuwadi ya faloholohodi, yo fede Balabasi ya so'efahi. Habahim ya liba be Yesu sa pidili yo bena haba sa lawen sa tutu fapatu.

^{¶¶}14:68 Uli'uli haisa mate, "kamkam ya gwane" tefana hige ti tole, lausoiso'i ganahewana ya te.

^{§§}14:70 Ya sibai mate in Galili dogana pa'ana ya libaliba doha iti.

**Hiyala Dodogadi Yesu
sa Lau Faliuhwa'en**

Maleko 15:16-20

(*Matiu 27:27-31; Diyon 19:2-3*)

¹⁶Hiyala dodogadi Yesu sa lawen Gawana ena Luma dobidobina yai na faledi tau hiyala sa yoga gogondi.

¹⁷Yesu mate Kin edi leli kapikapitana sa fali'o* na kokukoku sa ginauli nulinuli yai be kuluna yai sa fakoku.

¹⁸Sa yogalau lisina tiyen,
Diusi edi Kin! Um mwahulim,
hige ana siga!

¹⁹Kuluna yai sa oi'oi, sa lau kanisoi yo sa tulibono be edi fadebasae bwalabwala sa ginauli. ²⁰Sa laulau faliuhwa'en ya ofi, luhuluhi kapikapitana sa unufahi na ana leli sa fali'o fuyoi. Habahim sa foya lawen Yelusalem ganamulina yai be bena sa tutu fapatu.

Yesu Sa Tutu Fapatu

Maleko 15:21-32

(*Matiu 27:32-44; Luka
23:26-43; Diyon 19:17-27*)

²¹Na Sailin dogana hesa hesana Saimon nu'u kiukiu yai ya laolaoma duhu la'i ganahewana. Na hiyala dodogadi sa bayahoi be Yesu aba tutu fapatuna ya bahai. Saimon nanatuna mate Alesandiya yo Lufosi. ²²Yesu sa foya lawen nu'u hesa hesana Gologota. (Aniyona mate Kulukulu Nu'una.) ²³Amainiya mate wain ma'ena kamkamna mulamulana sa fa'asi esegahidi be sa felen. Na hige i nom.†

²⁴Sa tutu fapatu mulina yai, ana leli sa pei dailidi na habahim sa pelei be haba sai tausomo ya wini mate ya abi,

enehena. ²⁵Yesu edi fuya tutu fapatuna mate naen koloki hwalahwalala. ²⁶Edi aba fagiluna sa uli oyagi tabatabana yai tiyen, “Diusi edi Kin,” mate sa tutu fapatu Yesu kuluna maitina yai.‡

²⁷⁻²⁸Tau angafu luwaga hinaga sa tutu fapatudi, esega sibana yai, na esega seuseulina yai. Logena, sa fawananaha Buka Beyabeyana yai, tiyen, “In ma'edi dodoga heyehayadi sa tutu fapatudi.”¶
(*Isaiya 53:12*)

²⁹Dodoga sa bayabayawa mate sa liba fafaheyaya yo kuludi sa fafakwadedi na tiyen,

Agu ya mo'isa! Um bena **Dubu Tabuna** wa dem lopalopa na lahai faihonana yai haba wa fa'obiyo fuyoi!

³⁰U fofofahi fuyoim be ai aba tutu fapatu ni u tulu be'uma!

³¹Tau antalasam baba'isadi yo laugayo tau lau fa'ataena hinaga Yesu sa lau faliuhwa'en tiyen,

Haisa ya fofofahidi na in hige gonowana i fofofahi fuyoi.

³²**Keliso**, Isalaela eda Kin, aho te haga ai aba tutu fapatu ni u tulu be'uma be ai itam. Haba 'e kawawanana'hem.

Salumadi Yesu ma'edi sa tutu fapatudi mate Yesu sa liba fafaheyaya hinaga.

Yesu ena Pe'i

Maleko 15:33-41

(*Matiu 27:45-56; Luka
23:44-49; Diyon 19:28-30*)

³³Lahai la'i yai nu'u mahudo'ina mate ya kamumu esegahi ee-, awa faihona. ³⁴Tili koloki yai Yesu ya yoga la'ila'i iyen,

*15:17 “Kapikapitana” aniyona mate “pepolo.”

†15:23 Mulamula hesana mate “miula.”

‡15:26 Uli'uli haisa yai mate “sa tutu fapatu Yesu kuluna maitina yai,” hige ti uli

¶15:27-28 Uli'uli haisa yai mate, lausoiso te hige ti uli.

Eloi! Eloi! Lama sabatani?

Aniyona mate,

Egu Yaubada! Egu Yaubada!

Pa'ana somo wa nuwa afulegu?

³⁵ Dodoga haisa amainiya sa obi'obiyo sa atahi be tiyen,

Au atahi. Ilaidiya ya yogayogai.

³⁶ Taumoho hesa ya lautafo be bwalofi ya abi ya bwalu lidiyen wain tabutabuluna yai na didiyali yai ya gwaliyen be ya lolo hasaen Yesu gibulana yai na iyen,

Haga ta ita! Ilaidiya bena haba i laoma i taluhi?

³⁷ Yesu ya 'wala'ui yo fede ya tuhufahi.

³⁸ Bili daili kalekona Dubu Tabuna ganahewana yai ya tapuliti luwagai, hewa yai ya lidi ubu. ³⁹ Hiyala tau lau kulukuluwena ya obi'obiyo Yesu nuwanuwana yai mate sidohana Yesu ena pe'ipe'i ya ita. Na iyen,

Doga itete mate wananaha Yaubada Natuna.

⁴⁰ Wawahin haisa mate eda lolalofa yai sa ita'itama. Ganahewadi yai mate Maliya Magadala, Salome yo Maliya hudo'i (Diyemsi kiukiu yo Diyosesi tinadi).

⁴¹ Fuyana Yesu Galili yai mate, wawahin te sa lau watan yo sa sagusaguhi. Na hahaisa ma'edi sa lau Yelusalem mate amainiya hinaga.

Yesu Toletoletauna

Maleko 15:42-47

(*Matiu 27:57-61; Luka 23:50-56; Diyon 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Abi Nonoha Lahaina na maimailafina Sabati fa'atitina ya fatubu.[§] Yo fede Alamatiya dogana hesana Diyosepa ma nuwa adidilina ya lau Pailati lisina be Yesu silanna ya

an'etai. In mate Konisela hesa Sanhedeli ganahewana yai na sa fafa'atitiyen. Yaubada Aba Ba'isa Nu'una ya laolaoma ibona ya bagibagiyen. ⁴⁴ Fuyana Pailati ya atahiyeen Yesu ha'a ya pe'i mate ya tauhiti. Yo fede hiyala tau lau kulukuluwenna ya yogai be somo ya atahiyeen wa, ya fati'oi be tau hiyala iyen,

Wananaha, ha'a ya pe'i.

⁴⁵ Pailati ya fawananaha mate ha'a ya pe'i. Yo fede ya liba be Yesu silanna Diyosepa ya abi.

⁴⁶ Habahim Diyosepa silanna ya taluhi lidiyen, na kaleko loholohona ya une amainiya ya suma. Bwanali ha'a sa pidi nonohai galina yai ya bo'usai. Habahim ume'ehu ya fatapipili be ya gudu buluhi. ⁴⁷ Maliya Magadala yo Maliya Diyosesi tinana Yesu aba bo'usaina sa ita.

Yesu ya Obiyo Fuyo

Maleko 16:1-8

(*Matiu 28:1-8; Luka 24:1-12; Diyon 20:1-10*)

16 Sabati lahaina** mulina, Maliya Magadala, Salome yo Maliya Diyemsi tinana ma'i panepanedi sa unedi. Bena bobonna haba sa lau Yesu silanna sa fama'i. ² Bobonna, nu'u ya ifi tatatali na sa aulaha sa lau bo'usa. ³⁻⁴ Eda'eda yai sa laulau na ibodi sa fati'o fuyo'idi, tiyen,

Sai haba ume'ehu bo'usa hafohafona yai ni ya fatapipili?

Sa tamahiti mate bo'usa guduna ume'ehu la'ila'i ha'a sa fatapipili. ⁵ Sa luhulau bo'usa yai mate taumoho hewahewalina ena leli kafukafuna tefa siba

§15:42-43 "Falaide" mate "Abi Nonoha Lahaina," na maimailafina yai Diusi edi "Sabati" ya fatubu. Lahai Satade logena Diusi edi Sabati.

**16:1 Diusi ganahewana yai, lahai sa makai doha ite: 6 p.m. lahai hesa yai edi dei ya fatubu ya lau ee-, bobon 6 p.m. yai ya ofi.

yai ya ta'ata'ai. Yo fede aluwadi sa potifahi.

⁶Na iyen,

Tabu au 'wasabu. Yesu Nasaleta, In sa tutu fapatu, ami yo'oyo'oi. Ha'a ya obiyo fuyo! In hige amaite'i. Edi aba tolena ha'a ami ita. ⁷Au lau be ana hewahewali Pita ma haidana au falibadi auwen, "In haba ya bwa'i Galili. Ainiya haba ami ita, doha ha'a ya falibamiu."

⁸Wawahin wa sa tauhiti na ma tabutabubudi sa gela sa lau bo'usa ganamulina. Hige sai somo ti faliba pa'ana sa 'wasabu.

Yesu ya Taumahata Maliya Magadala Lisina yai

Maleko 16:9-11

(Matiu 28:9-10; Diyon 20:11-18)

⁹Sandei hwalahwalalana Yesu pe'i yai ya obiyo fuyo na ya taumahata bwa'i Maliya Magadala lisina yai. In, logena, yaluwa heyahayadi faligigiluwaga ganahewana yai ya liba duidi.

¹⁰Salumadi ma afa haidana sa logo yo sa tantan mate, enehedi ya liba iyen,

¹¹Yesu ya mwahuli fuyo! Yau E ita!

In moho hige ti kawawananaha'en.

Yesu ya Taumahata Dodoga Luwaga Lisidi yai

Maleko 16:12-13

(Luka 24:13-35)

¹²Mulina yai Yesu ya taumahata dodoga luwaga lisidi yai fuyana sa laulau nu'u hesa. Nenena ya sedi be hige ti ita lobahi. ¹³Sa fuyo be haidadi sa falibadi. In moho hige ti kawawananaha'edi.

Yesu ya Taumahata Ana Hewahewali Lisidi yai

Maleko 16:14-18

(Matiu 28:16-20; Luka 24:36-49;

Diyon 20:19-23, Acts 1:6-8)

¹⁴Ofi'ofina yai Yesu ya taumahata ana hewahewali safuhudohudo'i esega lisidi yai fuyana sa kalakalahe. Ya sagasagaliyedi pa'ana sa nuwa po'i yo salumadi Yesu sa ita ya obiyo fuyo mate hige ti kawawananaha'edi.

¹⁵Ya libalau lisidi iyen,

Au lau tano'ubu mahudo'ina yai wasa loholoho te, dodoga ai lisidi au duwai.

¹⁶Sai ya kawawananaha be sa fababasito haba ya mwahuli, In moho, sai hige i kawawananaha haba ena heyaya debana yai sa fagilu. ¹⁷Tau kawawananaha haba no'o ginaulidi sa lau ginauli. Dimoni haba ai hesagu sa liba duidi yo alina hesa - hesa yai haba sa libaliba.

¹⁸Yena weso ai nimadi sa abidi yo an'anlewa sa nomdi ibege ti pe'i yo sa abilau tau asi'asiyebo ai lisidi haba sa loholoho. *(Paisowa 28:3-5)*

Yesu ya Hasai Galewa

Maleko 16:19-20

(Luka 24:50-53; Paisowa1:9-11)

¹⁹*Guyau* Yesu ya libaliba ofi mulina yai, sa hasaen Galewa be Yaubada sibana yai ya ta'ai. ²⁰Habahim ana hewahewali sa lau sa lauguguya nu'u ou'ouli yai. Na Yaubada ya saguhidi be ena liba ya fawananaha fafa'ilala lisidi yai.

Maleko Bukana Ofi'ofina Libadi Haisa

Maleko 16:9-10

[⁹⁻¹⁰ Wawahin sa lau be liba tupotupona Pita ma afa haidana sa falibadi.

Muli yai Yesu ana hewahewali ya fatamalidi sa lau, tefa saisai yai yo tefa leuleu yai be wasa tabuna yo miya lofalofana yo mwahuli ota'otafahina wasana sa falibadi.^{††]}

^{††}16:20 Uli'uli haisa, lausoiso luwaga te (9 yo 10) sa uli hinaga, na lausoiso 9–20 sa tole hinaga.

Tau Fa'ona Wasawasa Adi

Paisowa

(Apostolo)

Yaubada, Yesu ya Hasayen Galewa

Paisowa 1:1-11

1 Yauwedo, Yaubada Tau Fanuhana^{‡‡} egu buka bwa'ibwa'ina yai gin-auli somo E ulidi mate ginauli mahudo'idi Yesu ya fatubu ya ginauli yo ya lau fa'ataen, ha'a enehemiu E liba ya lau ee-, sa hasaiyen galewa. ²Hola hige Yaubada i hasaen galewa na safalumadi ya fasinabodi be ena tau fa'ona wasawasa ya liba fasibasibadi Yaluwa Tabuna ena gigibwali yai. ³Ena pe'i mulina yai ya taumahata tatau te, lisidi yai ma boludi laulau hudo'i - hudo'i yai be ya fa'ita lobahidi mate In ya mwahuli fuyo. Lahai 40 ganahewadi yai ya taumahata lisidi yai na Yaubada ena Aba Ba'isa Nu'una wasana enehedi ya liba. ⁴Fuya hesa, ma'edi sa kalakalahe na ya falibadi iyen,

Tabu Yelusalem au lau afulen, na ainauya E falibamiu au bagiyen. Ainauyana mate Tamagu ya liba fasanuma'en. ⁵Diyon ho'owa yai ya fafababatisomiu na lahai fisa ai mulina haba Yaluwa Tabuna yai ami babasito.

⁶Fuyana sa fa'oigogo esega sa fati'oi tiyen,

Guyau, aho te ema nu'u Isalaela haba wa fele fuyo'imai e hige'e?^{¶¶}

⁷Yesu alinadi ya bui iyen,

Maihaladi e lahaidi mate Tamagu ena gigibwali yai ya nonohaidi. Umi hige enehemiu be haba adi fuya au sibaidi. ⁸Fuyana Yaluwa Tabuna ya laoma ai hewamiu haba gigibwali Yaubada ai lisina ami abi be ai Yelusalem, Diudeya yo Samaliya mahudo'ina yo tano'ubu anadan yai haba ami liba famahatagu. *(Paisowa 26:20)*

⁹Ya libaliba ofi, mulina yai, matadi yai Tamana ya abi hasaen galewa, yada yai be hige gonowana ti ita. ¹⁰Hola matadi sa alalolo lau galewa na yo fede tatau luwaga adi leli kafukafudi sa mwaito afuledi sadaidi yai. ¹¹Na tiyen,

Galili tatau sidohana be amainiya ami obi'obiyo na ami maimainene hasa galewa? Yesu ite lebemiu yai sa abi hasaen galewa te, mate haba ya fuyoma gonogonowana doha ami ita ya hasai.

Mataiyasi, Diudasi ya Falau Damahi

Paisowa 1:12-26

(Matiu 27:3-10)

¹²Habahim Oliweta Piuna sa lau afulen na sa fuyo Yelusalem. Nu'udi te lofana doha kilomita esega.^{§§}

¹³Fuyana sa mahano, sa hasai edi aba miyamiya bilina yai. Iti mate Pita, Diyon, Diyemsi yo Endulu; Pilipi yo Tomasi, Batolomiu yo Matiu; Alefaiyesi natuna Diyemsi yo Saimon Seloti* yo Diyemsi natuna Diudasi. ¹⁴Fuya ou'ouli

^{‡‡}**1:1** *Tiofiliesianiyona* mate “Yaubada Tau Fanuhana.” Buka hahaisa “Yaubada Tau Fanuhana” sa uli na hahaisa “Tiofiliesi” sa uli pa'ana edi nuwatuhu bena dogahesana.

^{¶¶}**1:6** Tau fa'ona wasawasa yo dodoga haisa, edi fanuha bena edi dudulai ya fele fuyo'idi, be ibodi sa ita watandi.

^{§§}**1:12** Diusi edi laugagayo yai mate Sabati lahaina yena sa laulau tiga ibege kilomita esega ti di'oi.

***1:13** In Loma tau lau we'aidi dogana hesa

sa fafa'oigogo na sa laulau'u'ula ma haidadi wawahin yo Yesu haidana yo tinana Maliya hinaga.[†]

¹⁵Lahaidi yai ni Yesu tau kawawanahaina 120 ganahewadi yai, Pita ya obiyo fahi ¹⁶be iyen,

Afa haidagu! Beyabeyana, Buka Tabuna yai sa uli tiyen, Yaluwa Tabuna ena gigibwali yai, Deiwidi, Diudasi wasana ya libaen mate ha'a ya fawanana fuyanna Yesu ana waiyuna ya foyahidi be sa tohai.

¹⁷Diudasi hidamai hesa ema pele yai yo paisowa tau saguhimai.

¹⁸(Ena lau pono maisana monina ya abi be tanohi ya une. Tanohina yai mate ya fatutu ba'a be ya pe'i. Bogana ya tamo dagi be tagina mahudo'ina ya faikalamahanoi. ¹⁹Dodoga mahudo'idi Yelusalem yai wasana sa atahiyen be alinadi yai nu'una hesana sa tole "Akeladama." Aniyona mate "Wasina Nu'una.")

²⁰Pita iyen,

Samsi bukana yai sa uli tiyen, "Ena luma haba afa'afana, ibege sai i gogoi," yo sa uli hinaga tiyen, "Sai hesa ana paisowa i abi." (*Samsi 69:25 yo Samsi 109:8*).

²¹Lisina yai hidada hesa bena te fasinabo. In yo Yesu ma'eda fuya ou'ouli te laulau asi'asi. ²²Diyon ena fuya fafababatiso ya lau ee-, Yaubada, Yesu lebeda yai ya abi hasaen galewa. Sai te famwaito, ma'eda ena mwahuli fuyo dena haba te fatadada. (*Luka 24:48*)

²³Yo fede dodoga luwaga hesadi sa fafinahedi: Mataiyasi yo Diyosepa, hesana hesa Basabasi na hesa Diyusitusi.

²⁴⁻²⁵Na sa lau'u'ula tiyen,

Guyau, doga mahudo'ina ena nuwatuhu wa sibai. Tatau luwaga te u fa'itamai. Sai wa fasinabo haba tau fa'ona wasawasa adi paisowa ya ginauli, fuyana Diudasi ya biya afulena ya lau ena aba laoma.

²⁶Habahim dodoga luwaga ni, sa aiheya failako'edi ume'ehu yai[‡] be Mataiyasi ya abi. Sa falau esegahi maidana tau fa'ona wasawasa 12 edi pei yai.

Yaluwa Tabuna Ena Fuya Laoma

Paisowa 2:1-4

2Fuyanna Pentekosi lahaina yai Tau kawawanana mahudo'idi sa fa'oigogo tefa esega yai. ^{‡2}Ma'esega na dagugu la'ila'i doha hwayahwayau galewa yai ya lidima be aba ta'ata'ai lumana ya tafo nuhuli. ³Habahim somo doha oyagi balebalemma ya faidabadabalalai be doga esega - esega ya talu hewana yai. ⁴Yaubada, Yaluwana Tabuna mahudo'idi ya famohafudi be gigibwalina yai sa fatubu alina hudo'i - hudo'i yai sa libaliba.

Pita Ena Wasa

Paisowa 2:5-21

⁵Fuyana yai Diusi iti Yaubada tau 'wasabuwenna nu'u mahudo'ina yai sa fa'oigogo esegahidi Yelusalem yai.[§] ⁶Dagugu sa atahiyen be baiwa la'ila'i ya fa'oigogoma be somo - somo sa libal-

[†]**1:14** Au italau Maleko 6:3: Yesu afa haidana mate: Diyemsi, Diyosepa, Diuda, yo Saimon. Afa lolofuna hinaga, edi aba miya mate Nasaleta. In moho, hesadi hige ti uli Buka Tabuna ganahewana yai.

[‡]**1:26** Hesadi sa ulidi ume'ehu yai. Taumoho esega hesana ai ume'ehu esega sa uli na sa husan ginauli hesa ganahewana yai be sa fatigotigo ee-, ume'ehu esega ya be'u. Hesa somo ume'ehu yai ni, mate in logena fafasinabona.

[‡]**2:1** X-ref to table of Jewish Feasts.

[§]**2:5** Safalumana Yaubada sa fadebasae, na Buka haisa tiyen, Yaubada tau 'wasabuwenna.

ibaen mate, esega - esega alina yai ya atahi lobahi. ⁷Sa tauhiti ma lau no'odi tiyen,

Hola au atahi. Dodoga mahudo'idi sa libaliba te mate Galili dodogadi. ⁸Sidohana be esega - esega te atahi alinada yai sa libaliba? ⁹Ita eda aba laoma mate: Patiya yai, Mediya yai, na haisa Elam yai. Ita hahaisa mate Mesopotamia yai, Diudeya, Kapadosiya, Pontusi yo Eisiya yai, ¹⁰yo Figiya, Pamfil-iyi, Idiipi yo Libiya tefadi yai, Sailin nu'una sadasadaina yai te laoma. Na hahaisa mate tau antaumana Loma yai sa laoma Yelusalem. ¹¹Diusi yo ta'owawa safaluma Diusi edi laulau'u'ula sa laulau watan, yo Keliti yo Alabiya, mahudo'ida te atahi mate Yaubada laulau gigigibwalidi yo no'o ginaulidi, te atahiyedi alinada yai!

¹²Sa no'o yo sa nuwa ponopono be sa fapati'o fuyo'idi tiyen,

Ite aniyona somo?

¹³Na hahaisa sa lau faliuhwa'edi tiyen,

Sa nom yauyaule?

¹⁴Habahim Pita yo tau fa'ona wasawasa safuhudohudo'i esega sa obiyo fahi na ya liba la'ila'i baiwa lisidi iyen,

Falegu Diusi yo salumadi mahudo'imiu Yelusalem yai ami miyamiya, au ata'atahi laoma lisigu na aniyona somo haba emi E liba.

¹⁵Emi nuwatuhu bena tatau te sa nom yauyaule. Hige'e! Itete hola 9 koloki ma hwalahwalalana. ¹⁶Itete fuya bwa'ibwa'ina yai Peloweta Diyoweli ha'a ya libaen:

¹⁷“Yaubada iyen,

“Fuya ofi'ofidi yai haba Yaluwagu E fagoi dodoga mahudo'idi ai lebedi.**

Yo nanatumiu wawahin yo tatau haba sa liba peloweta.††

Ami hewahewali haba tautau sa itadi, yo emi tautaula'i haba sa eno suwai.

¹⁸Yo egu tau paisowa tatau yo wawahin lahaidi yai ni haba Yaluwagu E fagoi ai lebedi,

be haba wasa lohohona sa lauguguya'en.

¹⁹No'o abi'abidi haba E ginaulidi ai galewa,

yo ai tano'ubu. Haba fafa'ilala, 'wasina yo oyagi balebalelemdi yo madagafu E fataumahatadi.

²⁰Maihala haba ya kamukamumu, na Guyau ena fuyoma lahaina ha'a ya sigisigima.

²¹Yena sai Guyau hesana ya ata'atahi haba ya mwahuli.” (*Diyoweli 2:28-32*)

Pita Baiwa La'ila'i ya Guguyaidi

Paisowa 2:22-41

²²Pita iyen,

Isalaela dodogadi, au ata'atahi! Ganahewamiu yai Yesu Nasaleta ena dudulai Yaubada ya fawanana, logena lisina yai no'o yo fafa'ilala ya ginaulidi mate umi ami sibaidi.

²³Yaubada ena nuwatuhu yai Yesu ya fasinabo nonohai be sa tole afulen nimamiu yai, na dodoga heyaheyayadi sa saguhimiu be ami tutu fapatu kolosi yai. ²⁴In moho Yaubada ya famwahuli fuyoi pe'i kamkamnana yai pa'ana pe'i hige gonowana i abi didini. ²⁵Kin Deiwiidi ha'a ya libaen iyen,

**2:17 Fuya ofi'ofina Pentekosi yai ya fatubu na ya laoma bee-, aho ite.

††2:17 *liba peloweta* aniyona luwaga 1. Wasa lohohona sa lauguguya'en, na 2. Somo matada yai sa tubu haba sa liba famahata.

“Fuya ou'ouli Yaubada sadaigu yai E ita'itai.

Pa'ana In ma'egu,

be ibege agu waiyunu ya 'wasabuvedi.”

(*Samsi 16:8*)

²⁶Lisina yai nuwagu ya amna be E kwade

yo E fadebasae.

Yo E gogo susunuma mate taugu haba ya anyawasi,

²⁷pa'ana ibege tau pe'ipe'i edi nu'u yai u lau afulegu,

yo ibege em Fatabu Dogana u ita afulen, be tauna i molu ai bo'usa.

²⁸Mwahuli eda'edana ha'a wa fa'itagu;

Yo Um ai matam haba E kwade wananaha. (*Samsi 16:8-11*)

²⁹Afa haidagu, E faliba komakoma'inimiu mate ada ulu tubu Deiwidi ha'a ya pe'i be sa bo'usai na bo'usana mate hola otana amaite'i.

³⁰In mate peloweta na ya sibai mate Yaubada ha'a ya angwala lisina yai haba Deiwidi laulauwewena hesa ya famala Ba'isa gonogonowana doha in Deiwidi. (*2 Samuwela 7:12-17* yo *Samsi 132:11*)

³¹Fuya matada yai somo haba ya tubu, mate Deiwidi ha'a ya sibai, be ya liba iyen,

“Keliso haba ya mwahuli fuyo,

yo ibege ai bo'usa i ita afulen

be silanna i molu.” (*Samsi 16:10*)

³²Bo'usa yai Yaubada, Yesu te ya famwahuli fuyoi, be matamai yai ha'a 'e ita. ³³Tamana Yaubada ya tole hiti'i be sibana yai aba fafa'atiti yai ya ta'ai. Ena liba fasunuma mate Yaluwa Tabuna ya felen, Yesu. Logena ya fagoi lidiyen hewada yai mate, ha'a ami ita yo ami atahiyen.††

³⁴Deiwidi hige i hasai galewa. In moho ya liba iyen, “Guyau Yaubada ya libalau egu

Guyau lisina iyen, ‘Ai sibagu u ta'ai, ³⁵ya lau ee-, am waiyunu E toledi ai ahem ubudi doha ahem aba tolena.”

(*Samsi 110:1* yo *Maleko 12:36*)

³⁶Lisina yai Isalaela mahudo'idi bena sa siba komakoma'i mate Yesu te, In ami tutu fapatu, logena Yaubada ya tole Guyau yo Keliso.

³⁷Dodoga liba te sa atahiyen. Yo fede aluwadi sa potifahi be Pita yo tau fa'ona wasawasa hahaisa sa falibadi tiyen,

Afa haidamai somo haba te ginauli?

³⁸Pita alinadi ya bui iyen,

Esega - esega u nuwabui be u babasito Yesu Keliso hesana yai haba em heyaheyaya ya nuwa afulen na Yaubada ena ainauya, Yaluwa Tabuna wa abi.

³⁹Liba fasunuma te ya laowa umi, nanatumiu yo safalumadi iti eda lofalofa yai tau miya enehemiu yo safalumadi Guyau eda Yaubada ya yogaimiu, enehemiu.

⁴⁰Habahim, Pita ya lauguguya lofalofa na ya liba adidili lau tau ata'atahi lisidi yai iyen,

Yaubada au an'etai be hiti heyayana ganahewadi yai te, haba ya saguhimiu be ami anfale'edi.

⁴¹Safalumadi ena liba sa lau watan mate sa fababatisodi na lahaina yai dodoga la'ina tausau faihona sa lobahi be sa falau esegahi tau fa'ona wasawasa edi pei yai be edi pei ya la'i.

Tau Kawawananaha sa Oi'oigogo Esega

Paisowa 2:42-47

⁴²Edi fuya sa peidi tau fa'ona wasawasa edi lau fa'ata yai yo edi fa'oigogo yai sa an'angogo

††2:33 Yena sibana yai ya ta'ai, aniyona mate ena dudulai haba ya felen. Au ita'ita lau Maleko 10:37 yo Paisowa 7:55 hinaga.

yo sa laulau'u'ula gogo. ⁴³No'o ginaulidi boludi yo fafa'ilala hudo'i - hudo'i tau fa'ona wasawasa sa laulau ginauli be dodoga sa 'wasabu. ⁴⁴Tau kawawananaha mahudo'idi sa fafa'oigogo fuya ou'ouli yo ginauli mahudo'ina lebedi yai sa faifaisagusagu fuyo'idi. ⁴⁵Edi tanohi yo edi ginauli sa une'une afuledi na monidi sa abidi be faledi tau kawawananaha salumadi ginauli hahaisa lebedi yai, hige'e mate edi sa soi. ⁴⁶Lahai esega - esega sa fa'oigogo ai Dubu Tabuna dobidobina yo edi ai luma sa kalahe gogo ma nuwa taludi yo ma kwadedi, ⁴⁷lahai esega - esega salumadi sa an'eta be Yaubada ya famwahulidi mate sa falau esegahidi, be tau kawawananaha edi pei ya la'i. Yaubada sa fadebasae, yo dodoga edi abi loholoho sa kwadedi.

Pita, Taumoho Dabidabina ya Faloholoho

Paisowa 3:1-10

3 Fuya ma esega lau'u'ula maihalana yai, Pita yo Diyon sa hasai Dubu Tabuna. Maihalana mate tili koloki maimailafi. ²Lahaina yai ni taumoho hesa ahe dabidabina sa bahe lawen dubu eda'edana hesa hesana "Aba Luhuluhu Lau Loholohona." Dogana ni tinana bogana yai ha'a doha. Fuya ou'ouli ainiya sa fafata'ai be salumadi sa laoma sa luhuluhu lau haba ya an'eta moni lisidi yai. ³Fuyana Pita yo Diyon ya itadi bena haba sa luhulau Dubu Tabuna ganahewana, ya an'eta moni lisidi yai.

⁴Sa ita'ita lau lisina na Pita iyen,
U ita'itama lebemai!

⁵Yo fede taumoho wa ya ita'ita lau lebedi na ena nuwatuhiu bena somo haba sa felen.

⁶Habahim Pita iyen,

Yau hige egu moni na somo lebegu yai haba E felem? Yesu Ke-

liso Nasaleta dogana hesana yai u mwaito be u laulau!

⁷Nimana sibana yai ya saguhi be ya fa'obiyo. Hige walolona taumohona ahe laulauna yo talutalumodi sa adidili.

⁸Ahena feula ya bwa'iyedi na ya fatubu ya laulau. Habahim ma'edi sa lau Dubu Tabuna dobidobina ganahewana yai, ya laulau yo ya dagodago, Yaubada ya fafadebasae!

⁹Fuyana dodoga mahudo'idi sa ita ya laulau yo Yaubada ya fafadebasae. ¹⁰Sa nuwatuhiu lobahi mate taumohona es-e'esegana fuya ou'ouli ai Dubu Tabuna Aba Luhuluhu Launa Loholohona yai ya ta'ata'ai na ya an'an'eta. Yo fede mahudo'idi sa no'o wananaha mate sidohana be doha.

Pita, Baiwa La'ila'i ya Guguyaidi Dubu yai

Paisowa 3:11-26

¹¹Tau an'an'eta hola Pita yo Diyon lisidi yai ya abi'abi didi na dodoga mahudo'idi sa lautafo lau lisidi ma no'odi. Iti mate Dubu Tabuna tefana hesa hesana "Solomon ena Aba Anlogulogu" yai. ¹²Fuyana Pita dodoga ni ya itadi, ya libalau lebedi iyen,

Isalaela dodogadi, sidohana be ami kinoimai, emi nuwatuhiu mate ai ema loholoho Yaubada matana yai, e ema gigibwali yai, be taumoho te ya laulau?

¹³Abelham, Isako, Iyakobo yo afa wahada edi Yaubada logenana, ena tau paisowa Yesu, ya tole hitin. Yesu ami tole afulen nimadi yai be bena haba sa wunui. Pailati bena ya biya afulen na matana yai ami faleleyen. ¹⁴Gigibwali yo Tau Laulau Dudulai Dogana ami waiyo'o'en na tau aiyunu ami an'etai bena sa so'e fahi be sa leyawa lisimiu. (*Maleko15:6-15*)

¹⁵ “Mwahuli Pa'ana,” Yesu, ami wunui. In moho Yaubada pe'i yai ya fa'obiyo fuyoi. Ai tau itana. ¹⁶ Yesu hesana yai ena gigibwali 'e kawawananaha'en be taumoho ami ita yo ami sibai mate ya fa'adidili. Wananaha! Yesu hesana sunumana lisina yai mate taumoho te ya faloholoho. Ha'a mahudo'imiu ami ita.

¹⁷ Afa haidagu, aho te, E sibai mate umi yo emi baba'isa somo ami ginaginaulti Yesu lisina yai mate, hige au sibai. ¹⁸ Na Yaubada ya fawananaha doha ite; somo beyabeyana ha'a ya liba famahata peloweta lisidi yai mate Yaubada ena Fasinabo Dogana haba ya kamkamna be ya pe'i. ¹⁹ Au nuwabui na Yaubada au famuli watan haba emi heyaya ya nuwatuhi afuledi yo yaluwamiu ya fa'adidilidi, ²⁰ na haba Keliso ya fatamaliyama, ha'a ya fasinabo nonohai, logena Yesu. ²¹ Ai galewa bena ya miya ee-, Yaubada ginaulti mahudo'idi ya fadudulai fuyo'idi, doha beyabeyana ena peloweta tabudi ya falibadi be sa libaen.

²² Pa'ana Mose iyen, “Guyau emi Yaubada haba Peloweta hesa ganahewamiu yai ya fa'obiyo, doha yau. Ginaulti mahudo'idi ya falibamiu bena ami atahiyedi. ²³ Yena sai la'i hige peloweta ni ena liba i awa'abiyen haba Yaubada ena dodoga ganahewadi yai sa kamfahi na sa wunui.” (*Diutelonomi 18:15,18,19*)

²⁴ Wananaha! Somo aho lahai te ya laulau mate Peloweta mahudo'idi Samuwela yai ya lawen, ha'a beyabeyana sa libaen. ²⁵ Yaubada ena liba fasunuma peloweta lisidi yai mate enehemiu. Ha'a ami abi, yo

yali ya ginaulti afa wahawahamiu lisidi yai ya fagonafimiu.

Yaubada ya libalau Abelaham lisina iyen, “Am hiti mulita debadi yai haba dodoga mahudo'idi tano'ubu yai te, E faloholohodi.”

(*Aba Fatubu 22:18; Aba Fatubu 26:4*)

²⁶ Fuyana Yaubada, ena tau paisowa Yesu ya fasinabo nonohai be ya fatamali bwa'iyeyawa bena ya faloholohomiu yo emi laulau heyahayyadi ya buidi.

Pita yo Diyong Enehedi sa Lau Fatala Sanhedeli Matadi yai

Paisowa 4:1-12

4 Pita yo Diyong hola dodoga sa fafalibadi na tau antalasam hahaisa yo Dubu tau gatinina ba'isana yo Sadusi hahaisa sa lau lebedi.

² Iti sa nuwa kwaipili pa'ana Pita yo Diyong sa fasibadi mate Yaubada haba dogo mahudo'ina pe'i yai ya famwahuli fuyoi gonogonowana doha Yesu ena fafamwahuli fuyo'ina.

³ Sa audi be sa gudu buluhidi deli yai ya lau bee-, ya lahai pa'ana ha'a maihala ya ofi.

⁴ In moho liba tau atahiyenna boludi sa kawawananaha be dodoga oulidi 3000.

⁵ Bobonna Diusi baba'isadi, babada yo edi laugagayo tau lau fa'ata'edi sa fa'oi-gogo Yelusalem yai.

⁶ Tau Antalasam Ba'isana, Anasi, mate amainiya ma'ena Kaiyafasi, Diyong, yo Alekisanda. Tatau haisa, mate Tau Antalasam Ba'isana ana boga ma'edi hinaga.

⁷ Pita yo Diyong sa ledima Anasi ma'ana boga matadi yai na sa fati'oidi tiyen,

Gigibwali somo - somohena yo sai hesana yai ami ginaulti doha ite?

⁸ Yaluwa Tabuna Pita ya famohafu dodoga ya falibadi iyen,

Dodoga edi baba'isadi yo babada!

⁹Pa'ana somo aho te, ami fati'o buibuimai fuyanna ginauli lohoholona 'e ginauli tau laulau gesa te lisina yai, yo auwe, "Doga te, sidohana ema fafaloholohona?"

¹⁰Umi yo Isalaela dodogadi mahudo'idi bena ami sibai mate Yesu Keliso in Nasaleta dogana. In, logena, ami tutu fapatu. In moho Yaubada pe'i yai ya famwahuli fuyoi. In hesana yai taumoho matamiu yai ya obi'obiyo te, ya faloholoho.

¹¹Buka Tabuna, Yesu, logena ya libalibaen iyen, "Duhu te, umi tau abi luma ami 'waiyo'o'en na aho te In luma ana duhu ota'otafahina hesa."

¹²Tano'ubu yai te, ibege sai ai lebena mwahuli ta lobahi pa'ana ibege sai hesa ai hesana haba ta mwahuli.

Pita yo Diyon sa Falibadi Bena Tabu Yesu Wasana ti Guguyai

Paisowa 4:13-22

¹³Sanhedeli, Pita yo Diyon edi nuwa adidili sa ita mate sa no'o'edi pa'ana sa nuwatuhi lobahi mate iti, supusupudi, hige ti fatalahadi. Yo sa nuwatuhi lobahi hinaga mate iti, Yesu tau famuli watanina.[¶]

¹⁴In moho hige somo ti libaen pa'ana taumoho laulau gesana Yaubada ya faloholoho te, sa ita ya obi'obiyo ma'ena Pita yo Diyon.

¹⁵Be sa eli duduidi bena Sanhedeli edi oigogo sa lau afulen na nuwatuhi sa yo'o boda.

¹⁶Sa fafati'o fuyo'idi tiyen,

Tatau te, haba sidohana eda abi'abidi? Yelusalem tau miyaina

mahudo'idi sa sibai mate iti fafa'lilala gigibwalidi ha'a sa famahatadi, ibege ta faleleyedi.

¹⁷In moho gigibwali sa famahatadi wasana te, bena te gudu na tabu ti fa'ona wasawasa'en be i tadada ai ganahewadi. Tatau luwaga te, bena te liba fanuwa tagudi be tabu Yesu ai hesana sai hesa ti faliba fuyoi.

¹⁸Yo fede sa yoga fafuyodi na sa falibadi bena tabu Yesu hesana ti libalibaen yo ti lau fa'ataen.

¹⁹In moho Pita yo Diyon alinadi sa bui tiyen,

Umi iyabomiu au fadosi. Tau-somo Yaubada matana yai ya dudulai bena 'e lau watan, emi liba e Yaubada ena liba?

²⁰Ginauli somo 'e itadi yo 'e atahiyedi hige gonowana libana ai fatautau.

²¹Sa liba fafa'wasabudi, habahim, sa duidi be sa lau. Hige adi mata hesa somo be haba ti panisidi, pa'ana somo ya laulau te, dodoga mahudo'idi Yaubada sa fafadebasae.

²²Taumoho ya lohohoho te, mate ena boliman la'ina 40 ya di'oi.

Tau Fa'ona Wasawasa Fanuwa Adidili An'etana sa An'etai

Paisowa 4:23-31

²³Pita yo Diyon sa so'e fahidi mate sa fuyo edi dodoga lebedi be somo tau antalasang ba'iba'isadi yo babada sa libaen, edi sa liba.

²⁴Fuyanna tau kawawananaha sa atahiyen mate mahudo'idi sa fafa'oigogo be sa lau'u'ula lau Yaubada lisina tiyen,

Galewa, tano'ubu, gabogabo yo ginauli mahudo'idi ganahewadi yai, Um, Yaubada, tau ginaulidi.

[¶]4:13 *Sanhedeli* e "Diusi edi Konisela" ganahewana yai mate: Diusi baba'isadi, babada hahaisa yo laugagayo tau lau fa'ataen hinaga. Pele luwaga Sanhedeli ganahewana yai mate Sadusi yo Falesi dodogadi.

²⁵Yaluwa Tabuna ena gigibwali yai wa libalau ama ulutubu Dei-widi, em tau paisowa, lisina uwen, “Pa'ana somo mulimuli dodogadi sa manabala?

Yo dodoga somo heyaheyayana bena sa ginauli,

sa oi'oi niguguwen?

²⁶Tano'ubu baba'isadi sa obiyo nonoha na tanatanuwaga sa fa'oigogo

beni Guyau yo ena Fasinabo Dogana,

Keliso ma'edi sa lulu.” (Samsi 2:1)

²⁷Wananaha, Heloda yo Pontiyusi Pailati ma'edi mulimuli dodogadi yo Isalaela tataudi sa fa'oigogo esega taon yai te, be edi sa oiliba bena em Tau Paisowa Fafatabuna, Yesu wa fasinabo, bena sa wunui.

²⁸Iti, somo em gigibwali yai yo em nuwatuhi yai ha'a wa libaen bena ya tubu, mate sa ginauli watan.

²⁹Be Guyau! Somo sa liba fa'wasabumai te, u nuwatuhi. Na ai, em tau paisowa, nuwamai te u fa'adidilidi be em liba ai libalibaen.

³⁰Nimam u lolon be tau asi'asiyebo u faloholohodi yo fafa'lala yo no'o ginaulidi u lau ginauli em Tau Paisowa Fafatabuna Yesu, hesana yai.

³¹Sa lau'u'ula ofi mulina yai, edi aba fa'oigogo lumana ya tuhutuhu. Yaluwa Tabuna mahudo'idi ya famohafudi be ma nuwa adidilidi Yaubada ena liba sa libalibaen.

Tau Kawa Wananaha edi Gogo sa Soiyedi

Paisowa 4:32-37

³²Tau kawawananaha nuwadi yo edi nuwanuwatuhi esega. Hige sai la'i iyen, “Egu ginauli te, yau ibogu enehegu.” Sa soiyedi be haidadi edi sa feledi.

³³Tau fa'ona wasawasa magigibwalidi Guyau Yesu ena obiyo fuyo sa libalibaen na Yaubada ena ainauya la'ila'i ya fatalu mahudo'idi lebedi yai.

³⁴Ganahewadi yai ni, hige sai i fafagogo gesa. Sai fafatanohidi e fafalumadi mate tanohidi e lumadi sa une'une afuledi.

³⁵Maisadi sa abidi be tau fa'ona wasawasa sa feledi na monidi haba sa soiyedi be gonogonowadi,

³⁶Lewi dogana hesa Saipelesi bonabonaluwana yai ya laoma. Hesana Diyosepa yo in, tau fa'ona wasawasa. Hesana hesa sa tole Banabasi (aniyona mate, in nuwadi Tau Libaliba Fa'adidili Natuna.)

³⁷Ena tanohi ya une'une afulen na monina ya leyama be tau fa'ona wasawasa ya feledi.

Ananiya Yo Safila

Paisowa 5:1-11

5 In moho amainiya mate dogi hesa hesana Ananiya, ma lahuna Safila edi ginauli haisa sa une'une afuledi.

²Ena nuwatuhi yai monina tefana ya nuhafi enehena, be lahuna ena nuwatuhi hinaga ya lau watan, na tefana mate amainiya tau fa'ona wasawasa ya feledi.

³Pita ya libalau lisina iyen,

Satani nuwam ya famohafu, be ena nuwatuhi wa lau watan. Yaluwa Tabuna wa bwalai na tanohi monina te, tefana wa nuhafi. ⁴Tanohina hola hige u une'une'en mate um enehem; na wa une'uneyen, mulina yai monina hinaga enehem. Sidohana be laulau ni wa ginauli? Mate, hige dodoga u bwalaidi, na Yaubada wa bwalai!

⁵Ma'esega na, Ananiya, liba te ya atahiyen yo fede ya guli lidi ma lau pe'ina na saluma wasana sa atahiyen, mate sa 'wasabu. ⁶Yo fede

hewahewali sa laoma, be silanna sa suma na sa bahe lawen ganamuli be sa bo'usai. ⁷Hige lofana na lahuna hinaga ya luhuma. Somo ya tubu mate hige i siba.

⁸Pita waihin te ya fati'oi iyen,

U falibagu, itete Um ma lahum emi tanohi maisana la'ina sa felemiu?

Waihin Pita alinana ya bui iyen,

Ii-, maisana la'ina, logena.

⁹Yo fede Pita ya libalau lisina, iyen,

Sidohana be ma lahum ami oiliba na Yaubada Yaluwana Tabuna ami lau'ita be ami bwalai? Lahum tau bo'usaina mate eda hafohafona yai; haba um hinaga sa bahe lawen ganamuli be sa bo'usaim.

¹⁰Makai, ma esega! Na ya guli lidi ahena yai be ya pe'i. Hewahewali sa luhuma be sa ita mate ha'a ya pe'i.

Yo fede sa bahe fakalamahano be lahuna sadaina yai sa bo'usai hinaga.

¹¹Tau kawawananaha mahudo'idi yo salumadi haisa wasana sa atahiyen mate sa 'wasabu palapa.

Fafa'ilala yo No'o Abi'abidi sa Tubutubu

Paisowa 5:12-16

¹²Fafa'ilala boludi yo no'o abi'abidi tau fa'ona wasawasa sa lau ginauli dodoga lisidi yai. Tau kawawananaha mahudo'idi Dubu Tabuna ganamulina yai sa fa'oigogo "Solomon ena Aba Anlogulogu" ubuna yai. ¹³Hige sai hesa nuwana i adidili bena haba i patu lau lisidi yai. In moho dodoga mahudo'idi mate sa ita hitihitini.

¹⁴In moho tatau yo wawahin hahaisa sa kawawananaha Guyau lisina yai be sa falau esegahi lawedi Yesu tau famuli watanna edi pei yai.

¹⁵Tau fa'ona wasawasa edi abi'abi yai dodoga lepalepadi sa ledima eda'eda la'ila'idi yai, na sa fa'enodi aba eno

yo leiyafa yai. Yena Pita, haisa ya tau bayawaidi na tautauna ya lau lisidi haba adi asiyebo sa ofi.

¹⁶Dodoga baiwadi Yelusalem sadasadaina taondi yai sa fa'oigogo. Tau lepalepa yo salumadi yaluwa heyaheyayadi ganahewadi yai mahudo'idi sa loholoho.

Yesu ana Hewahewali sa Audi

Paisowa 5:17-42

¹⁷Tau Antalam Ba'isana yo afa haidana mahudo'idi, iti mate Sadusi pelena ganahewana yai, na nuwa ela'ela ya famohafudi yo fede bena sa audi.

¹⁸Tau fa'ona wasawasa sa audi be deli yai sa toledi. ¹⁹In moho, maihonana yai, Guyau ena anelu deli eda'edadi ya so'edi be ya foya lawedi ganamuli yai na ya falibadi iyen, ²⁰"Au lau be Dubu Tabuna Dobidobina ai ganahewana au obiyo be mwahuli fwaufwau wasana mahudo'ina dodoga edi au liba."

²¹Ya ifi tatatali, anelu somo ya libaen wa, sa lau watan be sa luhulau Dubu Tabuna Dobidobina yai sa fatubu sa lau fa'ataidi.

Tau Antalam Ba'isana yo ena pele liba sa fatamali lawen Isalaela babadadi, iti Sanhedeli dodogadi sa fa'oigogoma. Habahim liba sa fatamali lawen deli be tau fa'ona wasawasa sa ledima. ²²In moho fuyana tau gati sa mahano lau deli yai mate tau fa'ona wasawasa hige ti itadi, yo fede, sa fuyo be Sanhedeli sa falibadi,

²³E mahano lau deli lumana yai na 'e ita mate eda'eda ma guduguduna na fafakapu hafitina yo tau ita'ita wata eda'eda hafohafodi yai sa miyamiya na eda'eda 'e so'e lawen mate hige sai la'i ai lobahi ganahewa yai.

²⁴Tau antalam baba'isadi yo dubu tau ita'ita watanna edi ba'isa wasa te sa atahiyen be sa nuwanuwatuhu palapa

mate ai fuya matadi yai haba somo ya tubu.

²⁵Habahim doga hesa ya laoma be iyen,

Hola au ita! Dodoga deli yai ami gududi wa, mate Dubu Tabuna do-bidobina yai sa laulau fa'ata!

²⁶Yo fede Dubu tau ita'ita watanna edi ba'isa ma'ana hewahewali sa lau be tau fa'ona wasawasa sa fafuyodima. In moho hige ti dalu beleleidi pa'ana sa 'wasabu ibe dodoga ti manabala'edi be ti abi ume'ehuidi. ²⁷Tau fa'ona wasawasa sa foya lawedi ganahewa. Sanhedeli babadadi matadi yai sa fa'obiyodi; bena haba, Tau Antalasam Ba'isana ya fati'oidi,

²⁸Laugagayo adi'adidilina ha'a E falibamiu bena tabu doga te ai hesana au lau fa'ata. In moho hesana hola dodoga ami fafa'atadi be Yelusalem nu'una ha'a ya nuhuli bena haba doga te 'wasinana giluna ami fabaheimai.

²⁹Pita yo tau fa'ona wasawasa haisa alinana sa bui tiyen,

Yaubada ena liba bena 'e lau watan. Hige doga hesa!

³⁰Afa wahada edi Yaubada, Yesu pe'i yai ya famwahuli fuyoi. In logena ami tutu fapatu kolosi yai. ³¹Yaubada ya tole hiti'i aba fa'atitina tefa sibana yai be ya famala tau foyafoya yo tau famwahuli be haba Isalaela ya fanuwa buidi yo edi heyaheyaya ya nuwatuhu afuledi. ³²Ginaulidi te, ai yo Yaluwa Tabuna hinaga 'e famahatadi. In logena, sai Yaubada ya felen, salumadi iti ena liba tau lau watanina lebedi yai.

³³Tanutanuwaga, liba te sa atahiyen mate, manadi sa bala heyaheyaya be sa fanuha bena sa wunuidi. ³⁴In moho Falesiya dogana hesa hesana Gamaliyeli yo

in, laugagayo tau lau fa'ataenina hesa. Dodoga mahudo'idi sa fafa'atitiyen wananahai, Tanutanuwaga pwaludi yai ya obiyo na ya liba be tau fa'ona wasawasa sa lawedi mulimuli yai, begana. (Paisowa 22:3)

³⁵Habahim ya libalau tanutanuwaga lisidi iyen,

Isalaela tataudi! Somo bena lisidi yai ami ginauli mate hola au nuwanuwatuhu komakoman.

³⁶Ami nuwatuhui Teudasi ena fuya yai na ya libaliba bena in doga hesa la'ila'i na doga ou'oulidi doha 400 sa famuli watani. In moho sa wunui na tau famuli watanina mahudo'idi sa failaulauwidi. Yo fede ena paisowa ya fatautau. ³⁷Na Teudasi mulina yai, sensisi fuyana yai, Galili dogana hesa hesana Di-uda, ena fuya yai, ena pele ya foyahi be sa fai'abi gabeman lisidi yai. In hinaga sa wunui yo fede tau famuli watanina sa failaulauwidi.

³⁸Be laulau te lisina yai ami ho'owa E sala. Tabu somo au ginauli dodoga te ai lisidi. Au ita afuledi! Yena somo sa oilibaen yo sa ginauli ibodi edi sibasiba yai, haba ya fatautau. ³⁹Na yena Yaubada lisina yai ya laoma, hige gonowana au gududi. Ita'itana doha Yaubada ma'emiu au faifai'abi.

⁴⁰Gamaliyeli ena libaliba yai, Diusi babadadi nuwadi ya abidi. Tau fa'ona wasawasa sa yogaidi lau ganahewa sa pidilidi na sa falibadi tabu Yesu hesana ti libaen fuyo. Habahim sa biya afuledi. ⁴¹Tau fa'ona wasawasa Sanhedeli sa lau afulen ma nuwa lohohodi pa'ana Yesu hesana taumayamayana kamkamnana sa fahoina. ⁴²Fuya ou'ouli ai Dubu Tabuna dobidobina yo ai luma hesa - hesa, lau fa'ata yo wasa lohohoho mate Yesu

in logena Keliso, Guyau ena Fasinabo Dogana, fatadadana hige ti fatautau.

**Tau Faisagusagu
Faligigi Luwaga sa Fa'obiyodi**

Paisowa 6:1-7

6 Fuyandi yai mate Yesu tau famuli watanina ya tadada be ya la'i ya lau ee-, Diusi pele luwaga sa faibayaho. Pele hesa mate Hebelu alinadi wananaha tau sibaina na pele hesa Giliki alinadi sa fapaisowa.

Salumadi Giliki alinadi sa fapaisowa tiyen,

Fuya ou'ouli an'anna ami soisoyedi mate ema hwabuhwabu hige adi au feledi.

²Yo fede tau famuli watanina 12 te, dodoga mahudo'idi sa yoga gogonidi, na tiyen,

“Hige i dudulai bena ai, Yaubada ena libalau fa'atana ai fatautau be haba kalahe soyenna ai mode'en. ³Afa haidamai, dodoga faligigi luwaga ai ganahewamiu au famwaitodi. Iti bena Yaluwa Tabuna yo sonoga ya lau fafamohafudi be haba ginauli te, sa ita watanidi ⁴na ai haba ema fuya mahudo'ina 'e pei ai lau'u'ula yo lau fa'ata paisowana yai.”

⁵Tau fa'ona wasawasa edi nuwatuhu dodoga mahudo'idi sa fanuha. Yo fede Sitiwin ma afa haidana Pilipi, Pokulasi, Nikano, Timon, Pamena yo, Nikolasi sa famwaitodi. Sitiwin mate tau sunuma yo Yaluwa Tabuna ya lau fafamohafu, na Nikolasi mate in Antiyoka dogana na sa fanuwa bui be Diusi edi Yaubada ya kawawananaha'en. ⁶Dodoga faligigi luwaga te, sa lau matadi yai sa mwaito na tau fa'ona wasawasa nimadi sa tole lawedi hewadi yai na enehedi sa lau'u'ula be gigibwali sa abi. ⁷Yo fede

Yaubada ena liba ya tadada be ya lau. Na Yesu tau famuli watanina Yelusalem nu'una yai mate sa ouli be ya laulau. Na Diusi tau antalasam dodogadi peidi Yesu sa kawawananaha'en hinaga.

Sitiwin sa Au

Paisowa 6:8-15

⁸Yaubada, inonona lohlohona yo ena gigibwali Sitiwin ya lau fafamohafu, be fafa'ilala yo no'o ya lau ginauli dodoga ganahewadi yai. ⁹Diusi dodogadi edi oigogo pelena hesa sa atahi “Biya Afuledi Tataudi” ganahewana yai mate dodoga haisa. Iti mate Sailin yo Alesandiya nu'udi tau laolaoma ma afa haidadi Diusi hahaisa Silisiya yo Eisiya nu'udi yai tau laolaoma, ma'edi Sitiwin sa faibayaho. ¹⁰In moho Yaluwa Tabuna, Sitiwin sibasiba ya felen be somo ya libaen hige gonowana mo'ana ti bui.

¹¹Yo fede “Biya Afuledi” pelena dodoga haisa simosimo yai sa nuwa liu'idi be haba sa liba tiyen,

Mose yo Yaubada ya liba fafaheyayadi na 'e atahi!

¹²Dodoga, babada yo laugagayo tau lau fa'ataenna sa eli fasifasinadi yo fede Sitiwin sa tohai be sa foya lawen Diusi dodogadi edi Konisela hesana “Sanhedeli” matadi yai. ¹³Habahim tatau haisa sa ledima be sa bwala tiyen,

Doga te, eda Dubu Tabuna yo Mose ena laugagayo ya lau paliyedi.

¹⁴'E atahi ya libaliba hinaga iyen, “Yesu Nasaleta dogana te, haba Dubu Tabuna ya lubi lopa yo ulutubu laulaudi Mose ya ledima enehemai te haba ya buidi!”

¹⁵Babada safalumadi Sanhedeli Konisela ganahewana yai sa ta'ata'ai mate matadi sa ala lolo lau Sitiwin lisina na sa ita mate nenena doha anelu.

**Sitiwin ena Libaliba Sanhedeli
Konisela Ganahewana yai**

Paisowa 7:1-53

7 Yo fede Tau Antalam Ba'isana Sitiwin ya fati'oi iyen, "Ite liba te, mo'isa?"

² Alinana, Sitiwin ya bui fafuyo iyen,

Afa haidagu yo afa tamagu au ata'atahima! Hola hige wahada Abelaham i lau Halan yai i gogo na Hewa Wananaha Yaubadana ya taumahata lebena yai, Mesopotamia nu'una yai ³ be ya libalau lisina iyen, "Em nu'u yo am boga u lau afuledi na u lau be nu'una haba E fa'itam ainiya u miya." ⁴ Yo fede, Kaladiya dodogadi edi nu'u ya lau afulen na ya lau Halan yai ya miya. Abelaham tamana ya pe'i na mulina yai Yaubada ya duiyama eda aba miyamiya yai te. ⁵ Yaubada hige tanohina la'i, Abelaham i felen be ai ena, hige itawa pi'ana la'i, hige'e wananaha! In moho Yaubada ya liba fasunuma mate haba ya felen ma afa wahawahana, enehedi. Yaubada liba fasunuma lahaina yai ni, ya ginauli mate Abelaham hola hige natuna. ⁶ Yaubada ya faliba doha ite, "Wahawaham haba ai nu'u hesa sa gogo. Ainiya haba sa lau fayofayo'edi yo sa fahisu faheyayadi ee-, bolima oulina 400 yo. (*Aba Fatubu 37-50 yo Au'aulaha 1-12 yo Paisowa 7:9-36 hinaga*).

⁷ In moho dodoga ni, haba E fakasadi. Ai mulina haba nu'u ni, sa lau afulen na ai nu'u te, haba sa fadebasaegu."

⁸ Yaubada hinaga mwagisa dududi 'wapidi tomofahina yalina Abelaham ya felen be fuyanna

Abelaham natuna Isako ya tubu na ena lahai faligigi-faihona mate mwagisana duduna 'wapina ya ibo papa. Doha mate ya laulau'i fuyanna Isako natuna Iyakobo yo Iyakobo nanatuna safuhodohudo'i-luwaga sa tubuma. Isalaela dodogadi wahawahadi fafasaedi ou'oulidi 12 tamadi mate Iyakobo. ^{§§} (*Gen 32:28*)

⁹ Iyakobo nanatuna, tasidi Diyosepa sa nuwa ela'ela'en be sa une'une'en bena ai Idipi haba sa lau fayofayo'en. In moho Yaubada hige i nuwa afulen ¹⁰ be ena kamkamna mahudo'idi lisidi yai ya fofofofahi. Yaubada, Diyosepa ya fasonoga yo ena sagu yai Idipi edi Kin nuwana ya abi be Diyosepa ya ita faloholoho. Na Ba'isa Falo, Diyosepa ya famwaito Gawana be Idipi nu'una mahudo'ina yo Kin ena luma yo ginauli mahudo'idi ya ita watanidi. ¹¹ Idipi yo Kanana nu'udi yai galamo wesawesasa be kamkamna la'ila'i sa fahoina. Wahawahada hige gonowana bena kalahe ti lobahi, ¹² na Iyakobo wasa ya atahiyen mate Idipi yai kalahe. Yo fede nanatuna ya fatamalidi. Nanatuna mate ita wahawahada na edi fuya bwa'ibwa'ina ya fatamali lawedi niya. ¹³ Fuyanna afa haidana sa fuyo mate Diyosepa ya liba famahata fuyoi lisidi yai in hidadi. Lahaina yai Idipi edi Kin, Diyosepa ana boga ya sibaidi. ¹⁴ Mulina yai, Diyosepa wasa ya fatamali lawen tamana Iyakobo lisina yo ana boga ou'oulidi 75 lisidi bena mahudo'idi sa laoma Idipi. ¹⁵ Habahim Iyakobo ma'ana boga sa aulaha sa lau Idipi sa miya

§§7:8 Iyakobo yo anelu edi fai'abi mulina yai mate Yaubada, Iyakobo hesana hesa ya tole "Isalaela." Isalaela aniyona mate Yaubada ma'ena sa fai'abi.

ee-, sa pe'i, amainiya. ¹⁶Silandi sa lawedi eda lofalofa yai be somo yai duyufi hesa Abelaham ha'a ya famaisa sulu Hamoli lisidi yai mate amainiya sa toledi. Duyufina Sekem yai, Kanana nu'una ganahewana yai. (*Aba Fatubu Peina 23*)

¹⁷Eda dodoga Idipi yai ha'a sa ouli na Yaubada ena liba fasunuma Abelaham lisina yai fawanahanana mate ya hanahanau. ¹⁸Habahim kin hesa Diyosepa hige i sibai, ena fuya ya ita wata be Idipi ya ita watan, ¹⁹na wahawahada edi dudulai ya falele'edi be ya fakamkamnadi. Ya duduidi be nanatudi kikuluka sa bahe lawedi mulimuli yai sa fa'ota toledi be haba ainiya sa pe'i. ²⁰Fuyana yai ni Mose sa yosi hewalina lohohona. Nawalahi faihona tamana yo tinana edi luma yai sa simosimoi. ²¹Fuyanna sa fa'ota tole mulimuli yai, Idipi edi Kin natuna waihin ya lawen ya abi fala'i be ya famala natuna. ²²Idipi edi sibasiba mahudo'ina sa fatalaha be ya famala dogo hesa la'ila'i, libaliba yai yo abi'abi yai.

²³Fuyana Mose ena bolima 40, nuwatuhu ya abi mate bena falena Isalaela dodogadi ya kepaiddi. ²⁴Idipi dogana hesa falena Isalaela dogana ya fahisu faheyaya ya ita. Yo fede ya lau ana ya fofu be Idipi dogana ya wunui. ²⁵(Mose ena nuwatuhu bena ena dodoga haba sa nuwatuhu lobahi mate in, Yaubada, ya fafapaisowa be ya fofofu fahidi, in moho hige'e). ²⁶Bobonna Isalaela dodogadi luwaga sa lululu be bena ya lau biliyedi na ya liba iyen, "Hola au ata'atahi. Umi

Isalaela ese'esegamiu. Sidohana be ami lulu fuyo'imiu?"

²⁷Tau antala mate Mose ya dem fapululu lawen sadai yai na iyen,

"Sai ya fa'obiyom bena um ema ba'isa yo tau fafadudulaimai? ²⁸Wa fanuha bena wa wunuigu doha bon Idipi dogana wa wunui?"

²⁹Fuyana Mose liba ni ya atahiyen mate Idipi ya gela afulen na ya lau Midiyan nu'una yai ya gogo ta'ota'owawa. Amainiya ya nahi be nanatuna tatau luwaga sa yosidi.

³⁰Bolima 40 sa ofi na mulina yai nu'u pitapitalina ati'atipuna yai tu'a hesa hesana Sainai mate amainiya oyagi kiukiu ya ala balebalelem na ganahewana yai anelu ya taumahata lau Mose lisina. ³¹Mose gin-auli ni ya ita mate ya no'o be ya sigilau oyagi sadaina yai bena ya ita komakomani'i na Guyau alinana ya atahi,

³²"Wahamiu Abelaham, Isako yo Iyakobo yau edi Yaubada."* (*Au'aulaha 3:14*)

Mose 'wasabu ya kamfafatabubu be hige gonowana i ita'itai. ³³Habahim Guyau ya libalau lebena iyen, "Am sendolo u kamfahidi pa'ana em aba obi'obiyo ni nu'u fafagabina. ³⁴Egu dodoga Idipi yai edi kamkamna ha'a E ita wanahai yo edi tan ha'a E atahi be E laoma bena E fofu fahidi. Matabahim u laoma, haba E fatamalim wa fuyo Idipi."

³⁵Mose in logena Isalaela dodogadi sa waiyo'o'en, be sa fati'oi tiyen, "Sai ya fa'obiyom

*7:32 Hebelu alinadi yai "Yau" yo "Yaubada" ata'atahina begana gonogonowadi. Alinadi yai, Yaubada hesana *Yahweh* aniyona doha "Yau mate Yau."

bena um ema ba'isa yo tau fafadudulaimai?"

In logena, Yaubada ya fatamaliyama bena edi ba'isa yo tau fofofahidi anelu ena sagu yai fuyana ya taumahata lau lisina oyagi balebalelemnai. ³⁶Dodoga Idipi yai ya foya fahidi. Fafa'ilala yo no'o ya lau ginauli Idipi yai, Gabogabo Balebalelemnai yai yo bolima 40 nu'u pitapitalina yai. ³⁷Mose, in logena, Isalaela dodogadi ya falibadi iyen, "Yaubada haba emi peloweta ya fatamaliyama, gonogonowana doha yau na in haba ami boga hesa."

³⁸In logena ma'ena Isalaela dodogadi nu'u pitapitalina yai sa fa'oigogo esega. Wahawahada hinaga ma afa haidana yo ma'ena anelu ya libalau lisina Sainai Tu'ana. Amainiya mwahuli wasana Yaubada lisina yai ya abi be ya fatadada ya lau ee-, ita aho te lisida yai.

³⁹In moho wahawahada sa waiyo'o'en be ena liba sa mo'a peiyedi na nuwadi sa fuyofuyo Idipi. ⁴⁰Yo fede Elon sa faliba tiyen, "Mose ya somo? In Idipi yai ya foyafahimai na aho te, sidohana? Beti! Ema yaubada haisa u lau ginauli be haba sa foyahimai."[†]

⁴¹Habahim oitau sa ginauli nenena doha bulumakau natuna. Antalam sa angabu lau lisina na sa an'angogo be somo sa ginauli nimadi yai ni mate sa fadebasae. ⁴²Yo fede Yaubada ya ta'ai mulumulyedi yo ya nuwa afuledi be galewa kipwaladi sa fadebasaedi doha peloweta edi buka yai sa uli tiyen, "Isalaela dodogadi! Boliman 40 nu'u pitapitalina yai antalam ami

ledima lisigu, e hige'e? (*Au'aulaha* 32:1)

⁴³"Hige'e! Emi yaubada Moleka ami husai aba husanina yai be ami bahebahe asi'asiyen yo emi yaubada hesa hesana Lefan, oitauna kipwala, ami ginauli. Oitaudi ami ginaulidi be ami fadebasaedi. Haba E duimiu be ami lau Babilon ai mulina na yalayalawen ainiya ami miya hudo'l." (*Eimosi* 5:25-27)

⁴⁴"Yaubada

Aba Lobahina Palaina" ginaginulina nuwatuhuna Yaubada, Mose ya felen mate wahawahada sa fapaisowa be Gwa'u ni sa ginauli na sa lawelawen nu'u pitapitalina yai. ⁴⁵Diyesuwa ena fuya foyafoya yai afa wahawahada Gwa'u ni sa abi na sa bahe lawen ta'owawa dodogadi edi nu'u fuyana Yaubada ya we'aidi wahawahada nuwanuwadi yai be edi nu'una sa eli halahalaen. Amainiya ya ota esegahi ee-, Deiwidi ena fuya yai yo. ⁴⁶Yaubada, Deiwidi ya ita faloholoho be Deiwidi ya an'etai iyen,

Guyau! Ibe gonowana em "Luma Tabuna" E ginauli? ⁴⁷In moho Solomon lumana ya fa'obiyo, enehena. (*I Kin* 6:1)

⁴⁸In moho Hewa Wananaha Yaubadana hige luma dodoga ti ginaulidi ganahewadi i miyamiya; doha peloweta ha'a ya libaen iyen, ⁴⁹Yaubada ya liba doha ite, "Galewa mate Yau egu aba ta'ata'ai na tano'ubu mate ahegu aba tolana. Luma somo - somohena haba ami ginauli, enehegu, e ai somo haba E anyawasi? ⁵⁰Yau nimagu yai ginauli mahudo'ina te, E ginauli!" (*Aba Fatubu* 1, yo *Isaiya* 66:1-2)

[†]7:40 Doha oitau o yaubada bwalabwala. In moho powati gole yai sa ginaginauli.

⁵¹ Sitiwin ya liba ya lau iyen,

Nuwamiu haga ti po'i yo nuwamiu doha dodoga hige Yaubada ti sibai! Beyamiu sa do'o wananaha be Yaubada wasana hige au atahi didin! Umi emi laulau doha wahawahamiu, Yaluwa Tabuna ami gudugudui!

⁵² Peloweta mahudo'idi Yaubada ya fatamali leyawa lisimiu mate wahawahamiu sa fahisu faheyayadi yo Tau Laulau Dudulai ena laoma wasana tau libaenna hinaga sa wunuidi. In logena, Keliso, Fasinabo Dogana, na aho ite ana ami liba talu be ami wunui. ⁵³ Umi logemiu laugagayo anelu lisidi yai ami abi na hige au lau watan!

Sitiwin sa Laulau Ume'ehui

Paisowa 7:54-60

⁵⁴ Fuyana Sanhedeli Konisela babada, Sitiwin ena liba sa atahi mate manadi sa bala be nima gigidi sa no'udi na sa fafa'ita. ⁵⁵ Sitiwin ha'a Yaluwa Tabuna ya mohafu be ya ita'ita hasa galewa be Yaubada ena namanamali ya ita na Yesu hinaga ya ita ya obi'obiyo Yaubada tefa sibana. (*Au ita'ita lau Paisowa 2:33*)

⁵⁶ Iyen,

Au ita'ita hasa! Galewa ya taso'e E ita na Doga Natuna ya obi'obiyo Yaubada sibana yai!

⁵⁷ Makai, ma esega! Dusi edi Konisela dodogadi sa halabo fahi. Nimadi yai beyadi sa tipa buluhidi na sa tulufi lawen. ⁵⁸ Sa solu we'a lawen taon mulimulina yai be sa laulau ume'ehui amainiya. ⁵⁹ Tau itana adi luhuluwu

sa toledi mate hewali hesana Saulo, ya ita'itaidi.

⁵⁹ Sa laulau ume'ehui na Sitiwin ya yoga lau Guyau lisina iyen,

Guyau Yesu yaluwagu u leyawa!

⁶⁰ Ya tulibono na ya yoga la'ila'i iyen, Guyau! Tabu edi heyaya ai lisina u sadidi!

Yo fede ya pe'i.

Saulo, Tau Kawawananaha ya Faheyayadi

Paisowa 8:1-3

8 Saulo mate Sitiwin ena pe'i ya laliyen. Lahaina yai ni, Yelusalem yai, kamkamna lala'i sa fahoina dubu dodogadi lisidi yai. Tau kawawananaha mate sa faidabalalaidi sa lau Diudeya yo Samaliya tefadi yai. ² Na tau fa'ona wasawasa moho ibodi sa miya Yelusalem yai. Yaubada tau fa'atitiyenna dodogadi haisa, Sitiwin sa bo'usai na halana sa tan heyaheyaya. ³ Na Saulo ya fatubu be ya lau luma hesa - hesa yai be tau kawawananaha ya fahisu faheyayadi. Tatau yo wawahin ya solu kwakik-wakinidi be ya gududi deli yai.

Samaliya yai Wasa

Loholohona sa Lau Fa'ata'en

Paisowa 8:4-8

⁴ Salumadi Saulo ya fadabalaladi mate edi aba lau yai, Yesu wasana sa fatadada. ⁵ Pilipi mate ya lidi taon hesa Samaliya nu'una yai be amainiya Keliso, (Fasinabo Dogana) wasana dodoga enehedi ya liba.

⁶⁻⁷ Yaluwa heyaheyayadi dodoga ganahewadi yai sa kalamahano ma 'wala'walawidi yo dodoga dabidabidi

^{37:54} Alinadi yai tiyen, gadigadidi sa nali didinidi, doha ite sa ginauli bena edi manabala sa fa'itadi.

^{47:57} Beyadi sa tipa buluhidi pa'ana edi nuwatuhu mate, Yaubada hesana Sitiwin ya liba faheyaya, be tiyen, "Libadi te, tabu ta atahi."

^{57:58} Uli'uli haisa sa uli, "sa we'a lawen" na haisa sa uli, "Sa solu kwakik-waki lawen."

yo taudi sa pe'ipe'i ya faloholohodi. Pilipi somo ya libaedi sa atahiyedi yo no'o abi'abidi ya lau ginaulidi sa itadi. Yo fede sa ata'atahi komakoman lau lisina.

⁸Be taonna yai ni kwade la'ila'i!

Tau Ayahan Hesana Saimon

Paisowa 8:9-25

⁹Taumoho hesa hesana Saimon amainiya ya gogogo. Ana haha ya ginaulidi be Samaliya dodogadi ya fano'odi. Ya nuwasaesae be iyen,

Yau doga la'ila'i.

¹⁰Yo fede dodoga gaigaibu yo dodoga lala'i nu'u ni ganahewana yai mate sa ata'atahi komakoman lau ena liba yai na tiyen,

Ite doga te, "Yaubada ena gigibwali dogana." In doga la'ila'i.

¹¹Sa ata'atahi komakoman pa'ana fuya lofalofa ana haha yai ya fafano'odi.

¹²Fuyana wasa loholohona Pilipi ya libaen sa atahiyen. Yo fede Yaubada ena Nu'u yo Yesu Keliso hesana sa kawawananaha'edi be tatau yo wawahin sa babasito. ¹³Saimon hinaga ya kawawananaha be ya babasito. Muli yai, tau ayahan ma'ena Pilipi sa laulau asi'asi be fafa'ilala yo no'o Pilipi ya lau ginauli, ya itadi.

¹⁴Tau fa'ona wasawasa Yelusalem nu'una yai wasa sa atahiyen mate Samaliya dodogadi ha'a Yaubada ena liba sa abi. Yo fede Pita yo Diyon sa fatamali lawedi lisidi. ¹⁵⁻¹⁶Yaluwa Tabuna hola hige i laoma hesa - hesa lisina yai. Yesu Keliso moho hesana yai sa fababasitodi. Pita yo Diyon sa mahano lau mate tau kawawananaha enehedi sa lau'u'ula be haba Yaluwa Tabuna sa abi. (*Diyon 20:20 yo Paisowa 19:1-7*)

¹⁷⁻¹⁸Habahim, nimadi sa tole lawedi hewadi yai be Yaluwa Tabuna sa abi.

Yo fede Saimon ya ita. Yo fede, tataudi luwaga bena haba moni ya feledi.

¹⁹Na iyen,

Gigibwali te yau hinaga au felegu. Haba yena nimagu sai la'i ai hewana E tole haba Yaluwa Tabuna ya luhufidi.

²⁰In moho, alinana, Pita ya bui fuyoi iyen,

Haba um yo em moni ami lau oyagi ala'alana! Em nuwatuhu bena Yaubada ena ainauya wa une ai moni? ²¹Paisowa yai te, um ibege ma'emai pa'ana em nuwatuhu hige ti dudulai Yaubada matana yai.

²²Em laulau heyaheyayadi lisidi yai u nuwabui na Guyau u an'etai. Nuwana em nuwanuwatuhu ni Guyau haba ya nuwa afuledi? ²³E ita mate wa nuwa ela'ela wananaha yo nuwanuwatuhu heyaheyaya sa au didinim.

²⁴Saimon ya libalau Pita yo Diyon lisidi iyen,

Egu au an'eta lau Guyau lisina be ginauli somo aho ami libalibaedi tabu la'i ya fahoina.

²⁵Guyau wasana yo edi ita lobahi sa libalibaen na habahim, sa aulaha be sa fuyo Yelusalem. Edi aba lau yai, Samaliya ganahewana yai luma eda'eda sadaidi yai, amainiya, wasa loholohona sa falibadi.

Pilipi yo Itiyopiya Ba'isana Hesa

Paisowa 8:26-40

²⁶Guyau ena anelu ya libalau Pilipi lisina iyen,

U nonoha na nu'u pitapitalina eda'edana u lau watan. Eda'edana te, Yelusalem yai ya fatubu be ya lau Gasu Nu'una yai.

²⁷⁻²⁸Yo fede Pilipi ya nonoha be ya aulaha. Eda'eda yai ya laulau na Itiy-

opiya yuniki ya ita. ** Yuniki mate dogala'ila'i hesa Itiyopiya Nu'una yai na alinadi yai edi Kwin e edi hatafele sa atahi mate Kandake na taumoho te ena moni tau ita watanina. Ya lau Yelusalem Yaubada taba ohuna ana halulu. Na sali-yoti yai ya fuyo ena nu'u. Ya awa ya laulau na Peloweta Isaiya ena uli'uli ya fatifatili. ²⁹ Yaluwa Tabuna ya libalau Pilipi lisina iyen,

U lau be sali-yoti ni ai sadaina u fafabeya pei.

³⁰ Pilipi ya lautafotafo ee-, ya mahano lobahi na ya atahi mate taumoho wa Peloweta Isaiya ena uli'uli ya fatifatili. Ya fati'oi iyen,

Somo wa fatifatili ni aniyona wa sibai e hige'e?

³¹ Taumoho wa Pilipi alinana ya bui fafuyo iyen,

Sidohana haba egu sibasiba yena sai hige i liba famahata lisigu yai? E fakau! (*Loma 10:14*)

Yo fede yuniki wa Pilipi ya faliba be ya finahe sali-yoti hewana yai be ma'ena sa awa luwaluwaga.

³² Uli'ulina lausoisoina ya fatifatili mate logena itete,

Sa foyahi, doha sipi sa foyahi be bena sa lau funuhi, yo doha sipi natuna olona sa tomo na hige i kehe,

in hinaga hige alinana.

³³ In sa fataumayamaya yo ena dudulai sa falele'en.

Hige sai la'i gonowana bena ana hiti mulita i dedei,

pa'ana ena mwahuli tano'ubu yai anadan yai ya mahano. (*Isaiya 53:7-8*)

³⁴ Ba'isa wa Pilipi ya fati'oi iyen,

U falibagu, Peloweta somo ya libalibaen? In, e sai hesa?

³⁵ Habahim Pilipi lausoisoina Isaiya ena uli'uli yai te, ya fatubu ya dede bee-, Yesu wasana lohohona enehena ya liba famahata lisina yai. ³⁶ Na eda'eda yai sa lau wee-, nu'u hesa yai sa mahano. Amainiya ho'owa. Yo fede ba'isa wa iyen,

Ma! Ho'owa ite. Somo ya guduguduigu be tabu u fababasitogu?

³⁷ Pilipi alinana ya bui iyen,

Yena nuwam ma ofi fahina Yesu wa kawawananaha'en, gonowana haba E fababasitom.

Yuniki alinana ya bui iyen,

Wananaha! Yesu Keliso mate Yaubada Natuna.††

³⁸ Itiyopiya dogana wa ya liba be sali-yoti sa abi tohai. Tataudi luwaga sa tubube'u na sa gayo lidi ho'owa ganahewana be Pilipi ba'isa wa ya fababasito. ³⁹ Ho'owa sa gayo hiti afulen. Yo fede Guyau Yaluwana Pilipi ya abi be ya lawe hudo'iyen. Ba'isa hige Pilipi i ita fuyoi. In moho ma kwadena ya lau.

⁴⁰ Pilipi, Asotusi Taonna yai ya taumahata be ya lau Siseliya Taonna. Ena aba lau yai, nu'u mahudo'ina yai, wasa lohohona te ya libalibaen lisidi yai.

Saulo Yesu ya Famuli Watan

Paisowa 9:1-19

(*Paisowa 22:6-16; 26:12-18*)

9 Saulo, Guyau tau famuli watanina ya liba fafa'wasabudi bena ya wunuidi. Ya lau Tau Antalasam Ba'isana, ² ya an'etai be pepa hesa ya uli lawen Diusi edi aba oigogo Damaseko yai, enehedi. Be ibe sai la'i, waihin e taumoho

**8:27-28 Giliki alinadi yai *Yuniki* aniyona mate taumoho mwauna luwaga sa nigo-hidi (doha salai o 'wayowa). Itiyopiya nu'una mate Afilika ganahewana yai Idipi sadaina yai na Itiyopiya alinadi begana doha Diusi alinadi hesana Hebelu.

††8:37 Uli'uli haisa yai, lausoisoina 37 hige ti tole buka te ganahewana yai.

salumadi “Guyau Yesu ena Eda'eda” sa famuli watan, ya audi be ya fafuyodima Yelusalem.

³Saulo ya laoma Damaseko taonna hanahanauna yai. Yo fede mala la'ila'ina ya lidima galewa yai be ya sina fafata'i'ili. ⁴Yo fede Saulo ya be'u lidi tanohi yai na alina hesa ya atahi ya liba laoma lisina yai iyen,

Saulo, Saulo! Pa'ana somo be wa fakamkamnagu?

⁵Alinana ya bui iyen,

Guyau, Um sai?

Yesu wa, Saulo alinana ya bui fafuyo iyen,

Yau Yesu. Logegu wa fahisu faheyayagu. ⁶U obiyo be u lau taon! Ainiya haba somo sa falibam wa ginauli.

⁷Salumadi ma'edi Saulo sa laulau mate sa todi na hige somo hesa ti libaen; hige dogana ti ita, na alina afa'afana moho sa atahi. ⁸Saulo tanohi yai ya obiyoma be matana ya falaladi. In moho hige somo la'i i ita. Yo fede sa abi nimai be sa foya lawen Damaseko. ⁹Lahai faihona hige gonowana somo la'i i ita, i an e i nom.

¹⁰Tau kawawananaha dogana hesa Damaseko yai hesana Ananiya. Tautau hesa ya ita. Ganahewana yai Guyau ya libalau lisina iyen,

Ananiya!

Alinana ya bui fafuyo iyen,

Ho! Guyau, yau ite.

¹¹NA Guyau ya libalau lisina iyen,

U abi nonoha be u lau eda'eda hesana “Eda'eda Dudulaina” u lau watan. Diudasi ena luma yai, Tasusi dogana hesa hesana Saulo u fati'oi. In mate ya laulau'u'ula,

¹²na ha'a tautau yai ya ita mate taumoho hesa hesana Ananiya

ya ita ya luhuma be nimana ya tole lawen hewana yai be haba matana ya falala be ya ita'ita fuyo.

¹³Ananiya Guyau alinana ya bui iyen,

Guyau, dodoga boludi wasana sa libalibaen, yo laulau heyaheyayadi Yelusalem yai ya ginaginaulidi em fatabudi dodoga lisidi yai, ha'a E atahi.††

¹⁴Tau antalam baba'isadi gigibwali sa felen na ya laoma Damaseko be safalumamai hesam 'e fafapaisowa, bena ya aumai.

¹⁵Na Ananiya alinana Guyau ya bui iyen,

U lau pa'ana ha'a E fasinabom be in haba egu tau lau fayofayo, haba hesagu ya fatadada ta'owawa yo kin hahaisa yo Isalaela dodogadi lisidi yai. ¹⁶Ginauli mahudo'idi haba ya ankamkamna'edi Yau debagu yai mate haba E fa'ita.

¹⁷Yo fede Ananiya ya aulaha be ya lau Saulo ena aba miyamiya lumana yai, ya luhulau be nimana ya tole lawen hewana yai. Na iyen,

Hidagu Saulo, Guyau Yesu In, logena, eda'eda yai wa laolaoma na ya taumahata lisim yai. Ya fatamaligu te bena haba matam ya taso'e be wa ita'ita fuyo. Be haba Yaubada, Yaluwana Tabuna ya famohafum.

¹⁸Yo fede ginauli hesa doha hama huanadi Saulo matana yai sa be'uma be ya ita'ita fuyo. Habahim ya obiyo be ya babasito. ¹⁹Ya kalahe mulina yai, habahim ya adidili fuyo.

Saulo ya Lauguguya Damaseko yai

Paisowa 9:19-25

Lahai fisa ya miya Damaseko yai ma'ena tau famuli watanna haisa.

††9:13 *Fatabu dodogadi* mate safaluma Yesu sa kawawananaha'en; iti mate Yesu enehena ya fatabudi.

²⁰Yo fede ya lau Diusi edi aba oigogo be ya lau fa'ata iyen,

Yesu mate In, Yaubada Natuna.

²¹Safalumadi sa atahiyen mate sa no'lo na sa fafati'lo fuyo'idi tiyen,

In logena, Yelusalem yai be salumadi sa laulau'u'ula Yesu hesana yai ya faheyayadi! Ena laoma amaite'i mate pa'ana somo? Dodoga bena ya audi be ya fafuyodi tau antalasam baba'isadi lisidi.

²²In moho Saulo ena lauguguya mate ya gigibwali wananaha yo ya fa'ita lobahidi mate wananaha Yesu, In mate Keliso, Fasinabo Dogana, be nuwadi ya abidi na Diusi dodogadi Damaseko yai sa miyamiya wa hige gonowana alinana ti bui.

²³Lahai fisa sa ofi mulina yai Diusi dodogadi sa fa'oigogo esega be sa oiliba bena Saulo haba sa wunui. ²⁴In moho Diusi edi nuwatuhu wa Saulo ya atahiyen. Lahai yo i'ipa Damaseko taonna eda'edadi hafohafodi yai sa nahanahai bena haba ainiya sa wunui.

²⁵Itete sidohana ena gelagela: I'ipa hesa yai Saulo tau famuli watanina sa foyahi lawen be maigele la'ila'i ganahe-wana yai sa husan be sa fadalolo lidiyen taon ganana solasolana hesa yai. (2 Kolinto 11:33)

Saulo ya Lau Yelusalem yai

Paisowa 9:26-31

²⁶Fuyana Saulo, Yelusalem yai ya mahano, ya anpate bena tau fa'ona wasawasa ma afa haidana sa fa'oigogo esega. In moho mahudo'idi sa 'wasabuwen pa'ana hige ti kawawananaha mate in ha'a Yesu ya famuli watan.

²⁷Na Banabasi ya foyahi lawen lisidi be ya faliba komakomanidi sidohana Saulo, Guyau ya ita eda'eda yai na

Guyau ya libalau lisina. Mate edi ya liba hinaga,

Yesu hesana yai hinaga ya lauguguya ma nuwa adidilina Damaseko nu'una yai.

²⁸Yo fede Saulo ma'edi sa miya na Yelusalem nu'una mahudo'ina yai ya leu yo ya sae be Yesu wasana ya lauguguya'en ma nuwa adidilina. ²⁹Na Diusi dodogadi Giliki alinadi yai sa libaliba mate ma'edi Saulo sa faibayaho. Yo fede sa anpate bena haba sa wunui. ³⁰Fuyanna haidana te liba sa atahiyen. Yo fede Saulo sa lawen Siseliya. Amainiya sa fatamali lawen ena nu'u, Tasusi.

³¹Habahim, tau kawawananaha mahudo'idi Diudeya, Galili yo Samaliya nu'udi mahudo'idi yai sa miya daumwali begana ya lofa. Yaubada tau kawawananaha ya fafa'adidilidi yo Yaluwa Tabuna ya sagusaguhidi be edi pele ya tadada yo edi miya yai Guyau sa fafa'atitiyen.

Pita ya Lau Lida yo Diyopa

Paisowa 9:32-43

³²Ne'i lahaina yai Pita ya aulaha be ya lau nu'u ou'ouli ya antaumana be Lida yai fatabu dodogadi ya ke-paidi.[¶] (Efeso 1:1) ³³Amainiya dogahesa hesana Eniyasi ya lobahi, ahena sa pe'ipe'i be hige gonowana ena aba eno i lau afulen ee-, bolima faligigi-faihona hige i mwaito.

³⁴Pita ya libalau lisina iyen,

Eniyasi, Yesu Keliso ya faloholohom! U obiyo be em aba eno u no'u.

Yo fede Eniyasi ya obiyo. ³⁵Dodoga peidi Lida taonna yai yo Salon gonna yai sa miyamiya, sa ita. Yo fede sa timuli bui Guyau lisina.

[¶]9:32 Fatabu dodogadi buka falifalihuna yai aniyona mate dodoga nuwadi sa buidi be Yaubada sa kawawananaha'en yo sa miyamiya dudulai.

³⁶Diyopa taonna yai mate waihin hesa hesana Tabita. In mate Yesu tau famuli watanna hesa. (Hesana Giliki alinadi yai mate Doleka.)^{§§} Fuyau ou'ouli mate loholoho ya ginaginauli yo tau fagogo gesagesa ya sagusaguhidi. ³⁷Fuyana yai mate ya asiyebo be ya pe'i. Silanna sa fa'a'a be bili hewa yai sa fa'ota. ³⁸Diyopa ya lau Lida mate hige i lofa. Logena, Yesu tau famuli watanna Diyopa taonna yai wasa sa atahiyen mate Pita in Lida yai. Yo fede dodoga luwaga sa fatamali lawen be Pita sa an'e-tai tiyen,

Aee-, u laoma. Feula!*

³⁹Na Pita ya aulaha be ma'edi sa lau. Fuyana ya mahano lau, yo fede sa foya lawen bili hewa yai. Amainiya mate hwabuhwabu mahudo'idi sa obi'o-biyo, sa gana panpannen, na sa tantan. Kaleko yo luhuluha hahaisa ma miyana na ya lau bodi mate, Pita sa fa'ita. ⁴⁰Pita mahudo'idi ya duidi be sa lau ganamuli na ya tulibono be ya lau'u'ula. Habahim ya timuli bui be ya sana lau silan lisina na ya liba iyen,

Tabita, u obiyo!

Yo fede tau pe'i wa matana ya falaladi be Pita ya ita na ya obiyo be ya ta'ai. ⁴¹Pita ya abi famwaito. Habahim, fatabu dodogadi mahudo'idi ya yogaidi yo hwabuhwabu hinaga, be Tabita wa ya fele fuyo'idi ma mwahumwahulina! ⁴²Wasana mate Diyopa nu'una mahudo'ina ya tadada be dodoga boludi Guyau sa kawawananaha'en. ⁴³Pita Diyopa yai begana ya miya falofa ma'ena

doga hesa hesana Saimon. In suisui 'wapidi tau abi'abi nonohaidi.

Koniliyesi Tautau ya Ita

Paisowa 10:1-8

10 Doga hesa hesana Koniliyesi mate Sesaliya taonna yai ya miyamiya. In mate hiyala tau lau kulukuluwenna na ena tau hiyala pelena hesana "Itali Ledimenti."[†] ²In mate Yaubada tau fafa'atitiyenna hesa yo in ma'ana boga mahudo'idi Yaubada sa fafadebasae. Yo hinaga Diusi dodogadi tau fagogo gesagesa ya saguhi komakomanidi yo fuya ou'ouli ya laulau'u'ula lau Yaubada lisina. ³Fuya hesa lahai la'i doha 3 koloki, tautau hesa ya ita. Yaubada ena anelu ya ita wananahai, ya laoma lisina be ya faliba iyen,

Koniliyesi![‡] (Paisowa 2:17)

⁴Koniliyesi ma 'wasabuna anelu ni ya kinokinoini lauwen na iyen,

Ba'isa, sidohana?

Anelu, Koniliyesi alinana ya bui iyen,

Em lau'u'ula yo em faisagusagu tau gogo gesagesa lisidi yai mate ya famala em ainauya aba fafanuwa hiti Yaubada lisina yai.

⁵Do'ata te, tatau haisa u fatamalidi ti lau Diyopa be taumoho hesana Saimon, hesana hesa Pita, ti foyahiyama. ⁶Ena falihesa ena luma gabogabo sadaina yai ma'ena sa miyamiya. Saimonna mate in suisui 'wapidi tau abi'abi nonohaidi.

§§9:36 Na Doleka aniyona mate suisui hesa hesana "diya."

*9:38 Diyopa ya lau Lida mate lofana 19 kilomita.

†10:1 Ledimenti esega ganahewana yai mate tau hiyala ou'oulidi 600.

‡10:3 Eno suwai mate sa eno na sa eno suwai. Tautau sa ita mate begana doha sa eno suwai, in moho sa tuhutuhuli na tautau sa ita.

Saimonna mate in suisui 'wapidi tau
abi'abi nonohaidi. [¶]

⁷Anelu ya libaliba ofi mulina yai
ya lau na Koniliyesi ena tau lau fay-
ofayo luwaga yo ena tau hiyala hesa
ya yogaidi. Ena tau hiyala ni Yaubada
ya tabataba ohuwen yo Koniliyesi ene-
hena ya paisowa. ⁸Somo ya tubu ni edi
ya liba. Habahim ya fatamalidi sa lau
Diyopa.

Pita, Tautau ya Ita

Paisowa 10:9-16

⁹Bobonna lahai la'i yai, Diyopa sa
hanahanau'i. Pita mate in amainiya
na ya hasai luma hewana bena ya
lau'u'ula. ¹⁰⁻¹¹Ya guliyam be ya fanuha
bena somo ana ya an. Kalahe hola sa
abi'abi nonohai na tautau ya ita. Galewa
ya taso'e ya ita na ginauli hesa ne-
nena doha kaleko la'ila'i duduna fati
sa fadalolo lidiyeyama. ¹²Ganahewana
yai mate suisui fafa'ahedi fati, ginauli
kamokamodaladi yo kanekanenedi yo
atai'a yekoyekodi hinaga. (*Aba Fatubu 1*)

¹³Alina hesa ya libalau lisina iyen,

Pita, U obiyo u wunui be am u an!

¹⁴Na Pita alinana ya bui iyen,

Guyau, hige gonowana! Somo
dabudabu hige ya an'andi. [§] (*Le-
witikusi peina 11*)

¹⁵Alina wa ya liba boda lau Pita lisina
iyen,

Somo Yaubada ya faloholoho te
an. Tabu u kawa dabudabuwen!

¹⁶Ma faihona doha ite habahim gin-
auli te sa fafuyo hasaen galewa.

Pita yo Wasa Tau Lawenna

Paisowa 10:17-22

¹⁷Tautau ni aniyona somo mate Pita
hola ya fafadosi na Koniliyesi ana hewa-
hewali ha'a ya fatamalidi mate Saimon
ena luma sa yo'oyo'oi be sa lobahi.
Amainiya sa obi'obiyo eda'eda hafoha-
fona yai. ¹⁸Sa yoga lau be sa fati'o tiyen,

Ami taumana hesa hesana Saimon

Pita amaite'!

¹⁹Pita tautau ni aniyona hola ya fafa-
dosi yo fede Yaluwa iyen,

U ata'atahi! Tatau faihona sa

laulau yo'oim ha'a sa mahanoma
ite. ²⁰U obiyo be u feula lidi u itadi.

Tabu u nuwa ladu na ma afa haidam
au lau pa'ana yau E fatamalidima.

²¹Yo fede Pita ya leta lidi be ya fal-
ibadi iyen,

Aee-! Ami yo'oyo'oigu. Yau lo-
gegu ite. Sidohana be ami laoma?

²²Alinana sa bui tiyen,

Hiyala tau lau kulukuluwenna
hesana Koniliyesi ya fatamalimai.

Diusi mahudo'idi sa liba faloholoho
tiyen, "Koniliyesi mate Yaubada tau

fafa'atitiyenna yo tau laulau dudulai
hesa." Yaubada ena anelu tabuna ya

libalau lisina bena te lau ena luma
be somo wa libaen haba ya atahi.

²³Habahim, Pita ya falibadi sa lau
luma ganahewana be sa famala ana
taumana.

Pita Koniliyesi ena Luma yai

Paisowa 10:23-33

Bobonna ma hwalahwalalana, ma
afa haidadi Diyopa tau kawawanana
hahaisa sa aulaha sa lau. ²⁴Lahai
fafaluwagana yai sa mahano lau Siseliya.

[¶]10:6 Liba tefana ite: "Laulau somo bena wa ginauli haba ya falibamiu" Kin Diyemsi
Bukana yai sa uli yo sa uli hinaga Suau Bukana yai. Buka boludi hige amainiya ti
uli.

[§]10:14 Buka yai te ginauli dabudabudi sa uli lidiyen ya famala Isalaela edi laugagayo
be tabu ti kalahe gaibu.

Koniliyesi ma afa efana yo afa haidana safalumadi ya yogaidi mate Pita sa bagibagiyen amainiya. ²⁵Pita bena ya luhulau, na yo fede Koniliyesi ma'ena sa failobahi. Koniliyesi ya hoba lidi ahena yai be ya fadebasae.

²⁶In moho Pita ya abi famwaito na iyen,

U obiyo! Yau doga gaibu yo ita gonogonowada.

²⁷Pita yo Koniliyesi sa laulau libaliba ee-, sa luhulau luma ganahewana na amainiya mate dodoga boludi ha'a sa fa'oigogo, ya itadi. ²⁸Ya libalau lisidi iyen,

Ha'a ami siba fuyoimiu mate ai Diusi ema andabu yo sigu yawasi laugagayodi yai ya libaen mate tabu umi, nu'u hahaisa dodogamiu, yo ai, ta fa'ilu. In moho Yaubada ya fa'itagu mate tabu laugagayo ni lisidi yai, dogo ya ita faheyaya.

²⁹Na fuyana wa fatamalidima agu halulu mate hige ya waiyo'o. Bena E fati'oimiu, "Somo lisina yai be sa laufigu?"

³⁰Koniliyesi iyen,

Lahai faihona ha'a sa ofi mulidi yai na maihala doha 3 koloki maimailafi mate E laulau'u'ula egu luma yai te. Yo fede taumoho hudo'i ena leli namanamalina nuwanuwagu yai ya obiyo, ³¹na iyen, "Koniliyesi! Yaubada em lau'u'ula ha'a ya atahi yo tau fagogo gesagesa wa saguhidi hinaga ya itadi. ³²Dodoga hahaisa u fatamalidi ti lau be taumoho hudo'i hesana Saimon Pita ana halulu Diyopa nu'una yai. In mate taumana na ena falihesa lisina yai ya miyamiya yo in logena suisui 'wapidi tau abi'abi nonohaidi.

Saimon ena luma mate gabogabo sadaina yai."

³³Yo fede E fatamalidi sa laowa am halulu na ya loholoho be wa laoma. Aho te mahudo'imai 'e fa'oi-gogoma Yaubada matana yai 'e bagibagiym be ginauli mahudo'ina Guyau ha'a ya falibam ema wa liba 'e atahi.

Pita ena Libaliba ya Fatubu

Paisowa 10:34-43

³⁴Pita ya liba fatubu na iyen,

Aho te E sibai mate Yaubada hige dogo la'i i ita fasae e i ita fakiu. Wananaha! Ita mahudo'ida mate gonogonowada.

³⁵Safalumadi edi laulau sa dudulai yo Yaubada sa fafadebasae mate enehena. Fali alina hinaga ma'eda gonogonowada. ³⁶Yaubada nuwa esega wasana loholohona ya fatamali lawen Isalaela dodogadi lisidi be Yesu Keliso ya libalibaen, ha'a ami sibai. In mahudo'idi edi Guyau! ³⁷Somo sa laulau Diudeya Nu'una mahudo'ina yai mate ha'a ami sibaidi. Ya fatubu Galili yai fuyanna Diyon, babasito wasana ya libaen, mulina yai. ³⁸Yaubada, sidohana Nasaleta dogana, Yesu ena fafamohafuna Yaluwa Tabuna yo gigibwali lisidi yai ha'a ami sibai. Yaubada mate ma'ena na ya lau nu'u ou'ouli yai be loholoho ya lau ginauli yo safalumadi Diyabolo ya fafaheyayadi, mahudo'idi ya faloholohodi. ³⁹Ginauli mahudo'idi ya ginaulidi Diusi dodogadi edi nu'u yai yo Yelusalem nu'udi yai ni, ha'a matamai yai 'e itadi. Habahim sa wunui be oyagi yai sa tutu fapatu.** ⁴⁰In moho lahai fafa faihonana yai,

**10:39 Oyagi yai aniyona mate kolosi yai.

Yaubada ya famwahuli fuyoi na ya fataumahata, ⁴¹ be safalumamai Yaubada ha'a ya fasinabomai 'e ita na hige doga mahudo'ina i ita. Ai logena ma'emai 'e kalahe yo 'e nom gogo ena mwahuli fuyo lahaina mulina yai. ⁴² Ya liba adidili lisimai yai bena wasa lohohona 'e lauguguya'en dodoga ai lisidi yo bena 'e liba famahata mate, In logena, Yaubada ya fasinabo bena pe'ipe'idi yo mwahumwahulidi tau fakasadi. ⁴³ Peloweta mahudo'idi ha'a wasana sa liba famahata tiyen, "Safalumadi sa kawawananaha'en haba edi heyahayaya ya nuwa afuledi, Yesu hesana gigibwalina yai."

**Yaluwa Tabuna ya Lidima
Ta'owawa Dodogadi Lisidi**

Paisowa 10:44-48

⁴⁴ Pita hola ma libalibana na saluma ena wasa sa atahiyen mate Yaluwa Tabuna ya lidima hewadi yai. ⁴⁵ Tau kawawananaha mwagisadi dududi 'wapidi totomodi ma'edi Pita Diyopa yai sa laoma mate sa no'o pa'ana Yaubada ena ainauya, Yaluwa Tabuna ya fatamaliyama ta'owawa dodogadi lisidi yai hinaga. ⁴⁶⁻⁴⁷ Sa atahi mate alina hesa - hesa yai sa libaliba yo Yaubada sa fafadebasae. Yo fede Pita iyen,

Yaluwa Tabuna dodoga ni ya famohafudi gonogonwana doha ita. Babasito ho'owa yai hige gonowana sai i gududi.

⁴⁸ Yo fede ya falibadi bena Yesu Keliso ai hesana sa babasito be Pita sa an'etai bena lahai fisa ma'edi hola sa miya.

**Pita ana Paisowa Wasana
Yelusalem yai ya Falibadi**

Paisowa 11:1-18

11 Tau fa'ona wasawasa yo tau kawawananaha hahaisa Diudeya Nu'una yai sa atahi mate ta'owawa dodogadi hinaga Yaubada wasana sa abi. ² Fuyana Pita ya hasai Yelusalem, saluma mwagisa 'wapina tomona sa fanuha, sa fatalapili tiyen, ³ na sa liba tiyen,

Sidohana be ta'owawa edi luma yai wa antaumana yo maidam ami kalahe gogo! Na iti hige "mwagisa 'wapina tomona" laulauna ti lau watan.

⁴ Yo fede somo ya tubu mate Pita ya faliba dudulaidi.

⁵ Diyopa taonna yai E laulau'u'ula na tautau hesa E ita. Na tautau yai mate ginauli hudo'i galewa yai sa dalolo lidima. Nenena doha kaleko hesa la'ila'i duduna fati E ita na sadaigu yai ya todi. ⁶ Gana-hewana E mainene komakomani'i mate suisui fafa'ahedi fati, Suisui yo atai'a yekoyekodi, yo ginauli kamokamodaladi, amainiya E itadi.

⁷ Habahim alina hudo'i E atahi ya libama lisigu iyen, "Pita, u obiyo! Be am u lau funuhi be u an!"

⁸ Na alinana E bui, yawa, "Guyau, hige gonowana! Ginauli fafalauga-gayodi yo dabudabudi hola hige mo'agu yai ti luhu."

⁹ Alina ya liba boda galewa yai, fafaluwagana iyen, "Tabu somo la'i u kawa dabudabuwen mate Yaubada ha'a ya kawa lohohoho'edi!"

¹⁰ Ginauli te ma faihona ya taumahata E ita, habahim mahudo'ina sa fafuyo hasaen galewa. ¹¹ Hige lofana na dodoga faihona Siseliya yai sa fatamalidima agu halulu be sa mahanoma egu aba miyamiya

lumana yai. ¹²Yaluwa, nuwagu ya lau fasowali be nuwagu hige i ladu. Yo fede ma afa haidagu, tau kawawananaha faligigi esega te, 'e lau. Diyopa yai 'e aulaha 'e lau Siseliya be 'e luhulau Koniliyesi ena luma.

¹³Yo fede, Koniliyesi wa, ema ya dede sidohana anelu ya ita ena luma yai ya obi'obiyo na anelu ya libalau lisina iyen, “Dodoga u fatamalidi ti lau Diyopa be doga hesa hesana Saimon Pita ti foyahiyama. ¹⁴In haba emi ya wasa duwai be Guyau haba um yo am boga mahudo'idi ya fofofahimiu be ami mwahuli.”

¹⁵Fuyana E fatubu E libaliba, na yo fede Yaluwa Tabuna ya lidima iti hewadi yai gonogonowana doha ita, fuya bwa'ibwa'ina yai. ¹⁶Habahim, Guyau ena liba te E nuwatuhui iyen, “Diyon mate ho'owa yai ya fafababasito na umi mate Yaluwa Tabuna yai haba ami babasito.” (*Maleko 1:8*)

¹⁷Ya mahata wananaha mate Yaubada ena ainauya ta'owawa ya feledi gonogonowana doha ita te kawawananaha Yesu Keliso lisina yai. Yau hige gonowagu Yaubada ena paisowa ya gudu. (*Paisowa 1:4; 2:4; 10:44*)

¹⁸Fuyana liba te sa atahiyen yo fede fatalapili sa fatautau na Yaubada sa fadebasae tiyen, “Yaubada fedebom ta'owawa dodoga hinaga ya ainuayaidi be sa nuwabui be mwahuli hige anadan sa abi.”

Dubu Dodogadi Antiyoka yai

Paisowa 11:19-26

¹⁹Fuyana Sitiwin sa lau funuhi ume'ehu yai, na mulina yai yo

fakamkamna la'ila'i debana yai. Tau kawawananaha hahaisa sa faigelagelainidi be sa lau Fonisiya, Saipelesi yo Antiyoka nu'udi yai. Amainiya Yaubada wasana sa libalibaen Diusi dodogadi lisidi yai moho, na hige dodoga hahaisa lisidi yai. ²⁰In moho tau kawawananaha haisa iti Saipelesi yo Sailin dodogadi mate sa lau Antiyoka Nu'una be tau alina Giliki hinaga sa falibadi be Yesu Keliso wasana loholohona sa lauguguya'en.†† ²¹Guyau ena gigibwali yai sa lauguguya be dodoga boludi Guyau sa kawawananaha'en be sa nuwabui.

²²Fuyana wasa te, tau kawawananaha Yelusalem yai sa atahiyen mate Banabasi sa fatamali lawen Antiyoka. ²³Ena fuya mahano yai Yaubada ena ai'ainauya lisidi yai ya itadi be nuwana ya amna. Yo fede nuwadi ya liba fa'adidilidi bena Guyau sa abi didi'i ma nuwa ofi fahidi.

²⁴Banabasi mate in doga loholohona. Yaluwa Tabuna yo sunuma ya lau fafamohafu be dodoga boludi sa falau esegahi lawen Guyau lisina yai. ²⁵Habahim Banabasi ya lau Tasusi be Saulo ya yo'oi. ²⁶Fuyana ya lobahi yo fede Saulo ya foyahi lawen Antiyoka be taudi luwaga, ma'edi tau kawawananaha ma afa haidadi sa fa'oigogo esega yo baiwa la'ila'i sa laulau fafa'ata ya lau ee-, bolima esega.

Be amainiya edi fuya bwa'ibwa'ina yai Keliso tau famuli watanna hesadi sa tole mate *Kulistin*.

Loma Nu'una Galamo Wesawesasa haba ya Fahoina

Paisowa 11:27-30

²⁷Lahaina yai mate peloweta haisa Yelusalem yai sa lau Antiyoka. ²⁸Hudo'i mate hesana Agabusi. Yaluwa nuwana

†† **11:20** *Sailin* mate nu'u hesa Afilika nu'una yai. Hesana falifalihuna aho te “Libya.” *Saipelesimate* bonabonaluwa la'ila'i Antiyoka tefa leuleuna yai.

ya lau fasowali yo fede ya obiyo be ya liba famahata mate galamo wesawesasa haba nu'u mahudo'ina ya fahoina. (Habahim muli yai guliyam te ya tubu Loma nu'una yai Ba'isa La'ila'i Em-pela Kaladiusi ena fuya tanuwaga yai).²⁹ Yesu tau famuli watanna sa oiliba mate hesa - hesa ena ainauya la'ina yai ya ainauya be haba sa fatamali lawen afa haidadi Diudeya yai sa gogogo, aba saguhidi.

³⁰ Sa ginauli doha ite, habahim edi ainauya wa Banabasi yo Saulo sa fatamali lawen Diudeya babadadi lisidi yai, be tau kawawananaha, sa feledi.

Anelu Deli yai Pita ya Fakalamahano

Paisowa 12:1-19

12 Fuyanna yai mate Kin Heloda ya fatubu tau kawawananaha haisa ya abidi be ya fahisu faheyayadi.² Ya liba be Diyon hidana, Diyemsi, baineti yai sa wunui,^{‡‡} ³yo ya ita mate Diusi dodogadi nuwadi sa amna yo fede ya lau Pita hinaga ya au. (Ena fuya an'au'au mate Fwalawa Fafayisti Gesana An'angogona yai.)⁴ Pita sa au mulina yai, sa gudu buluhi deli yai. Amainiya tau ita wata pele fati, na pele hesa - hesa ganahewana yai mate dodoga fati; pele hesa be ana fuya ya ita wata. Heloda ena nuwatuhi mate Bayawa An'angogona^{¶¶} ai mulina haba sa foyahi lawen be sa falau fatala dodoga ai matadi.

⁵ Pita deli yai hola sa abi didini, na tau kawawananaha mate enehena sa an'eta adidili Yaubada lisina yai.

⁶ Heloda bobonna Pita haba ya falau fatala na Pita mate i'ipa yai ya laulau eno gati luwaga ati'atipudi yai. Sa au'au'i seni luwaga yai na gati

luwaga hinaga mate deli eda'edana hafohafona sa ita watan. Bobonna habahim, Heloda, Pita haba ya falau fatala.⁷ Ma'esega na, Yaubada ena anelu ya taumahata yo mala ya sina deli ganahewana yai. Anelu ya abilau Pita lisilisina yai na ya fanohi iyen,

U obiyo! Feula!

Yo fede, seni nimana yai sa taufahi.

⁸ Habahim anelu iyen,

Am bwa'ulu u au yo am bwa'i dala u li'odi.

Be Pita ena liba ya lau watan. Anelu iyen,

Am luhuluhu u luhufi be u lau watanigu.

⁹ Pita anelu ya lau watan be sa lau deli bilina ganamulina. Anelu somo ya ginaginauli mate wananahana, na hige i sibai. Ena nuwatuhi bena haga tau-tau ya ita'itai.¹⁰ Gati bwa'ibwa'ina yo gati mulumulitana sa bayawaidi be sa mahano lau taon eda'edana yai. Na ana gudu aiyan yai sa ginauli mate ibona ya taso'e be sa lau ganamuli.

Eda'eda esega sa lau watan, yo fede anelu ya lau afulen.

¹¹ Habahim, Pita ya nuwatuhi lobahi, be iyen,

Matabahim, E siba wananaha mate Guyau ena anelu ya duiyama be Heloda nimana yai ya fofofahigu yo Diusi somo bena sa ginauli lisigu yai, ibege i tubu.

¹² Fuyanna ya nuwatuhi lobahi, yo fede ya lau Diyon Maleko tinana hesana Maliya ena luma. Amainiya boludi sa fa'oigogo be sa laulau'u'ula.^{§§} ¹³ Pita aba luhuluhu lau eda'edana yai ya oi'oi, yo fede tau lau fayofayo waihinina hesa hesana Loda ya laoma bena eda'eda ya

^{‡‡}12:2 Diyemsi itete mate Diyon godena. Na Paisowa 12:17 yai mate Diyemsi hesa, Yesu tasina.

^{¶¶}12:4 Hesana hesa mate *pasowa*.

^{§§}12:12 Maleko mate Banabasi nubaina, e nuwana Banabasi tasina. Au ita lau Kolosi 4:10.

so'e. ¹⁴Pita alinana ya atahi lobahi mate nuwana ya amna, in moho eda'eda hige i so'e na ya lautafo ya fuyo be ya falibadi iyen,

Pita mate eda'eda hafohafona yai ya obi'obiyo.

¹⁵Tiyen,

Bena u kabakabaleya!

In moho ya duduwen iye,

Wananaha! Hige ya bwala.

Na alinana sa bui, tiyen,

Mate, ena anelu.*

¹⁶In moho Pita hola eda'eda yai ma oi'oina. Fuyanna eda'eda sa so'e be sa ita mate sa tauhiti. ¹⁷Pita nimana yai fafa'ilala ya ginauli be gagali sa fatautau. Habahim sidohana deli yai Guyau ya foyafahi enehedi ya dede iyen,

Diyemsi ma afa haidana edi au liba.†

Habahim ya lau afuledi na ya lau nu'u hesa.

¹⁸Hwalahwalalana tau hiyala sa nuwa ponopono na tiyen,

Pita sidohana ena laulau?

¹⁹Heloda ya falibadi be sa yo'oi. In moho hige gonowadi ti lobahi. Habahim gati ya fati'o fifisidi be ya liba bena sa wunuidi. Mulina yai Heloda Diudeya Nu'una ya lau afulen na ya lau Sesaliya yai ya miya begana.

Heloda ya Pe'i

Paisowa 12:20-25

²⁰Heloda mate Taya yo Sidon dogogadi ya manabala'edi. Yo fede sa fa'oi esegahidi na sa lau be sa ita. Bwa'ibwa'ina mate Kin ena luma tau ita watanina hesana Belasetu sa

nuwa oi'i be haba ya saguhidi, pa'ana adi kalahe mate Kin ena nu'u yai ya laolaoma. Logena sa lau Heloda lisina be nuwa esega sa an'etai.

²¹Lahaina sa golu Kin Heloda ena leli ya li'odi. Habahim ena aba ta'ai lohohona yai ya ta'ai na ya libaliba.

²²Na dodoga sa yogayoga tiyen,

Hige doga i libaliba. Itete yaubada hesa!

²³Heloda Yaubada hige i fa'atitien be hige walolona Yaubada ena anelu, mwatamwata ya yala fafinahe be sa an funuhi.‡

²⁴In moho, Yaubada wasana ya la'i yo ya tadada.

²⁵Yelusalem yai Banabasi yo Saulo adi paisowa sa fa'ofi be sa fuyo Antiyoka ma'edi Diyon Maleko.

Banabasi yo Saulo sa Fasinabodi

Paisowa 13:1-3

13 Dubu Antiyoka nu'una yai mate peloweta yo tau lau fa'ata haisa amainiya:

Banabasi,

Simiyon (hesana hesa “Duba”),

Lusiusi (Sailin dogana),

Manayen (ma'ena Kin Heloda sa la'ila'i saema),

yo Saulo.

²Fuya hesa sa laulau'u'ula lau Guyau lisina yo sa an'andabu na Yaluwa Tabuna ya falibadi, iyen, “Banabasi yo Saulo au fatabudi, be haba adi paisowa hesa E feledi sa ginauli.”

³Sa lau'u'ula yo sa andabu mulina yai, nimadi sa tole lawedi lebedi yai, na sa duidi be sa lau. (*Paisowa 14:28*)

***12:15** Diusi edi kawawananaha mate, dogana sagu haba ya laoma be ya tau wasa. Edi kawawananaha hesa mate anelu ni ya nene sedisediyen doha dogana ni.

†**12:17** Diyemsi itete mate Yesu tasina. Na Diyemsi hesa, Paisowa 12:2 yai mate, Diyon godena be ha'a sa wunui.

‡**12:23** Doga hesa hesana “Diyosefusi,” in hige tau nuwabui na in moho, buka hesa yai ya uli, na amainiya Heloda ena pe'i dedena ganahewana yai.

Paulo ena Antaumana Bwa'ibwa'ina**Paisowa 13:1 – 14:28****Saipelesi Bonabonaluwana yai****Paisowa 13:4-12**

⁴Yaluwa Tabuna ena liba yai Banabasi yo Saulo sa lau Selusiya be waga yai sa awa sa lau Saipelesi Bonabonaluwana.

⁵Salamisi taonna yai sa mahano mate Yaubada wasana sa lauguguya'en Diusi edi aba oi'oigogo lumana yai. Tau sagusaguhidi Diyon Maleko ma'edi.⁴

⁶Bonabonaluwana mahudo'ina sa laufi ee-, Pafosi taonna yai mate, dogo hesa aya'ayahanna sa lobahi hesana Ba-Yesu.⁵ In Diusi dogana hesa. In moho, in peloweta bwalabwalana.

⁷Bonabonaluwa ni edi gawana hesana Segiyo Paulo, ena tau paisowa. Gawana mate dogo sibasibana. Ya fanuha bena Yaubada ena liba ya atahi, be Banabasi yo Saulo ya yogaidi sa laoma lisina.

⁸Tau aya'ayahan ni, (Giliki alinadi yai mate, hesana Elimasi) ya nuwa oi'i, be Gawana ena kawawananaha nuwana yai, ya fagogoma.** ⁹Habahim, Saulo, hesana hesa Paulo, Yaluwa Tabuna ya famohafu be ya ita'ita lau tau aya'ayahan lisina, na iyen,

¹⁰Um Diyabolo natuna yo laulau dudulai mahudo'idi adi waiyunu! Diyabolo ena bwalabwala hudo'i - hudo'i sa famohafum, be fuya ou'ouli, wa anpate bena Guyau ena laulau dudulaidi wa buidi, be bena bwalabwala! Haba wa fatautau e hige'e? ¹¹Guyau ena gigibwali haba ya talu ai hewam be matam haba sa tou, na fuya haisa ibege mairaha malana u ita.

Yo fede, Elimasi matana sa gafu, na ya leu ya sae, bena haba sai hesa ya abi ni-mai. ¹²Fuyana Gawana somo ya tubu ya ita mate, Guyau wasana lau fa'atana ya no'o'en, be ya kawawananaha.

Antiyoka, Pisidiya Nu'una yai.**Paisowa 13:13-52**

¹³Pafosi taonna yai Paulo ma afa haidana waga yai sa awa be sa lau Pelega taonna, Pamfiliya Nu'una yai. Amainiya Diyon Maleko ya lau afuledi na ya fuyo Yelusalem.

¹⁴Habahim Pelega sa lau afulen na sa aulaha boda sa lau Antiyoka, Pisidiya Nu'una yai. Sabatina yai sa luhulau Diusi edi aba oigogo yai be sa ta'ai.

¹⁵Mose ena Laugagayo yo peloweta edi uli'uli hahaisa sa fatilidi na mulina yai aba oigogo baba'isadi liba sa fata-mali lawen Paulo ma afa haidana lisidi, tiyen, "Haidamai, haba emi liba fa'adidili somo? 'E fanuha bena ema ami liba!"

¹⁶Paulo ya obiyo fahi, nimana yai fafa'ilala ya ginauli, na ya liba iyen,

Isalaela tataumiu yo ta'owawa mahudo'imiu salumadi Yaubada ami fafadebasae'en, au ata'atahima!

¹⁷Isalaela dodogadi yo ita eda Yaubada wahawahada ya fasinabodi yo Idipi yai fuyanna sa miya ta'owawa mate ya fatadadadi be sa talu fanafanatu.

Yaubada ena gigibwali yai Idipi yai ya foya fahidima, ¹⁸yo laulau somo sa miyamiya'en nu'u pitapitalina yai, in moho hola ya ita watanidi ee-, bolima 40.

¹⁹Kanana nu'una yai nu'u ou'oulidi faligigi luwaga ya faheyayadi, na

⁴13:5 Diyon Maleko mate Banabasi efana hesa. Au ita'ita lau peina 12:12, yo Kolosi 4:10

§13:6 Dogo hesa hesana "Yesu," na natuna hesana "Ba-Yesu." Aniyona mate, "Yesu natuna." In moho Yesu Keliso hige i nahi, be hige natuna.

**13:8 Na *Elimasi* hesana hesa mate "Ba-Yesu."

tanohidi ena dodoga ya feledi, ai'edi.^{††} ²⁰ Ginauli te sa tubu ya lau ee-, be bolima begana haba 450 mulina yai, Yaubada tau fafadudulai ya feledi ya lau wee-, Peloweta Samuwela ena fuya yai.^{‡‡} ²¹ Habahim dodoga Samuwela sa an'etai tiyen, “Bena ema kin.” Be Beniyamin ena sulu yai Kisi natuna Saulo ya feledi ya famala edi kin, bolima 40. ²² Yaubada Saulo ya abifahi mulina yai, Deiwidi ya fa'obiyo, enehedi. Yaubada Deiwidi te ya libaen, iyen,

“Dogana E gadolele mate, E lobahi.

In mate Desi natuna, Deiwidi.

Ginauli mahudo'ina E fanuha bena ya ginauli,

haba ya ginauli watan.”

²³ Yaubada ena liba fasunuma ya fawananaha doha ite, Deiwidi laulauwewena yai Yaubada mate tau fafamwahuli Yesu ya leyama Isalaela lebedi ²⁴ Hola hige Yesu ana paisowa i fatubu na Diyon Isalaela dodogadi mahudo'idi ya lauguguyaidi bena sa nuwabui yo sa babasito. ²⁵ Diyon ana paisowa ya fafa'ofi lawen na ya liba iyen,

“Ami sibai bena yau, sai?

Sai ami bagibagiyen mate hige yau.

Muligu yai ya laolaoma mate in ya laoma

yau hige ya lohohoho haba ana sendolo mahinadi ya tatafahidi.” (*Maleko 1:7*)

²⁶ Afa haidagu, Abelaham afa wahana yo ta'owawa dodogadi salumadi Yaubada ami fafadebasae! Mwahuli wasana te ha'a ya laoma

ita lisida. ²⁷ Yelusalem dodogadi ma'edi edi baba'isa somo peloweta edi uli'uli yai, mate hige Yesu ti ita lobahi. In moho edi lau fagilu lisina yai mate peloweta edi uli'uli Sabati fuya ou'ouli sa fatifatilidi wa, sa fawananaha. ²⁸ Hige mata hesa lohohohona ti lobahi, be haba Yesu ti wunui, in moho, Pailati sa an'etai, bena ya tutu fapatu. ²⁹ Fuyanna wasana mahudo'ina Buka Tabuna yai sa uli, sa ginauli watan ya ofi, mate aba tutu fapatuna yai sa taluhi fahi be sa bo'usai. (*Samsi 22:16 yo 17, Isaiya 53:5 53:8*)

³⁰ In moho pe'i yai Yaubada ya famwahuli fuyoi, ³¹ be lahai peidi ya taumahata lau safalumadi ma'ena Galili yai sa lau Yelusalem lisidi. Iti sa fatala libalibaen eda dodoga lisidi yai. (*Maleko 16:12*)

³²⁻³³ Wasa lohohohona 'e leyama lisimiu! Somo Yaubada ha'a ya liba fasunuma bena ya ginauli wahawahada lebedi yai, aho te, ita iti laulauwewedi lisida yai ya fawananaha, fuyana Yesu pe'i yai ya famwahuli.

Doha Samsi fafaluwagana yai sa uli tiyen,

“Um mate Natugu. Aho te, Yau E famala Tamam.” (*Samsi 2:7*)

³⁴ Wananaha pe'i yai Yaubada ya fa'obiyo fuyoi, ibege i molu, doha Buka Tabuna yai ha'a ya libaen, iyen,

“Libadi wananahadi yo fafatabudi falohohodi somo, Deiwidi E liba fasunuma'en, haba E felemiu.” (*Isaiya 55:3*)

^{††}13:19 Diutelonomi 7:1, Fuyana Guyau emi Yaubada ya lawemiu tanohi bena ami abi ai lisina, haba nu'u faligigi luwaga dodogadi ya falakodi ai nuwanuwamiu. Hesadi mate: Hiti, Giligasi, Amoli, Kanana, Pelisi, Hiwi, yo Diyebusi.

^{‡‡}13:20 Au ita'ita lau ite buka te lisidi: Diyesuwa, Diyadi yo 1 Samuwela, pa'ana bukadi yai te, beyabeyana dededi te sa ulidi.

³⁵ Gonogonowana doha lausoiso i hesa yai hinaga ya libaen, iyen, “Doga Fafatabuna ibege u ita afulen, i molu.” (*Samsi 16:10*)^{¶¶}

³⁶ Deiwidi ena fuya yai mate, Yaubada ena nuwatuhi Deiwidi ya ginauli watan. Habahim ya pe'i, be afa wahawahana edi aba toledi yai sa bo'usai, be tauna sa molu. ³⁷ In moho, Yaubada sai ya fa'obiyo fuyoi, hige i molu. In mate Yesu! ³⁸ Afa haidagu, E fanuha bena ami siba mate heyaya biya afulenna Yesu lebena yai, ha'a sa lauguguya'en lisimiu yai. ³⁹ Mose ena laugagayo hige gonowana heyaya yai i biya afulemiu. In moho, safalumadi Yesu sa kawawananaha'en, haba heyaya yai ya biya afulen. ⁴⁰ Au ita komakoman! Somo peloweta sa libaedi, ibe ti tubu ai lisimiu:

⁴¹ “Tau ala liulihwa'enna!

Haba ami no'o, in moho haba ami pe'i! Pa'ana emi ai fuya haba ginauli E ginaulidi.

Ibe sai emi ya liba, ibege au kawawananaha'en!” (*Habaka 1:5*)

⁴² Paulo yo Banabasi Diusi edi aba oigogo lumana bena haba sa lau afulen, na Diusi yo ta'owawa salumadi Yaubada sa fafadebasae'en, sa an'eta bodaidi, tiyen,

Sabati hesa au fuyoma, be ginaulidi te ema au dede fuyo.

⁴³ Oigogo ofina yai, Paulo yo Banabasi sa laulau na Diusi yo ta'owawa salumadi Diusi edi Yaubada sa kawawananaha'en, sa lau watanidi. Tataudi luwaga sa liba fa'adidilidi, tiyen,

Bena Yaubada ena an'ansoi ami laulawen.

⁴⁴ Sabati hesa yai begana haba taon dodogadi mahudo'idi sa fa'oigogoma, Guyau wasana sa atahi. ⁴⁵ Diusi dodoga baiwadi sa itadi mate sa nuwa ela'ela wananaha be Paulo ena liba sa an'eli dogodogoi yo sa liba fafaheyaya. ⁴⁶ In moho, Paulo yo Banabasi ma nuwa adidilidi, tiyen,

Wananahana bena Yaubada libana 'e faliba bwa'iyemiu, na umi Diusi dodogamiu libana te, ami waiyo'o'en. Na ami laulau fagilu fuyo'imiu. Logena mwahuli ota'ota fahina hige gonowana au abi be aho te 'e lau afulemiu na 'e lau ta'owawa lisidi.

⁴⁷ Doha ite Guyau ya fatalahada, “E fasinabomiu bena ami famala ta'owawa edi mala, be tano'ubu dodogadi mahudo'idi haba egu mwahuli ota'ota fahina sa abi.” (*Isaiya 49:6*)

⁴⁸ Ta'owawa sa atahiyen mate nuwadi sa amna be Guyau ena liba sa fa'atitien na safalumadi ya fasinabodi bena mwahuli ota'otafahina sa abi mate sa kawawananaha'en.

⁴⁹ Guyau ena liba ya tadada ya lau, nu'u mahudo'ina yai. ⁵⁰ In moho Diusi dodogadi mate, wawahin fafahe-sadi salumadi Yaubada sa fafadebasae yo taon baba'isadi sa eli fasifasinadi, na Paulo yo Banabasi sa liba fafaheyayadi yo edi nu'u yai sa lau we'aidi. ⁵¹ Diusi edi nuwa po'i debana yai, Paulo yo Banabasi ahedi afusadi sa oiluhiluhidi, na habahim sa lau Ikonium.^{§§} ⁵² Yesu tau famuli watanina, nuwadi sa kwade wananaha yo Yaluwa Tabuna ya famohafudi.

^{¶¶}13:35 *Dogana Fafatabuna* ya libalibaen itete, mate “Yesu.” Lausoiso te, Pita hinaga ya fapaisowa. Au ita'ita lau Paisowa 2:31-32

^{§§}13:51 Ahedi sa oiluhiluhidi aniyona mate, Antiyoka dodogadi Yaubada sa waiyo'o'en. Logena, Paulo yo Banabasi ibege giludi ti bahei.

Ikonium Nu'una yai

Paisowa 14:1-7

14 Laulauna ese'esegana ya tubu Ikonium nu'una yai. Amainiya Paulo yo Banabasi sa lau Diusi edi aba oigogo lumana yai be sa lauguguya. Edi libaliba yai nuwadi sa abidi be Diusi yo ta'owawa dodogadi boludi sa kawawananaha. ²In moho Diusi safalumadi Yesu hige ti fanuwa ti kawawananaha'en mate ta'owawa sa eli fasifasinadi be tau kawawananaha sa fawaiyunuwedi. ³Amainiya sa miya lofalofa be Guyau ena an'ansoi wasana sa libalibaen ma nuwa adidilidi. Wasana ena fafawananaha mate no'o yo fafa'lalala sa laulau ginauli ena gigibwali yai. ⁴Dodogadi taon yai mate sa daili luwagaidi; hahaisa Diusi edi tefa yai na haisa tau fa'ona wasawasa edi tefa yai.

⁵Habahim ta'owawa haisa yo Diusi haisa ma'edi edi baba'isa nuwadi sa fadosidi bena tau fa'ona wasawasa sa abi faheyayadi yo bena sa lau ume'e-huidi be haba sa pe'i. ⁶In moho fuyanna tau fa'ona wasawasa wa sa atahiyen, yo fede sa gela be sa lau Lisita yo Debi tefadi yai, Laikoniya Nu'una ganahewana yai yo nu'u hahaisa fadifadidi yai. ⁷Amainiya wasa loholohona sa lauguguya'en.

Lisita yo Debi Nu'una yai

Paisowa 14:8-20

⁸Lisita nu'una yai, taumoho hesa fuyanna tinana ya yosi, mate ya dabi, hige gonowana i laulau. ⁹Ya ta'ai, na Paulo ena liba ya ata'atahi. Paulo ya kino didi'i, be ena kawawananaha

gonowana ya faloholoho. ¹⁰Na ya liba la'ila'i, iyen,

Ai ahem, u obiyo dudulai!

Taumoho ni ya dago hasa, yo fede, ya fatubu ya laulau.*

¹¹Fuyanna Paulo somo ya ginauli dodoga sa ita, yo fede, Laikoniya alinadi yai sa halahalabo, tiyen,

Yaubada ha'a sa famala doha dodoga, be sa lidima lisimai yai!

¹²Banabasi hesana sa atahi: "Dusi," yo Paulo sa atahi "Hemesi," pa'ana Paulo mate edi tau libaliba.†

¹³Yaubada bwalabwala "Dusi," edi dubu aba famwaitona mate, taon ganamulina yai. Dusi ena tau antalasam edi mula hinodi yo bulumakau ya ledima eda'eda hafohafona yai, pa'ana in yo taon dodogadi sa fanuha bena edi antalasam tau fa'ona wasawasa sa ginauli lisidi yai. ¹⁴Paulo yo Banabasi somo dodoga haba sa ginauli sa atahiyen. Yo fede, adi luhuluhu sa pulitidi,‡ na sa lautafotafu lau be baiwa ati'atipuna yai, na sa halahalabo feliendi, tiyen, ¹⁵"Tatau, pa'ana somo be ami ginauli doha? Ai dodoga gaibu moho, doha umi! Wasa loholohona 'e leyama te, bena 'e falibamiu, be ginauli gaibu ni ami lau afuledi, na ami timuli bui, Yaubada Mwachumwahulina ami famuli watan. In galewa, tanohi, gabogabo, yo somo ou'ouli ganahewadi yai tau ginaulidi. ¹⁶Beyabeyana yai mate, nu'u mahudo'idi dodogadi ya ita afuledi, be edi nuwatuhu sa lau watanidi. ¹⁷Fuya ou'ouli ya fafamahata fuyoi mate, In Yaubada Wananahana. Logena, ginauli lolohodi ya fa'ita lobahimiu: galewa yai usa ya usa, mahula adi fuya yo kalahe ya felemiu, yo kwade nuwamiu ya fafamo-

*14:10 Au italau Tau Fa'ona Wasawasa adi Paisowa peina 3 hinaga.

†14:12 Giliki dodogadi edi nuwatuhu mate, yaubada hesa hesana "Dusi," in la'ila'ina edi yaubada boludi ganahewadi yai, yo "Hemesi" mate yaubada hudo'i, na in mate, Dusi ena tau libaliba.

‡14:14 Fuyanna edi luhuluhu sa pulitidi, aniyona mate nuwadi hige ti amna.

hafudi.” (*Maleko 4:26-29; Paisowa 17:30; Loma 2:14-16*)

¹⁸Lisita dodogadi libadi te sa atahiyen, in moho hige ti mode'edi, na sa dudu moho bena antalasam sa ginauli lebedi yai. Na Paulo yo Banabasi sa fuluga be sa gududi.

¹⁹Diusi haisa Antiyoka yo Ikonium nu'udi yai sa laoma, be dodoga nuwadi sa abidi. Paulo sa laulau ume'ehui, be sa felu kwakikwaki lawen, taon mulimulina yai. Edi nuwatuhu bena haga ha'a ya pe'i. ²⁰In moho, Tau kawawananaha Paulo sa obiyo fata'i'ili, mulina yai mate ya obiyo be ya luhu fuyo taon ganahe-wana. Bobonna, Banabasi ma'ena sa lau Debi.

Sa Fuyo Antiyoka, Siliya Nu'una yai

Paisowa 14:21-28

²¹Paulo yo Banabasi wasa loholohona sa wasawasa'en Debi nu'una yai, be dodoga boludi nuwadi sa abidi, na Yesu sa famuli watan. Habahim, sa fuyo Lisita yo Ikonium, be sa lau Antiyoka Pisidiya nu'una yai. ²²Tau kawawananaha nu'udi yai, nuwadi sa liba fa'adidilidi, be bena edi kawawananaha Yaubada lisina yai ya ota esegahi, na tiyen, “Pilipili hudo'i - hudo'i bena te fahoinadi, habahim, Yaubada ena Aba Ba'isa Nu'una haba te luhufi.” (*2 Kolinto 1:3-7*)

²³Tau kawawananaha pele hesa - hesa yai babada sa lau fa'obiyo. Sa lau'u'ula yo sa andabu, be babadadi ni Guyau sa kawawananaha'en mate, ena ita'ita wata ganahewana yai sa toledi.

²⁴Pisidiya nu'una sa lau afulen, habahim sa laoma Pamfiliya nu'una. ²⁵Amainiya wasa loholohona sa lauguguya'en Pelega nu'una yai. Habahim sa lau Ataliya. ²⁶Amainiya, waga yai sa gelu be sa fuyo Antiyoka, Siliya Nu'una yai, pa'ana adi paisowa ha'a sa fa'ofi. Nu'una yai ni, mate Paulo yo Banabasi ha'a sa fele afuledi

Yaubada ena ita'ita wata ganahewana yai. (*Paisowa 13:2-3*)

²⁷Fuyanna sa mahano fuyoma Antiyoka yai, mate tau kawawananaha sa fa'oigogodi. Somo Yaubada ya ginauli lisidi yai yo ta'owawa dodogadi nuwadi ya famahatadi be sa kawawananaha, edi sa liba. ²⁸Amainiya, Paulo yo Banabasi ma'edi Yesu tau famuli watanina sa miya fuya lolalofa.

Paulo ena Lauwasi Fafaluwagana

Paisowa 15:1 – 18:22

Paulo ena Lauwasi Fafaluwagana

Paisowa 15:1 - 18:22

Oigogo Yelusalem yai

Paisowa 15:1-21

15 Tatau haisa Diudeya yai sa laoma Antiyoka, be tau kawawananaha sa fa'atadi. Mose ena laugagayo yai sa uli, tiyen,

Yena mwagisamiu dududi 'wapidi hige totomodi, Yaubada hige gonowana i fofofahimiu.

²Tatau ni, ma'edi Paulo yo Banabasi lau fa'ata te sa faibayaho'en, yo fede, Paulo, Banabasi yo tau kawawananaha haisa sa fasinabodi, be sa hasai Yelusalem be tau fa'ona wasawasa, yo babada haisa amainiya lebedi yai, lau fa'atana te sa fati'oidi.

³Tau kawawananaha sa duidi sa lau, be Fonisiya yo Samaliya Nu'udi sa bayawaidi, na sidohana ta'owawa edi nuwanuwa bui, enehedi sa liba. Wasa te, kwade la'ila'i ya leyama tau kawawananaha lisidi. ⁴Sa mahano Yelusalem yai, tau kawawananaha, tau fa'ona wasawasa, yo babada sa lauto'iyedi, be ginauli mahudo'ina Yaubada lisidi yai ya ginauli, edi sa liba.

⁵Na tau kawawananaha haisa, iti Fale-siya dodogadi edi pele yai, sa mwaito be tiyen,

Ta'owawa bena mwagisadi dududi 'wapidi tomodi yo bena Mose ena laugagayo sa lau watan.

⁶Tau fa'ona wasawasa yo babada sa oigogo be fati'o te sa fadosidi. ⁷Sa fadosi fuya lolalofa, habahim, Pita ya mwaito, be ya dede, iyen,

Afa haidagu, ami sibai mate Yaubada, beyabeyana ha'a umi ganahewamiu yai yau ya fasinabogu, bena wasa lohohona te ta'owawa ai mo'agu sa atahiyen, be haba sa kawawananaha'en.[¶]

⁸Yaubada dogo mahudo'ina ena nuwatuhu ya sibai, be fuyanna Yaluwa Tabuna ya feledi mate ya fa'lita lobahidi, iti in enehena, doha ita. ⁹Iti yo ita gonogowada. Edi kawawananaha yai, nuwadi ya fa'a'adi. (*Paisowa 10:34; 1 Pita 1:22-23*)

¹⁰Aho te sidohana be Yaubada ami anpate waloloi? Manana ami fafabala. Mwahu, tau kawawananaha ami feledi te, hige gonowana afa wahada yo ita haba ta bahei! (*Paisowa 15:5; Matiu 11:29; 23:4*)

¹¹Hige'e! Guyau Yesu ena an'an-soi lisina yai te kawawananaha be ya fofofahida gonogowana doha iti. (*Loma 3:23-24*)

¹²Mahudo'idi sa famakano, be sa ata'atahi. Na Banabasi yo Paulo sidohana Yaubada ya fapaisowadi, be fafa'lalala yo no'o sa lau ginauli ta'owawa lisidi yai, wasana edi sa liba.

¹³Sa libaliba ofi mulina yai, Diyemsi iyen, (*Maleko 6:3*)[§]

Haidagu, au ata'atahima! ¹⁴Sidohana, Yaubada ta'owawa ya mod-

e'edi, be haisa ya abidi, enehena mate, Saimon ha'a ya falibada,

¹⁵Peloweta edi liba ya fawanana, doha Buka Tabuna yai sa uli, tiyen,

¹⁶"Ite ai mulina haba E fuyoma, be Deiwidi ena Palai Tabuna E fa'o-biyo fuyoi.

Ena heyahayaya haba E fadudulaidi, na haba E fa'adidili fuyoi.

¹⁷Be haba dodoga haisa, Guyau sa yo'oi, Logedidi, ta'owawa, safalumadi E yogaidi be iti, enehegu, (*Eimosi 9:11-12*)

¹⁸Doha ha'a beyabeyana, Guyau ya libaen."

¹⁹Diyemsi hinaga iyen,

Logena, nuwagu yai E fadosi mate, ta'owawa salumadi sa nuwabui, tabu ta famwahudi.

²⁰In moho, bena te uli'uli lau lebedi, be te falibadi mate, somo oitau lebedi yai sa antalasamedi, tabu ti anidi.

Tabu 'wasi'wasina ti anidi, yo suisui gadodi filifilisi hinaga tabu ti anidi. (*Aba Fatubu 9:4-6*)

Yo luma gwa'u hudo'i - hudo'i hige Yaubada ena laugagayo yai, tabu ti ginaulidi. (*Au'aulaha 20:14; Lewitikusi 18:6-20; Lewitikusi 20:10-21; Loma 1:24-27; 1 Tesaloniya 4:3; Paisowa 15:20 yo 29*)

²¹Pa'ana, beyabeyana ya laoma ee-, aho ite, mate Mose ena laugagayo sa fatifatili Sabati ou'ouli aba oi'oigogo lumadi yai yo taon hesa - hesa yai sa laulauguguya'en.

Ta'owawa Dodogadi edi Wasa sa Uli, be sa Fatamali

Paisowa 15:22-35

²²Habahim tau fa'ona wasawasa yo babada, ma'edi tau kawawananaha mahudo'idi, sa lau fadosi be dodoga ganahewadi yai sa fasinabodi, na sa

[¶]15:7 Bolima 10 ha'a sa ofi, na laulau te ya tubu Pita lisina yai (Paisowa peina 10)

[§]15:13 Diyemsi itete mate Yesu tasina.

fatamalidi sa lau Antiyoka ma'edi Paulo yo Banabasi. Yo fede, babada luwaga, Diudasi (hesana hesa mate Basaba) yo Sailasi sa fa'obiyodi, babada, ²³ be lisidi yai uli'uli sa fatamali:

Ai afa haidamiu,

Tau fa'ona wasawasa yo babada, ema lauto'i 'e fatamaliyawa, umi ta'owawa lisimiu yai, salumadi Antiyoka, Siliya Nu'una yai yo Silisiya yai tau miya.

²⁴ 'E atahiyen mate ganahewamiu yai dodoga haisa sa laowa, sa an'eli dogodogo'emiu, be nuwamiu sa famodedi. In moho, ai hige ai ehe'edi. (*Taitusi 1:10-11*)**

²⁵ Mahudo'imai nuwamai esega, be dodoga haisa 'e fasinabodi. Afa haidamai loholohodi, Banabasi yo Paulo, ma'edi 'e fatamalidi sa laowa lebemiu. ²⁶ Guyau Yesu Keliso debana yai, sa nuwa afuledi, heyaheyaya yai. (*Paisowa 13:50*)

²⁷ Logena, somo 'e uli'uli'i te, Diudasi yo Sailasi, mo'adi yai haba sa fawanana ai lisimiu. ²⁸ Yaluwa Tabuna lisina yai 'e nuwatuhi fadosi mate ya loholoho, yo ai hinaga, tabu bena laugagayo haisa ti famwahumiu. Ginaulidi moho te, ibodi, au lau watanidi:

²⁹ Somo, oitau lebedi yai sa antalasamedi, tabu au anidi; Tabu 'wasi'wasina au anidi yo suisui gadodi filifilisidi, hinaga tabu au anidi.

Yo luma gwa'u hudohudo'i hige Yaubada ena laugagayo yai, tabu au ginauli.^{††} (*Aba Fatubu 2:24*)

Yena ami lau watanidi, ibege heyaya au fahoina.

Aiyon.

³⁰ Wasa tau lawenina sa duidi be sa lidi Antiyoka. Amainiya tau kawawanana boludi sa fa'oigogodi, be uli'uli wa sa feledi. ³¹ Fuyanna edi liba fa'adidili, wasana sa fatili, nuwadi sa amna! ³² Diudasi yo Sailasi mate iti peloweta hinaga, be edi liba mahudo'ina yai dodoga sa liba fa'adidilidi. ³³ Amainiya sa miya ee-, habahim, haidadi sa fatamali fafuyodi ma nuwa loholohodi sa fuyo, safalumadi sa fatamalidi, lebedi. ³⁴ Na Sailasi nuwatuhi ya abi, be ya miya.^{‡‡}

³⁵ Paulo yo Banabasi sa miyamiya Antiyoka yai, be dodoga haisa ma'edi, Guyau libana te sa lau fa'ataen yo sa lauguguya'en.

Lauwasi Fafaluwagana 15:36 - 18:22

Paulo yo Banabasi sa Faibaiyaho.

Paisowa 15:36-41

³⁶ Lahai fisa mulidi yai, Paulo ya libalau Banabasi lisina, iyen,

Ta fuyo, taon hahaisa yai haidada ta kepaiddi, be somo yai Guyau libana eda aba lauguguya'enna, sidohana edi paipaisowa haga ta itadi.

³⁷ Banabasi ya fanuha bena Diyon Maleko ma'edi sa lau.^{¶¶} ³⁸ In moho,

**15:24 Buka hahaisa yai mate, lausoiso tefana te hige ti uli: "Umi bena mwagisamiu dududi 'wapidi totomodi yo laugagayo bena ami lawelawen."

††15:29 Taumoho yo waihin sa nahi, na yena sa eno bili mate, Yaubada ya kawaloholoho'edi. Aba Fatubu yai sa uli: "Logena, taumoho tamana yo tinana ya lau afuledi, ma lahuna sa miya, be sa famala esega."

‡‡15:34 Uli'uli haisa yai mate, lausoiso te hige ti uli.

¶¶15:37 Maleko mate Banabasi nubaina. Au italau, Kolosi 4:10 yo Paisowa 12:12 hinaga.

Paulo ya dudu wananaha be Diyon Maleko hige ma'edi ti lau, pa'ana Pam-filiya yai ya lau afuledi, be adi paisowa wa hige ma'edi ti lawen, be ti fa'ofi. ³⁹Sa faibayaho wananaha, yo fede, sa faitamo dailidi. Banabasi, Maleko ya foyahi, be waga yai sa lau Saipelesi Bonabonaluwana. ⁴⁰Paulo, Sailasi ya fasinabo, mulina yai tau kawawananaha sa fele afuledi Guyau ena ita'ita wata yai, habahim, sa lau. ⁴¹Edi lau yai Siliya yo Silisiya Nu'udi sa antaumanaidi, be tau kawawananaha amainiya nuwadi sa liba fa'adidilidi.

Timoti ma'ena Paulo yo Sailasi sa lau.

Paisowa 16: 1-5

16 Paulo ya laoma Debi, habahim ya lau Lisita nu'una yai. Amainiya mate, Yesu tau famuli watanina hesa hesana Timoti ya miyamiya. Tinana Diusi waihinina yo in tau kawawananaha hesa. In moho, tamana Giliki dogana. ²Afa haidana mahudo'idi Lisita yo Ikonium yai, Timoti sa kawaloholoho'en. ³Paulo ya fanuha bena Timoti ma'ena sa lau. Diusi nu'udi yai sa miyamiya sa sibai mate, Timoti tamana Giliki dogana, yo fede, mwagisana duduna 'wapina mate, Paulo ya tomofahi.^{§§} ⁴Sa lau taon hesa - hesa ganahewadi yai, be tau fa'ona wasawasa yo babada Yelusalem yai laugagayo somo ha'a sa libaedi, bena sa miya watanidi ni, tau kawawananaha, edi sa liba famahata. (Paisowa 15:28-29) ⁵Tau kawawananaha edi sunuma sa fa'adidilidi yo lahai esega - esega edi pele ya tadada be ya la'ila'i ya laulau.

**Paulo, Masedoniya
Dogana Tautauna ya ita.**

Paisowa 16:6-10

⁶Filigiya yo Galeisiya nu'udi mate, Paulo ma haidana, sa luhufidi, pa'ana Yaluwa Tabuna ya gududi, be ibege Guyau wasana ai Eisiya ti lauguguya'en. ⁷Sa laoma Misiya nu'una anadan yai, sa anpate bena Bitiniya Nu'una sa luhufi. In moho, Yesu Yaluwana ya nuhafidi.* ⁸Yo fede, Bitiniya sa bayawai moho, be sa lau Tolasi. ⁹Maihonana Paulo, Masedoniya taumohona tautauna ya ita.

(Paisowa 10:30)

Ya obi'obiyo, na ya an'an'eta lau Paulo lisina iyen,

U laoma Masedoniya be u saguhimai!

¹⁰Paulo tautau ni ya ita, mulina yai, feula na 'e abi nonoha, bena haba 'e lau Masedoniya. 'E siba mate, Yaubada ena yogaimai te, bena 'e lau, wasa lohohona 'e lauguguya'en ai lisidi.† (2 Kolinto 2:30)

Filipi Nu'una yai: Lidiya Dedena.

Paisowa 16:11-15

¹¹Tolasi nu'una yai 'e awa, be 'e boboyo 'e lau Samotase bonabonaluwana, na bobonna mate, 'e dohe 'e lau Neyapolisi taonna. ¹²Amainiya, 'e leu Filipi, Loma edi aba ba'isa nu'una hesa la'ila'i, Masedoniya Nu'una yai, be amainiya 'e miya lahai fisa. ¹³Sabati yai 'e lau ho'owa sadaina, taon ganamulina yai. Ema nuwatuhiu bena haga Diusi edi aba laulau'u'ula hesa amainiya. Be 'e ta'ai, na 'e fatubu 'e libalau wawahin

§§**16:3** Diusi edi laulau yai mate, sai tinana mate Diusi dogana in hinaga Isalaela wananahana, In moho, ibe in tamana Diusi dogana na tinana hige, in doha ta'owawa.

***16:7** Yesu Yaluwana aniyona mate: Yaluwa Tabuna.

†**16:10** Lausoiso yai te, mate Luka ma'edi, be apostolo adi paisowa bukana te, in tau ulina, logena "e" ya uli na hige "iti."

salumadi sa fa'oigogoma amainiya, lisidi. ¹⁴Tau ata'atahi esega ganahewadi yai hesana mate Lidiya. In Tayataila waihinina, yo Yaubada ya fafadebasae. Kaleko kapikapitadi[‡] maisa la'ila'idi ya une'une'edi. Guyau, waihinna nuwana ya taso'e be ya ata'atahi lau Paulo lisina.

¹⁵In yo ena luma tau miyaina sa babasito, mulina yai mate ya an'etaimai, iyen,

Yena ami nuwatuhui, Guyau Yesu
E kawawananaha'en mate au laoma
egu ai luma, au miya.

Yo fede, ya nuwa liumai be 'e famala ana taumana.

Filipi Nu'una yai Paulo yo Sailasi sa Falau Delidi

Paisowa 16:16-24

¹⁶Fuya ma esega, 'e lau aba lau'u'ula nu'una, na tau lau fayofayo waihinina hesa 'e failobahi. Yaluwa heyaheyayana ganahewana yai, be somo haba ya tubu ai matadi ya libalibaedi be moni la'ila'i ya ginauli ana tanutanuwaga, enehedi.[¶]

¹⁷Paulo ma'emai 'e laulau, na waihinna te ya lau watanimai, be ya yoga la'ila'i, iyen,

Dodoga te Hewa
Wananaha Yaubadana ena tau
lau fayofayo! Mwahuli wasana sa
laulauguguya'en lebemiu yai.

¹⁸Fuya ou'ouli doha ite ya ginagin-auli, ya laulau ee-, Paulo ya nuwa halahala yo fede, ya timuli bui, be ya libalau yaluwa heyaheyayana lisina, iyen,

Yesu Keliso hesana yai E falibam,
waihin ni u lau afulen!

Maihalana yai ni, ya lau afulen.

¹⁹Ana tanutanuwaga sa sibai mate, edi moni aba ginaginaulina eda'edana ha'a ya kwalugeluge.

Yo fede, Paulo yo Sailasi sa tohaidi, be sa feli lawedi maketi yai, baba'isa matadi yai sa fa'obiyodi. ²⁰Sa foya lawedi Loma edi tau fadadudulai lebedi, na tiyen,

Diusi dodogadi te, eda dodoga sa
eli fafisasinadi.

²¹Laulau haisa sa lau fa'ata'edi, mate, ita, Loma dodogada, te laugagayo'edi. Abi'abi te, hige gonowana ta abi watandi.

²²Yo fede, dodoga mahudo'idi Paulo yo Sailasi sa tulufidi, habahim, tau fadudulai sa liba be adi luhuluhi sa pwala fahidi, na mada yai sa talaiddi.

²³Sa tala fafaheyayadi, mulina yai, deli yai sa gudu buluhidi, be deli tau ita watanina sa faliba bena ya gudu komanidi. ²⁴Deli tau ita watanina sa fa'oiliba, be ya lawedi deli bilina ganahewana yai, Amainiya, ahedi sa tole lawedi timba luwaga ati'atipudi yai, be sa hafitidi.

Paulo yo Sailasi Deli yai sa So'e Fahidi

Paisowa 16:25-40

²⁵Nuwana doha maihona atipuna, Paulo yo Sailasi sa laulau'u'ula yo sa wanawana lau Yaubada lisina, na tau lau deli haisa mate, sa ata'atahi watanidi. ²⁶Ma'esega!

Mwanu'unu'u la'ila'i ya fatubu, be deli lumana ume'ehudi pa'a yai ya fadihodihodi. Yo fede, eda'eda mahudo'idi sa taso'e yo tau lau deli mahudo'idi ahedi senidi sa taufahi.

²⁷Deli tau ita watanina ya eno obiyo mate, deli eda'edadi ha'a sa taso'e, ya itadi. Ena nuwatuhu bena haga tau

[‡]16:14 "Pepolo" aniyona mate "kapikapitana."

[¶]16:16 Nu'u yai ni, dodogadi te, edi nuwatuhu mate, weso la'ila'i ganahewana yai, ena gigibwali ya fapaisowa be ya libaliba doha.

lau deli ha'a sa gela, be ena baineti ya solufahi, bena ya gwali fuyoi. ²⁸Na Paulo ya yoga la'ila'i, iyen,

Tabu ibom u faheyaya fuyoim! Ai mahudo'imai, ite!

²⁹Deli tau ita'ita watanina mala ya an'etai, na ya lautafo lau, be ya guli lidi Paulo yo Sailasi ahedi yai, ma tabutabubuna. ³⁰Habahim, ya foya lawedi ganamuli, be ya fati'oidi, iyen,

Baba'isa, somo haba E ginauli, be Guyau ya fofofahigu?

³¹Alinana sa bui, tiyen,

Guyau Yesu u kawawananaha'en, haba um yo em luma tau miyaina mahudo'idi ya fofofahimiu be ami mwahuli.

³²Habahim in yo dodoga haisa ena luma yai Guyau ena liba, sa falibadi. ³³I'ipana ati'atipuna yai ni, deli tau ita watanina ya lawedi, be adi omata ya kaisudi; habahim feula na, in yo ena luma tau miyaina mahudo'idi sa baba-sito. ³⁴Paulo yo Sailasi ya lawedi ena luma yai, be adi kalahe sa suwa. In yo ana boga mahudo'idi nuwadi sa amna, pa'ana Yaubada sa kawawananaha'en.

³⁵Hwalahwalalana, Loma edi Tau fafadudulai, pilisiman sa duidi sa lau, be deli tau ita watanina sa faliba, tiyen,

Tatau ni, u so'efahidi.

³⁶Yo fede, deli tau ita watanina Paulo ya faliba, iyen, "Tau fafadudulai liba sa fatamaliyama, bena um yo Sailasi E so'efahimiu. Matabahim, ma nuwa esegahimiu, au lau."

³⁷Paulo, pilisiman ya falibadi, iyen, Ai mate Loma dodogamai! Na hige ti falau fatalamai, in moho dodoga matadi yai sa talaimai be deli yai sa gudumai. Aho te, bena

simosimo yai sa so'efahimai? Hige gonowana! Iti bena sa laoma, be sa kamfahimai.

³⁸Habahim pilisiman, Paulo somo ya falibadi ni, tau fafadudulai edi sa liba. Fuyanna sa atahi, Paulo yo Sailasi iti Loma dodogadi mate, sa 'wasabu. ³⁹Yo fede, sa lau lebedi, be sa an'etaidi be edi heyahayaya sa nuwatuwu afuledi. Habahim sa foya lawedi ganamuli, na sa falibadi be duhu la'i sa lau afulen. ⁴⁰Paulo yo Sailasi deli sa lau afulen, be sa lau Lidiya ena luma. Amainiya, tau kawawananaha sa failobahidi yo nuwadi sa liba fa'adidilidi, habahim sa lau.

Paulo yo Sailasi, Tesalonika Nu'una yai

Paisowa 17:1-9

17 Paulo yo Sailasi sa lau Amfipoli yo Apoloniya duhu la'idi yai, be sa lau Tesalonika. Amainiya mate Diusi edi aba oi'oigogo lumana hesa. ²Paulo in ha'a ena kamani, ya lau Diusi edi aba oi'oigogo lumana. Sabati Lahaidi faihona dodoga ma afa haidadi Buka Tabuna libadi amainiya sa liba fane-ganegadi,[§] ³yo ya fawananaha bukana yai ni, mate Keliso bena ya ankamkamna yo ya mwahuli fuyo. Ya falibadi, iyen,

Yesu wasana E guguya'en lisimiu yai te, mate In Keliso yo In Fasin-
abo Dogana.

⁴Diusi hahaisa, yo wawahin fafah-esadi yo Giliki dodogadi safalumadi Yaubada sa fafadebasae nuwadi ya abidi, be in yo Sailasi ma afa haidadi sa laoma esega.

⁵In moho, Diusi dodogadi haisa sa nuwa ela'ela, yo fede, dodoga inono heyahayayadi maketi yai sa abi gogoidima, be ma'edi adi sana na taon dodogadi sa eli fasifasinadi, be

§17:2 Paisowa edi fuya yai mate, Buka Beyabeyadi moho sa fafapaisowadi, pa'ana Yali Falifalihuna Bukana hola hige ti uli.

doga hesa hesana Deisen ena luma sa tulufi. Paulo yo Sailasi sa yo'oidi, bena sa aule fakalamahanodima dodoga lisidi. ⁶Sa yo'o asahaidi, yo fede Deisen yo tau kawawananaha haisa sa solu kwakikwakidi be sa lawedi taon baba'isadi lisidi na sa sagasagali tiyen,

Dodogadi ni, pilipili sa laulau gin-auli nu'u mahudo'ina yai! Na aho ite, sa laoma amaite'i, laulauna hinaga doha.

⁷Deisen ya famiyadi ena luma yai na mahudo'idi mate Loma Nu'una edi Kin, Sisa, ena laugagayo sa mo'a peiyen, yo sa libaliba tiyen,

Kin hesa, mate hesana Yesu.

⁸Liba te sa atahi mate dodoga boludi yo taon babadadi sa fanuwa halahaladi. ⁹Babada wa sa liba be Deisen ma afa haidana sa sadidi, habahim sa biya afuledi.

Beleya Nu'una yai

Paisowa 17:10-15

¹⁰Ya i'ipa lau yo fede tau kawawananaha Paulo yo Sailasi sa duidi sa lau Beleya. Sa mahano lau, mate sa lau Diusi edi aba oi'oigogo lumana yai. ¹¹Beleya dodogadi nuwadi sa taso'e, hige doha Tesalonika dodogadi, pa'ana fuyanna yai ni liba sa atahi mate sa fanuha wananaha. Fuya ou'ouli Uli'uli Tabudi sa laulau fadosinidi, be haba sa siba mate, wananaha. ¹²Diusi boludi, Giliki wawahindi fafahesadi yo Giliki tataudi boludi, somo Paulo ya lauguguya'en, sa kawawananaha'en. ¹³In moho, Diusi dodogadi Tesalonika yai sa miyamiya, sa atahi mate Beleya nu'una yai, Paulo Yaubada ena liba ya lauguguya'en, be sa lau amainiya hinaga, be dodoga pwaludi sa eli fasifasinadi. ¹⁴Tau kawawananaha, Paulo sa dui lawen gelele, na

Sailasi yo Timoti sa miya Beleya yai. ¹⁵Amainiya, salumadi Paulo sa fatau saguwen, be sa lau Atensi. Habahim, Paulo ya fafalibadi, iyen,

Ami fuyo mate, Sailasi yo Timoti au falibadi, be feula ti laoma lisigu!

Paulo, Atensi Nu'una yai

Paisowa 17:16-34

¹⁶Paulo, Atensi nu'una yai Sailasi yo Timoti ya bagibagiyedi. Taonna ya ita mate oitau sa mohafu, be nuwana hige i lohohoho. ¹⁷Yo fede, Paulo ma afa haidana Diusi dodogadi yo Giliki dodogadi salumadi Yaubada tau 'wasa'wasabuwenna ena liba sa fafadosidi, ai aba oi'oigogo lumana yo fuya haisadi saluma ya lobahidi ai maketi mate hinaga maidana sa libaliba.

¹⁸Dodoga haisa, edi pele hesadi: Epikule yo Sitowiko, mate sibasiba tau lau fa'ataenna ma'edi Paulo sa faibayaho. Haisa sa fafati'o fuyo'idi, tiyen,

Doga ni, somo bena ya libaen?

Ena liba mate, kufana! **

Haisa tiyen,

Nuwana, ta'owawa edi yaubada hahaisa i libalibaedi.

Sa liba doha pa'ana Paulo mate, Yesu yo ena obiyo fuyo wasana lohohohona ya lauguguya'en. ¹⁹Paulo sa foya lawen, Alepagusi Piuna yai be amainiya edi oigogo ganahewana yai, sa faliba, tiyen,

Lau fa'ata fwaufwauna wa lau fa'ataen te, somo? 'E fanuha bena 'e siba. ²⁰Ginauli haisa wa libaedi mate 'e fakaudi be 'e fanuha bena aniyodi 'e sibaidi.

²¹(Atensi yo ta'owawa dodogadi amainiya sa gogogogo mate, ginauli fwaufwaudi moho, sa atahiyedi yo sa libalibaedi. Ginaulidi te, lebedi yai edi fuya sa pei na hige somo hesa lisina yai.)

**17:18 Alinadi yai tiyen, Doga ni doha atai'a hesa hesana "tau gagagali gaibu."

²²Habahim, Paulo ya obiyo be Alepagusi Konisela nuwanuwadi yai, iyen,

Umi Atensi dodogamiu! E itamiu mate ma nuwa ofifahimiu emi yaubada ami fadebasaedi, laulau hudohudo'i yai. ²³Emi nu'u E fafata'l'ili, na emi aba fafadebasae nu'udi E mainene komakomanidi, na aba antalasam hudo'i E ita, sa uli tiyen, "Yaubada Hesa Hige ta Sibai, Enehena."

Logena, somo ami fafadebasae, na hige au sibai mate, haba E falibamiu: ²⁴Yaubada, tanohi tau ginaulina yo ginauli mahudo'ina ganahewana yai ya ginaulidi, mate In Galewa yo Tano'ubu Guyauna. In mohohu, dubu dodoga nimadi yai sa ginaulidi mate, hige lisidi yai i gogogo. ²⁵Dodoga hige gonowana somo Yaubada enehena ti ginauli e ti felen pa'ana ibege i ku'u. In iyabona mwahuli, yawasi yo ginauli mahudo'ina, dodoga mahudo'idi ya feledi. ²⁶Doga esega debana yai,†† doga nene hesa - hesa ya ginaulidi, be tano'ubu mahudo'ina sa miyai. Edi lahai ya nonohai‡‡ yo edi tanohi sigasigadi ya toledi. (Aba Fatubu 2) ²⁷Yaubada ya ginauli doha ite, be haba dodoga sa yo'oi yo sa anpate adidili be gonowana haba ti lobahi. Pa'ana Yaubada hige eda'eda lofalofa yai, ita esega - esega sadaida yai. ²⁸Doha uli'uli hesa ya libaen iyen,

"In lisina yai te mwahumwahuli, te mwahiu yo te famala tau wananaha."

Doha hinaga lili tau laulau uli haisa sa uli tiyen,

"Ita hinaga laulauwewena."^{¶¶}

²⁹Logena, ibe ita Yaubada laulauwewena. Tabu Yaubada ta nuwatuhui bena In doha oitau dodoga edi sonoga yai sa ginauli: gole, siluba e ume'ehu yai. ³⁰Fuyanna dodoga Yaubada sa fakafakau mate, hige i fagiludi, Na aho te, iyebom,

"Dodoga mahudo'imiu nu'u ou'ouli yai te, bena ami nuwabui!"

(Paisowa 14:16; Loma 2:14-16)

³¹Yaubada lahai ha'a ya nonohai ai lisina haba ena Fasinabo Dogana tano'ubu mahudo'ina ya fakasa ma dudulaina. Yesu pe'i yai ya fa'obiyo fuyoi mate, in ena fawanana, dodoga mahudo'idi lebedi yai.

³²Fuyana mwahuli fuyo libana sa atahi mate, haisa sa liulihwa'en. Na haisa tiyen,

Ai 'e fanuha bena em liba ni 'e atahi fuyoi.

³³Yo fede pwaludi yai Paulo ya lau afuledi. ³⁴Tatau fisa sa famala Paulo tau famuli watanina yo Yesu sa kawawanana'ena. Ganahewadi yai mate: Daiyonisi, in mate Alepagusi dogana hesa la'ila'ina, yo hinaga waihin hesa hesana Damalisi, yo dodoga haisa.

Paulo Kolinto Nu'una yai

Paisowa 18:1-17

18 Muli yai, Paulo Atensi Nu'una ya lau afulen na ya lau Kolinto. ²Diusi dogana hesa amainiya ya lobahi hesana Akuila. Ena aba tubu mate Pontusi. Ma lahuna Pisila Itali nu'una yai sa laoma Kolinto. Pa'ana Sisa Kilaudiya ena laugagayo ya tole mate, Diusi dodogadi Itali duhu la'i Loma yai ainiya tabu ti miya, habahim ya lau beleleidi be sa

††17:26 Dogana mate Adam

‡‡17:26 Nuwana aniyona mate: hai'in, haibe'u, siuhwalo fuyadi, usa'usa fuyadi, e aniyona hesa dodoga edi boliman oulina.

¶¶17:28 Paulo lili ya fatifatili te mate, Giliki dogana hesana Epimenedesi bolima nuwana 550 b.c. yai ya uli.

lau. Yo fede Paulo ya lau ya kepaidi.
³Ya miya amainiya be ma afa haidana palai sa laulau bodi. Ya famala ena moni eda'edana gonogonowana doha iti.
⁴Sabati ou'ouli aba oi'oigogo ai lumana, sa oi'oiliba bena sidohana Diusi yo Giliki ya nuwa oidi.

⁵Fuyana Sailasi yo Timoti Masedoniya yai sa laoma, Paulo ena fuya ya pei laulauguguya yai, yo ya liba faneganega Diusi dodogadi lisidi yai mate: Yesu in Keliso.^{§§} ⁶Fuyanna Diusi dodogadi Paulo sa so'a fapito yo sa liba fafaheyaya, yo fede ena leli afusadi ya oi luhiluhidi, be ya fa'ita lobahidi mate iti hige Yaubada nuwana ti faloholoho. Ya falibadi, iyen,

Yena ami gege, tabu au fagilugu!

Aho te, haba E lau ta'owawa lisidi.

⁷Faibayaho te debana yai, Paulo ya lau afuledi. Na ya dohe lau ta'owawa dogana hesana Titusi Dasitusi ena luma. In Yaubada tau taba ohuina hesa. Ena luma mate aba oi'oigogo lumana sadaina yai. ⁸Diusi tau foyahidi hesana Kelisipusi yo ena luma tau miyaina mahudo'idi, Guyau sa kawawananaha'en, yo Kolinto taonna dodoga peidi, wasa sa atahiyen, be sa kawawananaha na sa babasito.

⁹I'ipa hesa tautau yai Guyau, Paulo ya faliba, iyebom,

Tabu u 'wasabu! U fafalibadi! U kulu bonoi moho! ¹⁰Yau ma'em! Ibege sai i faheyayam. Pa'ana taon yai te, egu dodoga sa ouli.

¹¹Be yo fede Paulo amainiya ya miya ee-, bolima esega nawalahi faligigi esega. Na Yaubada ena liba yai dodoga ya fafatalahadi.

¹²Loma babadadi, Galiyo sa fa'obiyo be Akaiya Nu'una edi Gawana.* Ena fuya yai Diusi sa fa'oigogo be Paulo sa tohai na sa lawen aba lau fatala yai.

¹³Sa liba, tiyen,

Taumoho te, ema laugagayo ya utusi be dodoga ya fa'ata ponolidi, be hige fadebasae dudulaina ti ginauli Yaubada lisina yai.

¹⁴Paulo bena haba ya libafahi, na yo fede, Galiyo, Diusi ya falibadi, iyen, "Ibe wananaha, heyaheyaya kiukiu e la'ila'i ya ginaginali, haba emi liba E atahi watan. ¹⁵Na yena ibe umi Diusi emi hesa atahi, liba yo laugagayo lisidi yai; ami famo'a oi'oi, mate ibomiu au fadudulai. Yau ibege ya fahawasimiu!"

¹⁶Yo fede, aba lau fatala lumana yai ya duidi, be sa lau ganamuli. ¹⁷Habahim, Diusi edi aba oi'oigogo tau laulau kulukuluwenna hesana Sositenesi, Giliki dodogadi sa tohai,[†] be aba lau fatala hafohafona yai sa talai. In moho, Galiyo hige i mode.

Sa Fuyo Antiyoka Siliya Nu'una yai

Paisowa 18:18-23

¹⁸Paulo begana ya miya maidana tau kawawananaha Kolinto yai. Bena ya lau Siliya Nu'una. Yo fede ya lau afuledi, na maidana Pisila yo Akuila sa lau Sensiliya. Hola hige ti au'aulaha, na Paulo hola kuluna sa holi pa'ana ena angwala ya ginauli. ¹⁹Fuyanna sa mahano Efeso yai, amainiya Paulo, Pisila yo Akuila ya lau afuledi. Na in ya lau Diusi edi aba oi'oigogo lumana yai be ma afa haidana sa laulau fadosi.

²⁰Dodoga sa an'etai bena hola begana ya miya lisidi yai, na hige i tau'ulu.

²¹Ya lauto'iyedi na iyen,

§§18:5 Giliki yo Hebelu alinadi yai *Keliso* aniyona mate "Yaubada ena fasinabo dogana."

*18:12 Loma edi gabaman yai sa uli, mate bolimanna te: 50 e 51 a.d. Akaiya Nu'una hesana hesa mate Giliki Nu'una.

†18:17 Uli'uli te ya libaen "Giliki dodogadi" Sositenesi sa tohai, na buka haisa hige'le.

Yena Yaubada ena nuwatuhu yai,
haba E fuyoma E itamiu.
Habahim Efeso yai waga yai ya awa.

**Paulo ena Lauwasi
Fafaluwagana ya Ofi**

Paisowa 18:22-23

²² Sesaliya yai ya mahano. Habahim ya lau tau kawawananaha Yelusalem yai, ya lauto'iyedi. Amainiya ya fuyo Antiyoka, Siliya Nu'una yai.[‡] ²³ Lahai fisa ma'edi sa miya Antiyoka yai. Mulina yai, ya aulaha ya lau nu'u hesa - hesa Galeisiya yo Filigiya Nu'udi ganahewadi yai, be Yesu tau famuli watanina ou'oulidi nuwadi ya liba fa'adilidi.

Apolosi, Efeso yo Kolinto Nu'udi yai

Paisowa 18:24-28

²⁴ Fuyanna yai ni, Diusi dogana hesa hesana Apolosi ya laoma Efeso. In mate tau liba sonoga hesa yo Uli'uli Tabudi ya siba wananaha. Dogana mate Alesandiyu Duhu La'i yai sa yosi.[¶] ²⁵ “Guyau ena Eda'eda” mate, dodoga Apolosi sa fatalaha, be ma nuwa adidilina Yesu wasana dudulai yai, ya lau fa'ataen. In moho Diyon ena babasito moho ya sibai.[§] ²⁶ Ya fatubu ya libaliba ma nuwa adidilina Diusi aba oi'oigogo lumana yai. Fuyanna Pisila yo Akuila wasana sa atahiyen mate Apolosi sa foya lawen edi luma be “Yaubada ena Eda'eda” sa faliba faneganega lisina yai. ²⁷ Apolosi ya fanuha bena ya lau Akaiya Nu'una.^{**} Yo fede tau kawawananaha Efeso yai, nuwana sa liba fa'adidili, yo leta sa uli lawen afa haidadi lisidi Akaiya yai. Leta yai sa falibadi bena ainiya haba sa failobahi. Ena fuya mahano yai,

tau kawawananaha salumadi Yaubada ena ainuya ya feledi mate Apolosi ena sagu la'ila'i lisidi yai. ²⁸ Dodoga matadi yai, ya liba adidili, be Diusi edi liba ya liba golugoludi yo Uli'uli Tabuna yai ya fawananaha mate Yesu in Fasinabo Dogana, Keliso.

Paulo Efeso Nu'una yai

Paisowa 19:1-10

19 Apolosi hola ma miyamiyana Kolinto Taonna yai. Na Paulo Eisiya Nu'una ganahewana yai ya lau fote leu Efeso taonna. Amainiya tau famuli watanina haisa ya failobahidi, ² be ya fati'oidi, iyen,

Fuyanna ami kawawananaha mate, Yaluwa Tabuna ami abi, e hola?

Alinana sa bui, tiyen,

Hige'e! Yaluwa Tabuna mate somo? Hige wasana ai sibai.

³ Paulo ya fati'oidi iyen,

Babasito somo - somohena ami abi?

Alinana sa bui tiyen,

Diyon ena babasito.

⁴ Paulo iyen,

Diyon ena babasito mate tau nuwabui, enehedi. Habahim Diyon, Isalaela dodogadi ya falibadi mate mulina yai, doga tau laoma ni bena sa kawawananaha'en - mate Yesu ai lisina.

⁵ Wasa te sa atahiyen, yo fede Guyau Yesu hesana yai sa babasito. ⁶ Paulo nimana ya tole lawen lisidi, yo fede Yaluwa Tabuna ya laoma lebedi. Alina hesa - hesa yai sa libaliba yo nuwatuhu somo Yaluwa ya feledi sa libalibaedi.

[‡]18:22 Buka haisa yai sa uli “Paulo ya lau Yelusalem,” na buka haisa yai hige'e.

[¶]18:24 Alesandiyu Taonna mate Idipi nu'una ganahewana yai. Amainiya Diusi yo ta'owawa dodogadi hinaga mate sonoga yo sibasiba hudohudo'i sa an'anpateidi.

[§]18:25 Maleko 1:4 yai, iyen, “Au nuwabui na au babasito. Haba emi heyaheyaya ni Yaubada ya nuwa afuledi.”

^{**}18:27 Akaiya Nu'una hesa mate Giliki dodogadi edi Nu'u wananahana

⁷Tatau oulina doha safuhudohudo'i luwaga.

⁸Paulo ya lau Diusi edi aba oi'oigogo lumana yai be amainiya nawalahi faihona ma nuwa adidilina dodoga ma'ena sa libaliba. Nuwadi bena sidohana ya abidi be sa laoma Yaubada lisina ya famala edi ba'isa. ⁹In moho, haisa sa nuwa po'i be ena liba hige ti lau watan yo "Guyau ena Eda'eda Fafamuli Watanina"^{††} sa liba faheyaya dodoga matadi yai.

Yo fede, Paulo ya lau afuledi na tau kawawananaha ma afa haidana sa lau be dogo hesa hesana Tailanusi ena aba lau fa'ata lumana yai, ya lau fa'ata lahai esega - esega yai. ¹⁰Lau fa'ata ni sa laulawen ee-, boliman luwaga be Diusi yo Giliki salumadi Eisiya nu'una yai sa miyamiya mate Yaubada ena liba sa atahiyen.

Sekewa Afa Nanatuna Faligigi Luwaga

Paisowa 19:11-20

¹¹Yaubada Paulo ya fapaisowa be no'o sa di'o wananaha, ya lau ginauli, ¹²be yena muyahasa aba sausau e li'o dala Paulo tauna sa eli'ina na sa lawedi tau asi'asiyebo sa fa'eli'inadi haba sa loholoho yo yaluwa heyahayayadi sa lau afuledi. ¹³Diusi haisa fuya ou'ouli sa lau sa ada'adau be yaluwa heyahayayadi sa liba duidi mate hinaga sa anpate bena yaluwa heyahayayadi sa liba duidi Guyau Yesu hesana yai. Yo fede yaluyaluwa ni sa falibadi tiyen,

Yesu hesana Paulo ya fapaisowa be ya lauguguya mate hesana yai, au kalamahano!

¹⁴Diusi edi tau antalasam ba'isana hudo'i hesana Sekewa nanatuna tatau faligigi luwaga laulau ni sa ginaginali.

¹⁵Fuya hesa yaluwa heyahayayana hudo'i alinadi ya bui iyen,

Yesu yo Paulo hinaga E sibaidi. Na umi safaluma?

¹⁶Yo fede dogo yaluwa heyahayayana lisina yai ni ya tulufidi be ya lei hafihafitidi. Ya antalainidi, be ma tau afa'afadi yo ma oma'omatadi ena luma sa gela afulen. ¹⁷Wasa te Diusi yo Giliki, Efeso yai sa miyamiya, sa atahiyen mate mahudo'idi 'wasabu ya famohafudi be Guyau Yesu hesana sa fa'atitiyen.

¹⁸Habahim tau kawawananaha peidi sa laoma Paulo lisina yai be edi heyahayaya sa liba famahatadi.

¹⁹Tau aya'ayahan yo tau kalakalawan hahaisa edi ginauli bukadi sa abi gogondima, be sa gabu goludi dodoga matadi yai. Bukadi maisadi sa pei gogondi, mate, la'ina doha siluba pi'adi 50 tausan.^{‡‡} ²⁰Laulaudi te lisidi yai, Guyau ena liba ya tadada heyahayaya, ma gigibwalina.

Faibaiyaho ya Tubu Efeso yai

Paisowa 19:21-41

²¹Efeso yai somo sa tubu na mulidi yai, Paulo ena nuwatuha bena ya lau Yelusalem. Na hola ya bwa'i ya lau Masedoniya yo Akaiya Nu'udi yai, na ai mulina, haba ya lau Yelusalem. Yo iyen,

Ainiya, habahim E lau Loma E antaumanaidi.

²²Tau saguhina luwaga, Timoti yo Elasetusi ya fatamalidi, sa lau Masedoniya na in Eisiya nu'una yai ya miya begana.^{¶¶}

^{††}19:9 Safaluma Yesu sa kawawananaha'en mate, sa libaedi, tiyen, "Iti 'Guyau ena Eda'eda' dodogadi."

^{‡‡}19:19 Lahai esega paisowana maisana gonogonowana doha siluba esega, na 50,000 "drachma" siluba pi'adi maisana aho te mate miliyon fisa.

^{¶¶}19:22 Tau sibasiba haisa, edi nuwatuha bena haga Paulo Efeso Taonna yai (Eisiya Nu'una yai) moho ya miyamiya. Hige i fafatau wasa nu'u hahaisa yai.

²³Fuyanna yai, faibayaho la'ila'i ya tubu mate, "Guyau ena Eda'eda" debana yai.^{§§} ²⁴Siluba tau laulau ginauli hesana Dimetiyusi, yaubada bwalabwala waihinina hesana Atemesi,* aba fafadebasaena dubuna tautauna mate lumadi kikuluka siluba yai ya ginaulidi be lisidi yai tau paisowa sa une'uneidi be maisadi, moni la'ila'idi sa abi'abinidi. ²⁵Yo fede, maidadi salumadi nima paisowa hudohudo'idi lisidi yai doha iti adi paisowa ya yoga gogondi sa laoma be ya falibadi iyen,

Tatau! Paisowa yai te, ami sibai mate eda moni eda aba lobahina.

²⁶Dodoga boludi Efeso yo Eisiya Nu'una yai, Paulo ya nuwa oidi be ya foya ponolidi mate ha'a ami itadi yo ami atahiyedi, yo ya liba, iyen, "Dodoga nimadi yai yaubada sa laulau ginauli, hige yaubada wananahadi."

²⁷Heyaya amainiya! Hige moni eda aba ginaulina moho Paulo i liba faheyaya. Yo hinaga yaubada waiwaihinna, Atemesi, aho te, sa fadebasae Eisiya nu'una mahudo'ina yo tano'ubu mahudo'ina yai, ibege ena dubu ti fa'atitiyen yo ena gigibwali haba ya gogoma.

²⁸Baiwa liba te sa atahiyen yo fede sa gafu pou be sa halahalabo tiyen,

"Efeso dodogada! Eda yaubada, Atemesi ya hasai wananaha!" Na ti yoga boda, "Efeso dodogada! Eda yaubada, Atemesi ya hasai wananaha!"

²⁹Taon dodogadi, bobohalahala ya la'i wananaha be Masedoniya dodogadi

luwaga, Geiyesi yo Alisitaku, iti Paulo afa haidana, sa solu we'awe'a lawedi aba oigogo la'ila'ina yai. ³⁰Paulo ya fanuha bena ya lau baiwa matadi yai ya libaliba, na tau kawawananaha sa laugagayo'en. ³¹Eisiya babadadi haisa, Paulo afa haidana, hinaga liba sa fatamali. Sa an'etai bena tabu i lau aba fafa'oigogo la'ila'i yai. ³²Dodoga sa fa'oigogoma mate, nuwadi sa ponopono; haisa ginauli hesa sa halahalabo'en, na haisa somo hesa. Somo ana halulu sa lau niya mate, dodoga boludi hige ti sibai.

³³Diusi dodogadi sa andudu bala-bala be Alesandiya sa lawen baiwa nuwanuwadi yai. Na haisa baiwa ganahewana yai, sa yoga lau lisina, sa fatalaha bena somo ya laulau te ya liba famahata.

Habahim, Alesandiya nimana ya lau hitin bena gagali sa fatautau be haba ya falibadi mate somo ya laulau te, hige Diusi dodogadi adi gilul. ³⁴Fuyanna sa nuwatuhi lobahi in Diusi dogana mate mahudo'idi sa halahalabo gogo tiyen,

Efeso dodogada! Eda yaubada, Atemesi ya hasai wananaha!

Doha mate sa laulau bodai ee-, awa luwaga sa ofi.

³⁵Efeso edi taon kalakina, ya lau biliyedi be gagali sa fatautau. Na iyen,

Efeso taonna tataumiu!

Doga mahudo'ina tano'ubu

yai sa sibai mate Atemesi ena

dubu yo ume'ehu fafatabuna

galewa yai ya be'uma, ita te

ita'ita watanidi.† ³⁶Mahudo'imi

mate ami sibai mate ginaulidi

te, wananaha. Au famakano!

§§19:23 Paulo ena fuya yai, Keliso ena tau famuli watanidi hesana sa tole "Guyau ena Eda'eda" e "Guyau ena Laulau" tau lau watanidi.

*19:24 Yaubada bwalabwala te, hesana luwaga. Hesa mate Loma edi hesa: "Daiyana," na Giliki edi hesa: "Atemesi."

†19:35 Ume'ehu ya be'uma te, ita'itana nuwana doha oitau. Ginauli te, galewa yai sa be'ube'u, hesadi kwatukwatu lulu.

Tabu au nuwa feula! ³⁷Tatau ami foyahidima amaite'i mate hige eda dubu yai ti angafu, e eda yaubada waiwaihinna ti liba fafaheyaya. ³⁸Aba lau fatala so'eso'edi, yo tau fadadudulai sa miyamiya, be ibe Dimetiyusi yo falena tau paisowa edi fatala pili sai hesa lisina yai, gonowana sa fadudulai. ³⁹Yena liba haisa sa ota'ota, mate hinaga ai aba lau fatala haba sa fadudulaidi. ⁴⁰Somo aho te ya tubu, mate hige aniyona. Yena ami bobohalahala, ai halana haba sa fagilumiu be sa falau fatalamiu. Haba somo ami libaen?

⁴¹Ya libaliba ofi, mulina yai, oigogo ya gudu.

Sa Lau Masedoniya yo Giliki Nu'udi

Paisowa 20:1-6

20 Bobohalahala ya ofi na habahim Paulo liba ya fatamali lawen Guyau tau famuli watanina lisidi be sa laoma lebena. Ena liba fa'adidili ya libaen lebedi yai, habahim ya lau aiyoniyedi na ya aulaha ya lau Masedoniya. ²Ena aba lau yai nu'udi ya bayawaidi ni mate liba fa'adidili boludi dodoga edi ya liba, habahim ya mahano lau Giliki Nu'una yai. ³Amainiya ya miya nawalahi faihona. Hanahanau haba ya lau Siliya, na ya siba mate Diusi nuwatuhu heyahayayana sa oi'oilibaen bena sa ginauli ai lisina, yo fede, nuwana ya bui be ya fuyo Masedoniya.

⁴Timoti,

Pilusi natuna Sopata, Beleya dogana, Alisitaku yo Sekundu, Tesalonika dodogadi,

Gaiyu, Debi dogana, Tisiku yo Tofimu, Eisiya dodogadi. Dodoga te ma'edi Paulo sa lau.

⁵Waga yai sa bwa'i sa lau Tolasi be amainiya yau yo Paulo sa bagibagiye-mai. ⁶Na tataumai luwaga 'e lau fote 'e lau Filipi nu'una. Fwalawa Fafayisti Gesana Mata'asina mulina yai, waga hudo'i yai 'e awa, 'e lau ee-, lahai faligigi mulina yai 'e mahano Tolasi Nu'una yai be tau bwa'i maidamai 'e fa'oi-gogo esegahimai. Amainiya e miya lahai faligigi luwaga.

Paulo Ena Antaumana

Ofi'ofina Tolasi yai

Paisowa 20:7-12

⁷Lahai bwa'ibwa'ina wiki ganahe-wana yai 'e falau esegahimai bena 'e an'angogo. Paulo dodoga ya fafalibadi ee-, i'ipa atipuna pa'ana bobonna haba ya lau afuledi. ⁸Ema aba oi'oigogo bilina, hewa yai mate lampa boludi amainiya. ⁹Hewali hesa hesana Yutikasi mate bilitun yai ya ta'ata'ai. Paulo ena libaliba ya lofa ee-, hewali te matana ya eno'eno. Ya eno tau 'wafu'wafu yo fede luma hitina fafa faihonana yai ya eno be'u be ya lidi tanohi yai. Sa abi hitin mate pe'ipe'ina. ¹⁰Paulo ya lidi, ya hoba tawan be ya laba. Na ya falibadi iyen,

Tabu au mode, ma mwahumwahulina!

¹¹Habahim ya finahe fuyo hewa be fwalawa ya ifi, be sa an. Ya libaliba ee-, maihala ya kepama na mulina yai ya lau afuledi. ¹²Dodoga ma nuwa lohohodi hewali te ma mwahumwahulina sa lawen luma.

³20:2 Giliki Nu'una hesana hesa mate Akaiya Nu'una.

⁴20:5 Buka te tau ulina, Luka, amaite'i Pele te ya failobahi fuyoi. Logena, iye "‘e" yo "ai" yo "ma'egu" yo "ma'emai."

Tolasi yai sa Lau Miletu

Paisowa 20:13-16

¹³E bwa'i 'e lau waga, be 'e awa 'e lau Asosi. Ainiya haba Paulo ya awa, pa'ana in ya falibamai mate ya lau fote. ¹⁴Asosi yai 'e failobahi fuyo be waga yai ma'ema'i 'e lau Mitilene. ¹⁵Bobonna 'e awa boda ee-, 'e mahano Kiyosi bonabonaluwana. Bobonna 'e dohe Samosi bonabonaluwana, na lahai fafaihonana yai 'e mahano lau Miletu taonna. ¹⁶Paulo ena nuwatuhiu bena Efeso 'e bayawai, tabu maihala ai pei ai Eisiya Nu'una. Ibe sidohana na yena gonowana ai Pentekosi lahaina 'e mahano Yelusalem.

Paulo, Efeso Babadadi ya Lauto'iyedi

Paisowa 20:17-38

¹⁷Miletu nu'una yai, Paulo liba ya fa-tamali lawen Efeso dubu tanutanuwagadi lebedi bena sa laoma sa failobahi. ¹⁸Sa mahano ya falibadi iyen,

Fuya ou'ouli yau ma'emiu na egu miyamiya ha'a ami sibai. Lahai bwa'ibwa'ina E mahanoma Eisiya Nu'una yai, ya laoma ee-, aho te. ¹⁹Diusi edi nuwatuhiu heyaheyayadi lebegu yai ya famala egu pilipili, In moho, E nuwa lidilidi yo ma matasulugu Guyau ena paisowa E ginaulidi. ²⁰Ginaulidi somo E laulauguguya'edi, aba saguhimiu mate E lau fa'ataen luma hesa - hesa yai. Hige la'i ya nuhafi. ²¹Diusi yo Giliki dodogadi E liba fanuwa tagudi, bena sa nuwa bui Yaubada ai lisina yo Yesu eda Guyau bena sa kawawananaha'en. ²²Yaluwa Tabuna ena dudu yai, aho te E lau Yelusalem. Somo haba ainiya ya tubu lisigu yai, hige ya sibai. ²³Taon mahudo'idi yai, Yaluwa Tabuna ya liba fanuwa tagudu

mate deli, pilipili yo heyaheyaya sa bagibagiyegu. ²⁴Yau hige ya mode wananaha lisigu yai. Ibe moho failako te E fa'ofi yo Guyau Yesu paisowa ya felegu mate bena Yaubada ena ainauya, wasana lohlohona, liba famahatana hinaga bena E fa'ofi. (*2 Timoti 4:7*)

²⁵E laulau asi'asi, Yaubada ena Aba Ba'isa Nu'una E laulauguguya'en lisimiu yai. Aho te E sibai, ibege au ita fuyo'igu. ²⁶Lisina yai aho ite, E liba famahata lisimiu yai mate, yena sai la'i ya fuyo mulina, ena heyaheyaya giluna ibege ya bahei. ²⁷Pa'ana Yaubada ena nuwatuhiu mahudo'idi mate E fafalibamiu, hige ya nuhafidi. ²⁸Be ibomiu au ita watan fuyo'imiu, yo safalumadi mahudo'idi Yaluwa Tabuna nimamiu yai ya tole afuledi hinaga au ita watanidi. Iti logedi, Yaubada ena dubu dodogadi, Natuna 'wasinana yai ya unedi. ²⁹Egu siba gonowana mate yena E lau afulemiu, 'wayo'wayowa an'annalidi haba sa laoma ganahewamiu yai, be sipi sa fadabalaladi. ³⁰Dodoga haisa ganahewamiu yai, liba dudulaidi haba sa fakampiledi, be bwalabwala. Bena haba Guyau tau famuli watanna haisa sa foya hudo'iyedi. ³¹Au ita komakoman, yo au nuwatuhiu! Ma matasulugu, i'ipa yo lahai, bolima faihona liba fanuwa tagu lisimiu yai hige ya fatautau.

³²Be aho te, E tole afulemiu Yaubada lisina yai. Ena ainauya ya duwai libana au nuwatuhiu! Gonowana ya fa'adidilimiu, be dodogadi fafagabidi mahudo'idi ma'edi haba ainauya ami abidi, ai'emiu. ³³Hige sai la'i ena siluba,

gole o leli ginaulidi ya fanuhadi.
(*Au'aulaha 20:17*)

³⁴Umi ha'a ami siba mate nimagu luwaga E fapaisowadi be yau yo haidagu ema fanufanuha E ginaulidi. (*Paisowa 18:3 yo 2 Tesaloniya 3:10*)

³⁵Abi'abi mahudo'ina ha'a E fa'itamiu. Bena te paisowa adidili be tau belubelu te saguhidi. Yesu Keliso alinana doha ite,

Wa ansoi mate kwadena ya la'i, na sa felem mate kwadena ya kiu. (*Au ita'ita lau Matiu 5:3-12*)

Libadi te bena nuwamiu yai sa ota esegahidi.

³⁶Paulo ya libaliba ofi, sa tuli bono gogo be ya lau'u'ula.

³⁷Mahudo'idi sa fagado bainewa'en, sa falafu yo sa tan. ³⁸Nuwadi sa heyaya wananaha, pa'ana iye,

Ibege au ita fuyo'igu.

Yo fede, sa lau watan be ma'edi sa lau waga.

Paulo ya Lau Yelusalem

Paisowa 21:1-16

21 'E lau aiyoniyedi ma nuwa heyayamai, na 'e lau afuledi. Waga yai 'e awa be 'e dudulai, 'e lau Kosi. Bobonna Lodesi bonabonaluwana 'e mahano be amainiya 'e lau Patala. ²Waga hesa 'e lobahi ya laulau Fonisiya, yo fede, amainiya 'e awa 'e lau. ³'E lau ee-, Saipelesi bonabonaluwana tefa seuseulimai yai 'e ita. Amainiya 'e dudulai 'e lau Siliya Nu'una. Waga ana husahusa Taila taonna yai haba sa lau fapesa, be Amainiya 'e tulube'u, ⁴na 'e lau Yesu tau famuli watanina

haisa 'e yo'oyo'oidi ee-, 'e lobahidi be ma afa haidamai 'e miya lahai faligigi luwaga. Yaluwa Tabuna ena gigibwali yai Paulo sa faliba, tabu i lau Yelusalem. ⁵Ema fuya awa lahaina yai, dubu dodogadi mahudo'idi, ma afa lalahudi yo nanatudi, sa lau watanimai 'e lau taon ganamulina. 'E lau gelegele yai be amainiya 'e tuli bono, na 'e lau'u'ula. ⁶Esega - esega 'e lauto'iyen, habahim waga 'e awa boda, na iti sa fuyo edi luma.

⁷Taila 'e lau afulen, na 'e lau Pitolemaisi. Amainiya afa haidamai 'e lauto'iyedi, be lisidi yai 'e miya lahai esega.

⁸Bobonna 'e awa boda ee-, 'e mahano Sesaliya taonna yai. Be amainiya tau laulauguguya hesana Pilipi lebena yai 'e miya. Tau faisagusagu faligigi luwaga beyabeyana sa fasinabodi Yelusalem yai, ma'edi. [§](*Au italau Paisowa 6:5; 8:5; 8:35*)

⁹Nanatuna fati hasahasaladi** mate tau liba peloweta. ^{††}(*Paisowa 2:17*)

¹⁰Lahai fisa amainiya 'e miya, mulina yai mate peloweta hesa hesana Agabusi Diudeya yai ya lidima lebemai. ¹¹Paulo ana bwa'ulu, Agabusi ya abi na ibona nimana yo ahena ya audi na iyen,

Yaluwa Tabuna alinana doha ite: bwa'ulu tanuwagana te, haba Diusi sa au'au ai Yelusalem doha itete na haba sa fele lawen ta'owawa lisidi.

¹²Ai yo nu'u ni dodogadi, liba te 'e atahiyen mate Paulo 'e liba buluhi, tabu i lau Yelusalem. ¹³Na Paulo alinadi ya bui iye bom,

Somo ami ginauli? Tabu au tantan! Nuwagu ami fafaheyaya. Ai Yelusalem ibe sa augu be sa

§21:8 Dogana te logena beyabeyana ya lau Samaliya, yo Itiyopiya dogana Guyau wasana enehena ya dede famahata lisina yai.

**21:9 Hasahasala te hola hige ti eno lau.

††21:9 Tau liba peloweta mate Yaluwa ena nuwatuhu tau libalibaenna.

wunuigu Guyau Yesu debana yai, mate gonowana.^{‡‡}

¹⁴Hige gonowana ai nuwa liu'i, yo fede nuwamai ya toma, be aiyawa, "I otawa! Yaubada ena nuwatuhu moho i ginauli." ¹⁵Lahai fisa amainiya 'e miya, mulidi yai, ema 'e nonoha na 'e lau Yelusalem. ¹⁶Sesaliya dodogadi haisa, iti Yesu tau famuli watanina, ma afa haidamai 'e lau gogo be sa lawemai Minason lebena. In Saipelesi dogana yo Yesu tau famuli watanina hesa bwa'ib-wa'ina. (Paisowa 13:4-12)

Paulo ya Mahano Yelusalem

Paisowa 21:17-26

¹⁷Yelusalem 'e mahano mate afa haidamai sa yoga hitinimai ma kwadedi. ¹⁸Bobonna Paulo ma'emai 'e lau Diyemsi lebena; na dubu babadadi mahudo'idi, sa laoma.^{¶¶} ¹⁹Paulo ya lauto'iyedi na habahim, ena paisowa ganahewana yai somo Yaubada ya ginauli ta'owawa lisidi yai, wasadi edi ya dede.

²⁰Sa atahiyen, yo fede mahudo'idi Yaubada sa fadebasae. Na dodoga haisa Paulo sa faliba tiyebom,

Hidamai, wa siba mate amaite'i, Dusi tausani boludi Yesu ha'a sa kawa wananaha'en yo hinaga ma adidilidi Mose ena Laugagayo sa abi didin. ²¹Yelusalem yai sa atahiyen, mate Dusi sa miyamiya ta'owawa nu'udi yai wa lau fa'atadi, uwen,

"Tabu Mose ena Laugagayo au lau watanidi,

Tabu nanatumi mwagisadi dududi 'wapidi au ibodi,

Yo tabu ada ulu tubu laulaudi ti lau watanidi."

²²Ha'a sa atahiyen mate um ha'a wa mahanoma. Be haba sidohana eda libaliba?

²³Somo 'e falibam u ginauli be dodoga fati edi angwala ha'a sa ginauli ma afa haidamiau au lau, ²⁴be au fa'a'a fuyoimiu, yo edi antalasam u famaisadi. Mulina habahim kuludi sa holidi.^{§§} Be haba dodoga sa ita lobahi, mate wananaha, Mose ena laugagayo wa laulau watan. Na somo - somo sa libalibaedi, fede bwalabwala. ²⁵Tau kawawananaha iti ta'owawa dodogadi, ha'a 'e uli'uli lau lebedi, be ema nuwatuhu 'e falibadi, aiyawa,

"Somo oitau lebedi yai sa antalasamedi, tabu ti anidi.

Tabu 'wasi'wasina ti anidi, yo suisui gadodi filifilisi hinaga tabu ti anidi.

Yo luma gwa'u hudo'i - hudo'i hige Yaubada ena laugagayo yai, tabu ti ginaulidi." (Paisowa 15:20 yo 29; Le-witikusi 10:10-21; yo 1 Kolinto 10:7)

²⁶Bobonna dodoga wa Paulo ya auledi, be ma'edi sa fa'a'a fuyo'idi. Habahim ya lau Dubu Tabuna dobidobina yai be antalasam tau ita watandi ya falibadi, haba lahaina somo edi fa'a'a ya ofi, yo atasi haba esega - esega ena ainauya tau antalasam ya gabu.

^{‡‡}21:13 Filipi 1:21 yai Paulo ya uli: "Ibe E mwahuli, mate Keliso ma'egu, na ibe E pe'i mate ena lohoholo lebegu yai."

^{¶¶}21:18 Fuyandi yai, Yesu hidana, Diyemsi, mate dubu mahudo'ina tau lau kuluku-luwedi tefa hesa - tefa hesa yai.

^{§§}21:24 Fa'a'a laulauna Dusi edi miyamiya yai mate, angwala te, sai ya fanuha mate Yaubada ena laugagayo hahaisa Buka yai te ya lau watanidi, mate ya lau Dubu Tabuna be antalasam hahaisa bena ya ginauli hinaga, habahim kuluna sa holi. (Paisowa 24:18)

Paulo sa Au

Paisowa 21:27-36

²⁷ Edi lau fa'a'a lahaidi faligigi luwaga begana haba sa ofi, na Diusi haisa Eisiya Nu'una yai tau laoma sa laoma Paulo sa ita Dubu Tabuna dobidobina yai. Yo fede, dodoga boludi sa eli fasifasinadi, be Paulo sa tohai.

²⁸ Na sa yogayoga tiyen,

Isalaela dodogamiu! Au saguhamai! Doga te, Mose ena Laugagayo yo Dubu Tabuna te ya liba fahayyadi yo ita hinaga. Yo hesauna, eda laugagayo ya utusi, mate Giliki dodogadi haisa ya foyahi lawedi dobidobi yai te.

²⁹ Paulo, ma'ena Efeso dogana hesana Tofimu taon yai sa itadi be edi nuwatuha bena haga Paulo ya foya lawen amainiya.

³⁰ Dodoga haisa taon yai sa eli fasifasinadi be tefa hesa - hesa yai sa le'o fahima, be Paulo ha'a sa tohai wa, sa solu kwakikwaki lawen Dubu Tabuna dobidobina fafaluwagana ganana mulina yai. Hige walolona na eda'eda sa gududi. ³¹ Bena sa tala funuhi na wasa ya lau Loma tau hiyala edi ba'isa lebena, mate bobohalahala la'ila'i Yelusalem yai.

³² Yo fede, feula na, hiyala tau lau kulukuluwenna yo ena tau hiyala ya foyahidi be sa lautafo lidi baiwa lisidi. Baiwa wa tau hiyala sa itadi yo fede Paulo talaina sa fatautau. ³³ Tau hiyala edi ba'isa ya lau Paulo ya au, yo ya liba be seni luwaga yai sa faseni. Habahim ya fati'o iyen,

Sai itete? Ena ponoli somo?

³⁴ Pwaludi yai mate dodoga sa fatala yogayoga. Hesa - hesa ena liba ya laulau hudo'i. Bobohalahala ya la'i be hiyala ba'isana hige gonowana Paulo ana mata pa'ana wananahana i lobahi. Yo fede tau hiyala ya falibadi be Paulo

sa lawen edi baleki. ³⁵ Tau hiyala Paulo sa famahano pampe'o yai, yo fede sa bahei, pa'ana dodogadi boludi sa manabala. ³⁶ Dodoga boludi sa laulau watan, sa halahalabo, tiyen,

Au tala funuhi!

Paulo ya Libalau Baiwa Lisina

Paisowa 21:37-40 ya lau 22:1-6

³⁷ Tau hiyala begana haba Paulo sa lawen edi baleki ganahewana. Na Paulo ya fati'o lau komanda lisina iyen,

Ibe gonowana somo hola E falibam?

Ba'isa iyen,

Giliki alinadi fede wa siba!

³⁸ Um Idipi dogam? Logena, nahalidi yai ite, gabeman bena wa hiyalaidi yo dodoga 4,000 wa lawedi nu'u pitapitalina yai.

³⁹ Paulo iyen,

Hige'e! Yau Diusi dogana. Na, Tasusi taonna yai sa yosigu, Sisiliya nu'una yai, nu'u fafahesana yau dogana wananahana. Aee-, ibe gonowana dodoga somo E falibadi?

⁴⁰ Tau hiyala edi ba'isa ya tau'ulu, yo fede Paulo pampe'o yai ya mwaito, ni mana ya lau hiti'i be sa famakano, na Hebelu alinadi yai ya libalau lisidi.

22 Iyen,

¹ Falegu Diusi, hola au ata'atahi, na egu E tona galagala.

² Hebelu dodogadi alinadi yai ya fafalibadi sa atahi mate sa famakano; habahim Paulo iyen,

³ "Yau Diusi dogana, Tasusi yai sa yosigu Sisiliya nu'una yai na Yelusalem yai E la'ila'i. Gamaliyeli mate agu tanuwaga yo in ada ulu tubu edi laugagayo ya fatalaha komakomani'igu. Yau hinaga E fele fuyo'igu Yaubada ena paisowa yai, gonogonowana doha aho, umi te. ⁴ "Yesu ena Eda'eda" tau lau watanina mate E fa'ankamkam-

nadi. Haisa E falau delidi yo haisa E wunuidi.

⁵“Tau Antalasam Ba'isana yo Sanhedeli Konisela sa sibai mate E liba dudulai, pa'ana beyabeyana pepa sa uli be sa felegu, be E lawen faleda Diusi haisa Damaseko yai E feledi, be Yesu tau kawawanana-ha'enna E ledima Yelusalem yai be E fa'ankamnadi.”

Paulo ya Nuwabui Wasana ya Dedei

Paisowa 22:6-16

(Paisowa 9:1-19; 26:12-18)

⁶Eda'eda yai E laulau ee-, be-gana haba lahai la'i, mate Damaseko E hanahanau, yo fede, mala namanamalina galewa yai ya sina fata'i'iligu. ⁷E be'u lidi tanohi yai, na alina ya libama lisigu E atahi iyen, “Saulo, Saulo! Pa'ana somo wa fakamkamnagu?”

⁸Alinana E bui yawa, “Guyau, um sai?”

Na ya libama iyen, “Yau Yesu, Nasaleta dogana, logegu, wa fakamkamnagu.”

⁹Afa haidagu mala sa ita na dogana ya libalibama hige ti atahi lobahi.

¹⁰E fati'o yawa, “Guyau, somo haba E ginauli?”

Na iyen,

“U mwaito na u lau Damaseko. Ainiya somo bena wa ginaulidi haba sa falibam.”

¹¹Mala namanamalina matagu ya an, be sa tou, yo fede afa haidagu sa abi nimaigu be sa foya lawegu Damaseko.

¹²Taumoho hesa amainiya ya miyamiya hesana Ananiya ya laoma lebegu. In Yaubada ena laugagayo ya famuli watan komakomani'idi

be Diusi mahudo'idi amainiya sa fafa'atituyen. ¹³Ya laoma lisigu be sadaigu yai ya obiyo na iyen, “Hidagu Saulo, matam ti lohohoho fuyo!”

Yo fede, matagu sa lohohoho be gonowana E ita. ¹⁴Ananiya iyen,

“Afa wahawahada edi Yaubada ha'a ya fasinabom, bena haba ena fanufanuha wa sibai, Tau Laulau Dudulai Dogana* haba wa ita, yo alinana wa atahi. ¹⁵Somo wa ita yo wa atahiye haba wasana wa fatadada dodoga mahudo'idi ai lebedi. ¹⁶Somo wa bagibagiyen? U obiyo, be ti fababasitom! Guyau hesana yai u an'eta be em heyahayaya i kaisudi!”

Guyau, Paulo ya Fatamali Lawen Ta'owawa Lisidi

Paisowa 22:17-21

¹⁷Fuyanna E fuyo Yelusalem, Dubu Tabuna dobidobina yai E laulau'u'ula na tautau E ita. (Paisowa 9:26; Galeisiya 1:17-18)

¹⁸Tautau ni ganahewana yai Guyau ya libama lisigu iyen, “Feula! Yelusalem u lau afulen pa'ana dodoga te hige gonowana wasagu wa libalibaen ti abi.”

¹⁹Alinana E bui yawa, “Guyau! Dodoga te ha'a sa sibaigu. Beyabeyana E lau edi aba oi'oigogo lumadi yai be safalumadi sa kawawanana'hem E antalainidi yo E falau delidi. ²⁰Na wasam tau fatadadana Sitiwin, sa lau ume'ehui, mate yau amainiya. Ena pe'i yau E ehe watan, yo tau wunuina adi luhuluhu E ita'ita watanidi.”

²¹Habahim Guyau ya falibagu iyen, “U lau! Yau E fatamalim be

*22:14 Tau Laulau Dudulai dogana aniyona mate Yesu.

wa lau eda'eda lofalofa, be wa lau ta'owawa lisidi.”

Paulo Mate Loma Nu'una Dogana

Paisowa 22:22-29

²² Paulo, ta'owawa wasadi ya libal-ibaedi, yo fede sa sagasagali ma alina la'ila'idi tiyen,

Au wunui! Hige ena dudulai bena i mwahuli.

²³ Edi manabala sa famahata be sa halahalabo, luhuluha sa kamfahidi yo gegebula sa tepa be sa fapei hasa.

²⁴ Tau hiyala edi ba'isa la'ila'i ya liba be Paulo sa lawen edi baleki. Ena tau hiyala ya falibadi bena sa pidili, yo sa fati'oi, sidohana be sa halahalabo lau lebena.

²⁵ Paulo sa au fapatu bena sa talai, na ya libalau hiyala tau lau kulukuluwenna[†] ya obi'obiyo lisina, iyen,

Wananaha laugagayo ya libaen bena Loma dogana hola hige ti sadi, ami tala gaibui?

²⁶ Hiyala tau lau kulukuluwenna ya atahi mate ya lau ena ba'isa la'ila'i ya fati'oi iyen,

Somo wa ginaginauli? Doga ni Loma dogana!

²⁷ Yo fede tau hiyala edi ba'isa ya lau Paulo ya fati'oi iyen,

Haga u falibagu. Wananaha um Loma dogana?

Paulo iyen,

“Ii-, Yau Loma Dogana.”

²⁸ Habahim hiyala tau lau kulukuluwenna ba'isana iyen,

Yau E laoma mate moni la'ila'i E pei be E famala Loma dogana.

Paulo alinana ya bui iyen,

Tinagu ya yosigu, yau Loma dogana.

²⁹ Haisa bena sa fati'oi mate sa suha afulen. Pa'ana hiyala tau lau ku-

lukuluwenna edi ba'isa ya siba mate Paulo in Loma dogana, na sa seni napai, yo fede, ya 'wasabu.

Paulo Sanhedeli Matadi yai

Paisowa 22:30 - 23:11

³⁰ Bobonna hiyala tau lau kulukuluwenna edi ba'isa ya fanuha bena Paulo ana mata ya yo'oi. Yo fede ya liba, be senina sa kamfahidi, na tau antalasam baba'isadi yo Sanhedeli pelen mahu-do'idi ya fa'oigogodi. Habahim Paulo ya leyama be matadi yai ya fa'obiyo.

23 Paulo, Sanhedeli ya kino didinidi na iyen,

Falegu Isalaela! Yaubada matana yai egu laulau sa dudulai ya laoma ee-, aho te, yo nuwagu yai hige somo heyaheyayana ya ginauli.

² Yo fede Tau Antalasam Ba'isana, Ananiya ya liba, be safalumadi Paulo fadidina yai sa mwaimwaito bena ai mo'ana sa oi.

³ Habahim Paulo ya libalau lisina iyebom,

Um doha ginauli hesa mulimulina nenena olina, na ganahewana ya bida heyaya! Wa ta'ai, be laugagayo yai bena wa fadudulaigu, in moho, laugagayona wa utusi, be wa falibadi sa talaigu! Yaubada haba hinaga ya talaim. (*au italau Deut 25:1-2*).

⁴ Dodoga haisa Paulo sadaina yai sa obi'obiyo tiyen,

Fede Yaubada ena Tau Antalasam Ba'isana fahalibana doha?

⁵ Paulo alinadi ya bui iyen,

Haidagu, hige ya sibai mate, in Tau Antalasam Ba'isana. Doha ha'a sa uli tiyen, “Dodoga adi tanuwaga tabu u liba faheyaya!”

[†]22:25 Tau hiyala edi ba'isa la'ila'i mate commander. Hiyala tau lau kulukuluwenna mate centurion or captain.

⁶ Paulo ya siba mate haisa iti Sadusi na haisa mate Falesiya, yo fede Sanhedeli ganahewana yai ya yoga la'ila'i iyen,

Afa haidagu! Yau hinaga Falesiya, Falesiya hesa natuna yau. Ami falau fatalagu pa'ana E kawawananaha mate tau pe'ipe'i haba sa mwahuli fuyo!

⁷ Libana te ya libaen yo fede Falesiya yo Sadusi sa faibayaho fuyo'idi be sa faitamo dailinidi.

⁸ (Sadusi sa liba mate hige mwahuli fuyo yo hige anelu yo yaluyaluwa. In moho Falesiya mate ginaulidi te sa kawawananaha'edi.)

⁹ Bobohalahala ya la'i ya laulau na laugagayo tau lau fa'ataena haisa, iti Falesiya peledi sa obiyo fahi, be sa liba adidili tiyen,

Doga te, hige ena heyaya somo ai lobahi! Nuwana yaluyaluwa e anelu i libalibama lisina!

¹⁰ Faibayaho ya la'i wananaha, yo fede Komanda ya 'wasabu be iyen,

Ibe Paulo ti tabe motumutu.

Yo fede ena tau hiyala ya duidi be sa lidi (yai), Paulo sa mupafahi nuwanuwadi yai, be sa lawen tau hiyala edi baleki. ¹¹ Maihonana mate Guyau ya obiyo Paulo sadaina yai na iyen,

Nuwam i adidili! Yelusalem yai 'wasagu ha'a wa duwai, ai Loma hinaga haba doha wa ginauli. (Paisowa 27:24)

Diusi, Paulo Tala Funuhina Eda'edana sa Yo'o

Paisowa 23:12-22

¹² Bobonna Diusi haisa simosimo yai edi sa oiliba. Sa angwala mate ibege somo hesa ti an e ti nom ee-, Paulo sa wunui. ¹³ Oiliba te ganahewana yai mate dodoga ou'oulidi 40 ya di'oi. ¹⁴ Habahim sa lau tau antalasam edi baba'isa yo Diusi babadadi lisidi na tiyen,

'E angwala ha'a mate ibege somo ai an ee-, Paulo 'e wunui. ¹⁵ Aho te, Sanhedeli ma'emiu emi an'eta bwalabwala au fatamali lawen Loma edi Komanda lisina be Paulo i fatamaliyama lisimiu na auwe, "E fanuha bena Paulo 'e fati'o buibui be matana somo 'e sibai."

Haba ai eda'eda 'e nahai, be 'e unui.

¹⁶ Paulo ena golowa edi oiliba heyaya heyayana wasana ya atahiyen. Yo fede ya lau tau hiyala edi baleki yai be Paulo ya liba fanuwatagu.

¹⁷ Habahim Paulo ya yoga lau hiyala tau lau kulukuluwenna hesa lisina iyen, Hewali te u lawen komanda lisina.

Somo hesa bena ya faliba.

¹⁸ Yo fede hiyala tau lau kulukuluwenna ya lawen Komanda lisina be ya faliba iyen,

Tau lau deli, Paulo, ya yogaigu na ya an'etaigu bena hewali te E leyama lisim be nuwatuha hesa haba em ya liba.

¹⁹ Komanda, hewali ni ya foya hu-do'iyeen be ya fati'oi iyen,

Somo bena wa falibagu?

²⁰ Alinana hewali ya bui iyen,

Diusi babadadi nuwadi esega be sa an'etaim bena bobon Paulo wa lawen Sanhedeli lisidi, be au bwalabwala yai sa fati'o buibui.

²¹ In moho tabu alinadi u lau watanidi pa'ana tau nahaina ou'oulidi 40 ya di'o mate sa bagibagiyen. Ha'a sa angwala mate ibege somo ti an o ti nom ee-, Paulo sa wunui. Ha'a sa nonoha, na em yali moho sa bagibagiyen.

²² Habahim komanda, hewali ya liba fanuwatagu iyen,

U koman! Tabu sai hesa u faliba mate edi bwala te, ha'a wa fafinaheyama lisigu.

Yo fede ya dui ya lau.

Paulo sa Lawen Gawana Filiki lisina
Paisowa 23:23-35

²³Habahim komanda ena hiyala tau lau kulukuluwendi luwaga ya yogaidima be fatalawaudi iyen,

Tau hiyala 200, yo hosi tau awaidi 70, yo alahiya tau abidi 200, au nonohaidi. Haba 9 koloki ma afa haidamiu ami lau Sesaliya.

²⁴Hosi fisa au abi nonohaidi, be haba Paulo ma lohohona ami lawen Gawana Filiki lisina.

²⁵Na habahim Komanda leta ya uli doha ite:

²⁶Yau Kilaudiya Laisiya E uli'uliwa, Um ma hesam, Gawana Filiki! Yauwedo. ²⁷Doga te, Diusi sa tohai be egoba sa wunui. In moho tau hiyala ma afa haidagu 'e laoma be 'e galatata, pa'ana E siba, in, Loma dogana. ²⁸Somo lisina yai sa fafagilu E fanuha bena E siba. Logena E lawen Diusi edi Konisela Sanhedeli lisidi. ²⁹E lobahi mate iti ibodi edi laugagayo fati'odi yai sa fafagilu. Hige la'i i ginauli ponoli haba ti falau deli e ti wunui.

³⁰Muliyai, egu sa liba mate Diusi haisa simosimo yai sa oi'oiliba bena dogana te sa wunui. Yo fede feula E duiyawa lisim yo tau fagiluna E falibadi somo lisina yai sa sadi, bena sa fafinaheyawa lebem.

³¹Tau hiyala nuwatuhu te sa lau watan be maihonana Paulo sa lawen Antipatili Taonina.[‡] ³²Bobonna tau lau fote sa fuyo edi baleki Yelusalem yai na hosi tau awaidi ma'edi Paulo sa lau Sesaliya, ³³be pepa Gawana sa felen na Paulo sa tole afulen lisina yai.

³⁴Gawana leta te ya fatili ofi'i, ya fati'o lau Paulo lisina iyen

Em nu'u somo?

Gawana ya lobahi mate in Sisiliya dogana.[¶]

³⁵Paulo ena liba Gawana Filiki ya atahi, be iyen,

Yena tau fagilum sa mahanoma haba em pilipili E fadudulai.

Habahim ya liba be Paulo sa gati'i Heloda ena luma la'ila'ina yai.

Paulo Diusi sa Falau Fatala.

Paisowa 24:1-9

24 Lahai faligigi mulidi yai Tau An-talasang Ba'isana, Ananiya, yo babada haisa ma'edi loiya, hesana Tetulusi sa lidi Sesaliya sa lau Gawana Filiki matana yai, be Paulo sa sadi. ²Habahim Paulo sa yoga lawen na Tetulusi ya fatubu ya libaliba iyen,

Ba'isa! Em ita wata ganahewana yai 'e miya komakoman fuya lo-falofa, yo em sibasiba yai ema miyamiya ha'a wa fadudulaidi. ³Filiki! Laulau hesa - hesa yai yo tefa ou'ouli yai ema lauto'i la'ila'i um lisim yai. ⁴Hige ya fanuha bena amnam ya faheyaya. Aee-, E an'etaim moho ibe ema liba tupotupona te wa atahi. ⁵Doga te E lobahi mate, in heyahayaya tau laulau fatubu; Diusi dodogadi nu'u hesa - hesa yai, in tau eli fasifasinadi yo Nasaleta Pelen tau foyahina hesa. ⁶⁻⁸Yo Dubu Tabuna hinaga ya anpate bena ya faheyaya, logena 'e tohai. Dogana te ena libaliba hola u fadosi yo ena

[‡]23:31 A'awana doha Alotau na ee-, Sinalili.

[¶]23:34 "Sisiliya" yo "Sesaliya" mate nu'u hudo'i. Paulo ena taon hesana Tasusi mate "Sisiliya Nu'una" ganahewana yai na "Sesaliya" mate taon la'ila'i "Diudeya Nu'una" ganahewana yai.

laulau u ita sipoi, haba iyabom wa sibai somo halana be 'e sadi.⁸

⁹Tetulusi somo ya libaen mate Diusi sa ehe watawatan. Tiyen, li-, Logena!

**Paulo Ena ya Tona Galagala
Filiki Matana yai**

Paisowa 24:10-23

¹⁰Habahim Gawana nima yai Paulo ya faliba be ya libaliba.

Yo fede Paulo iyen,

E siba mate, um tau fafadudulai bolima lofalofa nu'u yai te. Be ma nuwa lohohohogu egu E tona galagala. ¹¹Ibom, gonowana wa yo'oi be wa fawananaha mate lahai safuhudohudo'i luwaga ganahe-wadi yai Yaubada fadebasaena ana halulu E hasai Yelusalem, ¹²hige sai la'i ma'egu ai faibayaho na ti lobahimai Dubu Tabuna dobidobina yai e dodoga ya eli fasifasinadi Diusi edi aba oi'oigogo lumadi yai e duhu la'i mahudo'ina ganahe-wana yai. ¹³Sadi somo sa ginauli lisigu yai, hige gonowana ti fawananhadi lebem yai. ¹⁴E faliba dudulaim moho mate afa wahamai edi Yaubada E fafadebasae, na "Eda'eda" mate yau E fafamuli watan.** Diusi safaluma Keliso hige ti famuli watan, edi nuwatuhu mate Yesu ena lau fa'ata mate bwalabwala. Yo hinaga ginauli mahudo'idi Mose ena Laugagayo yai yo Peloweta sa ulidi mate E kawawananaha'edi. ¹⁵Egu sunuma Yaubada lebena yai gonogonowana

doha tau sadigu te. Logena, tau laulau dudulai yo tau heyaya ha'a sa pe'i, haba sa obiyo fuyo. (*Diyobi 14:14*)

¹⁶Fuya ou'ouli E anpate adidili bena egu laulau sa dudulai Yaubada matana yai yo dodoga matadi yai hinaga.

¹⁷Yelusalem E lau afulen bolima fisa, habahim E fuyom. E laoma bena egu antalasam E ginauli yo egu dodoga tau deha bena E ainauyaidi.

¹⁸Dubu Tabuna ganahewana yai egu lau fa'a'a ha'a E abi, ya ofi na sa lau lobahigu. Hige bobohalahala yo hige baiwa ma afa haidagu. (*Paisowa 21:24*)

¹⁹In moho, Diusi haisa Eisiya yai sa miyamiya, iti ibe aite'i, haba edi sadigu mata pa'ana somo ai matam sa libaen. ²⁰Yena hige'e, beti, salumadi iti amaite'i, fuyanna E obiyo Sanhedeli matadi yai, na lau pono somo E ginauli bena sa libaen. ²¹Ginauli esega moho mate nuwana fuyanna matadi yai E obiyo na E yoga, yawa, "E kawawananaha mate, tau pe'ipe'i haba sa mwahuli fuyo! Logena, aho te wa fadudulaigu."

²²Habahim Filiki, in "Eda'eda Dodogadi" tau sibaina mate,^{††} lau fatala ya golu boda na iyen,

Yena Komanda Laisiya ya mahanoma, haba fadudulai ofi'ofina E ginauli ai lisim.

²³Be hiyala tau lau kukukuluwenna ya faliba, iyen,

§24:6-8 Beyabeyana Uli'uli haisa yai mate, lausoisoi tefana yai te hige ti uli. Ya fatubu lausoisoina 6b na ya lau lausoisoina 8a. Debana yai ema laugagayo yai 'e fanuha bena 'e falau fatala. 7. In moho, Komanda Laisiya ma'ena tau hiyala sa laoma be nimamai yai sa mupafahi. 8a. Laisiya ya liba be tau sadina sa laoma um lisim.

**24:14 Fuyanna yai, safaluma "Keliso eda'edana" sa famuli watan, hesana tupotupo sa tole: "Eda'eda."

††24:22 Au italau Paisowa 24:14

Paulo u gatin, na fuya haisa u so'e fahi haba haidana sa laoma ena fanuha somo ena sa felen.

**Filiki ma'ena Dusila,
Paulo ena Liba sa Atahi**

Paisowa 24:24-27

²⁴Lahai fisa sa ofi, mulidi yai, Filiki lahuna Dusila ya aulen be ma'ena sa laoma. In mate Diusi waihinina.^{‡‡} Paulo ana liba ya fatamali be ya laoma, Yesu Keliso sunuma'enna libana bena ya dedei be sa atahi.

²⁵Laulau dudulaina, eda amna tabu i foya faheyayada, yo fakasa lahaina ya laolaoma, mate Paulo ya guguya'en.

Ma libalibana na Filiki ya 'wasabu, be iyen,

A'ai, na u lau! Yena egu solasola haba E yoga fuyo'im.

²⁶Fuyanna yai ni mate, ena nuwatuha bena haba Paulo ya nuwa liui be moni ena ya felen. Logena, ya yogayoga fuyoiyama be fuya ou'ouli ma'ena sa libaliba. ²⁷Bolima luwaga sa abi didin mulidi yai, Posiu Fesitu, Filiki ya falau damahi be ya gawana. In moho Filiki bena Diusi nuwadi ya faloholoho be Paulo, hige i so'e fahi.

**Gawana Fwaufwau Fesitu haba
Paulo ena Pilipili ya Fadudulai**

Paisowa 25:1-12

25 Gawana Fesitu ya mahanoma nu'una yai, na lahai faihona mulidi yai, Sesaliya Nu'una ya lau afulen na ya aulaha ya hasai Yelusalem. ²Amainiya ma'ena tau antalasam baba'isadi yo Diusi babadadi sa fa'oigogo be edi lau fagilu sa fafinahe bodai. ³Fesitu sa an'etai be bena Paulo ya fatamali lawen

Yelusalem, pa'ana ai eda'eda haba sa nahai be sa wunui.

⁴Alinadi ya bui iyen,

Paulo ha'a deli yai Sesaliya yai. Hige walolona haba E fuyo niya.

⁵Yo fede ya falibadi iyen, "Tanutanuwaga haisa ma afa haidagu ai lau Sesaliya. Be yena taumoho te somo ya ginauli faheyaya haba ana sadi ami felen."

⁶Fesitu ma'edi sa miya nuwana lahai 8 e 10, na habahim sa lidi Sesaliya. Bobonna aba lau fatala yai ya ta'ai na habahim ya lau faliba be Paulo sa leyama. ⁷Paulo sa famahanoyama, Diusi safalumadi Yelusalem yai sa laoma sa obiyo fafata'i'ili, na edi lau fagilu peidi sa libaedi Paulo hewana yai, in moho, edi aba fagiluna hige aba fawanahadi.

⁸Paulo ena ya tona galagala iyen,

Yau hige Diusi edi laugagayo ya utusi, e Dubu Tabuna ya faheyaya, e Loma edi Kin Sisa lisina yai somo ya ginauli faheyaya.

⁹Fesitu, bena Diusi nuwadi ya faloholoho, yo fede ya fati'o lau Paulo lisina iyen,

Wa fanuha bena wa lau Yelusalem, be ainiya E falau fatalam?

¹⁰Paulo iyen,

Hige gonowana! Itete Loma Ba'isana, Sisa,^{¶¶} ena aba fafalau fatala yai, bena aite'i sa falau fatalagu. Um hinaga ha'a wa siba mate hige somo la'i ya ginauli faheyaya Diusi lebedi yai.

¹¹Ibe laugagayo E utusi, yo somo E ginauli faheyaya maisana pe'i, mate ena dudulai. Ibege ya anfaleyen. In moho, ibe yena bwalabwala yai agu maisa sa felegu, hige sai la'i ena dudulai bena i tolegu nimadi

^{‡‡}24:24 Dusila tamana mate Kin Heloda Agilipa.

^{¶¶}25:10 Sisahige dogo hesana, na Loma dodogadi edi kin sa ata'atahi "Sisa."

yai. Logena, Loma Ba'isana Sisa E an'etai bena egu lau fatala ya atahi.

¹²Fesitu tau faliba fasibasibana, maid-ana sa oiliba ofi, mate ya libalau Paulo lisina iyen,

Ha'a Loma Ba'isana wa an'etai, be haba wa lau lisina.

**Kin Agilipa ma Lofuna Benisi,
Paulo sa Fati'o Buibui**

Paisowa 25:13-27

¹³Lahai fisa mulidi yai Kin Agilipa yo lofuna Benisi sa lau Sesaliya be Fesitu sa antaumanai yo sa lauto'iyen.^{§§}

¹⁴Amainiya sa miya lahai fisa, habahim, Fesitu, Paulo wasana ya dedei Kin Agilipa lisina yai. Iyen,

Taumoho hesa amaite'i, Filiki ya falau deli be ya lau afulen. ¹⁵Na fuyanna E lau Yelusalem, tau antalasam ba'isadi yo Diudeya babadadi sa an'etaigu, bena ana sadi E felen.

¹⁶Na alinadi E bui, yawa, "Ai Loma ema laulau mate, ibege doge ai fagilu napai be ai fele afulen tau fagiluna nimadi yai. Bwa'ibwa'ina bena enehena ya tona galagala ai matadi."

¹⁷Tau fagiluna sa laoma amaite'i mate hige ya bagibagi. Bobonna, aba laulau fatala yai E ta'ai na liba E fatamali be Paulo sa leyama.

¹⁸Tau fagiluna sa mwaito be sa libaliba, na nuwagu yai yawa, "Haba somo lisina yai ana sadi sa felen?"

¹⁹Fedebom, edi lau'u'ula abi'abina moho yo doge hesa hesana Yesu, ha'a ya pe'i, Paulo ya libaen mate ya mwahuli fuyo, haladi yai sa faibayaho.

²⁰Mata pa'ana yo'oina mate ulugu ya ku'u, be Paulo E fati'oi ibe

gonowana ya lau Yelusalem be ainiya haba fadudulai bodaina.

²¹In moho, Paulo ya an'etaigu bena E abi didin ee-, Ba'isa Sisa haba ya falau fatala fuyoi. Lisina yai E liba, be sa gati fuyoi ee-, E fatamali lawen Loma Ba'isana lisina.

²²Kin Agilipa iyen,

Egu fanuha bena doge ni ena liba E atahi.

Fesitu iyen,

Bobon habahim wa atahi.

²³Bobonna Agilipa yo Benisi sa leli na sa lau honehone be sa luhulau aba lau fatala ganahewana yai maidadi hiyala tau lau kukukuluwena haisa, yo taon babadadi. Na habahim, Fesitu ya lau faliba, be Paulo sa leyama.

²⁴Fesitu iyen,

Kin Agilipa yo salumadi aho amaite'i, doge te ami ita? Diusi mahudo'idi amaite'i yo Yelusalem yai edi fatala pili lebena yai, logena sa an'etaigu be E falau fatala.

Na sa halahalabo tiyen,

Ibe ya pe'i mate, ya loholoho!

²⁵E lobahi mate hige ana mata hesa debana yai haba i pe'i. In ena an'eta Loma Ba'isana lebena yai, haba E fatamali lawen Loma.

²⁶Somo haba E uli Kin enehena? Ana sadi hige i mahata! Sidohana haba Sisa egu fafalibana? Logena E foyahiyama lisimiu yo, um Kin Agilipa, matam yai! Ana mata yo'oina mulina yai, haba Sisa ena E uli'uli be E faliba. ²⁷Hige i dudulai bena tau lau deli aba fagiluna hige ya lobahi na haba ya dui i lau Sisa lisina.

Paulo ena ya Tona Galagala

Paisowa 26:1-11

26 Agilipa ya libalau Paulo lisina iyen,

§§25:13 Filiki lahuna Dusila mate Agilipa yo Benisi tasidi.

E yaliyem bena em wa libaliba.

Yo fede Paulo nimana ya lolon, na ya fatubu ya libaliba iyen,

²Kin Agilipa, itete egu solasola! Diusi somo lebena yai sa fagilugu, aho te egu E tona galagala matam yai. ³Pa'ana ema laulau yo ema faibayaho ha'a wa sibaidi. Logena, E an'etaim, bena wa tau'ulu na wa ata'atahi laoma lebegu.

⁴Ma kiukiugu sidohana egu miyamiya ya fatubu egu nu'u yai ya lau ee-, Yelusalem yai hinaga, Diusi mahudo'idi sa sibai. ⁵Be ha'a sa sibaigu fuya lofalofa. Na yena sa fanuha, beti ti famahata mate ema lau'u'ula abi'abina ganahewana yai, yau mate "Falesiya" yo tau lau fagagayo hesa beyabeyana.* ⁶Be aho ite, E obiyo mahata lisim yai, pa'ana somo Yaubada ya liba fasunuma afa wahamai lebedi yai mate E kawa wananaha'en, halana yai sa sadigu. ⁷I'ipa yo lahai ema sulu 12 laulauwewedi ma nuwa ofi fahidi sa fafadebasae, na liba fasunuma te, ma sunumadi sa fafamata watan be haba ainiyona ya tubu sa ita.

Aee, Ba'isa, sunuma fafamata watan te debana yai Diusi dodogadi sa fagilu gaibuigu. ⁸Pa'ana somo Diusi, hige gonowana au kawawanana mate Yaubada gonowana tau pe'ipe'i ya famwahuli fuyo'idi?

⁹Beyabeyana egu nuwanuwatuhu la'ila'i bena ginauli mahudo'idi E laulau ginauli ni, Yesu Nasaleta hesana E faheyaya. (Paisowa 8:1; 9:1-2)

¹⁰Yelusalem yai laulaudi te, E ginaginaulidi. Antalasam baba'isadi,

tau nuwa bui boludi sa biya afuledi nimagu yai be E falau delidi; yena bena sa wunuidi, mate E ehe watawatanidi.[†] ¹¹Fuya ou'ouli Diusi edi aba oi'oigogo lumadi hahaisa yai E panipansidi yo E eli duduidi be Yesu hesana sa liba faheyaya. E manabala wananaha yo fede E lau ta'owawa edi duhu la'i hesa - hesa yai, be E fakamkamnadi.

Paulo ena Nuwabui Wasana ya Dedei

26:12-18

(Paisowa 9:1-19, 22:6-16)

¹²Tau antalasam baba'isadi agu paisowa sa felegu be sa duigu E lau Damaseko. ¹³Kin Agilipa, lahai la'i yai eda'eda yai E laulau na mala hesa E ita galewa yai. Ya mala wananaha, hige doha maihala. Ma afa haidagu ya sina fata'i'ilimai. ¹⁴Mahudo'imai 'e be'u lidi tanohi yai, na alina hesa E atahi ya libama lisigu Hebelu alinamai yai iyen, "Saulo, Saulo! Pa'ana somo wa fakamkamnagu? Mate, wa fakamkamna fuyoim. Gonogonowana doha bulumakau ya fakamkamna fuyoi tanuwagana ena tu'e yai na ahena yai ya oi'oi fapito."

¹⁵E fati'yo yawa, "Ba'isa, um sai?"

Be Guyau alinagu ya bui iyen, "Yau Yesu, logegu wa fakamkamnagu. ¹⁶U obiyo! Lebem yai E taumahata, pa'ana E fasinabom, haba um egu tau paisowa. Somo aho E fa'itam yo fuya matada yai somo sa taumahata, haba wa dedeidi. ¹⁷Haba E fofofahim falem Isalaela yo ta'owawa dodogadi lisidi yai.

*26:5 Falesiya edi laugagayo mate gonowana doha "laulau hadi."

†26:10 Beyabeyana edi ehe watan, e mate ume'ehu kiki'ina dubadubadi yo kafukafudi sa pei gogon, tausomo ya ouli, mate ya wini.

Yau E duim wa lau lisidi. ¹⁸Haba wa fa'ita lobahidi be kamumu yai wa fafuyodima mala yai yo Satani ena gigibwali sa lau afulen na sa fuyoma Yaubada lisina, na haba edi kawawanana lisigu yai edi heyahayaya E nuwatuhi afuledi, be egu fatabu dogogadi ma afa haidagu 'e miya esega. Salumadi sa anpate bena sa fakamkamnam, haba E fofofahim.”

Paulo ana Paisowa ya Dedei

26:19-32

¹⁹Logena be, Kin Agilipa, fuyana Yesu galewa yai ya liba lidima lisigu, tautau yai be ena liba E lau watan. Hige ya awayagala. ²⁰E guguyaidi: bwa'ibwa'ina Damaseko yai, habahim Yelusalem, Diudeya nu'u mahudo'ina yai yo ta'owawa lisidi yai hinaga, mate bena edi heyahayaya sa nuwa afuledi be Yaubada sa famuli watan haba te ita mate wananaha sa nuwa bui. (*Paisowa 1:8*)

²¹Guguya te halana yai Diusi bena sa wunuigu, yo fede sa tohaigu, Dubu Tabuna dobidobina yai. ²²In moho, aho ite Yaubada ya sagusaguhigu, be E obiyo amaite'i, na E liba famahata dogoga fafahehadi yo pu'opu'oudi lebedi yai. Somo Mose yo peloweta ha'a sa libaen haba ya tubu E libalibaen watan. ²³Mate, Yaubada ena Fasinabo Dogana, Keliso, haba ya kamkamna; na haba ya obiyo fuyo bwa'i, be mala wasana Diusi yo ta'owawa dogogadi ya falibadi.

²⁴Libadi yai te, Paulo enehena ya oi'oilele, na Fesitu ena liba ya an eli dogogoi iyen,

Paulo, nuwana u bwadewade! Em sibasiba ya kamfabwadewadem!

²⁵Alinana Paulo ya bui,

Ba'isa, yau hige ya bwadewade! Yau E libaliba dudulai. ²⁶Ba'isa Agilipa! Somo E libalibaedi te, hige simosimo yai ti tubu. E siba wananaha mate ha'a wa sibaidi. Logena nuwagu ya adidili, be E falibam. ²⁷Ba'isa Agilipa, Peloweta wa kawawanana'edi e hige'e? E sibai mate wa kawawanana'edi.

²⁸Agilipa ya libalau Paulo lisina iyen,

Wa sibai haba gonowam nuwagu wa bui feufeulai, be E famala “Kulistin”?[‡] (*Paisowa 11:26*)

²⁹Ena liba Paulo ya bui iyen,

Haba emi nuwabui tefana ya lofa o ya tupo, na egu lau'u'ula Yaubada lisina yai mate bena um yo salumadi aho ite ami ata'atahi ami famala doha yau - na in moho tabu ti senimiu!

³⁰Habahim Agilipa, Benisi, Gawana Fesitu, yo salumadi ma'edi sa mwaito.

³¹Sa lau ganamuli yai, na tiyen,

Doga te hige ana mata hesa bena ti falau deli, e ti wunui.

³²Be Agilipa ya libalau Fesitu lebena yai iyen,

Doga te, ibe hige Sisa i an'etai, egoba ha'a ti so'e fahi.

Paulo Waga yai ya Lau Loma

Paisowa 27:1-12

27 Sa oilibaemai mulina yai bena ai waga 'e awa 'e lau Itali. Paulo yo tau lau deli haisa mate, Loma hiyala tau lau kulukuluwena nimana yai sa tole afuledi. Hesana mate Diuliyesi. In Loma ena hiyala pelena hesa, hesana

[‡]26:28 Alina Giliki yai, “Kulistin” aniyona mate Keliso enehena.

“Ba'isa Sisa ena Ledimenti”[¶] ²Adami-tiyum wagana hesa ya nonoha haba ya tafo dunaduna Eisiya Nu'una tefa hahaisa yai. Yo fede Alisitaku ma'emai 'e awa. Ena nu'u Tesalonika, Masedoniya Nu'una ganahewana yai. (*Paisowa 19:29; 20:4*)

³Bobonna 'e mahano Sidon yai. Hiyala tau lau kulukuluwena, Diuliyesi, ena laulau sa loholoho be ya libalau Paulo lisina iyen,

U lau haidam u kepaiddi be somo wa fanuha, haba em sa soi.

⁴Amainiya 'e gelu boda na hwayahwayau mate 'e tutu matai. Yo fede, 'e lau Saipesi bonabonaluwana tefa hasahasaina hoyona yai. ⁵E tomo doheyen Sisiliya yo Pamfiliya solasoladi yai 'e lau ee-, taon hesa hesana Miula, Laisiya Nu'una ganahewana yai 'e duna. ⁶Amainiya hiyala tau lau kulukuluwenna Idipi edi waga hesa, Alesandiya taonna yai ya laoma, ya lobahi ya laulau Itali, yo fede 'e awa. ⁷Lahai fisa, hwayahwayau ma'emai 'e fai'abi, be benai - benai 'e leuleu ee-, Kinidusi taonna 'e hanahanau. Bena haba 'e bayawai, in moho hwayau ya adidili wananaha, be hige gonowamai aba launa ai lau watan. Yo fede 'e tomo doheyen Keliti Bonabonaluwana. Salamone Hisu tetena 'e giuli'i, be bonabonaluwana ni fatau hoyohoyona 'e lau watan. ⁸E an'anpate adidili be 'E fa'abi sadasadai ee-, gadowa hesa hesana “Gadowa Loholohona” Laseya taonna sadaina yai, 'e mahano. ⁹Amainiya fuya 'e pei yo adauna ya heyaya wananaha, pa'ana Anhudi Lahaina ya ofi mate aniya heyaya fuyana.

Be Paulo ya liba fanuwa tagudi iyen,

¹⁰Babada, E siba eda adau te haba ya heyaya. Waga yo ginauli, haba yauma ya faheyayadi, yo nuwana haba ta pe'i hinaga.

¹¹Na hiyala tau lau kulukuluwenna mate, waga kapenana yo waga tanuwagana edi liba ya lau watan na Paulo ena liba hige i mode'en. ¹²Gadowa te, ai gogoma fuyana hige i loholoho be dodoga boludi edi fanuha bena sa lau Finikesi Gadowana be hwayahwayau fuyanna ainiya sa miya. (Keliti bonabonaluwana yai, Finikesi Gadowana hafohafona mate yalasi yo yawana edi aba towa yai. Be yena hwayahwayau ya towa, ibege i abidi.)

Yauma La'ilala'i

Paisowa 27:13-26

¹³Yawana ya fatubu ya towa benai benai be waga tau eyaisina yo waga tanuwagana edi nuwatuhu bena haga gonowadi haba sa lau. Yo fede waga ana anka sa solu hitin, na Keliti bonabonaluwana sadaina sa boboyo watan. ¹⁴Hige walolona na kaluwabu ya towa lidima bonabonaluwa yai. ¹⁵Yauma waga ya yufi pipin, be ena aba lau hige gonowana i tafo watan, yo fede, hwayahwayau moho ana haba 'e tafo watan, ¹⁶be 'e boboyo ee-, bonabonaluwa kiukiu tefa yawana yai hesana Kauda, hoyona yai. Amainiya, aba fafa'oituhu sa solu hitin. ¹⁷Habahim, waga sa au'auwi pa'ana sa 'wasabu ibe i dem lopalopa. Ana wolewole sa no'udi na ya laulau pwapo.

Edi 'wasabu mate ibe i tata hiti ai gelegele tupina be i lubi lopalopa Libiya hanahanaudi yai. Yo fede waga aba fadaluluna sa fadalolo be

[¶]27:1 *Ledimenti* esega ganahewana yai mate tau hiyala ou'oulidi 600.

sa fabebeda.[§] Na hwayau waga ya yufi pipin lawen oula.

¹⁸Hwayahwayau yo bagodu edi abi ya lau sina'ala; be bobonna waga ana kaihusa tefana sa lofe taluhidi, ¹⁹na lahai fafa faihonana yai, mate iti ibodi nimadi yai waga aba paisowana ginaulidi hudo'i - hudo'i sa lofe taluhidi hinaga. ²⁰Fuya lolalofa hige maihala yo kipwala ai itadi, na yauma hola ma adidilina. Yo fede nuwamai sa toma, ayawa, "Woo ee-, anadan, haba te pe'i."

²¹Fuya lolalofa hige somo la'i ti an, yo fede Paulo ya falibadi iyebom,

Babada, nahalidi Keliti yai ibe alinagu ami lau watan na tabu ta adau. Haba ibege heyahayaya ta fahoina. ²²Lisina yai aho te, E an'etaimiu, bena nuwamiu ami fa'adidilidi! Haba ibege sai la'i i pe'i; eda waga moho haba ya bulu. ²³Maihona yai Yaubada (In sai E fafamuli watan yo yau hinaga enehena) ena anelu ya laoma lisigu. ²⁴Na iyen, "Paulo, tabu u 'wasabu! Ba'isa Sisa bena ai matana wa obiyo. Be Yaubada ena loholoho um lisim yai, debana yai mate salumadi maidam ami awa, ibege ti pe'i."

²⁵Be tatau, nuwamiu ti adidili! Yaubada E kawawanana'ena mate somo ya falibagu haba ya tubu. ²⁶Be haba bonabonaluwa la'i ainiya te oi hiti hasa.

Waga ya Talopalopa

Paisowa 27:27-38

²⁷Hwayau ya towatowa na 'e ale'alele maihona ou'oulina 14 Mediteleniya Gabogabona yai.** I'ipa atipuna yai

waga tau paisowa amna sa atahi mate fote sa hanahanau.

²⁸Yo fede mahina duduna yai ginauli hesa mwahumwahuna sa au na sa fadalolo lidiyen gabogabo, be oula lofana sa lufa. Sa lobahi mate lofana 40 metres. Hige walolona na sa lufa bodai. Matabahim begana ya fote, lofana 30 metres.

²⁹Yo fede sa 'wasabu, ibe waga ti fatata hiti'i, be anka fati sa fadalolo lidiyedi waga mulina yai, na sa lau'u'ula bena ya lahai.

³⁰Waga tau paisowa bena waga sa gela afulen; be fafa'oituhu sa fadawe lidiyen gabogabo yai, edi bwala bena haga anka haba ai waga kuluna sa fabuludi. ³¹Be Diuliyesi yo tau hiyala, Paulo ya falibadi iyen,

Yena waga tau paisowa hige ai waga ti miya, haba ami pe'i.

³²Yo fede, fafa'oituhu balawadi, tau hiyala sa tomofahi be ya alele. ³³Begana haba ya ifi tatatali, mahudo'idi Paulo ya falibadi iyen,

Au kalahe, pa'ana wiki luwaga hige somo hesa au an.

³⁴Lisina yai aho te, E an'etaimiu, bena ami an'an, haba taumiu sa adidili be ibege sai la'i u pe'i.††

³⁵Paulo ya falibadi mulina yai, fwalawa tefana ya abi be ya ifi na Yaubada ya lauto'iyen. Habahim ya an, mahudo'idi matadi yai. ³⁶Mahudo'idi nuwadi sa adidili fuyo be sa an'an. ³⁷Tau awa waga yai mate, oulimai 276. ³⁸Mahudo'imai 'e kalahe ma'uda, waga ana kaihusa, witi, sa lofe lidiyen gabogabo yai, be waga ya malaha.

§27:17 Ginauli te sa fadalololo ipu yai be waga ya fabebeda.

**27:27 Mediterranean: aniyona mate Medi "ati'atipu" na terranian mate "tano'ubu," pa'ana tanohi ya fata'i'ili na aba solana esega.

††27:34 Buka haisa yai sa uli tiyen, "Ibege kulumiu maihawana esega i be'u," na aniyona mate "ibege sai la'i u pe'i."

Waga ya Tata hiti Gelegele Tupina yai
Paisowa 27:39-44

³⁹Ya ifi tatatali, nu'u hige ti ita lobahi, in moho gelegele sa ita gadowa yai be ana halulu sa lau bena ainiya sa duna. ⁴⁰Yo fede anka sa ibo motudi, yo eyaisi balawadi sa tatadi. Na habahim wolewole hesa waga hisuna yai sa u'ei, be waga ya dudulai lau fote. ⁴¹Hola ma laudi yo fede ya tata hiti gelegele tupina yai. Hisuna ya lau sopu yo fede ya tala'afi na waga mulina mate bagodu sa lubi lopalopa.

⁴²Tau hiyala sa oiliba bena tau lau deli mahudo'idi sa wunuidi, tabu ti tuba hiti be ti gela. ⁴³Nogeya, hiyala tau lau kulumuluwena hige i fanuha bena Paulo i pe'i be edi nuwatuhi hige i fanuha. Safaluma tuba sa siba ya falibadi be sa dago bwa'i gabogabo yai be sa tuba hasa gelegele yai. ⁴⁴Na tau tubatuba gesa ya falibadi bena sa abi'abi didi waga tebina sa tapwawai, amainiya, sa tuba poupowewedi be sa duna sae fote, ma lohohohodi.

Itete sidohana mahudo'imai 'e tuba hiti, ma lohohohomai.

Malata yai

Paisowa 28:1-9

28 Ai, ma lohohohomai fote yai, habahim 'e sibai bonabonaluwa te hesana Malata. ²Dodoga amainiya mate sa abi komakomani'imai. Ya usa na nu'u ya gogoma, yo fede oyagi sa yufi be 'e anmwahibo. ³Paulo oyagi lagalagadi ya tano gogoidi, be ya fafapei lau oyagi ala'alana yai. Weso an'an nalina oyagi gigibwalina amnana ya atahi, yo fede ya kalamahanoma, be Paulo nimana ya nali. ⁴Malata dodogadi wa weso sa ita

Paulo nimana yai ya kaukauti yo fede ibodi sa libaliba tiyen,

Mo'isa, doge te mate tau aiyunu hesa! Pa'ana gabogabo yai ya gelama ma lohohohona. In moho "Tau Fakasa yaubadana" ya fanuha bena Paulo ya pe'i.††

⁵Na Paulo nimana ya tawa luhiluhien, yo fede, weso ya lubi fapito lawen oyagi ala'alana yai. In moho Paulo hige i pe'i. ⁶Sa kinokinoi, na tiyebom,

Nimana haba ya pou e haba ya guli lidi be ya pe'i.

Sa bagi watan ee-, a'awana ya lofa, na hige somo i tubu lisina yai. Edi nuwanuwatuhu sa buidi, be sa liba tiyen,

Nuwana in yaubada hesa!

⁷Ema aba tuba hiti (nu'una) sadaina yai mate bonabonaluwa ni, ba'isana Pubilisi ena tanohi. Ya yoga hitinimai be lahai faihona ai ana taumana.

⁸Pubilisi tamana ya lepa. Tauna sa gigigibwali yo ya lau mulimuli mate 'wasina. Paulo ya lau tau lepa ena aba eno'eno yai be ya abilau tauna yai na ya lau'u'ula, yo fede Guyau ena gigibwali yai ya falohohoho. ⁹Laulau te ya tubu, mulina yai mate tau lepalepa mahudo'idi bonabonaluwa yai ni, sa laoma, be ya falohohohodi hinaga.

Malata yai sa Lau Loma

Paisowa 28:10-15

¹⁰Fuyana ai amainiya, ainauya boludi sa felemai. ¹¹Nawalahi faihona mulidi yai, Alesandiya wagana hesa hesana "Oitau Godegode" yalasi hola ya ita watan Malata bonabonaluwana yai ee-, ya towa motu, habahim ya lau Loma. Yo fede somo 'e fanufanuhadi

††28:4 Malata dodogadi edi nuwatuhi bena edi yaubada bwalabwala waihinina hesana "Diyasitisi" o "Tau fakasa" mate safaluma edi laulau sa heyaya wananaha haba ya panisidi e ya wunuidi.

ema sa soi 'e husaidi wagana yai na 'e awa be 'e adau boda.^{¶¶}

¹²Silakusi taonna yai 'e mahano be amainiya 'e miya, lahai faihona.

¹³Amainiya 'e gelu boda, be 'e duna Legium taonna yai. Bobonna hwayahwayau mulimai yai ya towama be 'e boboyo ee-, lahai fafaihonana yai 'e duna Puteoli taonna yai.

¹⁴Amainiya tau kawawananaha haisa 'e failobahidi. Sa yoga hitinimai, be lebedi yai 'e miya wiki esega. Habahim 'e lau fote 'e lau Loma.

¹⁵Tau kawawananaha hahaisa Loma yai wasamai sa atahiyen be sa laoma bee-, taon hesa hesana “Apusi Maketi” yo “Taumana Lumadi Faihona” amainiya sa lobahimai. Paulo ya itadi mate Yaubada ya lauto'iyen yo nuwana ya adidili.

Paulo Loma Nu'una yai

Paisowa 28:16-31

¹⁶Fuyanna 'e mahano lau Loma yai, gabeman hesa Paulo ya faliba be iyabona ya gogo hudo'i, na tau gatinina mate tau hiyala hesa.

¹⁷Lahai faihona mulidi yai, Diusi babadadi, Paulo ya yoga gogoidima be iyen,

Falegu Isalaela! Hige eda dodoga lisidi yai somo ya faheyaya, e ada ulutubu miyamiyadi ya utusidi. In moho, Diusi babadadi Yelusalem yai sa augu yo sa fele lawegu Loma Gabeman dodogadi nimadi yai. ¹⁸Loma gabeman baba'isadi sa fati'o buibuigu yo sa fanuha bena sa so'e fahigu, pa'ana hige somo hesa ya faheyaya debana yai haba ya pe'i.

¹⁹In moho Diusi babadadi sa 'waiy-

o'o. Hige egu eda'eda hesa somo be, Loma edi Ba'isa, Sisa, E an'e-tai bena ya falau fatala fuyo'igu, na hige bena falegu Diusi ya fagiludi.

²⁰Mata pa'a te debana yai E lau falibaimiu be ami laoma bena E itamiu yo te libaliba. Pa'ana Isalaela ena sunuma yai seni yai te sa augu.^{§§}

²¹Sa libalau Paulo lisina tiyen,

Wasam hige Diudeya yai ema ti uliyama yo afa haidada Isalaela amainiya sa laoma hige wasam somo heyaheyayana ti libaen ai atahiyen. ²²In moho em nuwanuwatuhu bena 'e sibai pa'ana dodoga nu'u ou'ouli yai mate “Guyau Eda'edana” pelena te sa 'wai'waiyo'o'en. (Paisowa 22:14, Paisowa 24:14, Paisowa 24:22)

²³Yo fede ana lahai sa golu ma'edi Paulo. Na lahaina yai ni, dodoga boludi sa laoma Paulo ena aba miyamiya yai. Yaubada ena Aba Ba'isa Nu'una wasana ya dede famahata lebedi yai, hwalahwalala ya lau ee-, ya maihona. Ya anpate bena nuwadi ya abidi be haba Yesu wasana, Mose ena laugagayo yai yo peloweta edi uli'uli yai, sa kawawananaha'en. ²⁴Haisa, ena libaliba yai nuwadi ya abidi na haisa hige ti kawawananaha. ²⁵Sa faibayaho be hige nuwadi esega. Sa fatubu bena sa aulaha, na Paulo ena liba ofi'ofina yai, iyen,

Yaluwa Tabuna ena gigibwali yai, Peloweta Isaiya wahawahamiu ya faliba dudulaidi iyen,

²⁶Yaubada ya liba, doha ite: Au lau be dodoga te, ai lisidi auwe, “Haba ami ata'atahi, na ibege au nuwatuhu lobahi;

¶¶28:11 “Oitau Godegode” mate hesadi “Kasato yo Polukisi.” Loma Nu'u boludi dodogadi mate sa kawawananaha'edi, yo edi nuwanuwatuhu hinaga mate tau adau sa ita'ita watanidi.

§§28:20 Isalaela edi Sunuma Dogana mate, “Keliso,” o “Mesaiya.”

haba ami ita, na ibege au ita lobahi.”*

(Maleko 4:12)

²⁷ Dodoga te sa nuwa po'i wananaha,
nuwadi sa an'anloya

be beyadi sa tipadi yo matadi sa fatoudi.

Ibe hige'e, haba matadi sa falaladi, be
ginauli sa itadi,

yo beyadi haba sa ta'afasi, be liba sa
atahiyedi,

yo ginauli haba sa nuwatuhu lobahidi;

haba sa timuli be sa fuyoma lisigu,

na haba E faloholohodi. (Isaiya 6:9-10)

²⁸ Paulo ena liba ya falafu sofa iyen,

Logena, E fanuha bena ami siba

mate, Yaubada ena famwahuli

wasana ha'a ya lau ta'owawa lisidi

yai be iti haba sa atahiyen!

²⁹ Ya liba ofi mulina yai, Diusi ma
faifaibayahodi sa aulaha sa lau.†

³⁰ Paulo luma hesa ya famaisa be
amainiya ya gogo boliman luwaga. Na
safalumadi sa laoma lisina mate ya
yoga hitinidi, ma nuwa loholohona

³¹ Ma nuwa adidilina, Yaubada ena Aba
Ba'isa Nu'una wasana ya libalibaen yo
Guyau Yesu Keliso wasana ya fatalahadi.
Hige gonowana sai la'i i gudu.

*28:26 Au an'eta haba ami abi, au yo'oi, haba ami lobahi, au oi'oi, haba eda'eda sa taso'e. Matiu 7:7

†28:29 Uli'uli haisa yai mate, lausoi te hige ti uli.